

www.libtool.com.cn

HARVARD LAW LIBRARY

Received JUL 29 1926

Sweden

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Crim

x

OM

c

ANSVARIGHET FÖR TRYCKFRIHETSBRÖTT.

AF

Adolf
JOHN ASK,

DOCENT VID LUNDS UNIVERSITET.

DISTRIBUENT:

GLEERUPSKA UNIVERSITETS-BOKHANDELN I LUND.

(HJALMAR MÖLLER).

5411.2.11

1875

+

CxTx
A83A

www.libtool.com.cn

JUL 29 '26

LUND 1890,
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Innehåll.

	Sid.
Inledning	1.
De olika ansvarighetsystemen	23.
Öfversigt af den utländska lagstiftningen beträffande ansvarighet för tryckfrihetsbrott	31.
Den svenska lagstiftningen beträffande ansvarighet för tryckfri- hetsbrott:	
Historisk öfversigt	117.
Gällande rätt	123.
Ändringsförslag	180.

Förkortningar.

- RF = Regeringsformen.
 - TF = Tryckfrihetsförordningen.
 - HD = Högsta Domstolen.
 - RD = Riksdagen.
 - KU = Konstitutionsutskottet.
-

www.libtool.com.cn

Inledning.

Bland folkets ovilkorliga rättigheter i staten är tryckfriheten en af dem, som i de flesta, om icke alla konstitutionela länders grundlagar tillförsäkrats särskildt skydd mot ingrepp från statsmagtens sida. Så är förhållandet också hos oss. Men Sveriges grundlagar hafva icke såsom andra låtit sig nöja med ett principiellt uttalande af, att tryckfrihet bör ega rum, och öfverlåtit åt allmän lag att bestämma gränserna för denna rätts utöfning och ansvaret för dess missbruk, utan hafva gifvit reglerna härom såväl som hela presslagstiftningen grundlags natur. Häri ligger ett erkännande af tryckfrihetens vigt för det konstitutionela statsskicket och en antydan om, att lagstiftaren rönt inverkan af det ofta upprepade påståendet, att tryckfriheten ensam är tillräcklig att ersätta alla konstitutionela garantier. Huru lagstiftaren uppfattat denna frihets begrepp ger sig tillkänna i den definition, som förekommer i RF § 86: "Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att utan några af den offentliga magten i förväg lagda hinder utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning."

Lagstiftaren har alltså velat undanrödja alla svårigheter för pressens fria bruk, men tillika betonat, att tryckfrihet icke är rätt att strafflöst i tryck utgifva hvilka fram-

ställningar som helst. Det kunde tyckas, som vore detta senare en sak, hvilken ej tålde några tvifvelsmål, men icke desto mindre hafva sådana inom den vetenskapliga literaturen kommit till uttryck. De finnas nemligen, som antaga, att det icke kan begås någon förbrytelse med tillhjälp af pressen. Den holländske författaren BUYN ¹⁾ har i detta afseende uttalat egendomliga åsigter. Om, säger han, tankeyttring är en verksamhet, som det tillkommer lagstiftaren att reglera, beror på frågan, om den är en handling (*acte*) eller icke (s. 38—39). Det inflytande, som en tankeyttring utöfvar, kan icke iakttagas med de yttre sinnen, och hör följaktligen icke till handlingarna (s. 43). Alltså har lagstiftningen icke med tankeyttringar att skaffa. Man medger detta, heter det, såvidt fråga är om vetenskapliga och religiösa tankar — hvarför icke äfven i fråga om tankar i politiska och medborgerliga ämnen? (s. 62). "Det står en hvar fritt att redigera och offentliggöra handböcker i giftkännedom, ehuru de göra det möjligt att hemligt och ostraffadt begå förgiftningsbrott" (s. 43).

Häremot har en annan författare ²⁾ framhållit skillnaden mellan den vetenskapliga och den sociala tanken. Den förra vore i sjelfva verket ingen handling i juridisk mening, ty hvad den afsåge vore icke en förnimbar förändring i den yttre världen. Med tanken i fråga om stats- och samhällslifvet vore förhållandet ett annat. Den afsåge att åstadkomma ett bestämdt yttre tillstånd och fölle dermed inom rättens och lagstiftningens område. Den djerfvaste lösning af vetenskapliga problem inverkade ej på människans yttre förhållanden och afsåge ej någon handling. "Men den sociala tanke, som kanske skrifer egendomsgemenskap på arbetarens fana

¹⁾ La liberté de la parole. Etude de droit criminel. Amsterdam 1867.

²⁾ H. JAQUES, Abhandlungen zu Reform der Gesetzgebung I. Pressgesetzgebung, Leipzig 1874 s. 27—28.

eller vill prisgifva en individ för offentligt förakt eller uppmanar till inbördes krig — den vill vara handling, och den är handling.”

Nu är det visserligen sant, att t. ex. den, som genom uppmaning till brott främjar en rättskränkning, icke företager en handling i detta ords inskränkta mening, men han har dock varit verksam för vinnande af ett brottsligt resultat, och gent emot denna hans verksamhet kan rätten icke utan att motverka sig sjelf vara blind eller öfverseende. Det torde således få anses gifvet, att en tankeyttring kan vara brottslig och följaktligen straffbar. Att *de lege ferenda* afgöra, när detta bör vara händelsen, faller utanför vår uppgift, som deremot kräver en utredning af frågan, om eller i hvad mån den omständigheten, att som medel för en tankeyttring, hvilken den positiva rätten betecknar såsom brottslig, begagnats tryckt skrift, kan inverka på brottets karakter och beskaffenhet, om det alltså finnes något skäl att uppställa begreppet tryckfrihetsbrott (pressdelikt), samt huru detta begrepp bör definieras.

Inom den tyska juridiska literaturen har denna fråga gjorts till föremål för omfattande undersökningar.

GLASER ¹⁾ skiljer mellan egentliga och oegentliga pressdelikt. Somliga brott, säger han, kunna visserligen begås med pressen som medel, men detta är en för sjelfva brottet likgiltig modalitet. Så är förhållandet med injurier, hädelse, bedrägeri, förfalskning, utpressning, hot o. s. v., hvarvid man på sin höjd kan tala om oegentliga pressdelikt. Deremot gifvas vissa brott, hvilkas väsen ligger i missbruk af *publicitet*. Dessa äro egentliga pressdelikt och kännetecknas deraf, att de yttra sig i publikationer, som äro farliga för den offentliga ordningen och därför förbjudna. Straffet kan här icke

¹⁾ Gesammelte kleinere Schriften über Strafrecht, Civil- und Strafprocess. Band II 1868 s. 33, 41—42.

www.libtool.com.cn

bero på annat, än att yttrandet inverkar på andras sinne eller mening, och att denna inverkan grundlägger en fara för staten eller för de objekt, han har att skydda. Alltså är här fråga om politiförseelser, farliga och därför förbjudna handlingar. Framkallande af en viss mening och öfvertygelse är det karakteristiska för pressdeliktet.

Så långt GLASER. I den kritik, som GLASERS teori föranledt ¹⁾, påpekas bland annat, hurusom GLASER felaktigt identifierat pressen med offentligheten samt förtagit en gruppdelning mellan pressdelikt och lemnat en definition af hvarje grupp utan att först hafva framställt begreppet pressdelikt i allmänhet; att vidare den positiva karakteriseringen af egentliga pressdelikt såsom för offentlig ordning farliga och blott därför förbjudna publikationer saknar dugliga kriterier, enär äfven de "oegentliga" pressdelikten såväl som alla andra tänkbara brott äro farliga för den offentliga ordningen och blott därför förbjudna; samt slutligen, att t. ex. injurier, som begåtts genom pressen, ej mindre än de af GLASER såsom egentliga pressdelikt betecknade handlingar innebära missbruk af offentligheten och kunna inverka på andras sinne eller mening på ett sätt, som kan innebära fara för ett af staten skyddadt objekt.

En annan teori uppställles af JAQUES, som framhåller följande. Då det är fråga om en individs, en associations borgerliga ära och anseende, så föreligger en rätt, hvars bestånd är bundet vid samhällets erkännande. På samma sätt då det gäller det offentliga

¹⁾ Se JAQUES, Abhandlungen s. 31 ff; ÖTKER, zur Lehre von den Pressvergehen (i Archiv für gemeines deutsches und für preussisches Strafrecht, begründet durch GOLTDAMMER. Band 26 s. 258 ff. JOHN, Gutachten über die durch den deutschen Journalistentag angeregte Gesetzgebungsfrage, betreffend die Pressvergehen (i Verhandlungen des sechsten deutschen Juristentages. Band I (1865) s. 318 ff. v. LISZT, Art. Press-strafrecht i HOLZENDORFFS Rechtslexikon. Band III 1881.

rättstillståndets integritet eller bestånd. Ord och skrift m. m., som kunna inverka på detta samhällets erkännande, måste följaktligen blifva föremål för lagens särskilda uppmärksamhet, såvidt de kunna framkalla afsigter och beslut m. a. o. sådana effekter, med hvilka en i det yttre framträdande verkan är förbunden. Yttringar genom pressen blifva rättsligt betydelsefulla, då de uppfordra allmänheten till ett bestämdt rättsvidrigt uppförande gent emot den enskilde eller samhället. Mot den enskilde t. ex. vid ärekränkning, smädelse, skymf, hån. Då jag offentligen skymfar någon, uppfordrar jag derigenom andra att undandraga honom den borgerliga aktning, på hvilken han har anspråk — eljest behöfde jag ju ej anlita offentligheten! Mot samhället: uppfordran till olydnad mot lagarne, motstånd emot myndighet, högförräderi, begående af straffbara handlingar i allmänhet ¹⁾. Alla nu nämnda, till allmänheten rigtade uppmaningar äro brott, hvilka existera oberoende af uppmaningens resultat, och som innebära ett störande af allmän frid (s. 35). Pressdelikten skulle alltså utgöras af angrepp på rättigheter, hvilkas bestånd är bundet vid fortfarande erkännande af samhället, angrepp, som kränka dessa rättigheter genom att uppmana samhället att icke längre erkänna dem.

JAKUES skiljer mellan följande slag af pressdelikt:

- a) kränkning af borgerlig ära;
- b) uppfordran till ohörsamhet mot lagarne etc. (se ofvan); och
- c) hån af religiös eller sedlig öfvertygelse.

Emellertid uppfattas detta sistnämnda som rigtadt mot den, hvilken är genomträngd af ifrågavarande öfvertygelse. Icke personligheten sjelf, men hans religiösa och sedliga väsende göres till föremål för anprepp (s. 36). Man får på detta sätt endast två slag af pressdelikt:

¹⁾ Loc. cit. s. 33—34.

mot enskilda — offentlig kränkning af borgerlig ära samt religiös eller sedlig öfvertygelse; och mot samhället — likaledes offentlig uppmaning till olydnad mot lagarne etc. Skilnaden dem emellan bestämmes sålunda, att det förra innehåller två moment: kränkandet och den indirekta uppmaningen till publicum att ansluta sig dertill, hvilket på sitt sätt innebär störande af offentlig frid; och det senare *ett* moment: fridsstörandet.

Äfven här saknas en bestämd åtskilnad mellan pressen och offentligheten.

Vidare kan man väl icke säga, att hädelse är ett brott mot den enskilde på samma sätt som injurier. Den förra är riktad mot den allmänna öfvertygelsen ¹⁾, de senare mot bestämda individer eller korporationer.

Icke heller torde det vara riktigt att göra en *rättighets* bestånd beroende af samhällets erkännande, såvida man med samhället menar publicum, allmänheten, ty detta blefve, såsom ÖTKER (s. 260) anmärker, att gifva dem, hvilka äro rättsordningen underkastade, samma betydelse, som endast tillkommer rättsordningen sjelf.

Slutligen torde tillräcklig grund saknas för antagandet, att t. ex. angripelser mot enskild man straffas, därför att de — indirekt — innebära en uppmaning till allmänheten att undandraga den ifrågavarande personen sin aktning.

En annan författare, v. BURI ²⁾, har icke lemnat någon definition på begreppet pressdelikt, men påstår emellertid, att dylika brott på grund af omöjligheten att begränsa området af en tryckt skrifts spridning, och den deraf betingade omöjligheten att mäta brottets menliga följder för ära, egendom, individernas och statens säkerhet höra till allmänfarliga delikt (s. 376), hvaremot

¹⁾ Jemf. ÖTKER s. 261.

²⁾ Zu den Verhandlungen des XII deutschen Juristentags (i Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft, Band. 18 s. 363 ff.

ÖTKER ¹⁾ med rätta anmärker, att om uppväckandet af allmän fara d. v. s. en fara för rättigheter, hvilka väl äro till sin kvalitet bestämda, men hvilkas bärare äro till antalet obestämda, skulle vara en *nota characteristic* för pressdelikt, deraf skulle bli en följd, att t. ex. ärekränkningar genom pressen ej skulle blifva pressdelikt, eftersom äran icke kan råka i "allmän fara".

Hvad nu beträffar ÖTKERS egen teori, så hafva vi att derom anföra följande. Pressdelikt är ett species af förbrytelse genom tankeyttring. Med förbrytelse genom tankeyttring förstås ett förbudet och straffbart angrepp på "Rechtsgüter", resp. öfverträdande af ett förbud mot en tankeyttring genom medlet af det ideela innehållet (Gehalt) af en i tal, skrift eller tryck förkroppsligad, konkludent förbindelse af begreppstecken (s. 271). Förbrytelser genom tankeyttring delas i två hufvudgrupper. De till hvilkas fullbordande behöfs ett materielt resultat (bedrägeri, utpressning etc.), och de, vid hvilka tankeyttringen jemte dess reception af den, till hvilken yttrandet är afsedt att komma, utgör brottets totalitet. Denna senare grupp är i sin ordning af två slag: vid det ena består tankeyttringen i angrepp på ett rent ideelt godt, hvars kränkande eller störande är af rätten förbudet (t. ex. angripelser mot enskild man, hvilka å ära gå); vid det andra är tankeyttringen förbjuden, icke emedan och såvidt den skadar en rättighet, utan helt enkelt förbjuden, så att ett öfverträdande af förbudet utgör hvad man kallar ett ohörsamhetsdelikt (t. ex. förbud mot lotteriannonser).

Man skiljer i fråga om förbrytelser genom tankeyttring emellan destinatärer d. v. s. dem, för hvilka yttrandet är bestämdt, och angripne. Ärekränkning, publicerad i en tidning, har hvar och en af de blifvande läsarne till destinatär, vid sidan om den eller de an-

¹⁾ Anf. arb. s. 263—264.

www.libtool.com.cn
gripne. Vid ohörsamhetsdelikt existera uteslutande destinatärer, icke angripne, och vid tankeyttringsdelikt med materielt resultat äro destinatärerne identiska med de angripne (s. 280 ff.).

Ett flertal destinatärer kan finnas vid tankeyttringsdelikt med ideelt resultat och ohörsamhetsdelikt, deremot icke vid tankeyttringsdelikt med materielt resultat, emedan ett sådant flertal här skulle vara liktydigt med ett flertal angripne och medföra förbrytelsekonkurrens.

För alla företeelseformer af pressdelikt är emellertid destinatärens objektiva obestämdhet väsentlig (s. 301). Mot invändningen, att, då destinatären är identisk med den angripne, neml. vid tankeyttringsdelikt med materielt resultat; den förres objektiva obestämdhet vore en juridisk omöjlighet, emedan häri skulle ligga antagandet af *dolus* mot *incertæ personæ*, anmärker ÖTKER (s. 299), att med den objektiva obestämdheten förenar sig den subjektiva bestämdheten; gerningsmannen utmärker i sitt medvetande angreppsobjekten genom ett kännetecken, som noga skiljer dem från alla andra människor, genom deras egenskap att vara läsare af en bestämd tryckt skrift.

I enlighet härmed bestämmer ÖTKER (s. 301) pressdeliktet såsom: "Tankeyttringsdelikt med en enhet eller flerhet af subjektivt bestämda, objektivt obestämda destinatärer, som utgöras af läsarne eller en qvotdel läsare af ett utspridd tryckalster."

Mot ÖTKERS teori kan till en början anmärkas, att pressdeliktet ej ovilkorligen behöfver vara ett species af förbrytelser genom *tankeyttring*. Otillåtet kungörande i tryck af hvad som hör till statens å färde varande underhandlingar med främmande magter, är ingen tankeyttring i egentlig mening, men är dock ett straffbart angrepp mot statens säkerhet och lugn genom "den ideela halten af en i tryck förkroppsligad, konkludent förbindelse af begreppstecken."

Vidare kunna vi ej annat än instämma med LISZT ¹⁾ i hans påstående, att delikt, till hvilkas fullbordande behöfs ett materielt resultat, t. ex. bedrägeri eller utpressning, alldeles icke kunna höra till pressdelikten. Om, säger LISZT, ett gründer-konsortium i tidningarna publicerat ett svindelprospekt i bedräglig afsigt att uppfordra publicum att teckna aktier, så är, om den önskade följden, vilseledande af ett antal personer och skada å deras förmögenhet, inträder, kanske bedrägeri, men intet pressdelikt för handen; egde man åter en lag, som förbjöde uppfordran till aktieteckning medelst lögnaktiga prospekt, så vore rättskränkningen begången i och med uppfordringen, och antagandet af ett pressdelikt möjligt.

Skilnaden är den, att i senare fallet lagens bud är öfverträdt, så snart prospektet utfärdats, då deremot i förra fallet publiceringsåtgärden endast är ett medel till åstadkommande af vidare resultat, och normen är först med detta måls uppnående öfverträdd. Det är med allt skäl, som en författare ²⁾ anmärker, att såvida de olika slags brott, hvilka af ÖTKER sammanföras under begreppet pressdelikt, skulle bilda en gemensam hufvudgrupp på grund af medlet, hvarmed de begås, så måste detta medel för dem alla vara af lika stor betydelse, men att detta emellertid icke är händelsen. Då tankeyttring med dertill hörande reception å destinatärens sida utgjorde brottets totalitet, hade, om det verkställdes genom spridning af tryckt skrift, hvarje medlem af allmänheten en sjelfständig betydelse som destinatär, oberoende af den anfallne personen, men om till brottets fullbordan behöfdes ett materielt resultat, vore spridningen blott ett medel att kunna föröfva brottet mot de personer, gerningsmannen afsett. *Om äfven andra per-*

¹⁾ Das deutsche Reichs-Pressrecht 1880 s. 131 ff. Jemf. HOLZENDORFFS Rechtslexikon art. Press-strafrecht.

²⁾ D. SIMONS, De Vrijheid van Drukkers in verband met het Wetboek van Strafrecht 1883 s. 41—42.

soner *finge kännedom om den uppenbarade tanken, vore för gerningsmannen likgiltigt*; hvartill komme, att flera viktiga frågor, exempelvis beträffande preskription och tillvaron af *concursum delictorum*, blefve att afgöra olika, då brottets fullbordan kräfde ett materielt resultat, och då detta icke vore händelsen.

Det torde följaktligen ej saknas skäl att från pressdelikten utmönstra den förra af dessa deliktgrupper.

Hvad nu beträffar den senare, så menar ÖTKER, på sätt ofvan är visadt, att till brottets totalitet hör tankeyttring *och* derpå följande reception af tankeytringen å ett objektivt obestämdt antal destinatärers sida. Detta står ej sällan i strid med den positiva rättens föreskrifter. Så t. ex. hade preussiska presslagen den 12 maj 1851 § 32—33 följande lydelse: "Straffbarhet för en genom tryckt skrift begången förbrytelse inträder samtidigt med skriftens offentliggörande. Tryckt skrift anses offentliggjord, så snart densamma blifvit såld, försänd, spridd *eller ock* utställd och anslagen å sådana platser, hvarest den för allmänheten är tillgänglig." Anser man, att de intressen, hvilka genom ifrågavarande delikt sättas på spel, äro af den vikt, att staten bör såsom särskildt brott behandla en verksamhet, hvarigenom dessa intressen hotas eller bringas i fara, så bör brottet vara konstitueradt redan dermed, att den såsom brottslig betecknade skriftens innehåll göres tillgängligt för allmänheten. Lika *sannolikt* som det är, att, med möjlighet till reception i detta fall, reception verkligen skett, lika svårt är det att *bevisa* ett dylikt förhållande ¹⁾.

LISZT ²⁾ definierar pressdelikt såsom "en i sig normvidrig, genom spridning (Verbreitung) af tryckta skrifter begången, offentlig tankeyttring," och i samme författares Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 3 auf. 1888 s. 177

1) Jemf. SIMONS anf. arb. s. 39.

2) Das deutsche Reichspressrecht loc. cit.

har definitionen erhållit följande lydelse: "Med pressdelikt förstås de straffbara handlingar, hvilkas väsen består i missbruk af rätten till fri meningsyttring genom spridning af tryckta skrifter."

ÖTKER har, säger LISZT (Rechtslexikon loc. cit.) icke riktigt uppskattat betydelsen af den tryckta skriften och dess spridning. "*Die Druckschrift ist der Gedanke, die Verbreitung seine Aeusserung*".

Tanken är, heter det, fixerad, förkroppsligad i den tryckta skriften, och just emedan spridning af skriften innebär tankeyttring, ligger i spridandet den handling, hvarigenom pressdeliktet såsom normvidrig tankeyttring begås. Att sprida en skrift är att göra den tillgänglig för publicum. "*Zugänglich machen und nicht zugänglich sein (publication und nicht publicité) ist Verbreitung*." M. a. o. pressdelikt föreligger såsom fullbordadt brott i och med spridningens början.

Denna framställning innebär enligt vår mening en och annan öfverdrift. Vål kan man säga, att tanken är förkroppsligad i den tryckta skriften, men icke att skriften är tanken. Den är fastmer blott ett medel att uttrycka det tänkta. Vidare torde enligt vanligt språkbruk *verbreiten* icke vara liktydigt med *zugänglich machen*, och äfven om så vore fallet, så blefve icke spridandet eller offentliggörandet en *tankeyttring*, utan ett medel att göra den i tryckt skrift affattade tankeyttringen bekant för publicum ¹⁾.

Mot antagandet, att pressdeliktet nödvändigt måste innebära en *tankeyttring* åberopas hvad vi här ofvan i denna punkt anfört.

En annan författare ²⁾, bestämmer pressdeliktet såsom "hvarje genom framställning och spridning af en

¹⁾ Jemf. SIMONS anf. arb. s. 40.

²⁾ HONIGMANN, Die Verantwortlichkeit des Redakteurs nach dem Reichsgesetz über die Presse 1885 s. 86.

tryckt skrift åstadkommen, normvidrig tankeyttring, resp. hvarje allmänt delikt, såvidt det i sig förmår antaga och i ett konkret fall medelst framställning och spridning af en tryckt skrift har antagit form af en offentlig tankeyttring." HONIGMANN finner det från abstrakt ståndpunkt obegripligt, hvarför icke hvarje normvidrig tankeyttring genom pressen skall anses som missbruk af tryckfriheten, lika godt om tankeyttringen är själfändamål eller blott medel till målet.

Såvidt härmed afses, att s. k. tankeyttringsdelikt, till hvilkas fullbordande behöfs ett materielt resultat, kunna räknas till pressdelikt, hänvisas till hvad som redan i det föregående blifvit anmärkt mot denna uppfattning.

Beträffande åter det af nämnde författare gjorda påståendet, att om t. ex. någon i tryckt skrift, som offentliggöres, utslungar hotelser om brott mot bestämd person, häri skulle ligga ett pressdelikt, så måste vi förena oss med ÖTKER (anf. arb. s. 291) deri, att om också denna hotelse läses af tusenden, så är det icke pressdelikt. Väl är det möjligt, att, såsom HONIGMANN anmärker (s. 89), gerningsmannen hoppas, att den offentliga hotelsen kanske skall skrämja så mycket eftertryckligare, men dels är tillvaron af ett dylikt motiv långt ifrån alltid händelsen, dels får man ej glömma, att pressens uppgift är att tala till allmänheten, icke till en objektivt bestämd person. Om t. ex. hotelsen meddelades genom en tidning, endast därför att den hotades adress vore gerningsmannen obekant, så blefve, då den läsande allmänheten i öfrigt intet hade att skaffa med saken, förhållandet i det stora hela detsamma, som då, derest adressen vore känd, gerningsmannen tillsände adressaten i tryck affattade hotelser, om hvilka allmänheten ej finge någon kännedom. Och att här icke föreligger något pressdelikt, torde vara uppenbart. Ty, såsom LISZT ¹⁾

¹⁾ Reichs-Pressrecht s. 138—139.

anmärker, då lagen särskildt framhåller en grupp delikt på grund af det vid deras begående använda *medlet*, så måste detta brukas på ett sätt, som motsvarar dess väsen, dess bestämmelse. "Det är icke dråp med skjutvapen, när jag dräper min motståndare med bösskolfven." Deremot vilja vi medgifva, att ett genom pressen publicerad yttrande kan konstituera ett pressdelikt, äfven om det icke är *rigtadt till* utan endast *uttaladt inför* allmänheten, enär i båda fallen verkningarna kunna blifva lika.

Då slutligen HONIGMANN (anf. arb. s. 92) håller före, att vissa *presspolitidelikt* kunna antaga form af pressdelikt t. ex. falsk uppgift på en bok om tryckningsorten, så torde denna mening knappast behöfva vederläggas. Bokens innehåll har intet att göra med nämnda omständighet. Gerningsmannen har icke öfverträdt lagens bud i fråga om hvad som får sägas till allmänheten, han har endast underlåtit att iakttaga en föreskrift, som afser att förebygga dylika öfverträdelser och underlätta möjligheten af deras bestraffning.

Deremot har HONIGMANN otvifvelaktigt rätt i en annan anmärkning (ibid.), neml. att intrång på den s. k. literära eganderättens område icke innebär pressdelikt, emedan här icke föreligger en normvidrig tankeyttring, utan ett normvidrigt tillegnande *af andras tankar*.

Bland svenske författare har RYDIN ¹⁾ definierat tryckfrihetsbrott som "hvarje utbredande *i tryckt skrift* af tankar öfver samhälle, samhällsviktiga föremål eller enskilda personer, egnadt att hos allmänheten uppväcka en ej af sakens beskaffenhet befogad samhällets eller enskildas lugn störande sinnesstämning."

"Ej af sakens beskaffenhet befogad" sinnesstämning betyder här en sådan, af hvilken samhälle och enskilde skulle komma att oförtjent lida ²⁾.

¹⁾ Om yttrandefrihet och tryckfrihet, 1859 s. 265.

²⁾ Anf. arb. s. 5.

RYDIN torde med anslutning till den franske författaren CHASSAN ¹⁾ hafva velat framhålla såsom det egendomliga hos "les délits de presse et de publication", att de äro immateriella brott, som vanligtvis endast föranleda en störning af moralisk ordning, utan att omedelbart åstadkomma en materiel skada, som fysiskt kan konstateras.

Rigtigheten af denna åsigt jäfvas icke af LAURENTS ²⁾ invändning, att t. ex. förklenliga yttranden kunna bereda sitt offers ekonomiska ruin; ty detta är, då det inträffar, icke en *omedelbar* följd af yttrandet, lika litet som uppnåendet af ett materielt resultat är en förutsättning för brottets fullbordan.

Det brottsliga yttrandet måste emellertid, såsom RYDIN anmärker, röra *allmänheten*, och detta i förening med det nyss anförda beträffande yttrandets omedelbara verkan torde vara karakteristiskt för brottet.

Frågan är emellertid, om RYDINS definition passar in på alla publikationer af ifrågavarande art och beskaffenhet. Är ett otillåtet kungörande i tryckt skrift af "ministrars, råds och sändebuds värf" eller en annons i tidningarna med inbjudning till deltagande i utländskt lotteri ett "utbredande af tankar öfver samhället, samhällsviktiga föremål eller enskilda personer?"

Å andra sidan måste betonas, att de uttalanden, genom hvilka samhälle eller enskilda kunde komma att "oförtjent lida", måste vara i lag förbjudna och med straff belagda. Ur denna synpunkt måste vi gifva företräde åt den definition på pressdelikt, som lemnats af SIMONS (s. 46), då han bestämmer det sålunda: "Pressdelikt är hvarje i sig sjelf straffbart uppenbarande af tankar, som med begagnande af pressen som medel rigtas till allmänheten."

¹⁾ Traité des délits et contraventions de la parole, de l'écriture et de la presse, I 1846 s. 12 ff.

²⁾ Études sur les délits de presse, Bruxelles 1871 s. 46—47.

Häremot vilja vi blott erinra, dels att, såsom ofvan är nämndt, yttrandet endast behöfver vara uttaladt *inför* allmänheten, dels ock att, såvida man med "uppenbarande af tankar" äfven förstår ett yttrande "mellan fyra ögon", det väl skulle kunna inträffa, att detta såsom sådant icke vore straffbart, men att deremot samma yttrande, fäldt offentligen, kunde medföra straffrättsliga följder.

Tryckfrihetsbrott är missbruk af tryckfriheten; och tryckfriheten missbrukas, då någon med pressen som medel publicerar egna eller andras tankar eller faktiska förhållanden, hvilkas offentliggörande i allmänhet enligt den positiva rättens bestämmelser anses innebära ett brottsligt och följaktligen straffbart förfarande.

Det resultat med afseende på tryckfrihetsbrottets natur, till hvilket vi kommit, har emellertid icke alltid eller till alla delar sin tillämplighet på lagstiftningens område. Det kan inträffa, att vissa med pressens tillhjälp offentliggjorda tankeyttringar straffas som pressdelikt, andra åter som allmänna brott. Så t. ex. låter franska presslagen d. 29 Juli 1881, jemf. med art. 1 i lagen d. 2 Aug. 1882 "sur les outrages aux bonnes moeurs", sedlighetssårande publikationer straffas som pressdelikt, då de förekomma i en bok, men som "délit de droit commun", då de förekomma i andra tryckalster, hvarför ock en fransk författare ¹⁾ ej på annat sätt ansett sig kunna definiera pressdelikt än som "manifestations de pensée, dont la publication, avec intention de nuire, est réprimée par la loi sur la presse." Vidare är det ju tänkbart, att lagstiftaren kunde lemna vissa yttranden ostraffade, då de muntligen fällas inför en folksamling, men deremot straffa den, som i skrift fälde samma yttranden, och *vice versa*. Hos oss är t. ex. förnekelse af den rena evangeliska läran icke belagd

¹⁾ BARBIER, Code expliqué de la presse I 1887 s. 203.

med straff, då sådan förnekelse sker i tal eller handskrift, men väl om den publiceras i tryckt skrift (TF § 3 mom. 2), medan å andra sidan allmän lag såsom förbrytelse bestraffar hvad i TF lemnas opåtaladt. Vi kunna i detta afseende hänvisa till 10 kap. 14 § Str.-L., sådant detta lagrum lyder enligt K. F. den 7 Juni 1889, och hvars bestämmelser till stor del sakna tillämpning å framställningar, som ske i tryckt skrift.

Under sådana förhållanden torde skäl finnas att antaga tillvaron af ett tryckfrihetsbrott, så snart de för meddelanden till publicum genom pressen i lag gifna stadganden blifvit öfvertrända, och under förutsättning tillika, att de allmänna villkoren för straffbarhet blifvit uppfyllda.

Sedan vi redogjort för de förutsättningar, under hvilka ett tryckfrihetsbrott skall anses föreligga, återstår att bestämma begreppet *ansvarighet*.

I den tyska medeltidsrätten egde ingen förberedande materiel pröfning af väckta stämningspåståenden rum, innan domaren ålade den, mot hvilken dessa påståenden voro rigtade, att infinna sig inför rätta. Han var skyldig "zur Antwort kommen", men kunde dervid antingen på formela eller materiela skäl förebringa invändningar mot sin förpligtelse att förklara sig öfver sjelfva "Klageanspruch". Om det nu visade sig, att han icke behöfde inlåta sig i vidare svaromål, så var han fri från ansvar; i motsatt fall var han ansvarig¹⁾. Deraf behöfde ej följa, att någon förbindelse materielt ålåg honom, men efter hand antog ordet "Verantwortlichkeit" betydelsen *förbindelse i allmänhet att bära de rättsliga följderna af egna eller i vissa fall andras handlingar*. Öfvergången kommer på ett träffande sätt till uttryck i ett "Rescript an die Oberconsistoria zur Gottorff und Glückstadt" 18 Okt. 1771, der det heter, att författaren

¹⁾ Se PLANCK, Das deutsche Gerichtsverfahren in Mittelalter I 1879 s. 372 ff.

till hvarje skrift skall vara skyldig "Rede und Antwort dafür zu geben", att den ej innehåller något mot lag och författning stridande ¹⁾).

I de gamla svenska rättskällorna hade det nu anförda motsvarighet, dels deruti att den, å hvilken stämning i behörig ordning uttogs, måste infinna sig inför rätta som *svarandi*, lika mycket om stämningsspåståendet var materiellt grundadt eller icke, dels ock deruti att uttrycket *svara* äfven förekom synonymt med *varþa* och då betecknade den skyldighet att bära de rättsliga följderna af en handling, som här ofvan omförmäles, och som motsvarar begreppet ansvarighet i modern mening, varande jemväl hos oss öfvergången från den ena till den andra betydelsen skönjbar i stadganden, sådana, som t. ex. det, hvilket förekommer i Upl. L., Kirkiu B. 20: "Brytær lekman víþ klærk. þa kiæri þæt a þingi. lekman a þe kiæru *svaræ*. antwiggjá mæþ laghum (ed) ællr laghæ botum."

Vid framställning af reglerna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott är det i synnerhet tre frågor, som skola utgöra föremål för vår uppmärksamhet, neml.

hvilka personer, som äro ansvariga;

huru ansvarigheten skall mellan flera ansvariga fördelas; och

huru ansvarigheten upphör genom preskription af åtalsrätten.

Men innan dessa frågor blifva föremål för besvarende, torde det vara på sin plats *dels* att söka klargöra innebörden af de benämningar, som utmärka dem, hvilka förnämligast pläga medverka till att åstadkomma, publicera eller sprida ett tryckalster, *dels* att angifva skilnaden mellan periodisk och icke periodisk skrift.

Författaren är den, hvilken framställt sina tankar i en skrift, vare sig han sjelf *redigerat* den, gifvit den dess form eller icke.

¹⁾ SCHLETTER, Handbuch der deutschen Pressgesetzgebung 1846 s. 289.

Boktryckare är naturligtvis den, som i ett gifvet fall faktiskt verkställt tryckningsarbetet. Men lagen betraktar i reglen boktryckeri-innehafvaren eller den, hvilken drifver tryckerinäringen, som boktryckare. Om någon hyrt tryckeriet, eller affären skötes genom *ställföreträdare*, så blir det hyresmannen eller ställföreträdaren och icke egaren, som anses för boktryckare. Om återigen en firma åtagit sig arbetet och på egen räkning och risk lemnat dess utförande åt en eller flera andra, så är blott den förstnämnda "boktryckare". Skulle deremot flera firmor fått uppdraget af utgifvaren sjelf, och hvardera af dem sjelfständigt ombesörjer en del af arbetet, så räknar man lika många boktryckare som tryckerifirmor ¹⁾.

Med *utgifvare* förstås en person, som drager försorg derom, att en skrift blir genom trycket offentliggjord. Ordet *utgifvare* motsvarar det franska *éditeur*, hvarmed SCHUERMANS ²⁾ förstår en person, som åtager sig ej blott att öfverlemna författarens arbete åt boktryckaren utan framför allt att gifva det "une forme propre à voir le jour" äfvensom lemna medel för dess publicerande. "Le redacteur, le traducteur de l'œuvre d'autrui ne sont aussi que de véritables éditeurs." Äfven den, som åtager sig att *öfversätta* ett arbete, skulle alltså vara att anse som utgifvare. Öfversättaren bidrager visserligen till, att författarens arbete kan blifva tillgängligt för en större allmänhet, men i och för sig har öfversättningen intet med utgifningen att skaffa. Riktigare bestämmer CHASSAN (I s. 134) utgifvaren såsom den, hvilken af sig sjelf eller enligt aftal med författaren, dennes familj eller boktryckaren åtager sig att publi-

¹⁾ Se BERNER, Lehrbuch des deutschen Pressrechtes 1876 s. 195; MARQUARDSEN, Reich-Press-Gesetz 1875 s. 65; LISZT, Lehrbuch des Oesterreichischen Pressrechtes 1878 s. 74; DENSAMME, Das Reichspressrecht 1880 s. 25.

²⁾ Code de la presse II 1882 s. 252.

cera ett nytt eller gammalt arbete. Ingenting hindrar, att författaren sjelf kan vara utgifvare. När författaren icke vill eller kan sjelf framträda inför publicum, såsom då fråga är om utgifvande af anonyma skrifter eller en afliden författares otryckta arbeten eller ny upplaga af hans förut utgifna, så öfvertagas dessa funktioner af en annan person som utgifvare. "Der Herausgeber *vertritt* den Verfasser" ¹⁾. Men utgifvaren ersätter frånvaron af en verklig författare i fråga om arbeten, som bestå af ett större antal smärre, från olika författare härrörande bidrag, hvilka just genom sammanförandet erhålla betydelse. Så vid lexikaliska arbeten, anthologier och allehanda s. k. "Sammelverk" (ibid.).

Den tyska "Reichspressgesetz" (§§ 6 och 21) känner en utgifvare i teknisk mening, blott när det gäller *icke periodiska* skrifter. Utgifvare, säger BERNER (s. 198), är den, hvilken låter genom tryck offentliggöra en icke periodisk skrift. Hvad den periodiska pressen beträffar, intager *redaktören* utgifvarens plats.

Bortsett från alla positivt-rättsliga anordningar kan redaktören onekligen vara utgifvare, men han är aldrig *blott* utgifvare och behöfver *icke* nödvändigt *vara* utgifvare. Han *leder* skriften, bestämmer närmast dess innehåll och prägel, gillar eller förkastar de insända artiklarne och ger åt framställningen den form, som han finner lämplig. Den positiva rätten i Österrike anvisar åt redaktören en uteslutande intellektuel verksamhet och ställer honom i motsats mot den, som leder skriftens eller rättare det literära företagens ekonomi. Enligt vår rätt är en dylik skilnad icke iakttagen. TF nämner icke ens redaktören. Denne måste anses identisk med utgifvaren, der icke särskilda omständigheter annorledes betingade. Det är icke ovanligt att i en periodisk skrift finna redaktören nämnd vid sidan om utgifvaren, och

¹⁾ LISZT i HOLZENDORFFS Rechtslexikon art. Herausgeber.

man måste då åt den förre tilldela ofvannämnda rent intellektuella verksamhet, medan utgifvaren betecknar den, som har det praktiska bestyret med att skriften utkommer. Detta kan, men behöfver icke vara *förläggarens* sak. Som bekant innebär förlagsaftal ett kontrakt, hvarigenom upphofsmanen till ett literärt eller artistiskt verk eller dennes rättsinnehafvare öfverlåter arbetets mångfaldigande och offentliggörande åt en annan (förläggaren). Namnet tyder närmast på, att denne senare lemnat förlag eller det kapital, som erfordrats för den literära eller artistiska produktens åstadkommande, såvidt ekonomiska faktorer dervid gjort sig gällande. Men om t. ex. en bok enligt uppgift på titelbladet utkommit på en namngifven firmas förlag, så torde firman få anses som förläggare, äfven om andra tillskjutit de nödiga medlen för tryckning m. m., blott det står fast, att boken *utkommit hos* den ifrågavarande firman, och lika litet torde det kunna inverka på saken, om firman dervid handlat med eller utan vederbörande rättsinnehafvares samtycke, för att göra vinst eller icke, för egen räkning eller för andras ¹⁾. Om nu en person mot en summa penningar förvärfvat rätt af författaren att trycka och publicera hans arbete samt uppbära den vinst, som kan beredas genom de resp. exemplarens försäljning, så är den förre, om han tillika utlagt tryckningskostnad m. m., visserligen förläggare i vanlig ekonomisk mening så till vida, som han lemnat kapital till en literär produktion, men *dels* är han det i press-rättslig mening, endast om skriften utkommit hos honom, och *dels* är han med hänsyn till den rätt, han tillhandlat sig, något annat och mera än förläggare: han är skriftens *egare*, hvilken oegentliga benämning i allmänhet utmärker den, som eger åtnjuta fördelarne af ett literärt företag liksom

¹⁾ BERNER s. 197; KAYSER, Das Reichspressrecht, i HOLTZENDORFFS Handbuch des deutschen Strafrechts 1877 s. 577.

en egare i vanlig mening af sin egendom, antingen därför, att han sjelf kallat företaget till lif, eller därför, att han medelbart eller omedelbart fått upphofsmannens rätt på sig öfverlåten.

Ett literärt arbete har *utkommit*, så snart det lemnat pressen och hålles tillgängligt för allmänheten. Att kringsända det "till påseende", att genom annonsering eller på annat sätt utbjuda det till försäljning, att lemna exemplar till olika bokhandlare för att genom dem tillhandahållas kunderna — allt sådant tillkommer *distri-buenten*, som det åligger att sjelf eller genom andra *sprida* arbetet.

Hvad nu beträffar skilnaden mellan periodisk och icke periodisk skrift, så hafva vi att derom anföra följande. Det är som bekant ej ovanligt, att literära arbeten, afsedda att bilda ett afslutadt helt, utkomma band- eller häftevis, och i vidsträckt mening skulle man kunna säga, att dylika arbeten äro periodiska skrifter, eftersom de icke framläggas färdiga med ens, utan levereras efter hand och på mer eller mindre bestämda tider, utan att det, som hvarje särskild gång lemnar pressen, är annat än en del af det hela. Af det anförda framgår, att t. ex. en författares "samlade arbeten", som utkomma i vissa, tid efter annan publicerade delar, icke ens i vidsträckt mening kunna kallas en periodisk skrift, om hvarje del för sig bildar ett helt, oberoende af de öfriga. Äfven om ett arbete utkommer i häften, af hvilka flera måhända sluta midt i en mening, kan det emellertid göra anspråk på benämningen periodisk skrift i inskränkt eller egentlig betydelse, endast under förutsättning att den, som åstadkommer arbetet, ej afser någon bestämd gräns för sin verksamhet. Den s. k. dagspressen är typen för en periodisk skrift i egentlig mening; men äfven skrifter, som utkomma med längre, bestämda eller obestämda tids mellanrum, äro periodiska under nyssnämnda förutsättning, såvida de icke såsom t. ex. alma-

nackor, kalenderar o. d. innebära ett afslutadt helt beräk-
nadt att under en viss längre tid tillgubbe ett gifvet
ändamål. Den omständigheten, att ett literärt företag
anordnas på det sätt, att under en gemensam öfverskrift
särskilda arbeten utkomma i nummerföljd, behöfver ej
vara ett kriterium på, att hvardera af dem utgör en ingre-
diens i en periodisk skrift. Om t. ex. hvar och ett af
dessa arbeten är en af de öfriga oberoende afslutad af-
handling, så inverkar numreringen eller benämningen
icke på saken, lika litet som arten af de ämnen, poli-
tiska, kommersiella, vetenskapliga eller skönliterära, som
i skriften behandlas, har något att skaffa med dess egen-
skap af periodisk eller non-periodisk. En icke periodisk
skrift måste enligt sitt begrepp vara afslutad. En peri-
odisk deremot har, såsom LISZT (Reichspressrecht s. 20)
anmärker, ett anspråk på evig fortvaro, som förlänar de
särskilda numren karakter af sjelfständiga länkar i en
ändlös kedja.

Med det nu anförda hafva vi sökt angifva den
periodiska pressens begrepp, icke sådant det af lagstif-
taren kan vara i den positiva rätten fastslaget, utan
sådant det torde böra uppfattas, då icke särskilda före-
skrifter annorledes bestämma.

Inom den periodiska pressen plägar man skilja mel-
lan tidningar och tidskrifter, men skillnaden dem emellan,
som alltid måste blifva obestämd, är i juridiskt hänse-
ende af föga eller ingen betydelse.

Slutligen erinras, att en periodisk skrift kan hafva
sina pertinenser, de s. k. bilagorna, hvilka följa hufvud-
saken åt, rättsligt såväl som faktiskt.

De olika ansvarighetssystemen.

Dessa pläga vanligen hänföras till tre hufvudformer.

1) *Det allmän-rättsliga systemet.*

Ifrågavarande system vill på pressdelikt använda *allmän lag*, så att en hvar, som begår eller medverkar till en förbrytelse genom pressen, bedömes efter de allmänna grunderna för såväl straffrättslig som civil ansvarighet. Då en tryckt skrift med brottsligt innehåll publicerats, så tillämpas följaktligen gent emot författare, utgifvare, boktryckare o. s. v. alldeles samma regler, som om berörda innehåll förekommit i ett manuskript, uppsatt af A och af honom lemnadt till B med uppdrag att låta C afskrifva det i ett större eller mindre antal för spridning bestämda exemplar, som sedermera utdelats.

Den moderna lagstiftningen har emellertid mångenstädes gjort betydande afvikelser från användandet af allmänna strafflagar på pressdelikt. Såsom skäl anföres, *dels* att dessa lagars bestämmelser om beslagtagande, indragning eller förstörande af de föremål, som den straffbara handlingen frambragt, om preskription o. s. v. skulle lägga på pressen en större börda än nödigt, eftersom tryckfrihetsbrotten, särskildt i fråga om den periodiska pressen, vore af efemerisk natur och snart fölle i glömska, hvarjemte straffbarheten icke så mycket berodde på det frambragta föremålet som på den rättsstridiga viljan; *dels* att kretsen af de medverkande personerna vore så stor, och den enes eller an-

dres verksamhet så hastigt öfvergående och svår att upptäcka, att de allmänna grundsatserna om gerningsmannaskap och delaktighet icke räckte till, utan att fastmer strafflöshet skulle inträda, helst bevisningen om *dolus* vore svår att åstadkomma; *dels* slutligen att straffjusticen skulle så godt som omöjliggöras genom den fordran på befrielse från vittnespligt, som detta system skulle medföra ¹⁾.

I allt detta snarare än i det af PACCAUD ²⁾ åberopade förhållande, att med de allmänna principerna till utgångspunkt flere personer — redaktör, utgifvare, tryckare etc. — kunde komma att på en gång straffas som gerningsmän, hvilket vore en onyttig och af den allmänna meningen ej alltid gerna sedd stränghet, torde man hafva att söka grunden till de afvikelser från allmänna straffrättsprinciper, om hvilka här är fråga.

Hvad särskildt angår den omständigheten, att reglerna om preskription af åtalsrätten, då det gäller tryckfrihetsbrott, merendels skilja sig från de allmänna preskriptionsreglerna, och detta i en riktning, som *förkortar* preskriptionstiden, så ligger häri endast en konsekvens af pressdeliktets särskilda natur och presspolitilagstiftningens bestämmelser, sådana de vanligen förekomma. Dessa båda omständigheter i förening göra det nödvändigt och möjligt att hastigare än i andra fall beifra brottet. Vi kunna i detta afseende åberopa en framstående författare ³⁾, som, med erinran, att den rikaste källan till pressdelikt utgöras af tidningsartiklar, påpekar, att dessas verkan, beräknad på förhållandena för dagen, ändras och försvinner med dem, och att deras rigtiga bedömande beror af det rigtiga uppskattandet af

¹⁾ Se KAYSER, anf. arb. s. 591—592.

²⁾ Du régime de la presse en Europe et aux États-Unis 1887 s. 118.

³⁾ LISZT, Reichspressrecht s. 203—204.

de fakta och stämningar, som föranledt dem, och följaktligen knappast mera blir möjligt, då ett, låt vara kort tidsmått efter publicerandet förflutit; samt derefter framhåller, att i fråga om pressdelikt en brottet omedelbart i spåren följande dom är lättare åstadkommen än eljest, enär

1:o) brottets "Thatbestand" är, åtminstone till sin objektiva sida, förkroppsligadt, fixerad i skriften, och bevisning derom följaktligen ej erforderlig;

2:o) de, som åstadkommit skriften, eller vissa af dem, äro bekanta för myndigheterna; och

3:o) legala presumptioner, der sådana finnas, underlätta konstaterandet af de medverkandes brottslighet.

Bortsedt från preskriptionsreglerna, har man på skilda vägar sökt undvika de verkliga eller förmodade olägenheter, som tillämpningen af allmänna rättsgrundsatsar i fråga om ansvarighet för tryckfrihetsbrott skulle medföra, dervid med eller utan inskränkning anslutande sig till ettdera af de båda system, till hvilkas framställning i allmänna drag vi nu öfvergå.

2) *Det successiva och uteslutande systemet.*

Författare, utgifvare, boktryckare och distribuenten — alla kunna de komma att ansvara som gerningsmän för ett begånget tryckfrihetsbrott. Men ansvarigheten är *successiv*. Om författaren är känd och ansvarsgill, så drabbar ansvarigheten honom, men i motsatt fall går den öfver till utgifvaren under liknande förutsättning. Brister denna, ansvarar på samma sätt boktryckaren o. s. v. "La responsabilité par cascades"! Ansvarigheten är tillika *uteslutande*. Ty icke mer än *en* person kan dömas för samma delikt. Systemet afser tydligen att straffa den mest brottslige, och om t. ex. boktryckaren, då han anklagas, kan gifva verksam anvisning på författaren, så håller sig rättvisan till denne. En hvar af de med-

verkande med utlåttag af författaren kan befria sig från ansvar genom att framskaffa namn af de i raden före honom nämnda personer, såvitt den sådana framsette uttrycket de i lagen närmare angifna villkoren för straffbarhet. Men i annat fall måste tryckaren utvara. Systemet frågar ej efter *dokus* på annat sätt, än att det uppställer en namn person, hvilkas skuld presumeras. De äro alla eventueli lika ansvariga. Men lagen som är säker om, att en fallande dom alltid skall träffa någon, enär den till förklarar bevis om medverkan till publiceringen. Lijer sig med en ansvarig och låter den ansvarighet stäcka de öfrigas.

Detta system, som äfven blifvit kalladt det *belgiska*, har, som vi skola se, utöfvat stort inflytande på den europeiska presslagstifningen.

Till försvår för detsamma pågår anföras:

att det icke lembar något tryckfrihetsbehor ostraffadt, då deremot med tillämpning af de allmänna principerna det skulle kunna inträffa, att då författaren vore oäkant eller lulle sig undan, och *dokus* hos öfriga medverkande icke kunde bevisas, ingen komme att ansvara för förbrytelsen;

att vidare detta system betager de till åstadkommande af ett pressalster sekundärt medverkande all anledning att lägga några band på författarens frihet genom att undandraga honom sin medverkan, enär lagen är att hos dem undanrölja all fruktan betraktar dem som simpla redskap, blott de kunna gå rättvisan tillhanda med att upptäcka den principalt brottslige; samt slutligen

att systemet skyddar anonymiteten och de med detsamma förenade fördelar, derigenom att den inskränker ett inquisitoriskt sökande efter författaren såsom den moraliskt mest ansvarige, enär lagen nöjer sig med att såsom gerningsmän betrakta åtskilliga andra, hvilka varit verksamma för skriftens åstadkommande.

Å andra sidan har man icke kunnat undgå att märka detta systems vådor och bristfälligheter. Från allmän kriminalrättslig ståndpunkt är det allt annat än antagligt. Det tillåter t. ex. en boktryckare eller distribuent att åtaga sig ansvaret i stället för den verkliga gerningsmannen; ja, det *tvingar* t. o. m. en sekundärt till publikationen medverkande person, som kanske ej haft någon som helst kännedom om innehållet af den skrift, åt hvars tryckning han blott lånat den indifferenten hjälpen af sina maskiner eller sitt arbete, att bära ansvaret, såvida han icke förmår utpeka en person, som s. a. s. står närmare brottet.

Det måste vidare betecknas som en oegentlighet i motsatt riktning att låta ansvarigheten spårlöst gå förbi personer, hvilka enligt allmänna rättsgrundsatser äro brottsliga, blott de kunna framhafva en i lagens ögon än mera brottslig, och man kan med skäl fråga, huru detta framhafvande af en *antecessor* kan utplåna den andres brottslighet och komma hans *dolus* att försvinna. Den anklagelsen måste anses fullt berättigad, att systemet hvilar på en hel rad af presumptioner och fiktioner. Det presumerar *dolus*, när någon icke nämner eller förmår framdraga sin *antecessor*, negerar godtyckligt de delaktiges skuld och förlänar dem strafflöshet samt fingerar, att när en verkliga skyldig uppgifver en kanske oskyldig *antecessor*, den förre är skuddlös, den senare motsatsen. Slutligen anmärker man, att systemet skapar ett osäkerhetstillstånd, enär visserligen blott *en* drages till ansvar, men hvarje medverkande, intill dess detta sker, måste sväfvä i fruktan att blifva den utvalde¹⁾.

¹⁾ Jemf. PACCAUD anf. arb. s. 148—149; JAQUES, Verhandlungen des 10 deutschen Juristentages II 1872 s. 121; BERNER s. 270; SCHWARZE, Das Reichspressgesetz, 1885 s. 97 ff; KAYSER anf. arb. s. 593.

3) *Systemet med oaktsamhetsstraff.*

Detta bedömer den kriminalrättsliga ansvarigheten för pressdelikt i första hand efter allmänna straffrättsprinciper. Men de svårigheter, som möta vid dessa principers genomförande, och de omständigheter, hvilka här ofvan blifvit anförda som försvarsgrunder för det belgiska systemet, torde hafva föranlett, att allmänna strafflagen icke ansetts tillräcklig att utgöra ett värn för de intressen, som rättsordningen i detta fall afser att skydda. Lagstiftaren har förty velat förordna, att, då med tillämpning af allmän strafflag brottet skulle blifva ostraffadt, vissa i bestämd ordning uppräknade personer, som på ett eller annat sätt medverkat till åstadkommande af en publikation med brottsligt innehåll, skola straffas för "*Fahrlässighet*", för åsidosättande af den vaksamhet, som, derest den iakttagits, kunnat förhindra brottet. Härmed har man på visst sätt kombinerat en tanke, som kommit till uttryck i det successiva och uteslutande systemet, i det man antager, att en hvar af de ifrågasvarande personerna handlat med tillbörlig omsorg och alltså bör vara straffri, om han kan leda från sig till någon af dem, som enligt den legala ordningen före honom upptagits i raden af medverkande.

Försvare af detta system framhålla, att det icke afser att bereda ersättning för uteblifvet straff för uppsåtligt begående af pressdelikt, så att man skulle straffa den ene, emedan man icke kunde komma åt den andre. Staten, heter det, har rätt *ej mindre* att tillhålla dem, hvilka frivilligt välja ett yrke eller en verksamhet, utan hvilken tryckta skrifers åstadkommande och publicerande skulle vara nära nog omöjligt, att icke, låt vara utan ond afsigt, lemna sitt biträde till begäendet af en straffbar handling, *än ock* att straffa ett åsidosättande af denna pligt, såvida icke den ifrågasvarande personen är *oskyldig*, hvilket han bevisar sig vara genom att ådaga-

lägga, att brottet begåtts *trots* sorgfällig uppmärksamhet å hans sida, eller emedan undantagsvis dylik uppmärksamhet varit honom omöjlig ¹⁾).

Systemet antager emellertid, att vederbörande visat tillräcklig omtanka, derest han öfverlemnar en *antecessor* åt rättvisan. Men är väl detta ett bevis, att han iakttagit nödig vaksamhet? Eller kan han icke det oaktadt hafva inlåtit sig med personer, hvilka han bort vägra sitt biträde? Och om han å andra sidan, efter vunnen kännedom om skriftens brottsliga innehåll, undandrager sig att uppgifva den skyldige, så behöfver detta icke innebära, att han genom oaktsamhet möjliggjort sjelfva brottet. Om "System der Fahrlässigkeitsstrafen" vill undgå misstanken, att det söker ett offer, på det ett begånget tryckfrihetsbrott ej måtte bli ostraffadt, så borde det enligt vår tanke endast, men också ovilkorligen straffa *den* utgifvare, boktryckare o. s. v., som enligt allmänna bevisningsregler pröfvas hafva åsidosatt nödig uppmärksamhet, exempelvis genom att motaga och utföra utgifnings- eller tryckningsuppdrag etc. af personer, som voro honom fullkomligt obekanta, eller hvilkas tillförlitlighet han hade anledning betvifla. Men i sådant fall skulle systemet vara af temligen ringa praktisk betydelse, enär t. ex. det förhållande, att boktryckaren känner författaren eller utgifvaren, icke innebär någon garanti mot missbruk af tryckfriheten, så mycket mindre som en hvar säkerligen bör anses "tillförlitlig" i den meningen, att han icke kan förmodas vilja publicera en skrift med brottsligt innehåll, derest icke särskilda omständigheter gifva stöd åt ett motsatt antagande.

Nu anförda tre hufvudsystem förete inom lagstiftningen i olika länder hvart för sig åtskilliga utgreningar, modifikationer och olikheter i detaljbestämmelser, för hvilka vi få tillfälle att redogöra i den öfversigt af utländsk lagstiftning i ämnet, som lemnas här nedan, och

¹⁾ MARQUARDESEN, anf. arb. s. 175.

som i sin mån torde bereda ett material, ur hvilket *våra* lagstiftande faktorer kunna träffa urval eller bilda nya kombinationer. Vi beklaga endast, att denna öfversigt på grund af hinder, som det ej stått i vår förmåga att undanrödja, blifvit i någon mån ofullständig, om också detta icke gäller sådana främmande rättskällor, hvilka äro s. a. s. typiska uttryck för ofvannämnda tre hufvudsystem.

Öfversigt af den utländska lagstiftningen beträffande ansvarighet för tryckfrihetsbrott.

England och Nordamerika.

I England bedömes hvarje tryckfrihetsbrott efter reglerna för *libels*, hvilket sväfvande begrepp engelsmännen sjelfve ännu icke kunnat definiera ¹⁾, men som närmast torde kunna förklaras så, att det i inskränkt mening betyder smädeskrift och i vidsträckt en hvar gudsbespottande, förrädisk eller omoralisk framställning i tryckt skrift, handskrift eller bild. Det måste vara något permanent i dess natur, icke det hastigt försvinnande, som utmärker det talade ordet, hvilket, då dess tendens liknar den nyssnämnda, kallas *slander*.

Om någon åstadkommer en *libel*, utan att den publiceras, så är handlingen strafflös, men om någon publicerar en *libel*, så inträder straffbarhet, äfven om den handlande ej är upphofsman till det, som publiceras. Till "publishers" räknas en hvar, som föryttrar, bortskänker, utlånar eller i hvilken egenskap som helst till tredje man utlemnar ett exemplar af den ifrågavarande publikationen. Hvarje sådan handling är en särskild rättskränkning, och hvarje nytt offentliggörande af en *libel* är ett nytt brott ²⁾. I vidsträckt mening äro äfven

¹⁾ Se W. BLAKE ODGERS, *The Law of Libel and Slander*, från andra engelska upplagan, Philadelphia 1887 s. 355: "As to the word *libel* it is practically impossible to define it."

²⁾ ODGERS, *anf. arb.* s. 327.

boktryckaren och den, som låtit verkställa tryckningen, "publishers", och alla äro de *lika* ansvariga med författaren. "All concerned in publishing the libel or in procuring it to be published are equally responsible with the author" ¹⁾, och det är minst sagdt tvifvelaktigt, huruvida häråt kan gifvas den inskränkande tolkning, att de, som bidragit till skriftens offentliggörande eller spridande, straffas som gerningsmän, endast då upphofsmannen ej anträffas, men i motsatt fall som delaktige ²⁾. Alltid förutsättes, att de medverkande personerna handlat i brottslig afsigt och således varit medvetna om publikationens innehåll. Det står dem fritt att bevisa, att så icke varit förhållandet ³⁾. Särskildt gäller, att chefen för ett tidningsföretag, hvilken ursprungligen var både civiliter och criminaliter ansvarig för hvad den af honom antagne redaktören lät inflyta i tidningen, numera liksom hvarje annan, som står i sådant förhållande till den person, hvilken direkt företagit offentliggörandet, att den förre måste presumeras hafva lemnat sitt bemyndigande dertill, kan, enligt den s. k. Lord Campbells Act af år 1843 ⁴⁾, undgå kriminelt ansvar för en i skriften befintlig *libel*, som bevisligen tillkommit utan principalens bemyndigande, vetskap eller samtycke, och hvars publicerande icke härrör från brist på skyldig omsorg och aktsamhet å hans sida. Och enligt samma akt kan den, som har att svara för en *libel*, intagen i *periodisk* skrift, undgå ansvar derigenom, att han inför domstolen, och innan saken kommit inför juryn, erbjuder sig att betala en viss summa penningar såsom upprättelse, så vida han derjemte förmår till sitt

¹⁾ ODGERS s. 121.

²⁾ En dylik uppgift förekommer i det af Sv. riksdagens konstitutionsutskott år 1870 utgifna arbetet: "Utländska presslagar i öfversättning eller sammandrag" s. 60.

³⁾ ODGERS s. 327—328.

⁴⁾ Cit. hos ODGERS s. 314.

fredande åberopa, att ifrågavarande *libel* influtit utan ond afsigt (actual malice) och utan grof oaktsamhet (gross negligence), och att han, innan åtal väcktes, eller vid första tillfälle derefter i samma publikation införde en fullständig ursäkt för berörda *libel*, eller, om publikationen, i hvilken den stått att läsa, regulariter utkommer med längre mellantider än en vecka, erbjudit sig att offentliggöra samma ursäkt i en annan periodisk skrift efter motpartens eget val ¹⁾).

Hvad periodiska skrifter beträffar, gifvas för öfrigt särskilda bestämmelser i "the Newspaper Libel and Registration Act 1881" ²⁾). Denna lag förstår med *newspaper* hvarje blad, som offentligen meddelar nyheter och berättelser eller anmärkningar och betraktelser i anledning deraf, för såvidt det är tryckt för att säljas och offentliggjordt i England eller Irland, periodiskt eller i olika delar eller nummer, när tidsmättet mellan utgifvandet af två sådana icke öfverskrider 26 dagar. Vidare räknas hit ett hvart blad, som tryckes i syfte att offentliggöras och spridas en gång i veckan eller oftare eller med mellantider, som ej öfverstiga 26 dagar; äfven om bladet endast eller hufvudsakligen innehåller kungörelser, annonser o. d. (advertisements).

Ifrågavarande akt innehåller bestämmelser om inrättande af ett register öfver alla egare af periodiska skrifter. Det åligger boktryckare och utgifvare ått till detta register årligen uppgifva skriftens titel och namnen på alla egarne tillika med deras befattning eller yrke, affärslokal och bostad. Dock kan bestämmas, att blott några skola uppföras som ansvariga under benämningen "representativ proprietors", i hvilket fall det torde få antagas, att de öfriga stå utanför allt ansvar. Hvarje ändring i egendomsförhållandet kan när som helst an-

¹⁾ ODGERS s. 241.

²⁾ Cit. ibid. s. 572 ff.

mälas; underlåtes det, får den inskrifne, om tvist uppstår, visa, att han utträdt. Hvarje formelt riktigt utdrag af registret skall anses öfverensstämma med dess innehåll, och detta åter skall anses riktigt, till dess motsatsen bevisas. Detta antyder, att lagen först och främst vill göra egaren eller, der sådana finnas, "representativ proprietors" ansvariga för tidningens innehåll. Redaktör, boktryckare och distribuenten anses alla stå i hans tjänst och handla efter hans order. Men häraf får man icke draga den slutsatsen, att redaktören m. fl. skulle undgå ansvar, aldra minst då egaren med åberopande af ofvannämnda Lord Campbells Act visar, att den brottsliga publikationen skett utan hans vållande. Tvärtom, så snart en *libel* förekommer i ett "newspaper", kan den, som deraf blir lidande, med framgång stämma egaren, utgifvaren, boktryckaren och "the publisher" eller en eller flera af dem ¹⁾). Alla äro de stämningssgilla, antingen hvar för sig eller tillsammans, och en hvar af dem häftar för all skada. Men egaren kan icke tvinga någon af sina medsvarende att ersätta honom hvad han måst betala i skadestånd ²⁾).

En egendomlighet för den engelska lagstiftningen beträffande *libels* torde slutligen böra här anföras. Det kan inträffa, att sådana yttranden i tryckt skrift, hvilka eljest äro ansvarsfria, i visst fall föranleda ansvar på grund af kränkning af den rätt, som på franska kallas "droit de réponse", och som återfinnes i de flesta länders lagar rörande pressen, dock utan att annorstädes än i England ega en betydelse sådan som den nyssnämnda. Ett af hufvudändamålen med 1881 års "newspaper libel and registration act" är att bereda skydd mot ansvar för tidningsreferat. Hvarje i "newspaper" offentliggjordt referat af ett offentligt möte skall vara ansvarsfritt, om

¹⁾ ODGERS s. 394.

²⁾ Ibid. s. 121.

mötet varit lagligen utlyst i lagligt syfte och tillgängligt för publicum, om vidare referatet är loyalt, noggrant och offentliggjordt utan dålig afsigt (without malice) samt kan anses vara af allmänt intresse; men om i en med anledning af ett dylikt referat väckt tvist käranden kan visa, att svaranden vägrat att i det blad, der referatet stått, upptaga ett rimligt (reasonable) bref eller meddelande, som innehåller förklaring eller rättelse från eller till förmån för käranden, så mister referatet det skydd, som 1881 års förordning eljest kunnat erbjuda, hvarvid torde få gälla, att den, på hvars vägran det berott, att berigtigandet icke upptagits i tidningen, bör ensam svara för följderna, äfven om icke han, utan en annan närmast varit upphofsman till det referat, som föranledt käromålet.

I *Nordamerikas förenta stater* existera i allmänhet inga uttryckliga lagbud rörande ansvarighet för pressdelikt. Dock gäller detta icke utan undantag. "The penal code of the State of Newyork" af 1 Dec. 1882 art. 246 stadgar under rubriken: "Liability of editors and others", att hvarje utgifvare eller egare af en bok, tidning eller tidskrift såsom literärt företag och hvarje ledare af "a partnership or incorporated association", genom hvilken en bok, tidning eller tidskrift utgifves, kan åtalas, då bokens etc. innehåll dertill gifver anledning. Dock kan, heter det, vid hvarje anklagelse för *libel* den tilltalade till sitt försvar åberopa, att innehållet utan hans vetskap eller vållande och mot hans önskan offentliggjorts af en tredje person, som ej hade något bemyndigande dertill, och hvars handling han ogillat, så snart han fått kännedom om densamma. Med anledning häraf anmärker PACCAUD (s. 74—76), att lagen utgått från föreställningen, att den, som eger verktyget — här boken, tidningen — skall anses som upphofsman till det brott, som dermed begåtts, så länge icke motsatsen bevisas; en presumption, som stode i strid med

vanliga straffrättsprinciper och vore bygd på den grund-sats om civil ansvarighet, enligt hvilken egaren till verktyget måste svara för den skada, som dermed orsakas genom bristande aktsamhet å hans sida; hvarmed tillika vore sagdt, att egaren till en tidningsaffär hade att öfvervaka tidningens redaktion och således vore på samma gång ansvarig redaktör och egare.

Sannolikt är emellertid, att egarens ifrågavarande ansvarighet har en annan grund, och, liksom motsvarande förhållande i England, beror derpå, att öfriga till skriftens tryckning och publicering medverkande personer anses stå i hans sold och handla i öfverensstämmelse med hans vilja. Huruvida redaktör, boktryckare och distribuent undgå ansvar, så att detta ensamt uppbäres af utgifvaren eller egaren, framgår ej af lagtexten. Men i brist på uttryckligt undantag torde den allmänna regel få gälla, som uttalats af BISHOP i hans "Commentaries on the criminal Law" vol. II 1882 § 948, der det heter: "Libel innebär en förbrytelse. Alla, som deltaga i förbrytelser, äro gerningsmän (*principal offenders*). Om alltså *en* uttalar, och en *annan* skrifver en *libel*, och en *tredje* gillar (approve) det skrifna, så äro de alla gerningsmän (*makers of such libel*); ty alla, som medverka till och lemna sitt bifall eller godkännande åt en olaglig handling, äro straffbara."

Såsom belysande för den nordamerikanska rättsuppfattningen, sådan den redan i detta århundrades tredje decennium gifvit sig tillkänna rörande ansvarighet för pressdelikt, torde här böra återgifvas LIVINGSTONES förslag till lag i detta afseende. Det finnes intaget i hans "System of penal law, prepared for the State of Louisiana," New-Orleans 1824 s. 92—93, och är af hufvudsakligen följande innehåll.

Alla de, som åstadkomma, publicera eller sprida en *libel*, äro hvar för sig skyldiga till det brott, som kallas *defamation*. *Den* är upphofsman (*maker*) till en

libel, som ursprungligen uttänkte den och antingen själf eller genom annan gaf den gestalt genom att skrifva, trycka, gravera, måla eller eljest framställa den i sådan form, som en *libel* kan antaga. *Den* är *publisher*, som utför det mekaniska arbetet att skrifva, då författaren dikterar, eller som målar eller graverar, afskrifver eller trycker eller på annat sätt ger arbetet form efter författarens anvisning. *Den* är utspridare, som säljer en *libel*, eller som, med kännedom om innehållet, bortgifver eller utdelar den eller uppläser eller visar den för andra.

Om *libel* förekommer i tryckt skrift, som tryckes eller säljes i ett tryckeri eller en bod, der böcker eller andra trycksaker vanligen tryckas eller säljas, så gäller den, för hvars räkning tryckeriet eller bokhandeln drifves, som "publisher" eller utspridare, till dess motsatsen bevisas.

Den, om hvilken det blott styrkes, att han renskrifvit en *libel* eller företagit det mekaniska tryckningsarbetet, skall icke straffas, om han kan bevisa, att han utfört detta arbete utan afsigt att skada. Men den person, för hvars räkning eller på hvars uppdrag tryckningen skedde, skall anses hafva känt afsigten med publikationen och straffas för brottet.

Ofvan lemnade framställning torde gifva vid handen, att i England och Nordamerikas Förenta stater tillämpas på pressdelikt de i dessa länder gällande allmänna regler om ansvar för brottsliga handlingar, och detta så, att alla, hvilkas verksamhet i ett visst fall gör det möjligt, att de *mala fide* direkt eller indirekt medverkat till, att en skrift med brottsligt innehåll blifvit publicerad eller utspridd, anses hafva del i brottet och straffas som gerningsmän, såvida de icke förmå bevisa presumptionens origtighet.

Detta är enligt vår tanke ett förbiseende af den naturliga grundsatsen, att åt handlingar, som till art och syfte äro hvarandra helt olika, icke bör gifvas lika

betydelse i rättsligt och aldrig minst i straffrättsligt hänseende, hvarförutom det förefaller obilligt, att t. ex. den, hvilkens yrke det är att trycka eller utdela skrifter, skall, såvida han vill undgå ansvar, under alla förhållanden *bevisa*, att han icke handlat i brottslig afsigt, då han tryckt eller utdelat en skrift med brottsligt innehåll.

Belgien.

Kort efter det Belgien upphört att lyda under Frankrike, proklamerades en lag af den 23 Sept. 1814 ¹⁾, som förklarar en hvar ansvarig för hvad han skrifer och offentliggör, trycker, säljer eller utdelar, men med tillägg, att, om författaren icke är känd eller kan angifvas, boktryckaren ensam är ansvarig (art. 2); och i art. 3 samma lag heter det, att om ett tryckalster utkommer utan författarens eller boktryckarens namn och utan uppgift om årtal och publikationsort, så skall det anses som *libelle*, och utgifvaren och kolportören behandlas som författare.

I öfverensstämmelse härmed torde man böra förstå "loi fondamentale" af år 1815 ²⁾, hvars 227 art. innehåller följande: "Tout auteur, imprimeur, éditeur ou distributeur est responsable des écrits, qui blesseraient les droits, soit de la société, soit d'un individu."

De i 1814 års lag uttalade grundsatzerna funno ytterligare användning i en lag af den 28 Sept. 1816 ³⁾ rörande publikation af rättsvidriga angrepp mot främmande magter. Boktryckare, förläggare, kolportörer och bokhandlare hotas här med straff som gerningsmän, såvida de icke förmå uppgifva författaren på ett sådant sätt, att han icke blott kan ställas inför rätta utan också

¹⁾ Inf. hos SCHUERMANS, Code de la presse 2 éd. II 1882 s. 559.

²⁾ SERVAIS, Les Codes belges 1880 I—II s. 13.

³⁾ SCHUERMANS anf. arb. s. 561--562.

öfverbevisas och straffas. Alltså: om författaren var känd och kunde dragas till ansvar, så tillämpades allmänna grundsatser. I motsatt fall ledo de så till vida inskränkning, att en icke-gerningsman kunde komma att straffas som sådan. Detta system tillämpades under den nederländska regeringen på ett sätt, som urartade till förföljelse ¹⁾. För att förstå den senare lagstiftningen är det nödvändigt att erinra sig dess egenskap af *reaktion* mot nyssnämnda förfaringssätt. En författare ²⁾ påpekar dessutom, hurusom man trodde sig äfventyra tryckfriheten genom att göra boktryckaren till delaktig, då författaren var känd, enär detta skulle vara detsamma som att underkasta pressen boktryckarens censur, hvilken vore skadligare än regeringens. Förgäfvos höjdes mot denna uppfattning röster, som framhöllo, att det ingalunda vore ett återinförande af censuren, om man straffade boktryckaren, derför att han lånade sin industri till ett företag, som han visste vara brottsligt ³⁾.

Blotta möjligheten, att någon boktryckare genom ett stadgande i nämnda rigtning skulle undandraga sig att lemna författaren sin hjälp, eller att boktryckaren, ehuru oskyldig, skulle lida straff, var tillräcklig att såsom regel proklamera hans strafflöshet. Detsamma gälde om utgifvaren och distribuenten. Man ville icke lemna åt domstolen att afgöra, huruvida de, som i någon af nyssnämnda egenskaper biträdt författaren, begripit skriftens brottslighet eller icke ⁴⁾. Så länge de förre endast utöfvade sitt yrke, betraktades de som vanliga verktyg, hvilka ej veta hvad de uträtta ⁵⁾, och så erhöles art. 18 punkten 2 i belgiska grundlagen ⁶⁾ följande lydelse: "*Lors-*

¹⁾ Se SCHUERMANS anf. arb. I 1881 s. 52 ff.

²⁾ LAURENT, Études s. 64.

³⁾ La Belgique judiciaire, Tome 17 (1859) s. 1170.

⁴⁾ LAURENT anf. arb. s. 72.

⁵⁾ Se GIRON, Le droit public de la Belgique, 1884 s. 452.

⁶⁾ Constitution belge, décreté le 7 Febr. 1831.

www.libtool.com.cn

que l'auteur est connu et domicilié en Belgique, l'éditeur, l'imprimeur ou le distributeur ne peut être poursuivi."

Det fordras alltså, dels att författaren, hvilken här anses som gerningsman, är *känd*, dels ock att han har sitt *domicilium* i Belgien, för att utgifvaren, boktryckaren och distribuenten skola vara fria från allt ansvar. Meningsskiljaktighet har yppat sig, huruvida med *domicilium* måste förstås "le domicile légal", sådan den karakteriseras i franska civillagen art. 102, neml. såsom den plats, der vederbörande har "son principal établissement", eller om det är tillräckligt, att författaren faktiskt uppehåller sig i landet ¹⁾. Det förra torde vara att föredraga, eftersom dermed vinnes största garanti för, att utgifvare, boktryckare etc. icke utan att träffa nödiga försigtighetsmått låna sin hjälp åt sådana författare, hvilka endast tillfälligtvis uppehålla sig i landet och alltså lättare än andra skulle kunna undandraga sig följderna af ett begånget tryckfrihetsbrott. Om emellertid lagen kan nå författaren — och dertill fordras ej *domicilium* i civilrättslig mening — så anses de uppräknade subsidiärt ansvarige fria, likasom de i alla händelser skiljas från målet, om författaren frivilligt inställer sig inför rätta. Det anses vidare tillräckligt för tillämpligheten af ifrågasvarande punkt i 1831 års författning, att författaren, när *publikationen verkställes*, har sitt domicil i Belgien, äfven om han sedan ombyter det eller dör, omständigheter, hvilka det ej står i boktryckarens eller de öfrige sekundärt ansvariges magt att förebygga ²⁾.

Resultatet blir alltså, att *om* författaren kan dömas enligt belgisk strafflag, så äro utgifvaren etc. fria från ansvar, och likaså om författaren *icke* är åtkömlig, blott

¹⁾ Jemf. å ena sidan SCHUERMANS anf. arb. II s. 250, å den andra LAURENT s. 77—78.

²⁾ LAURENT s. 78; GIRON s. 453; SCHUERMANS II s. 251.

www.libtool.com.cn

det visar sig, att han *vid publikationstillfället* hade sitt "domicil lègal" i Belgien.

Om vilkoren för författarens uteslutande ansvarighet äro uppfyllda, så täckes dermed de öfriges, såvidt de handlat i sin resp. egenskap af utgifvare, boktryckare eller distribuent. Frågan är nu, om t. ex. en boktryckare, som icke blott med sin industri utan äfven på annat sätt biträdt författaren, kan undandraga sig juridiska påföljder af sitt handlingssätt. Väl har den meningen blifvit uttalad, att då ansvarigheten är "par cascades", kan ledas från distribuenten till boktryckaren, från denne till utgifvaren och från utgifvaren åter till författaren, så följer deraf, att författaren, en gång funnen, *ensam* måste lida straffet, såvida han icke har *medgerningsmän*, hvilka då straffas lika som han; att lagen, som når hufvudmannen eller hufvudmännen, dermed är tillfredställd; att det skulle vara utan tillräcklig grund, om t. ex. boktryckaren, som i denna egenskap *mala fide* biträdt författaren, skulle undgå straff, medan deremot den, som hulptit författaren att betala boktryckaren, skulle straffas; samt att, om "les complices" skulle straffas på samma gång som författaren, detta äfven skulle drabba den, som t. ex. lemnat papper, trycksvärta och press åt en författare, som sjelf velat trycka sitt arbete ¹⁾. Men häremot invändes, att lagen i fråga om pressförbrytelser gör ett undantag från de allmänna ansvarighetsreglerna, att undantag böra tolkas *stricte*, och att följaktligen boktryckaren, då han icke handlar som boktryckare, blir ansvarig enligt allmänna grunder ²⁾.

Frågans lösning är emellertid tvifvelaktig, särskildt hvad beträffar sådana pressförseelser, som icke omtalas i code pénal af den 8 juni 1867 ³⁾, enär enligt samma

¹⁾ La Belgique judiciaire Tome 17 (1859) s. 1174 ff; Tome 18 s. 417.

²⁾ LAURENT, *anf. arb.* s. 70 ff.

³⁾ NYPELS, *Le code pénal belge interprété* 1867.

www.libtool.com.cn
lag art. 100 de allmänna reglerna om delaktighet icke äro tillämpliga på partikulära lagar och reglementen.

Belgien eger en dylik partikulär lag i dekret ang. pressen af den 20 juli 1831, deri omtalas åtskilliga brott, hvilka kunna begås med pressen som medel, utan att dock några andra bestämmelser förekomma om ansvarighet för tryckfrihetsbrott, än att enligt art. 11 boktryckaren ej skall skiljas från målet, förr än på laglig väg blifvit utredt, hvilken som är skriftens författare.

Principen om "la personnalité des fautes" blir emellertid användbar, när en boktryckare eller annan, som tillagnar sig författarens intellektuella arbete, *reproducerar* af egen drift och utan författarens medverkan en skrift, som denne första gången låtit trycka. GIRON ¹⁾ påpekar, att denna sats står i full öfverensstämmelse med code pénal art. 451: "Nul ne pourra alléguer comme cause de justification ou d'excuse, que les écrits, imprimés, images ou emblèmes, qui font l'objet de la poursuite, ne sont que la reproduction de publications, faites en Belgique ou en pays étrangers" ²⁾.

Visserligen har man häremot invändt, att *konstitutionen* från allt ansvar befriar reproducenten af en brottslig artikel, då bestämmelserna i art. 18: "Lorsque l'auteur est connu" etc. (se ofvan), skulle hvila på den under kongressförhandlingarna om nämnda artikel uttalade satsen: "lagen har nog af *ett offer*," så att, om en bok eller en tidningsuppsats en gång publicerats, författaren ensam vore ansvarig för dess innehåll ³⁾. Men teori och praxis gå i allmänhet i den af oss antydda riktning under erinran, att den åberopade art. 18 icke har afseende på reproducenten, utan endast på personer,

¹⁾ Anf. arb. s. 453.

²⁾ Jemf. lag den 20 Dec. 1852 ang. „repression des offenses envers les chefs des gouvernemens étrangers,, art. 2, som nästan ordagrant härmed öfverensstämmer. Pasinomie, Band 22 s. 629).

³⁾ La Belgique Judiciaire Tome 18 s. 1361 ff.

hvilkas frihet från straff beror derpå, att de icke varit annat än "intermediaires obligés" mellan författaren och publiken, under det reproducenten, exempelvis en tidningsutgivare, som låter aftrycka artiklar ur andra blad, handlar utan uppdrag af författaren, ja, kanske mot hans vilja, och genom den nya publicitet, som han frivilligt ger åt skriften, begår ett sjelfständigt brott, för hvilket han bör ansvara ¹⁾).

Detsamma gäller i än högre grad om *öfversättare*, hvilken verksamhet i enlighet dermed bedömes ²⁾).

Om författaren icke är känd eller ock, när skriften utkom, icke var bosatt i Belgien och icke kan åtkommas, så upphör presumtionen om utgifvarens goda tro och går i stället i motsatt riktning. Systemet "par cascades" tillämpas nu på det sätt, att utgifvaren i första rummet svarar för skriftens innehåll. Förhållandet mellan honom och boktryckaren blir då att anse lika som eljest förhållandet mellan författaren och utgifvaren. Efter enahanda grund går ansvarigheten från utgifvaren till boktryckaren och från denne till distribuenten. Samtidigt eller gemensamt kunna de icke lagföras, men om t. ex. endast utgifvaren är känd, så blir han ej skild från målet, förr än författaren träd i hans ställe, och lagen fordrar härvid full identitetsbevisning ³⁾, i hvilket afseende kan anföras, att Cour de Bruxelles i särskildt mål, som afgjordes den 30 April 1881, förklarar, att då anspråk på skadeersättning blifvit väckt mot en tidningsutgivare, denne gent emot kändens bestridande måste bevisa, att en uppgifven person, som erkänner

¹⁾ NYPELS, Code pénal II s. 636; Dom af Cour d'appel de Bruxelles 23 Mars 1868 cit. i Belgique judiciaire, Tome 26 s. 515.

²⁾ LAURENT, anf. arb. s. 103—104; Belgique judiciaire, Tome 22 s. 11. En öfversigt af de olika meningarna finnes hos SCHUERMANS II s. 269 ff.

³⁾ Jemf. dekret ang. pressen den 20 Juli 1831 art. 11.

www.libtool.com.cn

sig vara författare, verkligen är det, såvida utgifvaren skall blifva fri från ansvar ¹⁾).

Lagen bemödar sig att träffa den verkligen eller företrädesvis brottslige, hvarför ock code pénal straffar en hvar, som "sciemment" medverkat till publicerandet eller distribuerandet af tryckalster, hvilka sakna riktig uppgift om författarens eller boktryckarens namn och hemvist, men tillförsäkrar straff-frihet åt ej mindre dem, som upptäcka boktryckaren, än ock utropare, affischörer, säljare och andra utdelare, som leda ifrån sig till den, af hvilken de erhållit skriften (art. 299, 300).

Återstår att tillägga, att de flesta i décret sur la presse af d. 20 Juli 1831 anmärkta brott preskriberas på tre månader, räknadt från den dag, då brottet begicks, eller från det åtalet afbröts (art. 12). Befogenheten att göra privaträttsliga, på tryckfrihetsbrottet grundade anspråk gällande preskriberas på samma sätt som åtalsrätten; och de omständigheter, som afbryta preskriptionen i ena afseendet, afbryta den på samma gång i det andra ²⁾). Med tillhjälp af afbrytande facta kunde ursprungligen ofvannämnda preskriptionstid betydligt förlängas, hvilket ansågs oförenligt med "la paix publique". Men enligt en lag af den 17 April 1878 ³⁾ gäller numera, att om brottet preskriberas på mindre tid än sex månader, så kan denna tid icke förlängas genom "acts interruptifs" utöfver ett år från den dag, brottet begicks, varande samma regel tillämplig jemväl i fråga om *actio civilis* ⁴⁾).

Härmed hafva vi sökt att i korthet redogöra för huvuddragen af den belgiska lagstiftningen rörande an-

¹⁾ Pasicrisie belge 1881 II:e partie s. 237.

²⁾ SCHUERMANS II s. 536.

³⁾ Pasimonie s. å. s. 82.

⁴⁾ Pasicrisie belge 1881 I s. 266; GIRON, anf. arb. s. 454—455; SCHUERMANS II s. 548—549.

svarighet för pressdelikt, en lagstiftning, hvilken flerstädes vunnit efterföljd, och som gifvit sitt namn åt ett af hufvudsystemen på ifrågavarande område.

Bortsedt från de anmärkningar, till hvilka detta system i allmänhet föranleder, kan klander rigtas mot det sätt, på hvilket systemet blifvit genomfördt, så till vida som flera viktiga frågor af lagstiftaren lemnats obesvarade. Deras lösning har blifvit anförtrodd åt domstolarne och de lagfarnes skrifter, utan att på detta sätt enighet kunnat vinnas, hvilket visar nödvändigheten af att, då man i fråga om pressdelikt öfvergifver de generala straffrättsprinciperna, icke blott i allmänhet antyda utan med största möjliga noggrannhet bestämma, hvad som i förekommande fall skall sättas i stället.

Frankrike.

Den franska presslagstiftningen har alltsedan århundradets början och redan dessförinnan låtit ansvarigheten för tryckfrihetsbrott i viss mån följa andra regler än de allmänt straffrättsliga. Sålunda omtala tyska författare ¹⁾ en lag af den 28 Germinal år IV (17 April 1796), utfärdad af Directorium och innehållande, bland annat, att om i en periodisk skrift förekommer en artikel, hvars författare icke är nämnd, utgifvaren (geranten) skall vara ansvarig i författarens ställe. Och i code pénal af år 1810 ligger redan fröet till det belgiska systemets användning på pressdelikt. Om neml. tryckt skrift innehåller uppmaning till begående af straffbara handlingar, så straffas enligt art. 285 utropare, affischörer, säljare och distribuenten som delaktige, såvida de icke lemna uppgift på den person, af hvilken de emottagit skriften, och enligt art. 288 nedsättes straffet

¹⁾ LOENING, Die strafrechtliche Haftung des verantwortlichen Redakteurs 1889 s. 162, MARQUARSEN, anf. arb. s. 118.

för alla publikationer "contraires aux bonnes moeurs" till "peines de simple police"

1:o i fråga om utropare, säljare eller distribuenten, hvilka kunna gifva upplysning om den person, som lemnat dem "l'objet du délit";

2:o i fråga om en hvar, som lemnar upplysning om tryckaren eller gravören; och

3:o äfven i fråga om desse senare, om de kunna lemna upplysning om författaren eller om den person, som gifvit dem i uppdrag att trycka eller gravera publikationen.

Hvad boktryckaren beträffar, stadgar emellertid en lag af den 17 maj 1819¹⁾, att denne icke skall ställas till ansvar "pour le simple fait d'impression", så vida han fullgjort de förbindelser, som åligga honom enligt art. 2 af lagen den 21 Okt. 1814, neml. att behörigen beteckna och inregistrera samtliga hos honom tryckta arbeten, och under förutsättning tillika att han icke handlat *sciemment* enligt reglerna i code pénal om delaktighet.

Enligt en annan lag, den 9 Juni 1819, "relative à la publication des journaux ou écrits périodiques," skulle egare eller utgifvare af dylika skrifter af politiskt innehåll, och som utkommo mer än en gång i månaden, hos behörig myndighet lemna uppgift på åtminstone *en* proprietär eller *éditeur responsable*, hans bostad och det tryckeri, i hvilket skriften trycktes, skolande i ofvannämde ordning anmäla *utgifvares* ansvarighet sträcka sig till alla i skriften befintliga artiklar "sans préjudice de la solidarité des auteurs ou rédacteurs des dits articles." Utgifvarens gerningsmannansvar vid sidan om författarens eller redaktörens var alltså oberoende af den del, han i hvarje fall tagit i publikationen.

¹⁾ Cit. hos M. ROLLAND DE VILLARGUES, Code des lois de la presse 1863 s. 12 ff.

Kom så lagen af den 18 Juli 1828¹⁾, som närmast afsåg det fall, då ett sällskap af flere personer gemensamt ville utgifva en tidning. Desse måste konstituera sig som bolag enligt reglerna i Code de commerce, alltså antingen som *société en nom collectif*, motsvarande s. k. öppna handelsbolag, eller som *société en commandite* eller som *société anonyme* d. v. s. aktiebolag. Bolag af de båda förstnämnda slagen skola enligt 1828 års förordning art. 4 välja bland sina medlemmar en, två eller tre personer, hvilka under namn af *gérants* eller *gérants responsables* leda bolagets angelägenheter. Om dessa personer heter det i art. 5: "Les *gérants responsables* ou l'un ou deux d'entre eux, surveilleront et dirigeront par eux-mêmes la rédaction du journal ou écrit périodique."

Åtminstone en eller två af dem skulle alltså öfvervaka och leda skriftens redaktion, så att intet rättsvidrigt deri förekom, och med afseende härå föreskref art. 8, att hvarje tidningsnummer skulle vara försedt med den ene af dessa geranters namnteckning. Denna, med hvilken de s. a. s. afgåfvo en garantiförklaring gent emot staten, gjorde dem ansvariga för det särskilda bladets innehåll, så att de måste underkasta sig de straff, som lagen stadgade för deri förekommande artiklar eller satsar, ett ansvar, hvilket de delade med författaren som *complice* utan att kunna till sitt friande åberopa, att de ej kände eller tagit någon befattning med bladets innehåll²⁾.

Om bolaget var ett aktiebolag, intogs den ansvarige gerantens plats af en bland styrelsemedlemmarne, och om tidningen egdes af en enda person, var denne, eller om han saknade de i art. 5 anmärkta egenskaper, hans ställföreträdare ansvarig.

¹⁾ Inf. hos CHASSAN II s. 777.

²⁾ CHASSAN I s. 125.

Icke-politiska tidningar och sådana, hvilka icke utkommo mer än en gång i månaden, behöfde ingen gérant; men genom presslagen den 11 Maj 1868 stadgades emellertid, att *hvarje* journal eller periodisk skrift skulle hafva en eller flera *gérants responsables*, hvilka måste vara i åtnjutande af civila och politiska rättigheter ¹⁾).

"Le gérant responsable" är en skapelse af den positiva rätten, som på detta sätt skaffat sig en särskild utanför de till tryckalsters tillkomst i allmänhet medverkande personerna befintlig bärare af ansvarigheten för tryckfrihetsbrott ²⁾), dermed etablerande ett viktigt undantag från eller rättare tillägg till de allmänna ansvarighetsreglerna. Huru meranämnda institution gestaltat sig enligt *nu gällande* fransk rätt, framgår af den redogörelse, som här nedan lemnas för lagen af den 29 Juli 1881, såvidt den rör ansvarighet för pressdelikt.

"Séront passibles, comme auteurs principaux, des peines qui constituent la répression des crimes et délits commis par la voie de la presse, dans l'ordre ci-après, savoir:

1:o les gérants ou éditeurs; 2:o à leur défaut, les auteurs; 3:o à défaut des auteurs, les imprimeurs; 4:o à défaut des imprimeurs, les vendeurs, distributeurs ou afficheurs" (art. 42).

"Lorsque les gérants ou les éditeurs seront en cause, les auteurs seront poursuivis comme complices. Pourront l'être, au même titre et dans tous les cas toutes personnes, auxquelles l'article 60 du Code pénal ³⁾ pourrait s'appliquer. Le dit article ne pourra s'appliquer aux imprimeurs pour faits d'impression, sauf dans les

¹⁾ Se BARBIER, Code expliqué de la presse I 1887 s. 78.

²⁾ Jemf. LOENING s. 53.

³⁾ Denna innehåller den allmänna reglen om delaktighet.

cas et conditions prévus par l'article 6 de la loi du 7 juin 1848 sur les attroupements" ¹⁾ (art. 43).

"Les propriétaires des journaux ou écrits périodiques sont responsables des condamnations pécuniaires prononcées au profit des tiers contre les personnes désignées dans les deux articles précédents conformément aux dispositions des articles 1382, 1383, 1384 du Code civil" ²⁾ (art. 44).

Det faller genast i ögonen, att bland de ansvarige utgifvaren nämnes i första och författaren endast i andra rummet. Grunden härtill angifves af LISBONNE, ordförande i den kommitté, som 1878 tillsattes att granska ett väckt förslag till tryckfrihetslag, vara den, att, ehuru den *moraliska* ansvarigheten visserligen faller helt och hållet på författaren, likväl, *juridiskt* sedt, och då offentliggörandet konstituerar brottet, publikatören blir gerningsman ³⁾.

Gerningsmannansansvaret drabbar alltså i första hand "les gérants ou éditeurs". *Le gérant* kan, ehuru namnet antyder motsatsen, vara helt och hållet främmande för tidningens eller tidskriftens egentliga ledning, men

¹⁾ Art. 6 i lagen af den 7 Juni 1848 är af följande lydelse: "Toute provocation directe à un attroupement, armé ou non armé, par des discours proférés publiquement et par des écrits ou des imprimés, affichés ou distribués, sera punie comme le crime et le délit, selon les distinctions ci-dessus établies. Les imprimeurs, graveurs, litographes, afficheurs et distributeurs seront punis comme complices, lorsqu'ils auront agi sciemment." — — —

²⁾ De innehålla: de båda första, att skada, som af en person rättstridigt förorsakas en annan, bör ersättas, äfven då den grundar sig på försumlighet eller oförstånd; och den sistnämnda, att detsamma gäller, då skadan förorsakas af någon, för hvilken man har att svara, eller med saker, som man har i sin vård. Sålunda skola "les maitres et les commettants" ansvara för skada, som vållas af deras "domestiques et préposés", under utöfning af sina funktioner.

³⁾ Se Journal officiel de la République française 18 Juillet 1880 s. 8289 ff.

måste alltid ega de kvalifikationer, som stadgas i art. 6 punkten 2¹⁾. Han kan i öfrigt vara tidningens egare, direktör eller redaktör eller hvilken som helst annan person²⁾, blott han i behörig ordning — au parquet du procureur de la République — åtagit sig ansvaret för skriftens innehåll.

Af förhandlingarna inom nationalrepresentationen rörande förslaget till 1881 års lag³⁾ inhemtas, att "le gérant" enligt lagens mening är tidningen eller tidskriften personifierad, är den, till hvilken man först vänder sig, och hvars närvaro är afsedd att hindra en allt för vidtgående inquisition samt att förekomma de stränga mått och steg, som sanningens upptäckande i brist på denne gérant skulle nödvändiggöra.

Frågan är nu, om gerantens ansvarighet upphör, då det *bevisas*, att han icke effektivt deltagit i publikationen. Svaret blir nekande, såvida han ej gitter styrka, att artiklens brottslighet berodde på särskilda omständigheter, som han ej kunde känna till, eller att han varit utsatt för tvång eller bedrägeri eller en *vis major*, som gjort det omöjligt för honom att i trots af all omtanka förekomma det skedda⁴⁾; hvarförutom den meningen blifvit uttalad, att, om någon gång en periodisk skrift icke såsom vanligt är försedd med den i egenskap af gérant anmälde personens namn, utan är signerad af en annan på grund af den förres förhinder eller vägran att sätta sitt namn under skriften, ansvaret bör falla

¹⁾ "Le gérant devra être Français, majeur, avoir la jouissance de ses droits civils et n'être privé de ses droits civils par aucune condamnation judiciaire."

²⁾ CELLIEZ et LE SENNE, Loi de 1881 sur la presse, Paris 1882 s. 60.

³⁾ Se CELLIEZ et LE SENNE s. 60.

⁴⁾ BARBIER, *anf. arb.* II s. 332; FABREGUETTES, *Traité des infractions de la parole, de l'écriture et de la presse* 1884 II s. 260.

på den, som för tillfället öfvertagit detsamma, samt att, då flera "gérants" förekomma, af hvilka endast en satt sitt namn under skriften, han ensam bär ansvaret för dess innehåll ¹⁾. BARBIER ²⁾ är af den åsigten, att, då bevisligen "le gérant" endast är aflönad tjenare åt en direktör eller administratör, som har högsta ledningen af redaktionen och är den verkliga utgifvaren, denne senare i kraft af lagens anda och dess ord, att ansvarigheten bör åligga "les gérants ou éditeurs, quelles que soient leurs professions et dénominations"; bör betraktas som gerningsman antingen med uteslutande af eller vid sidan om den förre; men detta står i strid med bemälda författares eget påstående ³⁾, att "le gérant" merendels icke får bevisa sin *non-participation* i företaget, och torde icke heller hafva varit lagens mening, då ordalydelsen i art. 43 snarare tyckes gifva vid handen, att, der en *gérant* finnes, denne, och eljest den verkliga utgifvaren svarar för skriften.

Om skriften hvarken har en ansvarig gérant eller en känd utgifvare, så drabbas författaren af gerningsmannans ansvar.

Om författaren är okänd eller på grund af andra omständigheter, som icke inträffat *efter* tryckningen, befinnes oåtkomlig, blir *boktryckaren* straffad som gerningsman. Och i saknad af ansvarig redaktör, utgifvare och boktryckare vänder sig lagen till *säljare*, andra *distribuent*er och *affischörer*, som i sista hand komma att ansvara som gerningsmän.

Den successiva ansvarighet, för hvilken vi nu redogjort, motiveras af LISBONNE ⁴⁾ dermed, att, då det kan inträffa, att vissa personer, som bidragit till brottets utförande (*perpétration*) *undgå rättvisan*, vare sig därför

¹⁾ BARBIER II s. 334.

²⁾ II s. 334—335.

³⁾ II s. 332.

⁴⁾ Journal officiel 18 Juli 1880 s. 8306.

www.libtool.com.cn

att de äro okända, eller därför att de uppehålla sig utrikes, så har man lagat så, att det knappast skall finnas något tryckfrihetsbrott, som icke kan beifras, i det man som *auteurs principaux* behandlar de i art. 42 nämnda personer i der stadgad ordning. Endast *en* straffas som *auteur principal*. Om det icke är "le gérant" eller utgifvaren, så är det någon annan af de nyss uppräknade, som ställes till ansvar, och det på grund deraf, säger LISBONNE, att den, som i förevarande fall nekar att framdraga (*faire connaître*) de företrädesvis brottslige eller lånar sin hjälp åt personer, som bo utrikes, måste anses frivilligt hafva åtagit sig (*assommé*) ansvaret för publikationen.

Om emellertid utgifvaren väl är känd, men *efter* publikationen aflidit eller satt sig i säkerhet, så följer af det nyss anförda, att författaren, boktryckaren etc. icke kunna straffas som *hufvudmän*, lika litet som då målsegaren underlåter att instämma utgifvaren, ehuru hinder därför ej föreligger ¹⁾. Deremot kan talan i förevarande fall anhängiggöras mot författaren såsom *delaktig*. Ingenting torde hindra, att författaren straffas som delaktig, äfven om geranten frikännes. En annan sak är, att ordalydelsen i art. 43 inger någon tvekan, huruvida delaktighetstalan kan väckas utan afseende derå, att stämning icke uttagits å utgifvaren; men lagen torde på goda grunder ²⁾ ej hafva velat säga annat än

¹⁾ BARBIER II s. 326, ALBERT FAIVRE & EDMOND BENOIT-LEVY, Code Manuel de la presse 1881 s. 204.

²⁾ Anf. hos BARBIER, II s. 329—331, såsom att lagstiftaren endast afsett att hindra en *multiplication des poursuites* och icke att, när författaren är känd, utgifvaren nödvändigt skulle behöfva anklagas, hvarigenom målsegaren skulle gå miste om sin rätt att af två skyldiga vända sig mot hvilkendera han vill, samt att en ordagrann tolkning af art. 43 skulle göra det nödvändigt att, då utgifvaren anklagades, äfven instämma författaren, medan å andra sidan denne i händelse af utgifvarens död efter publikationen omöjligen skulle kunna åtalas.

att, när skriftens innehåll i och för sig är brottsligt, författaren alltid kan ställas till ansvar såsom delaktig och under vissa förutsättningar, neml. då utgifvaren icke är känd eller vid publikationstillfället icke kan nås af rättvisan, såsom hufvudman ¹⁾). Vi hafva sett, att och under hvilken förutsättning gerningsmannans ansvar kan drabba *boktryckaren*, hvilken emellertid enligt art. 43 regulariter icke kan behandlas som delaktig. Hvarför? Jo, säger LISBONNE (loc. cit.), emedan man icke kan öfverlåta åt domstolarna att afgöra, om boktryckaren förstått skriften eller ej; emedan den allmänna rättskänslan såväl som den enskilde målsegaren bör vara nöjd, när utgifvaren eller författaren straffas; emedan det lika gerna kan vara en fiktion att anse boktryckaren brottslig som att presumera, att han icke är det; och slutligen emedan ansvarighet för boktryckaren är en ständigt hotelse mot författarens frihet att genom pressen uttrycka sina tankar.

Vården om den allmänna säkerheten nödvändiggör dock ett undantag från reglen om boktryckarens frihet från delaktighetsansvar. För att ej paralysera de medel, som stå myndigheterna till buds att förebygga eller undertrycka gatuoroligheter, har man låtit art. 60 i code pénal förblifva i allo användbar på de fall, hvilka i lagen af den 7 Juni 1848 art. 6 omförmälas.

Samma skäl, som tala för, att boktryckaren regulariter ej kan straffas som delaktig, äfven om han känt skriftens brottsliga karakter, äro enligt LISBONNE tillämpliga äfven på distribuenten, kolportörer och affischörer. Men lagen har ansett det nog med *en* afvikelse från delaktighetssystemet, och nyssnämnda personer blifva

¹⁾ Jemf. deremot FABREGUETTES (anf. arb. II s. 254 ff), som påstår, att man icke kan stämma författaren ensam, när geranten är känd och bosatt i Frankrike, men att deremot en författare, som bor i Frankrike, kan straffas som *complice* för en i *främmande*, inom landet distribuerad tidning införd artikel.

alltså behandlade som *complices*, då de med vetskap om skriftens brottsliga karakter deltagit i publikationen. Detsamma gäller *hvarje* person, på hvilken art. 60 i Code pénal är tillämplig, alltså alla, som med vetskap om skriftens brottslighet utöfvat en sådan verksamhet, som i berörda artikel närmare angifves.

Art. 44 i presslagen innehåller ett stadgande, som endast rör den *periodiska* pressen och uteslutande sysselsätter sig med den *civila* ansvarigheten, medan deremot art. 42 och 43 närmast afse den kriminela. Under en lagstiftning, som icke gillar, att den ansvarige utgifvaren skall ställa säkerhet på förhand för de ersättningsbelopp m. m., som han kan blifva dömd att utbetala, eller fordrar, att redaktören skall ega en viss qvot i företaget, anses *egarens* civila ansvarighet blifva en moralisk och praktisk nödvändighet ¹⁾, likasom den juridiskt försvaras dermed, att den befinner sig i full harmoni med den allmänna privaträtten och det kända förhållandet, att man stundom måste svara för andras fel och för skada, förorsakad af saker, som man har i sin vård. Det är en ny användning, säger LISBONNE, af en gammal princip och hade ej behöft särskildt nämnas, om ej för att förekomma hvarje tvifvel i berörda afseende ²⁾. Den princip, hvarpå här syftas, torde vara den, att man måste ersätta äfven sådan skada, som man förorsakat genom bristande uppmärksamhet, och att en husbonde är ansvarig för den skada, som förorsakas af en tjenare i tjensten. Man framhåller dessutom det billiga deruti, att, om en tidning åstadkommer skada, denna bör godtgöras af den, som drar vinst af tidningen, det vill säga egaren. Dock saknas ej skäl för den meningen, att, om egaren, låt vara mot ersättning, öfverlåtit åt annan person att draga vinst af ett tidningsföretag, den förre bör

¹⁾ BARBIER II s. 344.

²⁾ Jemf. CELLIEZ & LE SENNE s. 566.

vara fri från ansvar för tidningens innehåll, åtminstone om han icke fortfarande är intresserad i företaget, derigenom att han förbehållit sig en viss procent af afkastningen ¹⁾).

Preskriptionstiden för *l'action civile* likasom för *l'action publique* är tre månader från det brottet begicks eller sist befrades (art. 65), och detta vare sig ersättningspåståendet och yrkandet om kriminelt ansvar framställas hvar för sig eller gemensamt.

Hvad nu beträffar den kriminela ansvarigheten, så har, som vi sett, franska presslagen betydligt afvikit från allmänna rättsgrundsatser. Ansvarigheten är successiv, men icke uteslutande. Den, som i första rummet tages för hufvudet som gerningsman är emellertid icke författaren, utan geranten eller utgifvaren, enär den ene eller den andre stått närmare sjelfva publikationen såsom ett materielt factum. Denna uppfattning underkänner betydelsen af författarens medverkan, visar glömska af det förhållande, att utgifvaren ofta endast utför författarens vilja, samt står i rak strid med det åskådningssätt, som gifvit sig uttryck i 1810 års code pénal, art. 289, der det heter, att i fråga om "délits commis par la voie d'écrits etc." författaren, om han är känd, skall dömas till *maximum* af det straff, som dylika brott medföra.

Geranten, som gjort sig skyldig till försummelse, dömes som hufvudman, författaren, som handlat med fullt uppsåt, som delaktig. Men, säger man, geranten dömes som gerningsman, därför att han med sin underskrift *åtagit* sig ansvaret. Bokhandlarens, kolportörens gerningsmannans ansvar, der detta föreligger, motiveras på liknande sätt. Om de icke känna den bok, som de sprida, så böra de veta, från hvem den kommer, och omtala det. Vägra de att lemna en dylik upplysning, *så taga de*

¹⁾ Se SELLIEZ & LE SENNE s. 560, 570; BARBIER II s. 345—346; PACCAUD s. 96.

www.libtool.com.cn

frivilligt ansvarigheten på sig ¹⁾. Men är det icke en såväl moraliskt som juridiskt utdömd princip, att straffet skall drabba, icke den brottslige, utan den som åtager sig att lida det?

Presslagen låter vidare boktryckaren i regeln vara fri från ansvar för delaktighet, och detta äfven om han haft sig bekant manuskriptets brottsliga innehåll. Men det förnämsta skälet för detta frånträdande från eljest erkända grundsatser, eller att ansvarighet för boktryckaren vore en ständig fara för författarens frihet att genom pressen uttrycka sina tankar, förfaller, så snart man inskränker sig till att endast straffa boktryckaren, då han *bevisligen* handlat *mala fide*.

Det anförda torde vara tillräckligt att visa, hurusom de i fransk rätt med afseende på ansvarighet för tryckfrihetsbrott gjorda afvikelser från allmänna rättsprinciper icke låta väl försvara sig.

Tyskland.

Den tyska partikularlagstiftningen i början af detta och slutet af förra århundradet ålägger särskildt boktryckaren, men äfven andra, som medverkat att genom tryck publicera eller sedermera sprida en brottslig skrift, att uppgifva författaren eller leda till sin närmaste man. Den, som icke ville eller icke kunde detta, straffades med böter eller fängelse ²⁾, ja stundom så, som vore han sjelf författare ³⁾. På detta sätt ville man hindra,

¹⁾ Se ROGER, Délits de presse 1882 s. 124.

²⁾ Se t. ex. Sachsiska "Gesetz über die Presse" 5 Febr. 1844 § 7 hos SCHLETTER, Handbuch der deutschen Pressgesetzgebung 1846 s. 236.

³⁾ Jemf. Rescript an die Oberconsistoria zu Gottorff u. Glückstadt 18 Okt. 1771 mom. 3 (SCHLETTER, s. 289); Verfügung die erford. Massregeln zur Verhütung des Missbrauches der Presse im Herzogth. Schleswig betreffend, 22 Febr. 1820 (*ibid.* s. 295), Würtemb. Gesetz über die Pressfreiheit 30 Jan. 1817 § 18 (*ibid.* s. 263); Preussisk Förordn. 18 Okt. 1819 art. 16 n:o 3 (*ibid.* s. 184).

att pressdeliktet förblef ostraffadt. Om t. ex. boktryckaren var oskyldig till sjelfva brottet, så straffades han likväl, därför att han ej uppfylde sin pligt att medverka till gerningsmannens upptäckande; var han åter skyldig, så hjälpte det honom icke att uppgifva författaren eller den person, från hvilken han emottagit manuskriptet ¹⁾.

Det var en slags subsidiär ansvarighet, som sedermera under inflytande af det belgiska systemet utvecklade sig till exklusiv på den grund, att straffets ändamål, då det gälde pressdelikt, ej ansågs fordra en bestraffning af alla medverkande, och att fastmer den allmänna rättskänslan skulle vara tillfredsställd, om det blott alltid funnes *en*, som hade att innestå för straffet ²⁾.

Men icke öfverallt lät man sig nöja med, att på detta sätt uppsätlig delaktighet kunde förblifva ostraffad, hvarför man stundom gjorde strafflöshet för t. ex. boktryckaren eller distribuenten beroende deraf, att de icke på annat sätt än genom utöfvande af sitt yrke biträdt gerningsmannen ³⁾, stundom åter tillämpade reglen om subsidiärt gerningsmannans ansvar samt *derjemte* allmänna straffrättsprinciper. Så t. ex. preuss. Pressförordn. 30 Juni 1849 § 12 ⁴⁾, som stadgade, att författare, utgivare, förläggare eller kommissionärer, tryckare och utspidare skulle såsom sådana ansvara för en tryckt skrifts innehåll; att emellertid ingen *successor* fick antastas,

¹⁾ Se Würtemb. Gesetz über die Pressfreiheit 30 Jan. 1817 § 19: "Im Falle eines erwiesenen bösen Vorsatzes sind die Drucker als Miturheber, jedoch immer geringer als die Verfasser selbst zu bestrafen."

²⁾ Presslag för Baden 28 Dec. 1831 (LOENING anf. arb. s. 205), hvars grundsatser accepterades af lagstiftningen inom Thüringen och senast i presslagen för Weimar af den 25 Juli 1868 *extenso* intagen hos MARQUARDSEN, Reichs-Press-Gesetz art. 13 (176 ... s. 138).

5 Dec. 1848 art. 25 och 26 (cit.

³⁾ Så i preuss. *Verfassung* ... 126).
hos MARQUARDSEN, Reichs-Press-Gesetz s. ...

⁴⁾ Cit. *ibid*.

så länge en *antecessor* var bekant och fans inom området för statens jurisdiktion, men att denna bestämmelse icke hindrade "gleichzeitige Verfolgung" af dem, som utöfver en rent yrkesmessig befattning med saken företagit delaktighetshandlingar i vanlig mening.

Å andra sidan gjorde sig efter hand den åsigten gällande, att det ej var med rättvisa öfverensstämmande att låta en person endast därför, att han ej lemnade uppgift om gerningsmannen, subsidiärt ansvara för dennes brott. De, hvilkas medverkan ej bevisligen varit uppsåtlig, blefvo alltså enligt flera lagar befriade från nämnda ansvarighet. Man öfvergick i princip till användningen af allmänna straffrättsregler om gerningsman- och delaktighetsansvar, ja det fans till och med exempel på, att dessa regler utan inskränkning tillämpades ¹⁾. Men då man merendels menade, att ifrågavarande personer, så snart en brottslig skrift förelåg, utan att gerningsmannen kunde anträffas, i alla händelser måste presumeras hafva åsidosatt skyldig uppmärksamhet, så blefvo de likväl icke ostraffade, om ock straffet sattes lindrigare än för uppsåtligt deltagande. "*System der Fahrlässigkeitsstrafen*". Detta system upptogs i presslagarne för Preussen den 12 Maj 1851 §§ 34—37, Bayern d. 17 Mars 1850 §§ 1, 45, Baden den 2 April 1868 § 13 med de genom "Einführungsgesetz zum Reichstrafgesetzbuch" 23 Dec. 1871 gjorda ändringar samt Sachsen d. 24 Maj 1870 art. 19, 20 ²⁾ och återfinnes slutligen i "das Reichsgesetz über die Presse" af den 7 Maj 1874, som gäller hela tyska riket med undantag af

¹⁾ Så i Lübeck, Pressgesetz 25 Sept. 1869 § 7 (MARQUARDSEN s. 135).

²⁾ Det torde icke vara hehöfligt att här närmare redogöra för detaljerna af ifrågavarande lagställen, hvilka ordagrant finnas återgifna, de sachsiska hos BERNER, Lehrbuch des deutschen Pressrechts 1876 s. 121—122, och de öfriga hos MARQUARDSEN, anf. arb. s. 127—130, 135—137.

Elsass-Lothringen, och hvars tredje kap. har till öfverskrift: "Verantwortlichkeit für die durch die Presse begangenen strafbaren Handlungen." Kapitlet är af följande lydelse:

"Die Verantwortlichkeit für Handlungen, deren Strafbarkeit durch den Inhalt einer Druckschrift begründet wird, bestimmt sich nach den bestehenden allgemeinen Strafgesetzen.

Ist die Druckschrift eine periodische, so ist der verantwortliche Redacteur als Thäter zu bestrafen, wenn nicht durch besondere Umstände die Annahme seiner Thäterschaft ausgeschlossen wird" (§ 20).

"Begründet der Inhalt einer Druckschrift den Thatbestand einer Strafbaren Handlung, so sind
der verantwortliche Redacteur,
der Verleger,
der Drucker,

derjenige, welcher die Druckschrift gewerbsmässig vertrieben oder sonst öffentlich verbreitet hat (Verbreiter), soweit sie nicht nach § 20 als Thäter oder Theilnehmer zu bestrafen sind, wegen Fahrlässigkeit mit Geldstrafe bis zu Eintausend Mark oder mit Haft oder mit Festungshaft oder Gefängniss bis zu Einem Jahre zu belegen, wenn sie nicht die Anwendung der pflichtgemässen Sorgfalt oder Umstände nachweisen, welche diese Anwendung unmöglich gemacht haben.

Die Bestrafung bleibt jedoch für jede der benannten Personen ausgeschlossen, wenn sie als den Verfasser oder den Einsender, mit dessen Einwilligung die Veröffentlichung geschehen ist, oder, wenn es sich um eine nichtperiodische Druckschrift handelt, als den Herausgeber derselben oder als einen der in obiger Reihenfolge vor ihr Benannten eine Person bis zur Verkündung des ersten Urtheils nachweist, welche in dem Bereich der richterlichen Gewalt eines deutschen Bundesstaats sich befindet, oder falls sie verstorben ist, sich zur Zeit

der Veröffentlichung befunden hat; hinsichtlich des Verbreiters ausländischer Druckschriften ausserdem, wenn ihm dieselben im Wege des Buchhandels zugekommen sind." (§ 21).

Här finna vi således de allmänna principerna för gerningsman- och delaktighetsansvar ställda i spetsen för systemet.

Hvar och en, som medverkat till brottets utförande, straffas som gerningsman, anstiftare eller medhjelpare, allt efter den befattning, han tagit med saken; och utan tvifvel kunna äfven sådana personer som sättare och tryckeribiträden straffas för sin medverkan, naturligtvis under förutsättning, att de visas hafva handlat uppsåtligt, med vetskap om det straffbara innehållet ¹⁾). Men användningen af de allmänna straff- och bevis-reglerna i deras renhet har på skäl, som här ofvan vid framställningen af "systemet med oaktsamhetsstraff" blifvit anförda, icke ansetts ändamålsenlig ²⁾). Också möter oss redan i § 20 punkten 2 det stadgandet, att den ansvarige redaktören, der sådan finnes, skall straffas som gerningsman, derest icke särskilda omständigheter utesluta antagandet om gerningsmannaskap. Härei ligger, om icke ett undantag från, så åtminstone en af lagen sjelf bestämd särskild användning af de allmänna straffnormerna på förbrytelser genom periodisk skrift, hvarmed lagen förstår tidning och tidskrift, som utkommer månadligen eller med kortare, om ock oregelbundna mellantider (§ 7).

Innan vi närmare inlåta oss på en förklaring af detta stadgande, torde emellertid vara nödvändigt att undersöka, hvad som förstås med "ansvarig redaktör".

1) Jemf. BERNER anf. arb. s. 279.

2) Jemf. motiv till "Regierungs-Vorlage" inf. i "Materialien zu dem Gesetz über die Presse,, d. 7 Maj 1874, Berlin s. å.

Åt besvarandet af denna fråga har LOENING ¹⁾ egenat en vidlyftig framställning, deri han bemöter åtskilliga författare, hvilkas meningar här nedan återgifvas. Så t. ex. säger HONIGMANN ²⁾: ansvarig redaktör är den, som faktiskt har redigerat ett bestämdt nummer af en periodisk skrift eller i kraft af sin ställning skolat göra det, lika godt om han är nämnd på skriften eller icke. Såsom skäl åberopas, att, ehuru den ansvarige redaktören enligt presslagens § 7 skall nämnas å hvarje nummer etc. af en periodisk skrift och enligt samma lag §§ 20—21 på bestämdt sätt ansvarar för dess innehåll, likväl ingenstädes är stadgadt, att hans tillvaro eller ansvarighet är beroende af det verkliga nämmandet. LISZT deremot ³⁾ anser ingen vara ansvarig redaktör, som icke i sådan egenskap nämnes på ett nummer, häfte etc. af en periodisk skrift, men låter å andra sidan detta nämmande icke vara tillräckligt utan fordrar *dessutom*, att den sålunda nämnde verkliga *varit* redaktör för det ifrågavarande numret d. v. s. haft öfveruppsigt öfver redaktionsgöromålets hela gång och pröfvat numrets eller häftets innehåll med afseende på dess möjliga kriminela betydelse ⁴⁾.

Mot båda dessa teorier anmärker LOENING, att de stå i strid mot lagens anda och syftemål (s. 31). Begreppet "ansvarig redaktör", som importerats från fransk rätt (s. 50), är, säger han, skapadt af lagstiftningen, för att staten skall finna en person, på hvilken enligt hans eget medgifvande straff kan läggas för det rätts-

¹⁾ Anf. arb. s. 1—97.

²⁾ Anf. arb. s. 116—122.

³⁾ Reichs-Pressrecht s. 36—37, 80, 183—184, 188 ff.

⁴⁾ Af samma mening är BAUMGARTEN, Das System der pressrechtlichen Verantwortlichkeit (i Zeitschr. für die ges. Strafrechtswissenschaft, herausgegeben v. LISZT und LILIENTHAL Band V s. 519): "Ansvarig redaktör är den, hvilken såsom sådan är af förläggaren hos vederbörande myndighet anmäld och äfven faktiskt redigerar."

stridiga innehållet af en periodisk skrift, utan att först en undersökning erfordras, huru och genom hvem den tillkommit (s. 24). Väl straffade presslagens § 18 den, som låter en person *falskeligen* nämnas som redaktör, men deraf behöfde ej följa, att någon annan än denne skulle vara ansvarig redaktör i lagens mening. Lagen ville blott försäkra sig om en "Haftträger", som ansvarade för, att intet delikt komme att begås genom publikationen, dermed lemnande staten en garanti, som ersatte censuren. För att förvissa sig om verksamheten af denna garanti fordrade lagen vissa egenskaper hos den, som åtog sig densamma (§ 8), och straffade därför en förläggare, som tillåter, att en person utan att besitta dessa egenskaper uppgifver sig som redaktör, men fristog icke därför denne "falske" redaktör från ansvar (s. 46, 67). Med ansvarig redaktör skulle alltså förstås en person, hvilken med sin vilja vore nämnd på ett nummer af en periodisk skrift såsom ansvarig redaktör, och som just härigenom förklarar sig beredd att öfvertaga garanti och ansvarighet för skriftens innehåll (s. 96). Att denna uppfattning är den rätta, torde så mycket hellre vara att antaga, som lagens fordran, att hvarje tidningsnummer etc. skall innehålla namnet på en ansvarig redaktör, blefve utan betydelse, om det skulle stå den sålunda uppgifne fritt att efter behag undandraga sig ansvarigheten genom att i öfrigt icke taga någon befattning med tidningen. Om dennas innehåll är brottsligt, så kan den ansvarige redaktören, äfven om han hållit sig fjerran från all annan befattning med tidningen än den, att han låtit teckna sig i nyssnämnda egenskap, likväl komma att straffas "wegen Fahrlässigkeit." Men som anstiftare, gerningsman eller delaktig kan han icke straffas, med mindre hans verksamhet uppfyllt eller antages hafva uppfyllt de vanliga vilkoren härför. Lagen uppställer emellertid, hvad den ansvarige redaktören beträffar, *presumption om gerningsmannaskap*.

Just med hänsyn till den äldre praxis, som i händelse af bestridande å redaktörens sida fordrade bevis, att redaktören läst eller haft kännedom om artiklens innehåll, innan den upptogs i tidningen, och härigenom faktiskt gjorde redaktörens ansvarighet illusorisk, har man, säger SCHWARZE ¹⁾, funnit ett motiv för att låta nämnda ansvarighet regulariter vara oberoende af dylika invändningar från redaktörens sida och fastmer ansett nödvändigt att utgå från förutsättningen, att redaktören läst och granskat artiklarna. Det eljest nödvändiga beviset om gerningsmannaskap är alltså här obehöfligt, enär det skulle vara för svårt att åstadkomma, och den sannolikt skyldige således skulle gå fri, hvilket vore en fara för rättsvården ²⁾. Härtill kommer, att den periodiska pressen gör anspråk på en anonymitetsrätt, som lagen ej velat beröfva dem, och denna rätt skulle, heter det i den berättelse, som afgafs af presslagkommissionen ³⁾, vara tillätlig och begriplig, blott när man fattar tidningsredaktören såsom utgifvare i den meningen, att de enskilda artiklarna reproducerats af honom, och han med sin ansvarighet inestår för deras innehåll. ⁴⁾

Men om det nu visar sig, att den ansvarige redaktören verkligen har rätt i sitt påstående, att han ej läst eller haft kännedom om innehållet af den ifrågavarande tidningen — är då presumptionen kraftlös? Den meningen eger betydande anhängare, att § 20 punkten 2 bör så

¹⁾ Das Reichpressgesetz s. 127.

²⁾ Jemf. LOENING s. 215 ff.

³⁾ Materialien etc. s. 30.

⁴⁾ En kritik öfver § 20 mom. 2 finnes hos BAUMGARTEN (anf. arb. s. 501), som påpekar, att nämnda moment innebär ett obehörigt skärpande af den allmänna straffrättsliga ansvarigheten. Det vore orätt att beteckna både författaren och redaktören som *Thäter*. Antingen vore redaktören gerningsman och medarbetarne icke, eller vore de resp. författarne gerningsmän och redaktören medhjelpare.

förstås, att presumtionen viker blott i de fall, då redaktörens överksamhet berott på omständigheter, som han icke afsigtligt eller genom vårdslöshet sjelf framkallat ¹⁾. Men om presumtionen om den ansvarige redaktörens gerningsmannaskap endast uteslutes genom omständigheter, sådana som de nyssnämnda, så följer deraf, att han skulle straffas som gerningsman, så snart icke pröfningen af den brottsliga skriftens innehåll varit honom *omöjlig*. Och om så är förhållandet, huru då förklara, att han enligt presslagens § 21 kan straffas för "Fahrlässighet"? LOENING, som (s. 259) framkastar frågan, ställer sig under åberopande af nyssnämnda § på den enligt vår tanke mera rationela ståndpunkten, att, om den ansvarige redaktören bevisligen *icke varit* gerningsman, han icke heller skall som sådan betraktas, utan efter omständigheterna straffas som anstiftare eller medhjelpare enligt allmänna grunder, eller, om intet dolöst förhållande ligger honom till last, "wegen Fahrlässigkeit" enligt presslagens § 21, såvida han icke med stöd af sådana förhållanden, som der finnas anmärkta, undgår allt ansvar. Lagen har genom uppställandet af ofvan-

¹⁾ SCHWARZE, anf. arb. s. 134 ff, s. 140 ff. Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen, Band 16 n:o 3, Band 11 n:o 93. Det heter på sistnämnda ställe, att de "särskilda omständigheterna" icke äro bestämda att åter upphäfva den i § 20 punkten 2 uppställda principen om straffrättslig ansvarighet, utan blott inskränka den; att följaktligen till dessa särskilda omständigheter aldrig kunna räknas sådana moment, som blott ådagalägga, att redaktören i ett gifvet fall helt och hållet undandragit sig eller på ett otillfredsställande sätt uppfyllt den honom ålagda pligten att pröfva tidningens innehåll före offentliggörandet; att det hinder, genom hvilket *möjligheten af en pröfning* från redaktörens sida uteslutes, ej får vara ett sådant, hvilket af redaktören afsigtligt framkallas, eller för hvilket han genom oaktsamhet bär skulden; samt att han således blott *då* kan från sig afböja ansvarigheten, när han visar, att det straffbara innehållet vid offentliggörandet var honom obekant, och att denna obekantskap icke var sjelfförvållad.

nämnda presumtion blott reglerat bevisfrågan, och detta på ett sådant sätt, att gerningsmannaskapet icke behöfver bevisas, utan då särskilda omständigheter göra dess frånvaro antaglig ¹⁾).

Ingenting hindrar, att andra personer kunna straffas som gerningsmän oberoende af den ansvarige redaktörens fällande eller friande; och den ansvarige redaktörens gerningsmannaskap bereder honom samma straff, vare sig han uppper författaren eller icke ²⁾).

Om den ansvarige redaktören, förläggaren, boktryckaren och distribuerten icke kunna ställas till ansvar enligt § 20, så återstår att tillse, huruvida icke straff kan åläggas dem enligt § 21. Denna konstruerar ett särskildt brott, försumlighetsbrottet ³⁾, som består deruti, att någon eller några af ofvannämnda personer genom bristande uppmärksamhet underlåtit att förhindra ett pressdelikt. I offentligt intresse fordrar lagen, att de, hvilka medverka vid framställning eller spridning af tryckta skrifter, dessförinnan öfvertyga sig om, att innehållet icke är straffbart. Den, som ej uppfyller denna pligt, gör sig skyldig till straff enligt § 21, hvarvid dock förutsättes frånvaro, å ena sidan af *dolus*, å den andra af vanlig aktsamhet.

¹⁾ Jemf. LISZT, Reichs-Pressrecht s. 186.

²⁾ LISZT anf. arb. s. 187.

³⁾ Detta är den allmänna åsigten. Enligt LISZT, Reichs-Pressrecht s. 178, skulle här icke vara fråga om ett nytt brott utan om "fahrlässige Begehung des durch Inhalt der Druckschrift begründeten Delictes." Men att lagstiftarens mening ej varit denna, framgår tydligt af riksdagsförhandlingarna rörande ifrågasvarande lag (se BERNER anf. arb. s. 287—288), hvarjemte LOENING (s. 279) påpekar, att, såvidt pressdeliktet består i en viss viljo- eller meningsyttring, det icke *kan* vara annat än dolöst; "eine fahrlässige Aufforderung, Anreizung, Drohung, Behauptung etc. wäre ein Widerspruch in sich selbst." Att frågan i straffprocessuelt hänseende är af praktisk betydelse, se LISZT anf. arb. s. 198—200.

Bland de personer, som uppräknas i berörda §, förekomma icke författare. Dessa kunna alltså aldrig beläggas med "Fahrlässighetsstrafe". Hvad öfriga medverkande och särskildt uppräknade personer angår, så säger det sig sjelf, att någon ansvarighet icke åligger dem, om, trots presumtion i motsatt riktning, det skulle visa sig ¹⁾, att de verkligen iakttagit behörig aktsamhet, exempelvis då det brottsliga i skriftens innehåll undgått dem på grund af obekantskap med faktiska förhållanden eller tillkommit, efter det deras befattnings med skriften upphört. Samma ansvarsfrihet måste naturligtvis inträda, då omständigheter, som det icke stått i deras magt att hindra, omöjliggjort användandet af nödig omtanke; och enligt § 21 *in fine* gäller särskildt beträffande tryckalster af utländskt ursprung, att distribuenten (Verbreiter) blir fri från "Fahrlässighetsstrafe", när han bekommit skriften genom bokhandeln. Det anses neml. skola skada den inländska bokmarknaden, om man ålade bokhandlaren att pröfva dylika, mestadels på främmande språk författade skrifter ²⁾.

Men den ansvarige redaktören, förläggaren, tryckaren och bokhandlaren hafva ännu ett annat medel att undandraga sig ansvarighet enligt § 21, neml. det att, innan första instansen fält dom i målet, leda till ³⁾ författaren eller insändaren, med hvars samtycke publikationen för-

¹⁾ Enligt ordalydelsen i § 21 skulle bevisningen ovillkorligen blifva den anklagades ensak; men då frågan om bevisbördan i denna del ej blifvit berörd vid de förhandlingar, som föregingo affattandet af ifrågavarande §, anser LOENING (s. 285), att enligt allmänna grundsatser, och här så väl som vid tillämpningen af § 20 punkten 2, domaren *ex officio* bör söka utreda frågan om skuld eller oskuld hos den anklagade. Deremot LISZT, Reichs-Pressrecht s. 195.

²⁾ BERNER anf. arb. s. 294.

³⁾ "Nachweisen", det vill här säga lemna en uppgift, som ej behöfver vara bevisad, men som efteråt måste vid anställd undersökning besannas.

siggått, eller till utgifvaren, då fråga är om en icke periodisk skrift, eller i allmänhet till någon af sina föregångare, då sådana finnas, enligt den i § 21 anmärkta ordning, förutsatt likväl, att den sålunda utpekade, då *uppgiften lemnas*, befinner sig inom området för en tysk förbundsstats jurisdiktion eller, om han är död, i alla händelser gjorde det vid publikationstillfället. Endast i detta fall viker den presumtion om iakttagande af nödig omtanka, som eljest kommer de i § 21 uppräknade personer till godo, då de lemna riktig uppgift om författare eller insändare etc. Lagen har ansett sig kunna uppställa en dylik presumtion i detta fall, emedan den, som tager befattning med framställningen eller utbredningen af ett tryckalster, sedan han öfvertygat sig, att en bestämd person före honom redan varit sysselsatt med samma skrift, deri kan finna en säkerhet för, att denna person bekymrar sig om skriftens innehåll och liksom garanterar, att intet straffbart deri förekommer ¹⁾. Omtvistadt är ²⁾, huruvida, då *antecessor* redan är för Rätten bekant, han likväl uttryckligen måste nämnas af den tilltalade, om denne skall blifva fri från ansvar. Den jakande meningen har de flesta anhängarna och torde äfven vara den rätta, då straff-frihet här beror, icke derpå att en *antecessor* upptäckes, utan derpå att han åberopas af den tilltalade, som dermed visar sig hafva handlat *bona fide*.

Reglen i § 21, att oaktsamhetsstraff uteslutes endast i det fall, att den närmare ansvarige, om hvilken uppgift lemnas, befinner sig inom området för en tysk förbundsstats jurisdiktion, torde med rätta kunna betecknas såsom obillig. Man kan ju icke, säger BERNER ³⁾ inom ett visst område fasthålla sin *antecessor*, hur tillförlitlig

¹⁾ BERNER anf. arb. s. 288.

²⁾ Se LISZT, Reichs-Pressrecht s. 196 in f., LOENING s. 303—304.

³⁾ Anf. arb. s. 292—293.

han vid tiden för offentliggörandet kunde synas, ja kanske verkligen var och ännu är, likasom det kan infräffa, att han lemnar det ifrågavarande området på grunder, som icke stå i sammanhang hvarken med hans tillförlitlighet eller med pressdeliktet. Det antagandet ligger nära till hands, att lagen, då den uppställer nyssnämnda fordran, velat förebygga, att en *antecessor*, säker om strafflöshet hos den person, hvars medverkan han förskaffat sig, skall gäcka rättvisan genom att begifva sig ur landet. Men för de medverkande återstår i ty fall endast att, såsom PACCAUD ¹⁾ anmärker, på förhand göra sig underrättade om lagligheten eller olagligheten af innehållet i den skrift, hvars tryckande etc. man anförtror dem, och det säger sig sjelf, att dylikt icke kan vara till båtнад för tryckfriheten ²⁾. En annan författare ³⁾ framhåller likaledes det olämpliga i nyssnämnda förutsättningar för oaktsamhetsstraffet samt påstår, att begreppet "Pressfahrläsigkeitsdelikt" blifvit af lagstiftaren uppkonstrueradt, på det alltid någon måtte finnas att straffa för ett begånget tryckfrihetsbrott. Hvad *redaktören* beträffade, vore han visserligen straffbar, om han ej iakttog nödig vaksamhet. Men han borde under sådan förutsättning *alltid* vara det, och icke blott när han ej ville eller kunde framskaffa en gerningsman. Hvad åter anginge förläggare, tryckare och utspridare, hvilka det ej ålåge att genomläsa de resp. artiklarne, vore deras oaktsamhet fingerad, äfven om den endast antoges skola bestå deruti, att de ej försäkrat sig om en "Vormann", eftersom detta, åtminstone på det sätt lagen fordrade, vore dem omöjligt; allt anmärkningar, hvilkas befogenhet svårligen torde kunna jäfvas.

Straffbara handlingar, som kunna begås genom pressen, äro enligt tysk rätt allt efter deras olika beskaf-

¹⁾ Anf. arb. s. 128.

²⁾ Ibid. Jemf. deremot MARQUARDSEN, anf. arb. s. 183.

³⁾ BAUMGARTEN, anf. arb. s. 502 ff.

fenhet af tre slag: *Verbrechen*, *Vergehen* och *Uebertretungen*. För de båda förstnämnda hufvudarterna preskriberas åtalsrätten på en tid af sex månader, räknadt från "die Verbreitung"; men hvad "Uebertretungen" beträffar, finnes intet undantag från allmänna preskriptionsregler ¹⁾.

Det i presslagen § 21 anmärkta brott anses som "Vergehen". Preskriptionstiden börjar med skriftens "Verbreitung" och afbrytes enligt allmänna grunder. Härvid är att märka, att som *Verbreitung* i lagens mening äfven gäller att anslå, utställa eller utlägga skrifter på platser, hvarest de äro tillgängliga för publicum ²⁾, hvadan också antages, att preskriptionen räknas från det ögonblick, då spridningen eller offentliggörandet tog sin början.

Omtvistadt är, huruvida hvarje särskild utspridare kan räkna sig det första offentliggörandet eller endast den af honom sjelf företagna handling till utgångspunkt för preskriptionen, såvidt den rör utspridarens egen förbrytelse ³⁾. Men då presslagen, der icke annat finnes särskildt anmärkt, ansluter sig till allmänna straffrättsprinciper, torde den senare meningen vara att föredraga, hvarvid iakttages, att, derest flera spridningshandlingar bilda en fortsatt förbrytelse, preskriptionstiden först med den sista af dem tager sin början.

Likaledes äro meningarna delade derom, huruvida en ny, men till innehållet oförändrad upplaga af en skrift, som under den i lagen stadgade preskriptionstiden

¹⁾ "Die Strafverfolgung derjenigen Verbrechen und Vergehen, welche durch die Verbreitung von Druckschriften strafbaren Inhalts begangen werden, sowie derjenigen sonstigen Vergehen, welche in diesem Gesetze mit Strafe bedroht sind, verjährt in sechs Monaten" (§ 22).

²⁾ Reichs-Pressgesetz § 2.

³⁾ Jemf. å ena sidan MARQUARDSEN s. 188, BERNER s. 299; å den andra LISZT, Reichs-Pressrecht s. 207, SCHWARZE s. 170.

lemnats utan åtal, kan *gent emot samme utgifvare* betraktas som ett nytt brott med ny preskriptionstid eller icke ¹⁾). Så mycket torde kunna sägas, att ett nytt brott i detta fall kan konstitueras, såvida en väsentlig förändring under tiden inträdt i de förhållanden, under hvilka den första upplagan utkommit, och som med den ifrågavarande publikationen stå i något sammanhang.

I Elsass-Lothringen gälla fortfarande den franska rättens stadganden beträffande pressdelikt, sådan denna rätt var vid tiden för Elsass-Lothringens inkorporering med Tyskland. Införandet af 1874 års Reichspressgesetz har förbehållits en särskild lag, som ännu ej tillkommit. Denna undantagsställning motiveras dels dermed, att "die Gewerbeordnung", hvars bestämmelser komplettera presslagen, ej införts i Elsass-Lothringen, och *dels* med åberopande af de sträfvanden, som i nämnda land äro verksamma mot föreningen med Tyskland, och som föranleda, att man tills vidare icke bör lemna ur händerna de medel, som franska presslagen beredde till förebyggande af pressens missbruk i fråga om dessa sträfvanden ²⁾).

Österrike.

Efter censurens upphäfvande 1848 utkommo åtskilliga förordningar rörande pressen, enligt hvilka det belgiska systemet i hufvudsak tillämpades, dock så, att allmänna straffrättsgrundsatser skulle komma till användning, när genom missbruk af pressen "ein Verbrechen" föröfvades. För innehållet af tidningar eller tidskrifter skulle i hvarje fall den ansvarige redaktören innestå. År 1849 utkom ett "Patent", som stadgade, att författaren närmast skulle vara ansvarig, förutsatt

¹⁾ LISZT, Reichs-Pressrecht s. 208, *contra* MARQUARDSEN s. 189.

²⁾ Se Motive des Regierungsentwurfs, cit. hos SCHWARZE anf. arb. s. 200.

att utgifvandet skett med hans vetskap och vilja; att *jemte* författaren skulle i följande ordning ansvara: 1. utgifvaren, 2. förläggaren och den, som anordnar för-yttringen (Betriebsbesorger), 3. tryckeriledaren och 4. utspridaren (Verbreiter); att för innehållet af periodiska skrifter hvarje ansvarig redaktör skulle ansvara solidariskt med författaren, såvida det ej styrktes, att upptagandet af de resp. artiklarna skett utan redaktörens vållande; att äfven i fråga om den periodiska pressen de ofvan under 1—4 nämnda personerna i samma ordning skulle ansvara *efter* redaktören och författaren; samt att emellertid de allmänna bestämmelserna om medger-ningsmannaskap och delaktighet skulle användas, när det visades, att en person med kännedom om innehållets straffbara beskaffenhet medverkat till skriftens tryckning eller utbredande.

Efter 1849 års patent följde pressordningen af 1852, som lät den allmänna strafflagens grundsatser närmast tillämpas på pressdelikt, men med tillägg, att de vid redigering, tryckning eller spridning af en straffbar skrift medverkande personerna i vissa; för hvar och en af dem särskildt uppräknade fall skulle "samtidigt" ansvara för innehållet och straffas för åsidosättande af behörig omsorg och uppmärksamhet, såvidt de icke redan enligt den allmänna straffrättens grundsatser befundes skyldige.

Slutligen utkom presslagen af den 17 December 1862, hvilken med de ändringar, som infördes genom en novell af den 15 Okt. 1868, ännu är gällande ¹⁾).

I spetsen för ansvarighetssystemet står den generela reglen i § 28, att bestämma straffet efter allmän lag, såvidt genom tryckt skrifts innehåll en brottslig handling blifvit begången, samt att efter samma lag bedöma

¹⁾ Se härom såväl som i fråga om den äldre lagstiftningen LISZT, Lehrbuch des Österreichischen Pressrechts, 1878 s. 214 ff.

www.libtool.com.cn

straffbarheten hos de personer, hvilka medverkat till brottslig skrifts tryckning eller spridning.

Straffbarheten, heter det vidare, upphäfvdes hvarken genom någon vid skriften fogad förklaring, att man icke instämmer i innehållet af en deri offentliggjord uppsats eller icke vill ansvara för en lemnad uppgift, ej heller derigenom att annan person förklarar sig ensam vilja öfvertaga ansvaret.

Det redan i 1852 års pressordning införda "System der Fahrlässigkeitsstrafen" har 1868 års novell bibehållit på det sätt, att redaktör, förläggare, tryckare och utspridare skola, äfven om de på grund af bristande bevis om *dolus* icke kunna dömas enligt allmänna straffrättsgrundsatser, likväl dragas till ansvar på grund af åsidosättande af den omsorg och uppmärksamhet, som deras särskilda yrkesställning gjort till deras pligt att iakttaga.

1:o. *Redaktören.* Enligt § 10 i 1862 års lag skall den, som vill utgifva periodisk skrift, innan skriftens utgifvande begynner, derom göra anmälan hos allmänna åklagare- och polismyndigheterna inom det distrikt, der utgifningsorten är belägen, hvilken anmälan bör innehålla, bland annat, uppgift på en *ansvarig redaktörs* namn och bostad, eller, om flera redaktörer skola å skriften nämnas, deras namn och bostad jemte intyg, att de innehafva de i 12 § 1 mom. af presslagen föreskrifna egenskaper, neml. att vara österrikisk medborgare, råda öfver sig och sitt gods samt vara bosatt å den ort, der skriften utkommer¹⁾. *Denne* redaktör är enligt 1868

¹⁾ Enligt samma § mom. 2 och 3 är den, som enligt kommunallagen är utesluten från valbarhet till kommunalnämnden, obehörig att vara ansvarig utgifvare af periodisk skrift, och den, som står under tilltal för gröfre brott, under den tid han i och för ransakning sitter i häkte, förhindrad att såsom ansvarig redaktör utgifva dylikt pressalster.

års novell (presslagen § 29), derest den periodiska skriftens innehåll befinnes straffbart såsom *Verbrechen* eller *Vergehen*, äfven om brottet icke enligt strafflagens allmänna grundsatser kan honom tillräknas, likväl ansvarig, för det han uraktlåtit att åt skriftens utgifvande egna den omsorg, hvarigenom intagandet af den brottsliga artikeln skulle hafva förekommit.

Äfven här gäller, att ansvarigheten icke förfaller, vare sig derigenom att vid artikeln fogats gensägelser mot dess innehåll, eller genom annan persons förklaring, att han ensam vill öfvertaga ansvaret (*ibid.*). Deremot bör redaktören undgå ansvarighet, ej mindre då han förmår visa, att användning af erforderlig uppmärksamhet utan hans vållande varit honom omöjlig, än ock då en straffbar artikel influtit *trots* ådagalagd pligtenlig uppmärksamhet å redaktörens sida.

Österrikiska presslagen tillåter, som vi sett, befintligheten af flere ansvarige redaktörer för samma tidning. Om arbetets fördelning dem emellan är fullt genomförd och äfven i bladets yttre anordning synlig, så inträder äfven en delning af ansvarigheten; i motsatt fall häfta alla de ansvariga redaktörerna *in solidum* för skriftens hela innehåll ¹⁾.

2:o. *Förläggaren*. Den, som förlagt en icke-periodisk skrift, hvars innehåll befinnes vara straffbart, är ansvarig för uraktlåtande af pligtskyldig omsorg, så vida han icke, då han första gången inställer sig vid domstol, förmår bevisligen uppgifva en författare eller utgifvare, som, då skriften öfvertogs i förlag, hade fast bostad inom något af de länder, för hvilka presslagen gäller (§ 30).

Förläggarens "Fahrlässigkeit", för hvilken han ansvarar, består alltså deruti, att han icke nämner en sådan författare eller utgifvare, som lagen föreskrifver. Om emellertid detta icke-nämmande beror på omständigheter, som

¹⁾ LISZT, anf. arb. s. 84.

förläggaren ej kunnat förebygga, bör han vara fri från straff, liksom å andra sidan nämmandet af en författare etc. *icke* bör fritaga honom, om han handlat *dolöst*, för ansvar såsom medgerningsman eller delaktig enligt allmänna grunder ¹⁾).

3:o. *Boktryckaren*. Denne är, då tryckt skrifts innehåll befinnes straffbart, ansvarig för uraktlåtande af pligtskyldig omsorg, endast om vid tryckningen föreskrifterna i 9 och 17 §§ presslagen icke iakttagits (§ 31) ²⁾).

4:o. *Utspridaren*. Såsom spridning af tryckt skrift anses enligt presslagen skriftens yrkesmessiga föryttring eller utdelning äfvensom dess anslående, upphängande eller framläggande på offentliga ställen, i läseföreningar, lånbibliotek o. d. (§ 6). Enligt 1868 års novell (presslagen § 31) är utspridaren i nu nämnda mening underkastad ansvar för uraktlåtande af skyldig omsorg i följande fall: då spridningen skett på olagligt

¹⁾ Ibid. s. 244—245.

²⁾ De åberopade lagrummen innehålla, *det förra*, att å hvarje tryckt skrift skall utsättas tryckningsorten, boktryckarens eller förläggarens namn (firma) eller vid periodiska skrifter i det sistnämndas ställe utgifvarens, härifrån dock undantagna sådana pressalster, som afse att fylla den allmänna rörelsens samt det husliga och sällskapliga lifvets dagliga behof, såsom formulärer, priskuranter, visitkort o. s. v.; samt att å hvarje blad (nummer) eller häfte af en periodisk skrift dessutom namnet på åtminstone *en* ansvarig redaktör skall vara utsatt; och *det senare*, att af hvarje nummer eller häfte af en periodisk skrift skall samtidigt med utdelningens eller försäljningens början, samt af hvarje annan tryckt skrift, som icke innefattas under undantaget i § 9 och ej heller utgör mer än fem tryckta ark, åtminstone 24 timmar före dess utdelning eller försäljning ett exemplar genom boktryckarens försorg aflemnas till polismyndigheten i utgifningsorten, och å orter, der allmän åklagaremyndighet har sitt säte, jemväl till denne; dock att utdelning eller försändning af tryckt skrift af sistnämnda slag kan med samtycke af den myndighet, till hvilken skriften aflemnats, ske jemväl före utgången af den bestämda tiden af 24 timmar.

sätt¹⁾; då tryckt skrift blifvit spridd oaktadt domstols behörigen kungjorda förbud, eller sedan skriften, utspri- daren veterligen, blifvit med qvarstad belagd; då upp- gift om tryckningsorten å skriften saknas; då hvarken författare eller någon person, som till yrket är förläg- gare, blifvit der angifven, eller origtigheten af dylika uppgifter, då de finnas, är uppenbar; och slutligen då i utlandet utkomna och inom landet spridda skrifter genom sin titel eller sitt innehåll, sina bildliga fram- ställningar eller det sätt, hvarpå de försändas, varit egnade att väcka särskild uppmärksamhet.

Presslagen § 33 bestämmer oaktsamhetsstraff sär- skildt för *Verbrechen* och särskildt för *Vergehen* genom tryckt skrift, men nämner intet om *Uebertretungen*, hvaraf man torde vara berättigad till den slutsatsen, att, om skriftens innehåll blott är straffbart som "Ueber- tretung", något ansvar för *negligentia* icke bör ifråga- komma²⁾.

Angående tid för åtals anställande i anledning af förbrytelse, begången genom tryckt skrift, gälla i all- mänhet strafflagens stadganden. Dock, äfven i det fall att enligt dessa stadganden preskription *icke* skulle hafva inträdt, förfaller allt vidare åtal, såvida sex månader förflutit, sedan skriften utkom eller begynte utdelas inom

¹⁾ Härom heter det i § 23: "Kolportering af tryckta skrif- ter utom de för deras försäljning bestämda vanliga lokaler, äfven- som samlande af prenumeranter och subskribenter genom personer, hvilka icke äro försedda med dertill af polismyndigheten särskildt utfärdadt tillståndsbevis, vare förbjudet. Likaledes vare förbjudet att utan polismyndighetens tillstånd å gator eller andra offent- liga platser uthänga eller anslå tryckta skrifter.

Detta förbud gäller icke kungörelser af uteslutande intresse för vissa orter eller yrken, såsom teateraffischer, annonser om offentliga nöjen, om saker att hyra och sälja m. m. Dock må äfven dessa kungörelser icke upplås å andra än dertill af myn- digheterna bestämda platser."

²⁾ Jemf. LISZT, anf. arb. s. 247—249.

landet, utan att under denna tid något åtal, ehuru sådant kunnat ega rum, blifvit mot någon af de till förbrytelsen skyldiga anställt, eller ock redan anhängiggjort åtal under lika lång tid icke blifvit fortsatt § 40). Samma stadganden gälla ock med afseende å tid att anställa åtal angående förbrytelser, hvilka begås genom uraktlåtande af skyldig omsorg och uppmärksamhet i afseende å tryckt skrifts utgifvande (ibid.).

Då det heter, att ett redan anhängiggjort åtal skall vara förfallet, såvida det under sex månader icke blifvit fortsatt, så menar LISZT (s. 306) med åberopande af lagens ordalydelse, att *terminus a quo* för preskriptionstiden äfven i detta fall är den dag, då skriften utkom eller begynte utdelas inom landet, och att stadgandet i öfverensstämmelse härmed bör så förstås, att, om skriften under sex månader från nyssnämnde dag icke varit föremål för process, preskription skall anses hafva inträdt. "Efter afbrottet begynner ingen ny frist, utan den redan började preskriptionen löper vidare." Men det förefaller onekligen egendomligt, att den tid, inom hvilken en anhängiggjord process icke blifvit *fortsatt*, skall räknas från en dag, som infallit, innan ännu processen *tagit sin början*.

En vigtig och, som det tyckes, föga berättigad afvikelse från den allmänna straffrättens grundsatser om preskriptionens afbrytande ligger deruti, att enligt ofvan nämnda stadgande afbrott af preskriptionen gentemot *en* af de skyldige gäller dem alla.

Mot de i Tyskland och Österrike gällande bestämmelserna om ansvarighet för pressdelikt, kan, utom de anmärkningar, som mot systemet i allmänhet här ofvan blifvit anförda, tillika särskildt framhållas, att reglerna om den *ansvarige redaktören* långt ifrån att innebära skydd mot "Strohmanns"-väsendet, tvärt om inbjuda till att använda det. Namnet på en i behörig ordning som ansvarig redaktör anmäld person, hvilken eger de icke

synnerligen ovanliga egenskaper, som lagen fordrar af en sådan, finnes tryckt på ett nummer af en periodisk skrift. Äfven om man antager, att, derest denne person icke har något att skaffa med redaktionen, uppgiften anses falsk, och straff på grund deraf kan utkrävas af den dertill skyldige, så möter det svårighet att *bevisa* uppgiftens origtighet, och i alla händelser erfordras icke, åtminstone icke enligt österrikisk rätt, att den "ansvarige redaktören" ensam redigerar tidningen eller leder redaktionen, utan på sin höjd att han tager någon måhända ytterst ringa del deri. Och äfven om den "ansvarige redaktören" bevisligen står helt och hållet utanför redaktionsgöromålen, så ansvarar han dock för tidningens innehåll, emedan han icke fullgjort, hvad han åtagit sig, neml. att sörja för, att intet straffbart inflöte i tidningen. Att en "Strohmann" här kan finna användning, är uppenbart, och lagen har alltså gifvit näring åt ett missbruk, som i sin ordning icke kan annat än öka tryckfrihetsbrottens antal.

Ungern.

Ungerskå presslagen ¹⁾ förordnar i § 13, att, när pressdelikt blifvit begångna, straffet skall drabba *författaren*; om denne icke är bekant, *utgifvaren*; och om äfven han icke skulle vara känd, *egaren till den industriela anstalt*, hvarifrån pressalstret utgått (§ 13).

Den, som ånyo offentliggör eller säljer en publikation, som föranledt fällande dom, dömes till det största straff, som kunde träffa författaren (§ 27).

Särskilda bestämmelser äro gifna för periodiska skrifter, hvarmed här förstås sådana, hvilkas innehåll antingen delvis eller helt och hållet behandlar politiska ämnen, och som utkomma åtminstone två gånger i må-

¹⁾ Den förekommer som "Gesetz-artikel VIII des ungarischen Landtages 1847--48" (öfversatt af E. KÖRNYEI, Pest 1861).

www.libtool.com.cn

naden (§ 30). För dylika pressalster måste ställas kausion (§ 30 mom. 2), och för samtliga artiklar häftar, när författaren icke kan dragas till ansvar, egaren, den ansvarige utgifvaren eller den ansvarige redaktören (§ 33).

Någon af dessa personers namn och bostad måste, lika som uppgift på det tryckeri, i hvilket bladet skall tryckas, gifvas tillkänna för vederbörande myndighet (§ 30 mom. 1). Den sålunda anmälda bär under nämnda förutsättning ansvar för skriftens innehåll och måste i alla händelser innestå för gäldandet af böter på grund af pressdelikt, om kausionssumman ej räcker till, hvarförutom författaren i detta fall betraktas som medlöftesman (§ 30 mom. 3). Ansvarighet bäres äfven för artiklar, som hemtats ur andra blad eller böcker, i hvilket fall emellertid straffet alltid är mindre än författarens eller förste meddelarens och aldrig kan uppnå maximum (§ 33). Om den, hvilken på grund af ofvannämnda anmälan svarar för bladets innehåll, dömes att undergå frihetsstraff, måste inom tre dagar efter domens afkunnande en annan ansvarig person anmälas, och blott under dennes namn kan bladet ånyo utkomma (§ 36).

Det heter vidare, att hvarje tryckeriinnehafvare, som på sina tryckalster icke utsätter uppgift om sitt namn och hemvist, eller som uppger ett falskt namn, skall betraktas som medskyldig, om det tryckta innehåller ett pressdelikt (§ 41); — en ny fiktion till de öfriga, som från det belgiska systemet upptagits i ungerska presslagen.

Slutligen stadgas, att alla tryckfrihetsbrott, hvilka föranleda åtal af allmän åklagare, preskriberas efter sex månader, de öfriga efter två år (§ 28).

Rumänien, Serbien och Bulgarien.

Rumäniska presslagen af år 1862 har — bortsett från bestämmelserna om den literära eganderätten — upphört att gälla redan 1866, då den nya konstitutionen proklamerades. Denna har i sin ordning blifvit modifierad genom en lag af år 1878 och tillförsäkrar i dess nuvarande form (art. 24) full tryckfrihet åt en hvar under ansvar för missbruk deraf i de fall, som af allmänna strafflagen finnas upptagna, varande författaren i första rummet ansvarig för hvad han skrifver. I brist på författaren vänder man sig mot den ansvarige redaktören, der sådan finnes, eljest mot utgifvaren. Hvarje tidning skall hafva en mot fransmännens "gérant responsable" svarande person, som är i åtnjutande af borgerliga och politiska rättigheter. Enligt strafflagen (art. 593—594) är rättigheten att anställa talan, äfven civil, på grund af ett genom pressen begånget brott preskriberad, allt efter brottets egenskap af *crimen* eller *delictum*, ett år eller fyra månader från den dag, då skriften publicerades eller senast var föremål för rättsliga åtgärder.

Den *serbiska* presslagen af ¹²/₂, Mars 1881 stadgar, att hvarje journal eller periodisk skrift skall hafva en ansvarig *gérant* ¹⁾, som måste vara serbisk medborgare, myndig och i åtnjutande af alla medborgerliga rättigheter (art. 4).

Ansvarige för pressdelikt äro:

- 1:o) författaren;
- 2:o) geranten, hvilkens plats sannolikt i fråga om icke periodisk skrift intages af utgifvaren;
- 3:o) boktryckaren; och
- 4:o) återförsäljare, kolportörer och affischörer.

¹⁾ Annuaire de législation étrangère, 1882, s. 731 ff.

Ansvarigheten är successiv och uteslutande i vanlig ordning, dock så att egare af tidning eller annan periodisk skrift ansvarar för böter, som hvarken geranten eller författaren är i stånd att betala (art. 31—32).

Preskriptionstiden är tre månader från den dag, brottet begicks, eller saken senast handlades, och de allmänna reglerna om preskriptionsafbrott äro icke tillämpliga (art. 40).

Den *bulgariska* konstitutionen, proklamerad i Tironowa d. 16 April 1879 ¹⁾, upptager det stadgandet, att, om författaren är känd och bor i Bulgarien, så kunna utgifvaren, boktryckaren och kolportören ej straffas för tryckfrihetsbrott (art. 79). De närmare bestämmelserna om ansvarighet för tryckfrihetens missbruk förekomma i tryckfrihetslagen af d. ¹⁷/₂₉ Dec. 1887 ²⁾.

"L'auteur de tout délit de presse en est responsable" (§ 13). Lagen skiljer mellan *redaktör* och *utgifvare* (art. 3, 4, 9), men vid uppräknandet af de ansvariga personerna nämnes icke redaktören. Det heter blott, att, om upphofsmanen till brottet är okänd eller frånvarande, ansvarigheten faller på skriftens utgifvare; om äfven denne är okänd, på tryckeriegaren, och deretter "par cascades" på distribuenten eller säljaren (art. 14).

Reproduktion af en brottslig artikel anses som en handling af delaktighet i brottet, äfven om ingen talan ännu är väckt mot den publikation, derifrån artikeln är lånad (art. 15).

Om böcker och andra skrifter, hvilkas införande förbjudits, äro af brottsligt innehåll, straffas den, som inför eller utkolporterar dem, som om han vore författare (art. 17).

Preskriptionstid: sex månader med *terminus a quo* enligt vanliga grunder.

¹⁾ Annuaire etc. 1880 s. 781.

²⁾ Annuaire 1888 s. 809 ff.

Italien.

Sardiniska presslagen af den 26 Mars 1848, som 1859 införts i Italien, har beträffande ansvarighet för pressdelikt, begångna med användande af *icke periodisk* skrift, det stadgandet, att åtal i första rummet riktas mot författaren och i andra rummet mot utgifvaren, om någondera af dem utsatt sitt namn eller på annat sätt blifvit känd, samt i sista rummet mot boktryckaren; sålunda att, i den ordning dessa personer nu blifvit uppräknade, en senare alltid träffas af ansvaret, då detta icke kan utkrävas af en föregående (art. 4).

Åtal, som väckes mot författaren eller utgifvaren, kan icke utsträckas till boktryckaren endast på den grund, att han tryckt skriften, med mindre det är uppenbart, att han handlat uppsåtligen och på sådant sätt, att han bör betraktas som "*complice*" (art. 5).

Det är ett egendomligt förhållande, att författaren med sin ansvarighet skyddar utgifvaren, som endast häftar subsidiärt, men deremot icke boktryckaren, då denne visas hafva varit *in dolo*.

Hvad angår den *periodiska* pressen, så heter det, att hvarje tidning skall hafva en "gerente risponsabile", som är myndig och i full besittning af medborgerliga rättigheter (art. 35—37), samt att straff för förbrytelser, begångna genom tryckt skrift, alltid drabba "il gerente" och äfven författaren, så vidt han undertecknat de i tidningen införda artiklar (art. 47).

I Italien såväl som i Frankrike beklagar man, att geranten ofta ingenting annat är än hvad fransmännen kalla en "*homme de paille*", hvars hela uppgift faktiskt består i att aftjena de straff, som den verkliga redaktören förskyllat ¹⁾.

¹⁾ Se t. ex. en uppsats af BUCCELLATI, La libertà di stampa moderata dalla legge, ref. af BEZOLD i Jahrbuch für Gesetzgebung

Rättigheten att anställa kriminelt åtal i anledning af förbrytelse, begången genom tryckt skrift, förfaller efter tre månader, räknade i fråga om periodisk skrift regulariter från publikationsdagen, och eljest från den dag, då skriften aflemnades till offentlig myndighet ¹⁾ (art. 12).

Spanien.

Efter det konstitutionen af år 1876 afskaffat censuren, erhöll Spanien tre år senare (1879) en lag om tryckfrihetens utöfning ²⁾. Det framhölls i denna lag, att pressdelikt blott kunde begås derigenom, ått tryckt skrift med brottsligt innehåll *publicerades* (art. 14), och att detta senare ansågs vara händelsen, när man börjat distribuera skriften eller utställt eller framlagt den på allmänt tillgängliga platser eller lemnat den till försäljning eller på posten (art. 15).

Särskildt fans anmärkt, att pressdelikt jemväl begicks af den, som med vetskap om, att en tidningsartikel föranledt åtal, i annan tidning reproducerade ifrågasvarande artikel eller den del deraf, som framkallat åtalet (art. 18).

Hvad utrikes tryckta böcker beträffade, skulle de, som expedierat eller utspridt dem på spanskt område, anses som utgifvare och straffas enligt allmän lag (art. 94), hvilken senare, i brist på motsatt stadgande, torde hafva varit tillämplig i fråga om ansvarighet för tryckfrihetsbrott jemväl i andra afseenden.

etc. utg. af HOLZENDORFF och BRENTANO IV (1880) s. 304 ff; FABREGUETTES, anf. arb. I s. 145—146).

¹⁾ Enligt art. 7 skall boktryckaren till vederbörande allmänne åklagare aflemna "första exemplaret" af hvarje tryckt skrift med iakttagande, hvad periodisk skrift angår, af vissa i § 42 anmärkta särskilda bestämmelser.

²⁾ "Ley relativa al ejercicio de la libertad de imprenta". Se Annuaire de la législation étrangère 1880 s. 398 ff.

Presslagen af år 1879 ersattes emellertid snart af en annan, dagtecknad den 26 Juli 1883 ¹⁾, som, hvad först angår periodiska skrifter, stadgar, att "direktören" och, i brist på honom, egaren skall vara ansvarig "utan intrång på den civila och kriminela ansvarighet, som kan träffa dem, hvilka *begått* brottet med tidningen såsom medel", samt att grundläggaren skall anses som egare, om han ej visar, att han på annan man i behörig ordning öfverlåtit eganderätten. Då ett lagligen konstitueradt bolag grundlägger ett tidningsföretag eller förvärfvar eganderätt dertill, skall en person, motsvarande fransmännens *gérant*, bära all den civila och kriminela ansvarighet, som eljest åligger egaren (art. 9).

I öfrigt heter det beträffande skrifter i allmänhet, att boktryckaren kan fordra, att de manuskript, som lemnas honom till tryckning, skola vara försedda med författarens underskrift. Boktryckaren kan icke mot författarens vilja yppa hans anonymitet, såvida icke vederbörlig domstol reklamerar manuskriptet, eller boktryckaren genom dess uppvisande vill befria sig från det ansvar, som eljest skulle kunna åhvälfvas honom.

Frågan om ansvarighet för pressdelikt har blifvit uppmärksammas i det förslag till strafflag, som år 1884 framlagts för representationen och derifrån remitterats till en kommission, hvilken följande år ingaf en reviderad text af detsamma.

För dennas innehåll redogör M. ERNEST LEHR i "Revue de droit international" Tome XVII 1885 s. 561 ff. under rubriken "Les nouveaux projets de code pénal espagnol de 1884 et 1885". Vi tillåta oss att med ledning af berörda framställning anföra följande. Ofvannämnda kommission föreslår, att ett tryckfrihetsbrott icke skall straffas förr, än det blifvit fullbordadt (*consommé*), och att det skall anses fullbordadt, då den brottsliga

¹⁾ Annuaire 1884 s. 466 ff.

skriften erhållit den publicitet, som förslaget bestämmer för hvarje art af tryckalster: periodiska skrifter och flygblad (*feuilles détachées*, då från tryckeriet utgått mer än sex exemplar; böcker och broschyrer, då mer än sex exemplar utdelats, eller ett exemplar blifvit lemnadt till försäljning; och affischer, när en af dem blifvit anbragt på en allmän plats, eller mer än sex exemplar blifvit utdelade (art. 658).

Enligt art. 657 skola för brott, begångna genom pressen eller annat mekaniskt medel, gälla äldre bestämmelser, d. v. s. allmän lag, så vidt den ej ändras genom följande artiklar, hvilka emellertid icke äro användbara på brott, som endast kunna åtalas på begäran af den förfördelade parten.

För öfriga pressdelikt äro endast upphofsmännen ansvarige. Såsom sådana anses: de, som redigerat skriften eller utfört teckningen i fråga; ledaren (*le directeur*) af periodisk skrift eller utgifvaren af bok, broschyr, flygblad eller affisch, deri den åtalade skriften publicerats, och föreståndaren för det tryckeri, der tryckningen eller graveringen försiggått (art. 659).

När den, som redigerat skriften eller utfört teckningen, är känd och kan nås af rättvisan, blifva öfriga nyss nämnda personer fria från kriminelt ansvar, men äro deremot subsidiärt och successivt ansvariga för de civila påföljderna (art. 660).

Om återigen den, som redigerat skriften eller utfört teckningen, icke är känd eller af en eller annan anledning icke kan åtalas eller straffas, faller ansvarigheten för brottet på utgifvaren eller, i fråga om periodisk skrift, ledaren, och om äfven dessa äro i samma ställning som de nyssnämnde, blir tryckeriföreståndaren ansvarig (art. 661).

Om, under det målet pågår mot denne, ledaren af den periodiska skriften eller utgifvaren af boken etc. blir känd och kan dragas inför rätta, eller om, då saken

gäller en af dem, upphofsmannen till skriften eller teckningen upptäckes, så skall käromålet hvila beträffande den redan åtalade och vändas mot den sist anträffade. Men om dom en gång blifvit definitivt afkunnad mot *en*, kan man icke öppna en ny rättegång i samma sak mot *en annan* (art. 662).

Art. 676 i förslaget låter egaren af en periodisk skrift, i hvilken en brottslig artikel förekommer, subsidiärt häfta för böter och all annan pekuniär ansvarighet, som genom slutlig dom kan åläggas gerningsmannen.

Sådana äro i korthet ansvarighetsreglerna enligt detta förslag, som tillika föreskrifver, att bevis derom, att en brottslig skrift är reproduktion eller öfversättning, icke ursäktar (art. 670), samt att åtalsrätten i fråga om pressförbrytelser, begångna i periodisk skrift, flygblad eller affisch, preskriberas inom 30 dagar, den dag oräknad, då brottet skett, och inom andra i strafflagen föreskrifna tider, när det skett i bok eller broschyr (art. 678).

Portugal och Brasilien.

Hos CHASSAN, *Traité des délits etc.* II 1846 s. 809, förekommer i fransk öfversättning en presslag för Portugal af år 1832.

Den förklarar, att publicering af tryckt skrift anses hafva egt rum, så snart exemplar utdelats till sex personer, eller tre exemplar blifvit sålda eller offentligt framlagda till påseende, samt att den, som importerar literära arbeten på portugisiska språket, skall anses som utgifvare (§§ 6—7).

Hufvudreglen om ansvarighet för tryckfrihetsbrott återfinnes i § 19, som hyllar principen om "la responsabilité par cascades" på det sätt, att *författaren* i första rummet är ansvarig; om författaren ej kan dragas till ansvar, *utgifvaren*; och, om ej heller han är att tillgå,

den person som publicerat skriften, hvarmed ej gerna kan förstås annan än den, som verkställt någon af ofvan nämnda för offentliggörandet såsom nödiga betecknade åtgärder.

Hvad boktryckaren beträffar, så svarar han som gerningsman, dels då han icke kan styrka, att han handlat på bemyndigande af författaren eller utgifvaren, dels ock oakadt författarens bemyndigande, så snart denne senare, förut dömd för missbruk af tryckfriheten, undandragit sig verkställighet af domen, ehuru densamma varit i allmänna tidningarna kungjord (§ 3). Lagen upplyser icke, huruvida boktryckaren i dessa fall skall straffas jemte författaren, eller om straffet endast skall drabba honom, då författaren eller utgifvaren icke kan anträffas. Men sannolikt är han i detta afseende likställd med den person, som verkställt publiceringen, och således under nyssnämnda förutsättningar endast subsidiärt ansvarig.

Preskriptionstiden är tre månader för "les délits publics" och för öfriga tryckfrihetsbrott ett eller i vissa fall två år (§ 18).

Enligt svenska konstitutionsutskottets ofvanberörda öfversättning eller sammandrag af utländska presslagar skulle denna lag ännu 1870, och enligt PACCAUD ¹⁾ ännu 1887 varit gällande. Emellertid eger Portugal en "Lei de imprensa" af den 17 Maj 1866, som upphäver äldre lag af motsatt innehåll, och som visserligen i art. 15 stadgar, att förutvarande bestämmelser skola tillämpas i fråga om införandet eller försäljandet af periodiska skrifter, böcker eller hvilka andra publikationer som helst, producerade eller reproducerade i främmande länder, men i öfrigt föreskrifver, att för tryckfrihetsbrott skola vara ansvariga:

¹⁾ Anf. arb. s. 161.

www.libtool.com.cn

1:o) *utgifvaren*, om han anträffas, såvida han ej ger till kända författaren, och denne befinnes tillräknelig samt vid tiden för tryckalstrets publikation var bosatt i Portugal;

2:o) *författaren*, om ej utgifvaren existerar eller kan anträffas, eller om utgifvaren angifver honom enligt bestämmelserna i föregående moment och på honom afvältrar ansvaret;

3:o) *egaren* eller *ledaren* af det *tryckeri*, hvori publikationen utförts, om utgifvaren eller författaren ej angifves;

4:o) De, som *sälja* eller *utbjuda till salu* ifrågasvarande pressalster eller utställa dem på offentliga platser eller distribuera dem eller på något sätt med vett och vilja bidra till deras spridning, om i brist på utgifvare ingen af de i mom. 2 och 3 nämnda personer angifves (art. 7).

Sedan ansvarigheten erkänts, kan den ej mera på annan man öfverflyttas, och om den icke erkännes, måste stämning inom viss i lagen bestämd tid uttagas å den person, på hvilken den tilltalade vill öfverflytta ansvaret (art. 8).

Lagen har alltså förutsatt, att de rättsliga åtgärderna i första hand riktas mot utgifvaren, men endast för att genom honom författaren må kunna dragas till ansvar, såvida ej utgifvaren bevarar hans anonymitet, hvilken lagen i ty fall respekterar. Om författaren icke är åtkomlig, häftar utgifvaren o. s. v. — det successiva och uteslutande systemet i dess renaste form.

CHASSAN har (loc. cit. s. 798) en fransk öfversättning af den *brasilianska* presslagen den 20 Sept. 1830, hvars 7 § är af följande innehåll.

För förbrytelse, begången genom tryckt skrift, svara:

1:o) *boktryckaren*, som befrias från ansvar, såvida han kan framvisa en af utgifvaren utfärdad, skriftlig förbindelse

att ansvara för skriftens innehåll, samt utgifvaren är känd, bosatt i Brasilien och i besittning af politiska rättigheter, "à moins que ledit éditeur n'ait écrit pour sa propre cause";

2:o) den sålunda upptäckte *utgifvaren*, hvilken är fri från ansvar, om han kan uppvisa författarens förbindelse, hvarigenom denne iklädt sig ansvaret, samt författaren uppfyller de vilkor, som fordras af utgifvaren för att fria boktryckaren;

3:o) *författaren*, som på nyssnämnda sätt iklädt sig förbindelse; samt

4:o) *bokhandlaren* eller den, som *sprider* skriften, då boktryckarens namn icke är känt.

Enligt Annuaire de législation étrangère 1878 s. 847 återfinnas dessa grundsatser i Brasiliens strafflag den 16 Decemb. 1830. Ett förslag, hvars vidare öde är oss obekant, men som antagits af "deputerade kammaren", syftar till att göra författaren ansvarig redan derigenom, att han satt sitt namn under skriften (par le seul fait de sa signature). Man har på detta sätt velat undvika, att en "homme de paille" kläder skott för skriftens innehåll, ett missbruk, som blifvit en följd deraf, att jurisprudence betraktat den förste bäste, som åtagit sig ansvarigheten, som skyldig och fritagit författaren, äfven om han undertecknat det skrifna, såvida han ej lemnat särskild ansvarsförbindelse.

Schweiz ¹⁾.

I schweiziska förbundsordningen af den 29 Maj 1874 har art. 55 erhållit följande lydelse: "Pressens frihet är

¹⁾ Framställningen af den schweiziska presslagstiftningen på ifrågavarande område är hemtad ur PACCAUDS ofta nämnda afhandling "Du régime de la presse en Europe et aux États-Unis", Lausanne 1887.

garanterad. Mot missbruk deraf träffar kantonallagstiftningen nödiga bestämmelser, hvilka dock tariffva förbundsrådets godkännande. Förbundet eger utfärda straffbestämmelser mot sådana missbruk af pressen, som äro rigtade mot konfederationen och dess myndigheter”.

Reglerna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott bestämmas i öfverensstämmelse härmed af ”le code pénal fédéral”, såvidt fråga är om brott mot konfederationen och dess myndigheter, och af de resp. kantonernas strafflagar eller särskilda presslagar i fråga om öfriga pressdelikt.

Förstnämnda lag, promulgerad den 6 april 1853, låter den kriminela ansvarigheten i första hand falla på författaren, som endast kan befria sig derifrån genom att visa, att publikationen och distributionen egt rum utan hans vetskap eller mot hans samtycke. Om författaren icke med lätthet kan upptäckas eller ej är ”à portée de la justice fédérale”, så är det utgifvaren (l’éditeur), som bär ansvaret; i saknad af denne, bokhandlaren, och, i sista hand, boktryckaren. Ingenstädes är stadgadt, att, då någon af de till brottet medverkande stämmes som gerningsman, de öfriga icke ens skulle kunna straffas som delaktige, men ”la commission du conseil des États” har häri anslutit sig till det belgiska systemet, som dermed *ipso facto* anses genomfördt. Utgifvaren eller bokhandlaren ansvarar subsidiärt för processkostnad och skadestånd i händelse af brist hos författaren, men med regressrätt till denne; och att bokhandlaren har samma rätt gent emot utgifvaren, anses med lagens mening öfverensstämmande.

Hvad nu beträffar de respektive kantonernas lagstiftning i fråga om pressdelikt, så möter oss nästan öfverallt det belgiska systemet med successiv och exklusiv ansvarighet, som vanligen drabbar de till förbrytelsen medverkande i följande ordning: 1:o författaren;

www.libtool.com.cn

2:o utgifvaren; 3:o förläggaren; 4:o boktryckaren¹⁾). Stundom är reglen densamma, men utan att förläggaren omnämnas²⁾; stundom åter är ordningen något omkastad, såsom då boktryckaren ansvarar i näst sista hand och efter honom förläggaren³⁾; och slutligen kan det inträffa, att bokhandlaren eller distribuenten ansvarar framför boktryckaren och i stället för förläggaren⁴⁾. Merendels förekomma äfven bestämmelser om subsidiär ansvarighet med förbehållen regressrätt för rättegångskostnad och skadestånd, som den närmast ansvarige icke förmår gälda; ja, äfven böter, till hvilkas betalning tillgång saknas hos vederbörande, kunna enligt vissa lagar subsidiärt och i stadgad ordning uttagas af de på ansvarighetsskalan lägre befintliga.

Följande kantoner hafva i fråga om ansvarigheten regler, hvilka mer eller mindre avvika från de nyss anförda.

GENÈVE⁵⁾. Den kriminela ansvarigheten bestämmes enligt allmänna straffrättsprinciper. Hvad angår periodiska skrifter, gäller, att utgifvaren häftar solidariskt med författaren eller redaktören. Boktryckaren delar samma öde, om han bevisligen handlat i afsigt att skada. Men endast därför, att han tryckt skriften, kan han icke fällas. Emellertid straffas han som gerningsman, om

¹⁾ Så i SCHAFFHAUSEN (lag om pressen den 15 decemb. 1837); vidare i de s. k. skogskantonerna: SCHWYZ, URI, UNTERWALDEN och LUZERN (tryckfrihetslag den 31 decemb. 1848); ZÜRICH (strafflag 24 okt. 1870); SOLOTHURN (strafflag 25 okt. 1885); ZUG (annex till strafflagen d. 20 Dec. 1876); AARGAU ("code de police" art. 204); THURGAU (strafflag d. 15 Juni 1841).

²⁾ TESSIN (lag om pressen 13 Jnni 1834) och FREIBURG (lag af 1854).

³⁾ APPENZEL (lag den 28 April 1878 art. 33, 34).

⁴⁾ NEUFCHATEL (strafflag 1855 art. 149).

⁵⁾ Règlement de police sur les éditeurs et imprimeurs 10 April 1877 art. 5.

www.libtool.com.cn
 författaren eller utgifvaren är okänd eller af annat skäl icke nås af kantonens dömande myndigheter.

GRAUBÜNDEN ¹⁾). Ansvarigheten drabbar författaren, utgifvaren, förläggaren och boktryckaren *solidariskt*. Men den, som stämt en eller flera af dem, kan icke taga sin stämning tillbaka för att vända sig mot en annan. Ansvarigheten för böter etc. är likaledes solidarisk mellan de nyss anförda. Den, som *mala fide* utkolporterar en skrift, som förklarats brottslig, betraktas som delaktig.

S:T GALLEN ²⁾). Den kriminela ansvarigheten är exklusiv och successiv. I reglen håller man sig efter omständigheterna först till den ansvarige redaktören eller, i brist på denne, till utgifvaren eller slutligen till boktryckaren. Egaren af periodiska skrifter betraktas som utgifvare. Om någon af nu nämnda personer kan laga, att författaren blir upptäckt, drabbar ansvarigheten författaren ensam. Ansvarigheten för böter, rättegångskostnad och skadestånd träffar subsidiärt en hvar af de medverkande. Redaktör eller utgifvare, hvilka ej kunna anklagas som gerningsmän, behandlas som anstiftare eller medhjelpare, om de bevisligen med afsigt lemnat sin medverkan till brottets begående.

BERN ³⁾). Här tillämpas det belgiska systemet, men med den successiva ansvarigheten i följande ordning: 1:o redaktören; 2:o förläggaren eller utgifvaren; och 3:o boktryckaren. Om en af desse personer nämner författaren, blir denne ensamt ansvarig, derest han afvetat publiceringen och kan nås af rättvisan. Rättegångskostnader etc. gäldas *solidariskt* af de sekundärt ansvarige, om författaren är insolvent. Målsegaren kan vända sig mot den ene eller andre af de sålunda ansvarige, hvilka alla hafva regressrätt, för hvad de i berörda afseende måst erlagga.

¹⁾ Lag om pressens bruk d. 13 Juli 1839.

²⁾ Strafflag den 25 Nov. 1885, supplement Tit. 1.

³⁾ Strafflag 30 Jan. 1866 art. 240—247.

www.libtool.com.cn

BASEL ¹⁾). Författaren, utgifvaren, förläggaren och boktryckaren — en hvar af dem kan successivt straffas som gerningsman, de tre sistnämnda, om de ej förmå leda ifrån sig till någon af dem, som i nu anförda ordning går förut på ansvarighetsskalan; men äfven i sådant fall skola de såväl som utspridaren straffas enligt vanliga delaktighetsregler, om skriftens brottsliga egenkap varit dem bekant eller enligt domarens bepröfvande icke rimligen kunnat undgå dem.

GLARUS ²⁾). Den genom tryckfrihetsbrottet förfördelade eger vända sig till tryckeribesittaren med yrkande, att denne uppger författaren. Om boktryckaren nekar der-till, så är det han, som bär ansvaret.

VAUD ³⁾). Författaren och utgifvaren ansvara gemensamt. Författare är den, som skrifer eller redigerar ett arbete; utgifvare den, som låter trycka och publicera det. Om författaren eller utgifvaren är känd, kan boktryckaren såsom sådan icke ställas till ansvar, men väl under motsatt förutsättning. Utspridaren undgår allt straff, om författaren, utgifvaren eller boktryckaren kan upptäckas. Men han delar ansvaret med författaren eller utgifvaren, om det är tydligt, att han handlat *mala fide*. Beträffande tidningar gäller, att alla deri förekommande artiklar anses som publicerade på utgifvarens ansvar.

Ett år 1882 afgifvet förslag till strafflag för kantonen VAUD ⁴⁾) innehåller, att ansvarighet för pressdelikt i regel skall bedömas efter allmänna rättsgrundsatser, dock så att, om publikationen skett utan författarens vetskap eller mot hans vilja, eller om författaren eller redaktören ej kunna anträffas, ansvarigheten skall hvila på förläggaren eller

¹⁾ Straffprocesslag af år 1862.

²⁾ Lag af år 1867 art. 185.

³⁾ Lag ang. pressen 26 Dec. 1832.

⁴⁾ PACCAUD s. 281 ff.

utgifvaren; i saknad af dessa på bokhandlaren och så vidare ned till boktryckaren och kolportören.

Om vi tillägga, att preskriptionstiden för pressförbrytelser stundom är en annan och kortare än den vanliga, så torde dermed de hufvudsakligaste egendomligheterna i den schweiziska lagstiftningen om ansvarighet för tryckfrihetsbrott vara angifna.

Holland och Luxemburg.

I *Holland* gälde, innan nya strafflagen trädde i kraft, hufvudsakligen den franska code pénal af år 1810, men derjemte *dels* ett "souverein Besluit" af 24 Jan. 1814, hvårs 4 art. innehöll, att en hvar är ansvarig för hvad han skrifer, trycker eller utgifver, och att, om författaren icke är känd eller kan angifvas, tryckaren ensam skall vara ansvarig; åt hvilket jurisprudensen i allmänhet gaf den tolkningen, att, om författaren var obekant, boktryckaren skulle bära ansvaret, men att, om äfven denne var okänd eller icke kunde ställas till ansvar, utgifvaren skulle träda i hans ställe, allt utan att *dolus* behöfde bevisas, och med iakttagande deraf, att om t. ex. författaren var känd, tryckaren och utgifvaren icke desto mindre, om deras brottslighet blef konstaterad, måste ansvara enligt allmänna delaktighetsregler; — *dels ock* en lag af den 28 Sept. 1816, som i fråga om pressförbrytelser mot främmande magter statuerade en subsidiär ansvarighet för boktryckare, utgifvare och distribuenter, om de icke kunde laga så, att författaren blef domfäld ¹⁾.

¹⁾ Se SIMONS, anf. arb. s. 81; SCHIMMEL, De periodieke pers in verband met de verantwoordelijkheid voor drukpersdelicten 1882 s. 82 ff.

Sedan den 1 Sept. 1886, då "het wetboek van Strafrecht" af den 3 Mars 1881 ¹⁾ trädde i kraft, tillämpas följande grundsatser.

Art. 53 stadgar, att vid förbrytelser, som begås med pressen som medel, utgifvaren som sådan icke åtalas, när skriften angifver hans namn och bostad (adress), och hufvudmannen (dader) är bekant eller på domarens första uppmaning nämnes af utgifvaren. Denna bestämmelse är icke tillämplig, när hufvudmannen vid publikations-tillfället var kriminelt oansvarig eller ock bosatt utom rikets europeiska område.

Enligt art. 54 samma lag blir icke heller boktryckaren i denna egenskap åtalad, under vilkor *dels* att skriften anger hans namn och bostad, *dels ock* att den person, som låtit trycka skriften, är känd eller i nyss-nämnda ordning angifves af boktryckaren samt vid tryckningstillfället var kriminelt ansvarig och bosatt inom riket i Europa. Motivet dertill, att, då ofvanberörda vilkor blifvit uppfyllda, ingen anklagelse får rigtas mot utgifvaren eller boktryckaren *som sådan*, angifves vara det, att censur mot författaren från dessa håll icke skall behöfva ifrågakomma ²⁾.

Lagen begagnar uttrycket *dader*, icke *schrijver* (författare) om den principalt ansvarige, hvilket är så mycket riktigare, som det kan inträffa, att nämnde ansvarige är en annan än författaren, exempelvis då någon efter författarens död publicerat efterlemnade arbeten.

Man presumerar icke, att en utgifvare eller tryckeri-innehafvare handlat *in dolo*, då han ombesörjt utgifning eller tryckning af en skrift, hvars innehåll sedan befinnes brottsligt. En sådan presumtion uppställles dock, så snart något af de i art. 53 och 54 omförmälda vil-

¹⁾ Öfversatt af DOCHOU och TEICHMANN 1881.

²⁾ SIMONS s. 91.

kor icke uppfylles — en presumption, som med afseende på vilkorens beskaffenhet lätt kan leda till obillighet, helst motbevisning, äfven om den är tillåten, icke torde vara lätt att åstadkomma.

Spridning af brottsliga skrifter har lagen gjort till ett *delictum sui generis*, som för sin tillvaro förutsätter, att spridningen skett *i uppsåt att utbreda eller vidare utbreda* det straffbara innehållet. Om spridningen skett utan sådant uppsåt, blir distribuenten icke brottslig, äfven om han haft kännedom om innehållet och sålunda afsigtligen hulptit gerningsmannen att genomföra sitt syfte (art. 271 ff.)

Lagen har inga särskilda bestämmelser om den periodiska pressen.

Hvad *Luxemburg* angår, återfinnas reglerna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott i en lag af den 20 Juli 1869 "sur la presse et les délits, commis par les divers moyens de publication".

Såväl den straffrättsliga som den civila ansvarigheten träffar alla dem, hvilka medverkat till brottet, vare sig som gerningsmän, medgerningsmän eller delaktige.

Om emellertid den egentlige upphofsmanen (l'auteur, Urheber) är känd och tillika är en luxemburgare och bofast i storhertigdömet, så är boktryckaren, *l'éditeur* (i den tyska texten kallad *Verleger*) och distribuenten såväl som hvarje annan delaktig i skydd för alla rättsliga åtgärder. Innan domstolen sysselsätter sig med sjelfva saken, har den att afgöra, om den såsom upphofsman till brottet framstälde verkligen är det. Boktryckaren, förläggaren och distribuenten blifva icke skilda från målet, förr än upphofsmanen blifvit konstaterad.

Utom i ofvannämnda fall, då upphofsmanen är känd etc., anses boktryckaren lagligen såsom gerningsman eller medgerningsman, men kan likväl blott dömas

till korrektionela straff, när *dolus* icke kan läggas honom till last (art. 16).

För smädelser och andra rättsstridiga angrepp, som bringas till offentligheten genom främmande pressalster, kunna de personer ställas till ansvar, hvilka insändt eller låtit införa de brottsliga artiklarna eller medverkat till berörda pressalsters införande eller distribuering i landet (art. 17).

Ingen kan till sin ursäkt eller sitt rättfärdigande göra gällande, att resp. tryckalster blott äro reproduction af publikationer, som redan förut sett dagen inom eller utom landet (art. 18).

Åtalsrätten preskriberas på tre månader, räknadt från den dag, brottet begicks, eller saken senast af domstol handlades. Brottet anses begånget den dag, då första offentliggörandet eller utdelningen till allmänheten visas hafva egt rum.

Den civila talan, som grundar sig på en genom pressen begången handling, är likaledes underkastad nyssnämnda preskription, äfven om denna talan blott hänför sig till ett quasi-delikt (art. 24).

De, hvilka enligt allmän straffrättslig synpunkt hafva egenskap af gerningsmän, äro, som vi sett, i första rummet ansvarige. Dit räknar lagen tydligen *icke* boktryckaren, lika litet som förläggaren eller distribuenten. Men om den principalt skyldige icke är känd, luxemburgare etc., så straffas *boktryckaren*, t. o. m. utan att han handlat i ondt uppsåt, som gernings- eller medgerningsman, och öfriga medverkande följaktligen som delaktige. Skulle åter den eller de principalt skyldige vara så kvalificerade, som lag stadgar, så blifva till gengäld samtliga öfriga medverkande helt och hållet ansvarsfria. Deras öde är alltså beroende, icke af den del, de tagit i brottet, utan af förhållanden, som ligga fullkomligt utanför denna omständighet — en konsekvens, hvilken

med det belgiska systemet till utgångspunkt alltid måste inträffa.

Ryssland och Finland.

I *Rysslands* allmänna strafflag ¹⁾ har åttonde titlens femte huvudstycke till rubrik: "Om öfverträdelser af pressförordningarna". Censur är, som bekant, bibehållen, och straff stadgas för den censor, som tillåter tryckning af skrifter med brottsligt innehåll, äfvensom för hvarje brott mot censurreglerna. Men om det oaktadt en brottslig skrift utkommer, så kunna härför blifva ansvariga: författare, utgifvare, boktryckare eller litograf, bokhandlare och redaktör (art. 1041). Det heter, att måttet af hvaraderas ansvarighet fastställles af domstolen allt efter graden af deras medverkan till förbrytelsen och i noga öfverensstämmelse med strafflagens art. 11—15, som innehålla de allmänna reglerna om delaktighet i brott (ibid). Men det successiva systemet kommer till uttryck i art. 1042, som stadgar, att de i föregående art. 1041 nämnda personer skola ställas för rätta i följande ordning: 1) författaren i alla de fall, då han icke visar, att offentliggörandet af skriften skett utan hans vetskap och samtycke; 2) utgifvaren i det fall, att författarens namn och bostad äro obekanta, eller författaren befinner sig i utlandet; 3) tryckaren och litografen, i fall hvarken författare eller utgifvare är känd, eller deras vistelseort icke kan utrönas, eller de befinna sig utrikes; 4) bokhandlaren, om han sålt exemplar af skriften, derå tryckarens eller litografens namn och bostad icke äro angifna. *E contrario* följer alltså, att bokhandlaren icke straffas som gerningsman i andra fall

¹⁾ Gesetzbuch der Criminal- und Correctionsstrafen, übersetzt von GLASENAPP, Dorpat 1887.

än det nu anmärkta. Hans ansvarighet göres beroende deraf, att han öfverträdt en politiföreskrift, icke af den del, han tagit i brottet, hvilken sannolikt *presumeras* vara af hufvudsaklig betydelse, då han sålt exemplar, som sakna ifrågavarande uppgifter.

Utgifvare, tryckare och bokhandlare kunna, då de enligt föregående art. äro befriade från direkt ansvarighet, efter omständigheterna straffas som delaktige, om det visas, att de med vetskap om gerningsmannens brottsliga förehavande uppsåtligen tagit del i skriftens offentliggörande och spridning (art. 1043).

Hvad angår tidskrifter, träffar ansvarigheten för innehållet i hvarje fall *redaktören* såsom den hufvud sakligen skyldige (art. 1044).

I *Finland* utkommande skrifter på ryska språket äro underkastade i kejsardömet gällande stadganden ¹⁾. Hvad öfriga tryckalster beträffar, tillämpas de ansvarighetsregler, som innehållas i Förordningen ang. pressangelägenheterna i Finland den 31 Maj 1867. Den omständigheten, att tryckt skrift blifvit, såsom i nämnda förordning stadgas, tillstäld vederbörande ombudsman och af denne försedd med sådan påteckning, som innebär, att hinder för skriftens utgifvande ej anses förekomma, utgör icke skydd för skriftens åtalande för domstol, derest den sedan befinnes innehålla något förgripeligt (§ 41). Bestämmelserna i förordningens kap. 6: "om ansvar för tryckfrihetsbrott och deras förekommande", lända härvid till efterrättelse. Det heter der, att tryckfrihetsbrott, som begås genom tryckfrihetens missbrukande emot religion, monark, samhälle, sedlighet eller enskild person, *bestraffas enligt allmän lag* och förordningen den 26 Nov. 1866 angående falsk angivelse och annan ärekränkning (§ 30). Det ansvar, som enligt allmän

¹⁾ K. F. ang. i Finland utkommande skrifter på annat språk än svenska och finska samt utländskt tryck d. 31 Maj 1867.

lag åligger författaren, drabbar emellertid äfven en hvar, som utsprider eller ånyo utgifver *konfiskerad* skrift (§ 35).

I öfrigt skola *allmänna lagens* grundsatser om delaktighet i brott tillämpas jemväl på tryckfrihetsförbrytelser, hvarvid emellertid såsom regel gäller, att boktryckare, bokhandlare och öfrige bokspridare i och för sin befattning med skrifs mångfaldigande eller utspridning icke äro medansvarige för dess innehåll (§ 36). "Dock åligger boktryckaren ansvarsskyldighet, der han icke vill eller gitter uppgifva ansvarsgill författare, utgifvare eller förläggare" (ibid.).

Bokhandlare och öfriga utspridare kunna alltså icke *i och för sin befattning med skrifs spridning* blifva medansvarige. Men om det i ett särskildt fall bevisas, att deras verksamhet varit *dolös*, så torde hinder för ansvarigheten ej föreligga. Detsamma gäller naturligtvis äfven boktryckaren. Men denne är *dessutom* medansvarig, när han icke *vill* eller *kan* uppgifva ansvarsgill författare, utgifvare eller förläggare. Måhända presumerar lagen, att han i dessa fall handlat *in dolo*. Men först och främst är det tydligt, att sådant icke kan läggas honom till last, då han icke *kan* uppgifva författaren etc. Lagen har visserligen velat sörja för, att dylik oförmåga, om den icke är sjelfförvållad, sällan bör förekomma, enär enligt § 7 den, som vill utgifva skrift, åligger, ehvad han önskar vara okänd eller ej, att före utgifvandet till boktryckaren aflemna egenhändigt, af två välfrejdade finske medborgare bevittnadt skriftligt erkännande, att han för skriften ikläder sig författareansvar; "och må slikt erkännande, hvilket bör med erforderlig tydlighet upptaga skriftens titel och jemväl upplysning om utgifvarens hemvist, sedan i hans och boktryckarens öfvervaro förseglas". Men detta utesluter icke möjligheten af, att boktryckaren kan blifva förd bakom ljuset med falska uppgifter, och äfven om boktryckaren, då skriften befinnes brottslig, icke *vill* nämna

sin medkontrahent, den af hvilken han emottagit tryckningsuppdraget, så behöfver detta icke bevisa, att han vid tryckningstillfället, eller då skriften publicerades, var medveten om dess brottsliga innehåll.

Den ansvarighet, som i förevarande fall åläggas boktryckaren, torde alltså innebära en tillämpning i viss grad af det belgiska systemet, som med dylika medel vill upptäcka den verkliga skyldige eller i annat fall straffa den *möjligen* skyldige och alltid *någon* för ett begånget tryckfrihetsbrott.

Slutligen bör anmärkas, att ansvarsreglerna i förevarande förordning icke få tillämpas å tryckalster, innan det *offentligen utstälts eller kommit i annans hand än boktryckarens eller förläggarens* (§ 3), samt att, sedan sex månader förflutit, efter det skrift blifvit utgifven, *allmänt* åtal ej må anställas mot densamma. Men enskild målsägande tillgodonjuter i ty fall den tid för åtals anställande, som är medgifven i K. Förordn. den 20 Jan. 1799. Nämnda förordning innehåller, att målsäganden genast bör instämma den han för något brott vill tilltala, och att, om sådant för bristande bevis icke då låter sig göra, och det icke sker inom *tvenne år*, ingen rätt finnes att klaga öfver den förmenta förbrytelsen, dock härifrån undantagna vissa brott och missgerningar, såsom försmädelse emot Gud och affall från den evangeliska läran, förräderi och brott emot rikets säkerhet etc. Man jemföre härmed ofvanberörda K. F. ang. falsk angivelse m. m. den 26 Nov. 1866 §§ 14 och 15, som säga: "Hafva *två år* förflutit, sedan brott, hvarom i denna förordning stadgas, blef föröfvadt, må ej talan om ansvar derför anställas eller straff ådömas, der ej tukthusstraff å brottet följa kan".

"Är den afiden, mot hvilken ärekränkning under hans lifstid skett, eller sker tillvitelse mot den, som död är, ege dess maka, föräldrar, barn eller syskon lika med annan målsägande rätt att brottet åtala, der sådan talan

anställes inom förloppet af *två år*, sedan brottet begicks. Hafva tjugu år förflutit, sedan den, mot hvilken tillvitelsen var rigtad, aflidit, då ege åtal ej rum".

Danmark.

Chr. V:s danske Lov 2—21: "Om Bøger og Almanaker" stadgade censur, som utöfvades af de resp. universitetsfakulteternas dekaner eller i vissa fall af stiftssuperintendenterna. "Hvem, som häremot gör, både den, som trycker eller trycka låter, straffas icke allenast för sådan olydnad, men också för skriftens innehåll, om deruti något förargeligt finnes". Censuren upphäfdes emellertid genom reskript af den 14 Sept. 1770, hvilket lagbud snart följdes af ett annat, dagtecknad d. 7 Okt. 1771, som förbjöd den sålunda förvärfvade tryckfrihetens missbruk och föreskref straff häremot för såväl författare som boktryckare, för de senare, när de ej kunde angifva de förre. Hvad särskildt angår periodiska skrifter, så hette det i reskr. till politimästaren i Köpenhamn d. 20 Okt. 1773, att i *veckoblad* icke fick införas något, som angick staten och regeringen etc., och att i vidrigt fall *utgifvaren* skulle stå till ansvar. Ett kungligt placat af den 3 Dec. 1790 (publicerad d. 4 i samma månad) upprepar och skärper reskriptet af den 7 Okt. 1771 (se ofvan); och ytterligare förklaras och bestämdes tryckfrihetens gränser i förordningen den 27 Sept. 1799, den viktigaste af hithörande lagar, som efter censurens upphäfvande föregått de nu gällande.

Ifrågavarande förordning har olika regler för den periodiska och den icke periodiska pressen. Den periodiska delas i två slag: *journaler* och *periodiska blad* å ena sidan samt *aviser* eller offentliga tidningar å den andra. Skilnaden torde varit, att de senare motsvarat hvad vi kalla dagspressen, de förre deremot företrädes-

vis representerat tidskrifter af ett eller annat mera speciellt innehåll. "I alla journaler och periodiska blad skall icke allenast förläggaren och boktryckaren utan tillika författaren af hvarje artikel såväl som redaktören nämnas; hvilken sistnämnde skall stå till ansvar lika med författaren för hvad som införes i journalen eller bladet. I aviser eller offentliga tidningar skall redaktören på samma sätt nämnas och vara ansvarig för innehållet tillika med utgifvaren" (§ 19). Med "utgifvare" torde här förstås tidningens egare eller förläggare, och att denne, icke författaren delar ansvaret med redaktören, torde bero på författarens osjelfständiga ställning i fråga om dylika skrifers innehåll.

Bortsett från de speciela föreskrifterna beträffande den periodiska pressen, upptager 1799 års förordning åtskilliga egendomliga stadganden om ansvarighet för tryckta skrifers innehåll. Denna ansvarighet hvilar alltid i första rummet på författaren. Men om en skrift blifvit tryckt hos andra än de privilegierade boktryckarna eller icke innehåller noggrann uppgift om författaren och förläggaren äfvensom boktryckarens namn och tryckorten, så är det ej nog med, att skriften konfiskeras, och att såväl förläggare som boktryckare dömas att böta 200 Rdr till de fattiga, utan, om innehållet af skriften befinnes brottsligt, så skola *förläggare och boktryckare* derjemte *dömas till lika straff med författaren* (§ 16).

Detta är för öfrigt icke det enda fall, då ansvaret för skriftens innehåll delas af personer, på hvilka lagen lägger detta ansvar, icke därför att de deltagit i sjelfva pressdeliktet, utan därför att de åsidosatt iakttagandet af politiföreskrifter. Så heter det i § 18, att, om någon är under tilltal för missbruk af tryckfriheten, ingen boktryckare må antaga en skrift af honom till tryckning, så länge han står under "offentlig Anklage", med mindre en bofast borgare gifver sin skriftliga förklaring, att han vill innestå för skriftens innehåll; och att i brist

på sådan borgen boktryckaren skall stå till ansvar och dömas liksom vore han sjelf författare.

Förläggaren och tryckaren af en skrift skola begge innestå för, att den derpå nämnde författaren är den verklige, samt att han, om skriften åtalas, är och förblifver tillstädes, så att han genom "Lovmaal og Dom" kan dragas till ansvar för och umgälla dess innehåll. Brister dem sådan hemul (Hjemmel), så skola de stå i författarens ställe och dömas att lida det straff, som skulle hafva drabbat denne, om han varit tillstädes (§ 17).

Hvad slutligen angår öfversättare, så skola de icke alltid behandlas som författare, utan endast då skriften innebär förnärmelser mot bestående statsförfattning, konungahuset, religionen och sedligheten (§ 24).

Bland de senare förordningar, som afsågo att närmare reglera eller ändra innehållet i 1799 års tryckfrihetslag, förtjenar i detta sammanhang endast framhållas Pl. af den 1 Nov. 1837. Det innehåller straffbestämmelser för åsidosättande af skyldig uppmärksamhet.

Art. 1. "Om någon tilltalas för att genom sina i tryckt skrift eller blad framställda yttranden angående rikets författning eller dess lagar eller regeringens handlingar hafva *öfverträdt de lagstadgade gränserna för tryckfriheten*, och det befinnes, att berörda yttranden efter den mening, som de närmast och naturligast erbjuda, innehålla en öfverträdelse af Förordn. den 27 Sept. 1799 §§ 2, 3 eller 7¹⁾, men domstolarna dock emot författarens nekande och den af honom sjelf gifna förklaring öfver dessa yttranden finner det tvifvelaktigt, om de af honom äro brukade i ofvan anförda mening, medan det dock må erkännas, att han i alla fall gjort sig

¹⁾ Lastande m. m. af konstitutionen och regeringen, hån etc. mot monarkisk regeringsform i allmänhet, opassande uttryck vid för öfrigt lofliga anmärkningar mot regeringen.

www.libtool.com.cn
saker till ett oförsvarligt åsidosättande af skyldig uppmärksamhet, skall han därför ådömas böter till de fattiga från 100 till 500 Rbd. Silfver".

Genom provisorisk Förordn. 24 Mars 1848 (stadfästad 5 Juli 1850) upphäfdes alla lagar rörande pressen, som emanerat efter d. 27 Sept. 1799. Förordningen af sistnämnda dag återställdes alltså att gälla i sitt ursprungliga skick.

Men dess stadganden mot anonymiteten, dess regler om solidarisk ansvarighet i vissa fall för flere deltagare i pressproduktioner och dess i vissa stycken för stränga straffbestämmelser ansågos nödvändiggöra en ny lag i ämnet, hvilken under benämningen "Lov om Pressens Brug" utkom den 3 Januari 1851.

Hvad denna lag stadgar om tryckta skrifter, gäller ock om alla genom mekaniska medel frambragta aftryck af skrift. På kopparstick, träsnitt, stentryck och andra i bild gjorda framställningar äro likaledes de angående tryckta skrifter gifna bestämmelser i fråga om ansvarighet för tryckfrihetsbrott tillämpliga; dock skall, i händelse de utkomma i förbindelse med en skrift och såsom beståndsdelar af denna, ansvaret för dem bäras af den, som är ansvarig för skriften (§ 16).

Lagen har i § 3 följande bestämmelser: "För innehållet af en här i riket genom tryck offentliggjord skrift ansvarar författaren, när han utsatt sitt namn på skriften och derjemte antingen hade fast bostad i riket, när skriften utkom, eller vid sakens anhängiggörande vistas inom statens dömande myndighets område. Har icke någon sådan författare uppgifvit sig, hvilat ansvaret under samma vilkor på utgifvaren och dernäst på förläggaren eller "kommissionshandlaren" ¹⁾). Saknas något

¹⁾ Dermed torde förstås en person, som utan att öfvertaga förläggarens vinst eller risk mot viss betalning ombesörjer skriften försäljning och möjligen äfven dess tryckning. I motiven till regeringens utkast till ifrågavarande lag — Rigsdagstidende

af de bestämda villkoren för, att en af de nämnda personerna må kunna dragas till ansvar, faller detta på boktryckaren. När en af flere, som i förening utgifvit tryckt skrift, framträder såsom utgifvare af vissa noga begränsade delar af skriften, bortfaller i afseende på dessa ansvaret för de öfriga utgifvarne. Hvar och en af de personer, på hvilka ansvaret sålunda kan komma att hvila, är, när han dertill uppfordras, och icke sjelf vill öfvertaga ansvaret, pliktig att meddela de upplysningar, som kunna vara af nöden för att ådagalägga, att ansvaret hvilar på någon af de föregående; dock skall sådan uppfordran ske inom tre månader, efter det annons om skriftens utgifning första gången varit införd i en offentlig tidning. I motsatt fall vare han från allt ansvar fri”.

Då till villkoren för författarens, utgifvarens, förläggarens och kommissionshandlarens ansvarighet hör, att vederbörande är betecknad på skriften med sitt verkliga namn, så följer deraf, att författare, som begagnat pseudonym eller alls icke utsatt något namn, är strafflös, äfven om han på annat sätt är känd, ja t. o. m. om han erkänner sig vara författare. Men om han tillika förklarar sig villig att öfvertaga ansvaret för skriftens innehåll, så saknas ej representanter för den meningen¹⁾, att författaren bör kunna dömas, oaktadt ett formelt villkor icke blifvit uppfyllt, enär detta bör anses ersatt af den verkliga skyldiges eget erkännande. Ansvarigheten går icke öfver på utgifvaren, äfven om författaren, som namngifvit sig, dör eller far utrikes, innan målet anhängiggöres, blott han, då skriften utkom, hade fast bostad i riket; och icke heller, om be-

1850, 1 Session, Landsth. Tid. 1 Bind sid. 70 — talas om förläggaren eller den, hos hvilken skriften utkommit i kommission.

¹⁾ Se SCHEEL, Personretten, fremstillet efter den danske Lovgivning 2 Udg. 1876 s. 501.

mälde författare lemnar landet efter sakens anhängigörande, blott han vid detta tillfälle är inom området för statens dömande myndighet.

Detsamma gäller om förläggaren eller kommissionshandlaren i förhållande till utgifvaren och om boktryckaren i förhållande till de förstnämnde. Ansvarigheten är successiv och uteslutande.

Motiven till regeringsförslaget framhålla (loc. cit. s. 72), att, då till fromma för pressens fria bruk blott *en* drages till ansvar för skriftens innehåll, och särskildt boktryckare och förläggare fritagas från allt personligt ansvar för de skrifter, de befordra till trycket, så länge det fins en ansvarig författare eller utgifvare, till hvilken det allmänna eller den enskilde, som finner sig förorättad, kan hålla sig, deri ligger tillräcklig grund för den fordran, att de, när de slippa att förvissa sig om innehållets beskaffenhet, må hafva så pass mycken kännedom om den man, på hvilken de skjuta ansvaret, att han "vil lade sig finde", om härom blir fråga; att, då deras ansvar för hans närvaro är inskränkt till en viss kort tid, hvarje billighetshänsyn är iakttagen; samt att, om det blott erfordrades, att författaren etc. varit inom riket, då *skriften utkom*, brottet ofta skulle blifva ostraffadt.

Presslagen gör i fråga om ansvarighetssystemet ingen skilnad mellan periodisk och icke periodisk skrift. Hvad den förra beträffar, kan alltså tvifvel uppstå, om eller i hvilken ordning en *redaktör* enligt nämnda lag skall ansvara för skriftens innehåll, eftersom lagen icke omtalar bemälde, för den periodiska pressen betydelsefulle funktionär. Grunden härtill angifves vara den, att redaktörens verksamhet är obestämd och blott vidkommer staten, när redaktören namngifver sig som författare eller utgifvare¹⁾. Hans ansvarighet måste i alla

¹⁾ Rigsdagstidende 1850, 1 Session, Folkethinget s. 6553;

händelser täckas af författarens eller utgifvarens, då den ene eller andre namngifvit sig. Men om hvarken författare eller utgifvare finnes namngifven, torde redaktören böra ansvara framför boktryckaren, förläggaren eller kommissionshandlaren.

En följd af lagens princip, att den, som *namngifver* sig som författare, utgifvare etc., skall straffas, har blifvit, att straffbarheten ansetts bero på frivilligt åtagande, så att den, som tillkännagifvit sig som "Ansvarhavende", kommit att straffas framför hvarje annan, äfven framför den verkliga "ledaren", utgifvaren eller redaktören ¹⁾ och utan hänsyn till, om den "Ansvarhavende" enligt den anonyme författarens uträkning icke förstått skriftens straffbara innehåll eller öfver hufvud taget haft att skaffa med skriftens redigering eller offentliggörande. Härigenom kunna personer, hvilkas medverkan vid publikationen blott varit *fingerad*, legas af de verkliga skyldige att bära ansvaret. Den tilltagande användningen af detta "Straamandsuvæsen" vid dagspressen, samtidigt med att pressdelikten blefvo talrikare, har föranledt utfärdandet af en "foreløbig Lov om Ansvaret for Indholdet af Dagblade og Ugeblade" den 13 Aug. 1886. Ifrågavarande lag lägger ansvaret för innehållet af dylika skrifter på den eller dem, som *verkligen leda bladets redaktion*, dock alltid under förutsättning att (den verkliga) författaren icke är namngifven. Som en följd häraf stadgas, att den eller de verkliga redaktörerna skola vara namngifna på bladet (§ 2).

Detta är den mot stråmanssystemet rigtade hufvudreglen: Om någon annan än den eller de, som verkliga leda ett dagblads eller veckoblads redaktion,

jemf. SCHEEL anf. arb. s. 502; Ugeskrift for Retsvæsen 1871 s. 413.

¹⁾ Ugeskrift for Retsvæsen 1878 s. 68; 1881 s. 1150; 1882 s. 169, 174.

är angifven på bladet som ansvarig, skola den eller de, som verkligen leda redaktionen, böta från 1,000 till 5,000 kronor (§ 4). Försök att illudera lagen, derigenom att en fingerad redaktör eller författare uppgifves, eller derigenom att redaktörens namn helt och hållet saknas å skriften, har dessutom till följd, att ansvaret för dess innehåll lägges å såväl den verklige författaren som den verklige redaktören (§ 3). Om den verklige redaktören (utgifvaren) angifves på bladet som ansvarig, göres ingen ändring i de gällande reglerna i lagen af 3 Jan. 1851 § 3, såvidt som dessa tillåta författaren att förblifva anonym. Men om den verklige redaktören icke uppgifves som ansvarig, eller man söker skydda honom bakom en fingerad författare, har det ansetts nödvändigt att gripa in på ett sådant sätt, att den olofliga afsigten med slikt förfarande neutraliseras. Man har därför i dylika fall velat beröfva den verklige redaktören den frihet från ansvar, som enligt 1851 års lag tillkommer honom, då författaren är namngifven, och den verklige författaren det skydd, som uppgiften om en redaktör åstadkommer, en frihet och ett skydd, som blott anses vara medgifna under vilkor, att lagens tanke lojalt utföres, neml. på det sätt, att den verklige författaren eller den verklige ledaren af bladets redaktion också nämner sig som ansvarig ¹⁾.

Det nya stadgandet är emellertid ganska märkligt, dels därför att det innebär en afvikelse från det belgiska systemet, som blott straffar *en* i raden af medverkande, såvida icke flere hafva öfvat samma verksamhet, och dels därför att *författaren* skall röjas och

¹⁾ "Bemærkninger" till "Forslag til Lov om Ansvar for Indholdet af Dagblade og Ugeblade m. m., fremsat i Landstinget den 5 Okt. 1886" och i hufvudsak likalydande med forel. Lov d. 13 Aug. s. å. (i Rigsdagstidende 1886—1887 Tillæg A. Ordentl. Samling s. 1435 ff.)

straffas för skriftens innehåll, då *redaktören* bryter mot lagens formföreskrifter.

Ännu en bestämmelse i 1886 års lag bör framhållas, neml. att rättegångskostnad, ersättningsbelopp och böter, som någon blifvit dömd att utgifva på grund af innehållet i ett dag- eller veckoblad, äfvensom böter enligt § 4 (se ofvan) kunna på exekutiv väg uttagas ur "bladets inkomster" utan hänsyn till hvem som eljest kunde hafva anspråk på dessa, böterna dock endast såvidt det allmänna ej föredrager att göra bötesdomen gällande mot den dömd i vanlig ordning (§§ 6, 7).

Man har ansett ¹⁾, att i förevarande fall icke blott redaktören eller förläggaren, som ofta torde visa sig vara medellösa, utan det industriela företag, genom hvilket skadan tillkommit, således "bladet sjelf", tillika bör inestå för skadestånd och omkostnader, detta så mycket hellre, som de tidningar, hvarom nu är fråga, i tidningens straffbara innehåll merendels söka en inkomstkälla och alltså böra bära risken lika väl som de skördat fördelen.

Hvad böter beträffar, är reglen, att de skola af-tjenas, när de icke frivilligt betalas. Här gäller dock ett undantag. På grund af det herskande ansvarighetssystemet för pressdelikt gå, heter det, de, som *drifva tidningsföretaget*, och hvilka ofta skulle vara straffbara som *delaktige*, om ansvaret bedömdes efter allmänna regler, fria från ett straff, som eljest direkt skulle hafva drabbat dem. Om nu icke heller böterna skulle kunna exequeras ur bladets inkomster, uppnådde de ifrågavarande personerna en ytterligare fördel, som det i och för sig ej funnes någon anledning att bereda dem, och som väckte förargelse, i det att sättet, hvarpå bötesansvaret skall göras gällande, kommer att

¹⁾ Se Rigsdagstidende 1886—87 loc. cit.

bero på deras beräkning af hvad som vore billigast: att betala böterna eller att betala den dömda för att aftjena dem. Det är därför, som det icke ansetts böra tillkomma dem, för hvilkas räkning tidningsföretaget drifves, utan det allmänna att bestämma, huruvida böterna skola betalas ur bladets inkomster eller aftjenas ¹⁾).

Med anledning af föreliggande lag eller rättare dermed likalydande lagförslag af den 5 Okt. 1886 har Landstingets Udvalg (loc. cit.) gjort följande anmärkningar:

1:o) Enligt lagen d. 3 Jan. 1851 § 3 går ansvaret öfver på den efterföljande i raden, icke blott när förf:n icke har namngifvit sig på skriften, utan också när författaren, ehuru namngifven, saknade fast bostad i riket, då skriften utkom, eller vid sakens anhängiggörande var utanför området för statens dömande myndighet. Det torde oakadt förslaget tystnad i denna del vara meningen, att en motsvarande regel skall gälla i fråga om ansvar för dagblad och veckoblad, så att redaktören under samma förutsättning med hänsyn till den namngifne författarens bostad eller uppehållsort skall bära ansvaret.

2:o) Villkoret för författarens på anonymiteten grundade ansvarsfrihet bör vara, icke blott att den verkliga redaktören är namngifven, utan ock att denne icke är utanför danska statens dömande myndighets område; samt

3:o) Om emot lagens föreskrift en redaktör icke är angifven, så bör straff finnas för denna förseelse lika väl som för oriktig uppgift om redaktör (jmf. § 4).

"Udvalget" föreslår, att lagen i enlighet med dessa anmärkningar kompletteras.

Den provisoriska lagen har i sina hufvudgrunder icke afvikit från 1851 års lag. Lagstiftaren har endast

¹⁾ Betänkning over Forslag til Lov om Ansvaret for Indholdet af Dagblade etc., afg. af Landstingets Udvalg den 22 Mars 1888 (Landstinget, ordentlig Samling 1887—88 n:r 112).

velat på denna grundval företaga sådana ändringar, som trygga mot de genom dagblad och veckoblad åvägarbragta missbruk af det gällande ansvarighetssystemet. Detta är, som vi sett, det belgiska med alla dess olägenheter, hvilka icke minskas deraf, att anonymiteten här tillgodoses till den grad, att den principalt brottslige, om han ej namngifvit sig, ovilkorligen undgår sitt straff, medan detta lika ovilkorligt lägges på en annan, måhända för brottet väsentligen främmande person; hvartill kommer, att endast en sådan föreställning, som att statens uppgift vore att, då ett brott blifvit begånget, alltid straffa någon, i nödfall en oskyldig, kan diktera en lag sådan som den, att t. ex. boktryckaren, oberoende af både *dolus* och *culpa*, skall straffas som gerningsman, om han ej kan garantera, att den verkliche gerningsmannen vid sakens anhängiggörande ställer sig till rättvisans förfogande och icke genom flykten undandraget sig det straff, hvartill brottet kan föranleda.

Norge.

Förordningen af den 27 Sept. 1799 är i vissa delar ännu gällande. Men förbudet mot anonymitet för författare, redaktör, utgifvare och förläggare (§§ 16 och 19) anses hafva bortfallit genom grundlagens § 100, så lydande: "Tryckfrihet bör ega rum. Ingen kan straffas för någon skrift, af hvad innehåll den än måtte vara, som han låtit trycka eller utgifva, med mindre han uppsåtligen och uppenbarligen har antingen sjelf visat eller förmått (tilskyndet) andra till olydighet mot lagarna, ringaktning mot religionen, sedligheten eller de konstitutionela magterna, motstånd mot dessas befallningar, eller framfört falska och ärekränkande beskyllningar mot någon. Frimodiga yttringar om statsstyrelsen och hvilket som helst annat föremål äro en hvar tillåtna."

Ansvarsreglerna i 1799 års förordning äro ersatta af motsvarande regler i strafflagen den 20 Aug. 1842

cap. 25 "om Forbrydelser ved trykt Skrift og deslige." Hvad der stadgas om forbrytelser, begångna genom tryckt skrift, gäller ock, om forbrytelsen föröfvats genom kopparstick, stentryck eller träsnitt m. m. dylikt.

I allmänhet, men visst icke alltid, äro enligt norsk rätt likartade brottsliga yttranden underkastade samma straff, vare sig de framkomma i tryckt skrift eller icke, hvarför ock ifrågavarande kapitel i strafflagen regulariter icke innehåller särskilda *straff*bestämmelser, ehuru väl särskilda bestämmelser om, *hvem som skall bära ansvaret*, deri förekomma.

"Finnes någon tryckt skrift vara af brottsligt innehåll, straffas utgifvaren eller förläggaren såsom författare, äfven om han ej är det, såframt det icke är känt eller kan bevisas, hvem som är författaren, eller denne är under 18 år eller icke bosatt inom riket eller der kan anträffas och ej heller utom riket är anställd i dess tjänst, eller om han undergick straffarbete på den tid, skriften utkom." (§ 1.)

Under liknande förutsättningar med afseende på utgifvaren och förläggaren håller man sig till boktryckaren (§ 2), allt utan hänsyn till vederbörandes kändedom om eller obekantskap med skriftens innehåll, hvar emot distribuenten, som eljest efter boktryckaren är den ansvarige, endast straffas, *så vidt han haft kändedom om skriftens straffvärda innehåll* (§ 3), ett tillägg, som motiveras dermed, att distribuenten (Falholderen) eljest mången gång oförskyldt skulle dragas till ansvar, enär han i allmänhet kan presumeras okunnig om innehållet af de skrifter, han utbreder¹⁾. Den fjernare ansvarige blir helt och hållet fri från ansvar, om en närmare *ansvarig*²⁾

¹⁾ Se Tiende ord. Storthings Forhandl. 1842 Deel 3 s. 543.

²⁾ Således icke t. ex. en person, hvars ansvarighet genom preskription försvunnit. Se SCHWEIGAARD, Commentar over den norske Criminallov II 1883 s. 491.

antingen framhafves af den förre eller på annat sätt upptäckes, senast då saken anhängiggöres. Sker det efteråt, men innan slutlig dom i målet fallit, blir den fjernare ansvarige icke straffri — han har genom sin förtegenhet fördröjt sakens utagerande — men undgår dock att straffas som gerningsman (§ 4).

Äfven här finna vi således "la responsabilité par cascades". Man har ansett, att de allmänna bestämmelserna om delaktighet skulle otillbörligt öka ansvaret för utgifvare, förläggare, boktryckare och försäljare, och att det skulle vara en för den literära verksamheten skadlig princip, om utgifvare och boktryckare skulle nödgas undersöka lagligheten af hvad de under en bekant författares namn och garanti befordera till trycket, likasom det vore ur moralisk synpunkt förkastligt, om de af omtanka för sin näring utsatte sig för ansvar utan sådan undersökning ¹⁾).

Stundom kan man, som vi sett, hålla sig till utgifvaren, förläggaren o. s. v., oaktadt författaren är känd och tillstädes. Detta gäller, när författaren är under 18 år, då skriften utgifves, eller vid samma tid undergår straffarbete. Om, så räsinnerar man, författaren är mycket ung, böra öfriga deltagare i publikationen förvissa sig om, att innehållet ej är straffbart ²⁾, och ansvaret för förbrytelser genom tryckt skrift skulle lätt kunna eluderas, så framt någon genom att som "Hjemmel" uppgifva personer, hvilka äro dömda till straffarbete eller sitta i straffanstalterna, kunde befria sig sjelf från straff. Äfven om sådan eludering i enstaka fall ej afsåges, vore det dock billigt, att den, som inlåter sig

¹⁾ Motiv til det i Aaret 1832 udgivne Forslag til en Lov for Kongeriget Norge angaaende Forbrydelser, 1835 s. 314; Kongeriget Norges tiende ord. Storthings Forh. Deel. 3 s. 612.

²⁾ Motiv etc. loc. cit.; Tiende ord. Storth. Forh. Deel 5 s. 427—428.

med dylika personer angående förläggande och utgifvande m. m. af skrifter, sjelf finge ansvara för deras innehåll ¹⁾).

Den kommitté, som handlagt strafflagförslaget, föreslog, att § 1 efter orden "18 år" skulle lyda sålunda: "eller han, *på den tid, då skriften i tryck utkom*, hvarken hade fast bostad i riket, der kunde anträffas eller utanför riket var i dess tjenst anställd", enär det ej kunde fordras af utgifvaren, att han skulle garantera författarens fortfarande kvarstannande, till dess sak blefve anlagd ²⁾. Men de kursiverade orden antogos icke, troligen enär de förmenades kunna öppna tillfälle att undandraga den verkliga författaren ansvar, i det en person, som efter publiceringen lemnat riket, *pro forma* kunde åtaga sig författareskapet, eller utgifvaren kunde bereda den verkliga författaren tid att komma bort genom att först, sedan han lemnat riket, uppgifva hans namn. På samma sätt har man velat, att, då författaren etc. icke är känd, eller en såsom författare, utgifvare etc. uppgifven person icke kan bevisas vara det, hans närmaste man enligt ofvannämnda ordning skall straffas för skriftens brottsliga innehåll, enär den sekundärt ansvarige sjelf vore skuld till, att bevis ej finnes mot den, som verkligen författat eller eljest före den tilltalade tagit befattning med skriften ³⁾.

Öfversättaren behandlas som författare, endast så framt skriftens innehåll är gudsbespottande, kränkande sedlighet eller blygsamhet, förnärmande mot konungen, drottningen, enkedrottningen eller kronprinsen, eller landsförrädiskt (§ 6), medan han, då skriften eljest är brottslig, blir straffri (§ 8), enär han ej anses hafva i samma grad som författaren bidragit att bringa de straffvärda yttranden, som skriften innehåller, till offentligheten, och

¹⁾ Storthings Forh. 1842 Deel 3 s. 542.

²⁾ Storth. Forh. 1842 Deel 3 s. 613.

³⁾ Motiv etc. s. 314.

det med hänsyn till förpligtelsen att öfverväga sina ord förmenas vara en väsentlig skilnad mellan den, som sjelf har frambragt eller åtminstone sammansatt skriftens innehåll, och den, som blott i ett annat språk återgivit främmande tankar, litande på, att det, som redan är tryckt, är lofligt, och måhända utan att begripa eller hinna öfverväga det straffbara ¹⁾. Att öfversättaren i ofvan uppräknade fall behandlas som författare, beror *dels* derpå, att skriftens innehåll, som först genom öfversättningen blir bekant för massan af folket, just derigenom och i *dessa fall* får en betänklig karakter, *dels* derpå, att uttryck af ifrågavarande innehåll lätt böra märkas och undvikas af öfversättaren (ibid.). Då denne behandlas som författare, stå utgifvare, förläggare etc. i subsidiärt ansvar för honom, medan deremot skriftens innehåll, äfven hvad dem angår, är utan påföljd, när öfversättaren icke kan straffas som sådan, ehuru han skulle blifvit straffad, om han varit författare ²⁾. Då enligt 25: 5 samma regler gälla för norska och på främmande språk affattade skrifter, och följaktligen en i Norge bosatt författare, som begagnat ett främmande språk, är underkastad lika ansvarighet med andra författare, såvidt han eljest uppfyller de i § 1 anmärkta vilkor, så uppstår fråga, huru i detta fall en öfversättare skall behandlas. SCHWEIGAARD (loc. cit.) menar, att öfversättarens ansvar är blott subsidiärt och alltså under nyssnämnda förutsättning icke inträder. Men 25: 6 vet ej af en dylik inskränkning utan säger helt kategoriskt, att öfversättaren skall, såvidt skriftens innehåll är sådant, som här ofvan omförmäles, behandlas som författare.

Lagens stadgande om ansvarighet för öfversättaren gäller äfven med hänsyn till den, som gör utdrag ur

¹⁾ Storth. Forh. 1842 Deel 3 s. 616.

²⁾ SCHWEIGAARD, Commentar, s. 492.

eller på annat sätt återgifver meningen af någon i utlandet tryckt eller på främmande språk affattad skrift (§ 6).

Frågan, huruvida den närmare ansvarige blir fri, derigenom att dom öfvergår den fjernare, lemnas sväfvande, men bör efter all sannolikhet besvaras jakande. Såsom stöd för detta antagande har SCHWEIGAARD ¹⁾ anfört följande skäl, neml.

att straff å fjernare ansvarig utan tvifvel, om man bortser från författaren, fritager hvarje *annan* närmare ansvarig, och att författaren alltså icke bör gå miste om en liknande fördel;

att, om genom utgifvarens bestraffning författaren befrias i *ett* fall, såsom t. ex. då han undergick straffarbete vid publikationstillfället, intet skäl finnes, hvarför han ej bör befrias i *alla*; samt

att 25:4 tyckes förutsätta, att, likasom man kommer tidigt nog att kasta ansvaret på författaren, när blott denne angifves, innan slutlig dom har fallit, så kommer man *efter* denna tidpunkt för sent att få honom straffad.

Norska strafflagen har, i likhet med så många andra länders lagar, egendomliga bestämmelser om *preskription* af tryckfrihetsbrott, ity att *hvarje* sådant är preskription underkastadt oberoende af straffets storlek, och att preskriptionstiden alltid är *ett* år, med utgångspunkt och afbrott enligt allmänna rättsregler (§ 10).

¹⁾ Anf. arb. s. 489.

Den svenska lagstiftningen beträffande ansvarighet för tryckfrihetsbrott.

Historisk öfversigt.

Frågan, för hvilka personer en skrift af rättsstridigt innehåll kan medföra ansvar, har hos oss första gången varit föremål för särskild behandling på lagstiftningsväg i Kongl. Maj:ts placat och förbud angående pasquiller och smädeskrifter d. 21 Apr. 1665, som beträffande "alla skimpfliga skrifter utaf hvad art och invention de äro" befaller, att ingen må fördrista sig att med slika skrifter taga befattning eller dem förmedelst någon "communication divulgera" eller kunbara göra, mycket mindre till salu och köp utifrån låta hit inkomma eller utaf något tryck här publicera och utgifva; "utan där slijk skriff på ett eller annat sätt någon kunde händer emellan komma, då skall han sig låta angelägit vara genast antingen sjelf aldeles dem at suprema, nedtysta och uthur vägen skaffa eller också Magistraten å den orten, der han boendes eller wistandes är, tilstålla med berättelse, huruledes han til samma skrift kommen vore." Handlar någon häremot, heter det vidare, *så att antingen genom hvarjehanda hans kommunikation med andra eller också annat hans vållande någon af ofvanbemälte skrifter, tryckte eller i koppar stuckne, utkomma och blifva ryktbara, då skall han, likasom hade han samma skrift "componerat, opdichtat och sammansatt" och således olagligen å annans heder och ära talat, under behörigt straff dragas.*

Författaren var alltså ansvarig och lika med honom utgifvare och distribuent. Men ordalydelsen ger enligt vårt förmenande ej stöd åt RYDINS¹⁾ antagande, att författningen velat med gerningsmannans ansvar belägga hvar och en, som blott hade en skrift af förgripligt innehåll i förvar eller fick den i sina händer och underlät att lemna den till offentlig myndighet.

Kongl. Maj:ts förordn. angående skrif- och tryckfriheten den 2 Dec. 1766, som upphäfdde censuren och erhöill grundlags natur, gör i ingressen "authorerne sjelfve jemte boktryckarne" ansvarige för det, som i tryck utgifves; hvarefter i § 4 förekommer följande: "Boktryckaren utsätter på titelbladet författarens namn, så framt denne ej åstundar vara onämnd, hvilket icke förnekas bör, och tage boktryckare i sådan händelse till sin säkerhet hans skriftliga bevis, att han skriften författat; dock bör alltid, ehvad skriften är utan namn eller icke, derå sättas boktryckarens eget och stadens namn, der tryckningen skett, jemte årtalet: försummar boktryckaren det, böte tu hundra daler silfvermynt.

Är skriften utan namn, och gitter ej boktryckaren bevisligen det uppgifva, när åtal derå göres, stånde sjelf i allt det ansvar, som författare stå bort. Men gitter han authoren uppgifva, vare från allt ansvar fri."

Nu anförda stadgande gifver vid handen, att boktryckaren till sitt fredande från ansvar måste bevisa, hvem som vore författaren. Men deremot torde sättet för denna bevisning icke varit inskränkt till den här ofvan antydda utvägen att, då författarens namn icke fans utsatt på titelbladet, förete hans "skriftliga bevis, att han skriften författat". Hvad härom sägs i 1766 års förordning, torde snarare hafva inneburit ett råd än en befallning, ty, såsom ofvan är visadt, heter det

¹⁾ Om yttrandefrihet och tryckfrihet 1859 s. 130.

helt allmänt, att boktryckaren skall vara fri från ansvar, om han gitter auktor uppgifva ¹⁾).

Sedan ifrågavarande förordning i likhet med alla stadgar, som under tiden från 1680 till 1772 haft grundlags natur, blifvit upphäfd genom 1772 års regeringsform, och tryckfrihetslagstiftningen sålunda återförts till politilagarnes område, dit den räknats före 1766, utfärdade Konung Gustaf III sin förnyade förordning och påbud angående skrif- och tryckfriheten den 26 April 1774, till största delen likalydande med den af 1766, men dock i fråga om ansvarigheten företeende en väsentlig afvikelse. Efter det lagen i § 4 ålagt boktryckaren författareansvar, om han vid behörig förfrågan undandroge sig att uppgifva författarens namn eller icke gitte med fulla bevis stödja sin uppgift, eller ock den, hvilkens namn han uppgifvit, funnes ej till skriften vara rätte författaren, tillägges det: *"Men skulle någon bryta emot hvad som är stadgad i 2 §; då varde boktryckaren lika ansedd med aukturen"*. Berörda § 2 innehåller förbud mot att skrifva eller låta trycka något, som strider emot arfföreningarna 1544 och 1743 samt emot Norrköpings beslut af år 1604, eller rörer eller qväljer rikets öfriga grundlagar, regeringsform och konungaförsäkran af d. 21 Aug. 1772, jemte "Vår och Rikets majestät, höghet och rätt". Om redan härigenom allt för stora anspråk till förfång för tryckfriheten ställes på boktryckaren, så gälde detta i än högre grad, då Kongl. Maj:ts kungörelse och påbud angående boktryckares ansvar för brott och förseelser emot Kongl. Maj:ts förordning om skrif- och tryckfriheten den 6 Maj 1780, med åberopande deraf, att en del boktryckare för att öka sin afsättning och vinning oförsynt tryckte allt, hvad dem i sådant

¹⁾ Jemf. KU:s utlåtande n:o 14 vid 1869 års RD s. 4; deremot RYDIN, anf. arb. s. 162—163.

afseende tillställes, förordnade, att boktryckarne skulle jemte författarne ansvara för brott och förseelser ej mindre enligt § 2 i 1774 års förordning än ock enligt § 3 mom. 1 och 2 derstädes ¹⁾ samt i allt öfrigt, som emot berörda förordning brötes, *allena* stånda ansvar, under det att aukturen skulle från allt tilltal och straff fritagas; ett stadgande, som genom Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till canzelli-collegium angående boktryckares ansvar för hvad som från deras tryckerier utgår d. 4 Aug. 1783 ²⁾ förtydligades derhän, att boktryckare egde *sjelfve* ansvara för hvad från deras tryckerier utginge, äfven då andra under boktryckeriegarnes frånvaro tryckeriet förestode. Under sådana förhållanden var det ej underligt, att Kongl. Maj:t, som den 3 Maj 1785 utgaf en "tillägging" till förordningen d. 6 Maj 1780, deri kunde göra veterligt, hurusom K. Maj:t med nöje erfarit, att, sedan ansvaret för alla brott och förseelser mot skrif- och tryckfriheten blifvit boktryckarne ålagdt, inga missbruk deraf vidare förefallit. Tryckfriheten kunde neml. med ett dylikt ansvar för boktryckarne knappast *brukas*, långt mindre missbrukas.

Då Gustaf IV Adolfs förmyndarregering genom en förordning af d. 11 Juli 1792 ville "skänka, återgifva och förunna" samtliga konungens "käre undersåtare" en allmän skrif- och tryckfrihet, uppräknas sorgfälligt allt, som *icke* fick tryckas; men i öfrigt stod det hvarje svensk man öppet att fritt och obehindradt begagna sig af denna allmänna tryckfrihet, "så snart författaren derunder (!) tecknar sitt kända namn, hvilket äfven tryckes". Boktryckarne behöfde till säkerhet för allt ansvar ej annat än detta namn, *då skriften icke in-*

¹⁾ Lastande och förklenliga omdömen om konungen, konungahuset, rikets råd eller ständer.

²⁾ Cit. i "Strödda handlingar, i synnerhet till publicitetens historia i Sverige", II 1822 s. 121.

nehöll något, som emot de i förordningen uppräknade förbehåll funnes stridande. Längre dröjde det ej, innan dessa stadganden åtföljdes af en Kongl. Maj:ts "varning" emot öfverträdande af hvad som sålunda föreskrifvits. Denna varning, dagtecknad den 21 December 1792, återstälde §§ 1—3 i 1774 års förordning till innehåll och efterlefnad i alla delar, "med den tilläggning, att boktryckaren skall lika anses med författaren, om den tryckta skriften innehåller försök till grundlagarnes tadelande och angripande". Meningen härmed torde hafva varit, att ansvarigheten för tryckfrihetsbrott skulle bedömas efter de grunder, som i 1774 års förordning gjort sig gällande.

Efter Gustaf IV Adolfs störtande nedsattes en kommitté till utarbetande af ett förslag till tryckfrihetsförordning. Kommitténs förslag, som af KU den 21 Sept. 1809 öfverlemnades till rikets ständer, innehöll i § 1 upphäfvande af skyldighet för författare att sätta sitt namn på skriften och af all ansvarighet för boktryckaren, då han kunde styrka, hvem som vore författare. Detta, "på det en ej mindre obehörig än bekymmersam och ofta omöjlig granskningspligt öfver författares arbeten icke må boktryckaren åläggas" ¹⁾. Men "då kännedom om författarens namn vid domstolen äskas, och boktryckaren ej gitter uppgifva det, stannar han, vid sådan händelse, i hela ansvaret. Befinnes namnet orätt hos boktryckaren angifvet, så att rätta författaren bortgömt sig under en annans person; yppe denne sistnämnde inför domaren skriftens verkliga författare samt styrke sin uppgift med fullgiltigt bevis eller stånde sjelf hela ansvaret" (§ 7 mom. 2) ²⁾. Samma § mom. 6 stadgar, att i anseende

¹⁾ Riksen's Höglof. Ständers Constitutions-Utskotts memorialer och öfriga expeditioner vid riksdagen i Stockholm 1809—1810. Enligt 1873 års riksdags beslut af trycket utgifna, Stockh. 1874 s. 210.

²⁾ Loc. cit. s. 227.

till dagblad, veckoblad, "tidningspapper" och alla slags periodiska arbeten ej mindre *utgifvare* än författare böra ställa sig hvad i förordnandet innehålles och dem angå kan till noga efterlefnad, "skolande efter fjerde gången förnyade större förbrytelser deremot, utom det af lagen å författaren utsatta straff, icke allenast ett sådant blad eller periodisk skrift helt och hållet indragas, men äfven utgifvaren hafva förverkat sig rätt till något sådant vidare företag" ¹⁾). Förslaget innehöll slutligen (§ 7 mom. 7), att, sedan tre månader förlupit efter en skrifs utgifvande i Stockholm och efter dubbelt så lång tids förlopp i landsorterna, intet åtal deraf finge ega rum, utan då enskild förfördelad varit hindrad af laga förfall att söka upprättelse, i hvilken händelse den utsatta tiden räknades från den dag, hindret upphörde. Mot förslaget gjordes bland andra anmärkningar äfven den, att dess 7 § 2 mom. (se ofvan) kunde gifva anledning dertill, att, om någon med eller utan afsigt uppgåfve namnet på en person, som icke egde minsta kännedom om skriften, denne oskyldige kunde komma att tilltalas och lagföras ²⁾).

Det förkastades, hvarefter KU afgaf ett eget förslag jemte särskildt memorial den 28 November samma år. Detta senare förslag återförvisades med anmärkningar, hvilket föranledde ett nytt betänkande af KU den 10 Jan. 1810 utan väsentliga afvikelser i ansvarighetssystemet. Det nya förslaget blef lag den 9 Mars 1810. Men redan den 27 April och den 10 Okt. samma år inkom KU till ständerna med två särskilda förslag till ändringar i TF, och år 1812, den 26 Maj, afgaf Kongl. Maj:t i nådig proposition till ständerna ytterligare ändringsförslag af den genomgripande natur, att, sedan de, i strid med RF § 81,

¹⁾ Ibid. s. 229.

²⁾ Ridd. och Adels prot. vid RD 1809 s. 4174.

blifvit redan vid samma RD antagna, en ny TF, ännu i hufvudsakliga delar gällande, ansågs nödig och utfärdades den 16 Juli samma år.

För olikheterna i fråga om reglerna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott mellan ej mindre KU:s ofvan anmärkta förslag af 1809 och 1810 än ock de båda nyssberörda tryckfrihetsförordningarna äfvensom för motiven till de gjorda ändringsförslagen, såvidt de äro tillgängliga, få vi tillfälle att här nedan redogöra i sammanhang med framställningen af reglerna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott enligt 1812 års förordning.

Gällande rätt.

I olika länders presslagar finnas bestämmelser om, ej mindre hvilka slags tryckalster, som med afseende på det tekniska medlet för deras åstadkommande kunna användas till begående af tryckfrihetsbrott, än ock om vilkoren för, att det tryckta skall anses offentliggjordt. Hvad svensk rätt vidkommer, finnes den allmänna regel, som bestämmer hithörande frågor, i TF § 1 mom. 1, så lydande: "Under ordet *skrift*, som i denna lag nyttjas, skall förstås allt hvad, genom tryck, under allmänhetens ögon lägges".

Genom tryck. Sannolikt har lagstiftaren närmast tänkt på alster af boktryckarepressen, men ordalydelsen lägger ej hinder i vägen för TF:s tillämpning äfven på sådana skrifter, som åstadkommas genom andra tekniska apparater med liknande bestämmelse t. ex. hektograf eller kopieringsmaskin. Aftryck af handskrifter, som sker medelst stentryck, äfvensom koppar- och stålstick, litografi m. m. äro hit hänförliga. Och då nyssnämnda lagrum stadgar, att under *skrift* skall innefattas *allt*, hvad genom tryck lägges under allmänhetens ögon, så gäller detta allt slags tryck, vare sig det innebär framställning i ord, tecken eller bild. I enlighet härmed måste, då lagtillämpningen så fordrar, såsom

www.libtool.com.cn

boktryckare anses hvar och en, som gör aftryck af literära arbeten, musikalien, gravyrer, planscher m. m., tryckningssättet må nu vara hvilket som helst ¹⁾; och med legaldefinitionen på skrift måste det vara i öfverensstämmelse, att, då något af de intressen, som tryckfrihetslagen afser att skydda, kränkes, vare sig i ord eller bild, straffbarhet bör inträda, såvida orden eller bilderna blifvit *genom tryck* återgifna.

Ett dylikt kränkande kan emellertid ej ske, med mindre än att det tryckta *lägges under allmänhetens ögon*. Författaren, som nedskrifver sina tankar i afsigt att publicera dem, har, hurudana dessa än må vara beskaffade, icke begått ett tryckfrihetsbrott; boktryckaren, som *mala fide* aftrycker manuskriptet, icke heller. Deras handlingar äro båda nödvändiga för deliktet, men detta är fullbordadt först sedan skriften blifvit publicerad.

När skall detta anses hafva egt rum?

Enligt RYDIN ²⁾ skulle utdelning af ett enda exemplar "till annan person än författaren" vara tillräcklig, för att skriften skulle betraktas som offentliggjord. Men om nu detta enda exemplar lemnats, icke till någon lika godt hvem bland allmänheten, utan till en bestämd person eller ett slutet sällskap, så torde man enligt vår tanke icke kunna säga, att skriften blifvit lagd under allmänhetens ögon. Dertill fordras, att hvem som helst bland publicum beredes tillfälle att taga kännedom om skriften. Vid bestämmandet af straff för t.

¹⁾ RYDIN, Om yttrandefrihet etc. s. 215. I utslag den 30 Juni 1852 har dåvarande Justitiestatsministern med anledning af ifrågasatt tillämpning i visst fall af 1 § 11 mom. TF förklarar, att "i anseende till det sätt, hvarpå sten- och koppartryck verkställas, och exemplar af dymedelst åstadkomna arbeten mångfaldigas, TF:s stadganden, i allt hvad angår boktryckare och boktryckerier, jemväl afse och ega tillämpning å sten- och koppartryckare jemte deras tryckerier". NAUMANN'S grundlagsedition 1866 s. 539.

²⁾ Anf. arb. s. 63—64.

ex. förklenliga yttranden i tryckt skrift mot enskild man eller sedernas vanhelgd genom vissa skändliga framställningar hänvisar TF till allmän lag — det vill här säga 16: 7 och 18: 13 strafflagen. Och dessa lagrum förutsätta, att de förklenliga yttrandena eller osedliga framställningarna blifvit *utspridda*, hvilket efter vanligt språkbruk ej kan betyda annat, än att ett *flertal* exemplar af den ifrågavarande skriften blifvit satt i omlopp. Emellertid vilja vi ej påstå, att enligt TF skriften, först sedan den blifvit spridd, skall anses offentliggjord, lika litet som härtill erfordras, att allmänheten bevisligen tagit del deraf. Det är redan nog, att tryckalstret blifvit anslaget, utställt eller utlagdt på ställen, der det är för hvem som helst tillgängligt. Deremot torde skriften icke i TF:s mening vara publicerad; då den endast blifvit offentlig *uppläst*, utan att något exemplar blifvit för allmänheten tillgängligt.

Af ansvarighetsreglerna finnas somliga, som endast angå den periodiska pressen, andra åter endast den non-periodiska, medan slutligen en tredje kategori är gemensam för båda. Det gäller med hänsyn till de två först nämnda grupperna af ansvarighetsregler att skilja mellan periodiska och icke periodiska skrifter. I kommitterades förslag af år 1809 förekommer en uttrycklig tillåtelse (§ 4 mom. 1) att i allmänt tryck utgifva skrifter af den form och beskaffenhet, som man kallar periodisk, "de må bestå i dagblad, veckoblad, månadsskrifter, journaler eller under hvad slags benämning de må komma", men någon definition på periodisk skrift har förslaget ej upptagit. Detta sistnämnda gäller äfven om KU:s förslag af den 28 Nov. s. å. samt 1810 års TF och KU:s mem. d. 27 Apr. och den 10 Okt. 1810. 'Men på samma gång innehållet i § 1 mom. 12 af 1810 års TF flyttades upp till § 1 mom. 2 i nu gällande tryckfrihetslag, tillades orden: "Med *periodisk* skrift förstås en sådan, som i nummerföljd eller på bestämda

tider utgifves." RYDIN¹⁾ betecknar denna definition såsom "alldeles oefterrättlig" och framhåller, att, om hvarje skrift, som i nummerföljd utgifves, vore att anse som periodisk, skulle hvarje arbete, som utgifves i särskilda delar, hänföras till den periodiska pressen, och att, om kännetecknet på periodisk skrift vore, att den utgafves på bestämda tider utan afseende på mellantidens längd och skriftens beskaffenhet, borde t. ex. almanackor och föreläsningkataloger räknas till periodiska skrifter. Man måste därför, säger RYDIN, vid lagtillämpningen uti denna definition lägga in mer, än orden gifva vid handen, och såsom kännetecken på en periodisk skrift uppställa:

1:o) att dess särskilda häften eller blad utkomma efter kortare mellantider;

2:o) att den utkommer efter tillkännagifvande om skriftens periodiska beskaffenhet; samt

3:o) att den i en serie af uppsatser afhandlar vissa uppgifna slag af dagens frågor.

Af dessa kännetecken torde åtminstone det andra och det tredje knappast vara hållbara, och RYDIN anser sjelf ett uttryckligt stadgande behöfligt derom, att inga andra än sådana skrifter (men därför icke *alla* sådana), som delvis eller i sin helhet sysselsätta sig med nyheter för dagen eller afhandla politiska eller religiösa ämnen, höra under särskilda, för den periodiska pressen gifna bestämmelser. I saknad af ett dylikt stadgande äfvensom hvarje annat kännetecken på periodisk skrift än det i TF § 1 mom. 2 befintliga, torde emellertid lagtillämparen vara förhindrad att vid bestämmandet af, huruvida en skrift skall anses periodisk eller icke, lägga de af RYDIN uppställda kriterier till grund för sitt afgörande. Om det icke låter förneka sig, att legaldefinitionen är af den beskaffenhet, att den kan sägas in-

¹⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 216—218.

nehålla något *helt annat*, än lagstiftaren verkligen tänkt, och således en mutativ tolkning kan vara berättigad, så torde snarast de synpunkter böra komma till användning, hvilka här ofvan s. 21—22 blifvit framställda vid försöket att klargöra begreppet periodisk skrift sådant det, bortsedt från positiva lagbestämmelser, förefallit oss böra uppfattas.

Att TF, då den talar om dagblad *och* periodiska skrifter, förbisett, att de förra endast äro en art af de senare, är uppenbart.

Efter dessa förberedande anmärkningar skola vi söka framställa ansvarighetsreglerna för tryckfrihetsbrott, såvidt berörda regler särskildt gälla den periodiska och särskildt den icke periodiska pressen, äfvensom såvidt de äro gemensamma för bådadera.

A) *Ansvarighetsreglerna beträffande den icke periodiska pressen.*

Med den närmast förflutna tidens erfarenhet för ögonen sökte man genom 1810 års TF i främsta rummet befria boktryckaren från den *ovillkorliga* ansvarsskyldighet, som genom föregående författningar blifvit honom ålagd, men på samma gång, såvidt möjligt, skydda författarens rätt att vara okänd¹⁾. Så snart författarens namn med hans tillstånd fans utsatt, blef det därför *han*, som ställdes till ansvar för en tryckt skrifts innehåll, ifall det befans brottsligt. Om åter författaren icke låtit utsätta sitt namn, kunde boktryckaren, som i sådant fall i första hand tilltalades, leda ansvaret från sig genom att förete en af författaren undertecknad förseglad sedel, innehållande uppgift om författarens namn och hemvist med påskrifvet betyg om dessa uppgifters riktighet af tvenne utaf boktryckaren väl kände

¹⁾ KU:s utlåtande n:o 14 vid 1869 års RD s. 7.

män (§ 1 mom. 5 och 7). Ingen boktryckare kunde ställas till ansvar för en skrifts innehåll och skrifart, undantagandes:

1:o) då han uraktlåtit att förse sig med en sådan namnsedel, som nyss nämnd är;

2:o) då författarens eller utgifvarens namn utan dess tillstånd blifvit skriften åsatt; och

3:o) då sådant namn ej kunde uppgifvas, "på sätt nedanföre i 8 mom. af denna § stadgas" (§ 1 mom. 7).

I stället för denna i öfrigt ganska svårbegripliga hänvisning till § 1 mom. 8 föreslår KU i ofvan anmärkta utlåtanden af den 27 April och den 10 Okt. 1810, att den citerade slutmeningen skulle borttagas, och i dess ställe stadgas, att boktryckaren skall stå till ansvar för skriftens innehåll m. m., om författarens eller utgifvarens namn ej kan af honom uppgifvas.

Tillika och då utskottet anser nödvändigt, att ofvanberörda namnsedlar alltid må ega möjligaste tillförlitlighet, föreslår utskottet, att namnsedelvittnena skola vara svenska och inom Sverige boende.

Till skydd för författarens anonymitetsrätt upptog 1810 års TF § 5 tredje stycket det stadgandet, att först sedan målet efter slutad ransakning vid underrätt öfverlemnats till Svea Hofrätt för att der afdömas, uppgift om författarens namn kunde affordras boktryckaren, och detta endast efter inhemtande af yttrande från den s. k. tryckfrihetskommittén, hvilken omtalas i § 108 af 1809 års regeringsform, och då målet var af urbota beskaffenhet eller boktryckaren pröfvades ega den ringa förmögenhet, att böterna, då de öfverstego 16 riksdaler 32 skillingar banko, måste i fängelsestraff förvandlas. Boktryckaren stod alltså i ansvar för böterna, när författarens namn ej var å skriften utsatt, och författarens skyldighet att gälda desamma inträdde först vid bristande tillgång hos boktryckaren. Denne kunde visserligen *sjelfmant* för domstolen uppgifva författarens namn

och yrka hans instämmande, men endast under ofvannämnda förutsättningar var han tvungen att göra det.

I KU:s utlåtande den 10 Okt. 1810 framhålles svårigheten att vid rättegångar i tryckfrihetsmål angående förbrytelse, som ej var urbota, finna en part, som till straffet kunde bindas, hvadan utskottet tror sig böra afgifva förslag till tydligt bestämmande i denna del och i enlighet härmed åt § 1 mom. 7 föreslår följande lydelse: "För en skrifts innehåll eller skrifart vare boktryckare skyldig att såsom part ansvara och ådömde böter erlægga, intill dess han uppgifvit författarens eller utgifvarens namn, eller ock en af desse sig hos domaren själfmant tillkännagifvit. Men i urbota mål kan ej boktryckare till ansvar fällas, undantagande i de fall då han underlåter sin tryckerianläggning vederbörligen anmäla, eller ock icke, då domaren det äskar, en sådan namnsedel, som i 5 mom. föreskrifven är, företett."

Samma sak, eller svårigheten att i tryckfrihetsmål finna en svarandepart, gaf jemväl anledning till Kongl. Maj:ts nedan anmärkta förslag i nådig proposition till Rikets Ständer den 26 Maj 1812¹⁾, deri det heter bland annat, att lagskiparens tveksamhet i nämnda fall uppkommit vid jämförelse af föreskrifterna i 7 mom. 1 § och 3 mom. 5 § af tryckfrihetsförordningen. På sätt detta senare lagrum anvisade, och lagens allmänna syftning syntes utmärka, hade *boktryckaren* emellertid blifvit ansedd som svarande. Med aktning för författarens anonymitet, den Kongl. Maj:t i alla *obrottsliga* fall önskade se bevarad, återstode dock att öfverväga, hvilka olägenheter boktryckarens ansvarsskyldighet medförde. Utom det, att boktryckaren af en billig farhåga för denna skyldighet förvandlades till ett slag af censor för det arbete, som åt honom öfverlemnades, måste äfven i händelse af åtal hans förklaring och försvar ofta nog

¹⁾ Bih. till Riksståndens prot. samma år s. 366 ff.

blifva så mycket mera ofullständiga, som han kunde brista i kännedom eller omdöme om den åtalade skriftens halt och mening. Af detta förhållande skulle åter följa, att domarens undersökning blefve ofullständig. Då dessutom namnseddens brytande enligt tryckfrihetslagen icke egde rum, förr än saken inkommit till Hofrätten, inträffade derigenom det åtminstone i brottmål ovanliga rättegångssätt, att svarandepart under rättegångens lopp ombyttes, såvida boktryckaren, som stått till svars vid underrätt, aflöstes i denna skyldighet vid öfverdomstol. Men ett ännu viktigare skäl låge i den naturliga fordran, att en förolämpad borde ega rätt att känna sin förolämpare, och framför allt i den rättvisa grundsats, att en brottslig mot tryckfrihetslagen lika litet som en brottslig mot hvar och en annan af samhällslagarne kunde fordra och njuta anonymitet, då han af domare framkallades att svara för sitt brott. Denna grundsats hemtade ny och otvetydig styrka af 86 § i Regerings-Formen, som, då den för hvarje svensk man beredde en rättighet att begagna tryckfriheten, äfven förbehölle honom att för de skrifers innehåll, han utgäfvē, endast inför laglig domstol kunna tilltalas. Kongl. Maj:t framställer fördenskull till Rikets Ständers ompröfvande, om icke, sedan nödvändigheten af en svarandepart i tryckfrihetsbrott vore funnen, denne svarandepart måtte bli den brottslige, uppgifven genom den i tryckfrihetslagen föreskrifna namnsedel, hvilken vid rättegångens början således borde öppnas.

Till ofvanberörda af KU och Kongl. Maj:t gjorda anmärkningar och förslag har nu gällande lag på det sätt tagit hänsyn, att, då en icke periodisk skrift är af brottsligt innehåll, åklagaren eller målsegaren skall instämma boktryckaren (§ 1 mom. 8), hvilkens namn jemte tryckorten och årtalet måste å hvarje skrift finnas utsatt, såvida boktryckaren vill undvika den påföljd, som i § 1 mom. 10 stadgas för underlåtenhet i berörda

afseende, varande emellertid ändamålet med boktryckarens instämmande närmast att derigenom åtkomma "rätte parten", nemligen författaren. Denne är ej skyldig att å tryckt skrift låta sitt namn utsättas (§ 1 mom. 6); men ehvad han okänd vara vill eller ej, åligger honom att tillstålla boktryckaren en *förseglad sedel*, innehållande hans (sc. författarens) namn och hemvist, med påskrifvet betyg om dessa uppgifters rättighet af tvenne på orten väl kände, inom Sverige boende svenske medborgare (ibid.). Boktryckaren är skyldig att vid rättgångens början till domstolen ingifva denna namnsedel, hvarefter domaren eger att genast öppna densamma och den "derigenom upptäckta rätta parten" för domstolen inkalla (§ 1 mom. 8). Om i formelt afseende alla de vilkor beträffande namnsedlen blifvit uppfyllda, som i 1 § 6 mom. TF föreskrivas, så är boktryckaren fri från ansvar, äfven om författarens namn och hemvist finnas oriktigt uppgifna eller saknas i sedlen, ja till och med om det är tydligt, att boktryckaren ingifvit en namnsedel, hvars bedrägliga innehåll icke varit honom obekant. RYDIN ¹⁾ uppställer som vilkor för namnsedlens formela rättighet, att på sedlen skall finnas anteckning om sigillens beskaffenhet samt dag och ort för betygets afgifvande — det förra, enär eljest boktryckaren eller författaren med boktryckarens samtycke kunde bryta förseglingen och ändra uppgiften på författarens namn samt anbringa ny försegling, och det senare, eftersom en anteckning, hvilken ej hänförde sig till något datum, aldrig kunde anses för annat än en lös annotation. Intetdera af de angifna vilkoren är emellertid i lag föreskrifvet och torde följaktligen icke heller kunna anses nödvändigt för namnsedlens giltighet.

Samme författare menar vidare (loc. cit.), att boktryckaren bör hafva förskaffat sig namnsedlen före ut-

¹⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 247.

gifning till försäljning eller spridande af den skrift, sedlen afser. Såsom stöd härför åberopas *dels* TF § 1 mom. 6: "Ehvad han (författaren) okänd vara vill eller ej, åligger honom att tillstålla boktryckaren en förseglad sedel", hvilka ordalag skulle gifva vid handen, att lagstiftaren tänkt sig skyldigheten att lemna namnsedlen böra uppfyllas samtidigt med tillkännagifvandet, om författaren vill hafva sitt namn utsatt å titelbladet eller icke, således ej senare än skriften är färdig att utgifvas; *dels* *ock* TF § 1 mom. 8, som skulle förutsätta, att namnsedlen varit inlemnad till boktryckaren, förr än fråga om en skrifts åtalande blifvit väckt, enär nämnda moment medger i stället för namnsedlens inlemnande till domstol såsom alternativ för boktryckarens fredande från ansvar, att författaren *sjelfmant* tillkännagifver sig hos domaren. "Skulle namnsedel kunna när som helst affattas, så hade aldrig detta alternativ behöft omnämnas, ty lika väl, som författaren *sjelfmant* tillkännagifver sig hos domaren, kunde han ju till boktryckaren aflemnad en förseglad sedel, som innehåller samma tillkännagifvande". RYDIN betecknar emellertid *sjelf* (loc. cit.) fordran af namnsedlens tillställande till boktryckaren före skriftens utgifning som ett frampressadt korollarium af TF:s stadgande om namnsedlen, och svårligen torde de åberopade lagrummen i detta afseende göra tillfyllest, då de ej innehålla annan tidsbestämmelse, än att sedlen vid rättegångens början skall inlemnas till domstolen. I NAUMANN'S grundlagsedition (1866 s. 536) finnes ett prejudikat, som utvisar, att namnsedel, daterad senare än den åtalade skriftens utgifvande af trycket, icke därför ansetts hafva förlorat sin giltighet. Om sedlen icke är förseglad, utan *öppen* inlemnas till Rätten, så torde den göra samma tjänst som författarens frivilliga anmälan, derest den icke *till riktigheten bestrides*¹⁾. Om återigen den i

¹⁾ Se prejudikat *ibid*.

sedlen, uppgifne författaren bestrider uppgiftens rättighet, så står boktryckaren fortfarande i ansvar och torde icke hafva befogenhet att på annat sätt leda författaren i bevis. Om, då tryckfrihetsmål blifvit anhängiggjort, ett försegladt konvolut, som saknar den påskrift, lag stadgar, inlemnas till domstolen med förklaring, att det innesluter uppgift om författarens namn och hemvist, så kan det icke såsom namnsedel godkännas och föranleder icke heller till undersökning, huruvida namnsedel deri finnes innesluten ¹⁾.

Boktryckaren måste då bära ansvaret på samma sätt, som då han vägrar att vid rättegångens början ingifva namnsedel till domstolen, allt under förutsättning att författaren icke sjelfmant anmäler sig. Gör han detta, fästes intet afseende vid ett sedermera under målets fortgång framkommet återkallande af anmälningen såsom sanningslös, derest han ej kan styrka sistnämnda omständighet ²⁾. Om återigen å kärandesidan styrkes, att den, hvilken uppgifvit sig som författare, *icke är det*, så förlorar anmälningen sin befriande verkan för boktryckaren ³⁾.

Om boktryckaren inlemnar behörig namnsedel, är han från allt ansvar befriad, utom i det fall, som omförmäles i § 1 mom. 5, nemligen att från ett icke behörigen anmältd tryckeri någon brottslig skrift utgifves. Boktryckaren är då jemte författaren underkastad lika straff och ansvar för skriftens innehåll och skrifart.

¹⁾ Se NAUMANNNS grundlagsedition 1866 s. 534.

²⁾ Se prejudikat i NAUMANNNS grundlagsedition 1866 s. 534—535.

³⁾ RYDIN, anf. arb. s. 249, anser till och med, att vid uppkommet tvifvel om rättigheten af uppgiften bevisningsskyldigheten måste åligga *boktryckaren*. Men den åberopade grunden härtill, eller att boktryckaren ej begagnat det medel, han i namnsedlens anskaffande egde, för att befria sig från all ansvars-skyldighet, synes knappast vara tillräcklig.

Till de närmare detaljerna beträffande detta stadgande skola vi längre fram återkomma.

Om brottslig skrift inom laga tid åtalas, och författarens namn och hemvist befinnas oriktigt uppgifna i namnsedlen eller der saknas, så åligger ansvaret de personer, hvilka påtecknat sedlen betyg af den beskaffenhet, TF § 1 mom. 6 föreskrifver, eller de s. k. namnsedelvittnena. Just den omständigheten, att dylikt ansvar är fästadt vid vittnesintyget, har föranledt stadgandet, att vittnena måste vara "på orten väl kände, inom Sverige boende svenske medborgare". Den ursprungliga reglen, att vittnena skulle vara af *boktryckaren* väl kände män, ansågs så mycket mindre tillräcklig, som äfven resande utlänningar eller personer utan all slags vederhäftighet kunde vara väl kända af boktryckaren, utan att därför, när fråga om skriftens brottslighet kunde uppstå, vara skicklige att uppfylla den förbindelse, de iklädt sig för författaren ¹⁾. Reglen om namnsedelvittnenas ansvarighet i ofvan anmärkta fall fans redan i KU:s förslag af 1809 och i 1810 års TF § 1 mom. 5, men deremot *icke* det tillägg, som sedermera inflöt i motsvarande ställe af 1812 års förordning och dessförinnan föreslogs i KU:s memorial den 10 Okt. 1810, eller att enahanda ansvarighet skulle åligga betygsutfärdarne, *om författaren utan laga förfall från svaromålet uteblefve*.

Sistnämnda regel kan ej tolkas så, att författaren endast genom vägran att inställa sig för Rätten skulle kunna leda ansvaret för skriftens innehåll öfver på namnsedelvittnena, utan att domstolen dessförinnan sökt med de åtgärder, allmän rättegångsordning ställer till dess förfogande, tvinga honom till inställelse ²⁾. Då tryckfrihetsmål äro brottmål, och svaranden således kan genom

¹⁾ KU:s mem. d. 27 April 1810.

²⁾ KU:s utlåtande n:r 6 vid RD:n 1868.

Kronans eller Rättens betjente hemtas, så följer deraf, att, såsom RYDIN ¹⁾ anmärker, ansvarighet för dem, som påskrifvit namnsedlen, i föreliggande fall endast kan komma i fråga, då författaren, om han är här i landet, hinner rymma, eller ock, om han vistas utomlands, ej efter stämning, hvaraf han bevisligen fått del, inställer sig eller kan till domstol hemtas. Om nu emellertid åtal för tryckt skrifts innehåll blifvit anstaldt emot författaren, och han i början af rättegången afgifvit svaromål, men derefter uteblifvit utan att kunna med kallelse till ytterligare inställelse anträffas, så uppstår fråga, om författareansvar kan åläggas dem, som bevittnat namnsedlen, eller icke. I särskildt mål ²⁾, der denna fråga yppat sig, har vederbörande Rådstufvurätt förklarat skäl icke förekomma att under nyssnämnda förutsättning till svaromål inkalla vittnena, utan låtit målets vidare handläggning bero på framtida anmälan. Men ett dylikt förfarande torde vara riktigt, endast såvidt ännu något återstår att göra för författarens inkallande. Om alla lagliga medel härtill visat sig fruktlösa, så torde den omständigheten, att författaren en gång svarat i målet, icke böra fritaga vittnena från ansvarighet för skriftens innehåll.

Beträffande motivet för namnsedelattestanternas ansvarighet vid författarens uteblifvande, så kan derom anföras följande. Då TF medgifver författare rättighet att utgifva tryckt skrift utan att å densamma utsätta sitt namn, har man sökt förekomma det missbruk af tryckfriheten, hvartill denna rättighet kunde föranleda, genom stadgandet, att den anonyme författarens namn och hemvist skulle uppgifvas i en förseglad sedel, hvars innehåll blifvit af tvenne välkända personer till rättigheten styrkt, och hvars öppnande, i fall skriften gåfve

¹⁾ Anf. arb. s. 279.

²⁾ Se HOLM, Arkiv, afd. I 1883 n:r 84.

anledning till åtal, skulle leda till författarens upptäckande och befordrande till laga ansvar ¹⁾). Om nu författaren icke sjelf framträder eller kan framhafvas, så motiveras namnsedelattestanternas ansvarighet i hans ställe deraf, att det just är genom deras betyg, som den brottsliga skriftens utgifvande blifvit möjliggjordt, enär boktryckaren ty förutan ej vågat utgifva den ²⁾). Lagstiftaren har särskildt förutsett, att författaren skulle kunna undgå ansvar på det sätt, att han visserligen uppgåfve sitt verkliga namn i namnsedlen, men sedermera, när han befarade, att åtal vore för handen, hölle sig undan i akt och mening att undandraga sig lagens arm. För att förekomma detta har lagstiftaren ålagt de personer, hvilka intygat namnsedlens rättighet, författareansvar, i den händelse att skriftens författare utan laga förfall uteblir från svaromålet, under den förutsättning, att säkerligen ingen välkänd person vill ikläda sig ett sådant ansvar för en författare, hvars afsigter med tryckfrihetens bruk han har någon anledning att misstänka ³⁾).

Emellertid hafva röster försports, som betona det orimliga i namnsedelvittnenas ansvarighet. Så finner t. ex. RYDIN ⁴⁾) det visserligen vara i sin ordning, att de, som intyga rättigheten af de i en namnsedel innehållna uppgifter, böra stå ansvar, i fall uppgiften befinnes falsk, men endast *det* ansvar, som deras förbrytelse kan förtjena. Att dem därför skulle åläggas ett sådant straff, som författareansvar kunde medföra, saknade under vanliga förhållanden hvarje stöd af rättvisa. Visserligen förtjenade ett af ifrågavarande betyggifvare med uppsåt afgifvet *bedrägligt* intyg att strängt bestraffas, och de

¹⁾ KU loc. cit.

²⁾ NAUMANN, Statsförf.-rätt 2:dra uppl. Band 4 s. 372 not. 1.

³⁾ KU 1868 loc. cit.

⁴⁾ Anf. arb. s. 278 ff.

kunde genom ett sådant förfarande anses lika med författaren straffskyldiga för den förbrytelse, hvilken de genom bedrägeri främjat. Men desse betyggifvare kunde ock på god tro hafva afgifvit sitt intyg, som sedermera befunnes origtigt. De kunde t. ex. föreställa sig, att de likt vittnen blott intygade rättigheten af den persons namnteckning och adress, som i namnsedlen uppgifvit sig som författare. Och hvad särskildt angår ansvarigheten vid författarens uteblifvande, vore det en skriande orättvisa, att en fullt loflig handling kunde, utan att den, som företoge den, derom hade den minsta aning, medföra för honom svåra straff, om vissa utom hans pligtsfer, och denna tagen i dess vidsträcktaste moraliska omfattning, liggande omständigheter inträffade.

Mot allt detta kan visserligen sättas den kända reglen: *ignorantia juris neminem excusat*, och att namnsedelvittnena få skylla sig sjelfve, då de frivilligt genom att påteckna namnsedlen utsätta sig för de påföljder, lag stadgar; men reglen om deras ansvarighet leder till betänkliga resultat, då man besinnar, att ansvarighet kan komma att åhvälfvas dem, utan att de ens äro i tillfälle att kontrollera, huruvida namnsedlen, sedan de bevitnat dess innehåll, undergått förändringar, som kunnat föranleda, att ansvaret öfverflyttas på vittnena ¹⁾. Då ingenting är föreskrifvet med hänsyn till, med hvilket sigill förseglingen skall verkställas, ligger den anmärkningen, som äfven blifvit framställd ²⁾, nära till hands, att boktryckaren skulle kunna bryta förseglingen, uttaga namnsedlen och derefter försegla omslaget med hvilket sigill han behagade. Det principiellt origtiga i en lag, som stadgar ansvarighet för namnsedelvittnena, då författaren, utan laga förfall från svaromålet uteblir, min-

¹⁾ Se KU:s utlåtande n:r 14 vid RD:n 1869 s. 11.

²⁾ I "Förslag till förändrad redaktion af tryckfrihetsförordningen", Stockh. 1869 s. 7-8.

skas icke derigenom, att domstolen måste, innan lagen tillämpas, söka tvinga författaren till inställelse. Med fullt fog yttrades redan vid 1812 års RD ¹⁾, att borgen för annan person dittills icke efter vår lag varit tillåten med annat än löftesmannens egendom, och att denna grundsats ej heller i förevarande fall borde förnärmas; och detsamma gäller om Presteståndets anmärkning vid samma RD (prot. d. 26 Juni), att tillägget uti 1 § 6 mom. angående de på namnsedlen tecknade vittnens författareansvarighet, i händelse författaren förfallolöst utblifver från svaromål, i fråga om skriftens innehåll, borde alldeles utgå, emedan det vore stridande emot all vanlig och rättvis lagprincip, att vittnen skola iklädas borgensmäns ansvar samt dymedelst förvandlas till censorer, en befattning, som oftast skulle öfverstiga deras insigter.

Hvad nu angår *utgifvare* af icke periodisk skrift, så hette det i KU:s förslag den 28 November 1809 § 1 mom. 6 samt TF den 9 Mars 1810 *ibid.*: "Utgifvare af utländsk mans arbete i öfversättning eller af inländsk mans, som sitt namn ej angifvit, likasom utgifvare af periodiska skrifter eller samlingar af flera författares skrifter ege enahanda rättigheter, pligter och ansvarighet som författare i alla de fall, der ej i denna lag annorlunda stadgadt är".

Som emellertid det fall vore tänkbart, att utländsk mans arbete utgäfves i original, skrifvet t. ex. på svenska språket, och att innehållet vore förgrifligt, hvarvid ansvarigheten borde drabba utgifvaren, då författaren, ehuru känd, icke kunde tilltalas, så föreslog KU i mem. den 27 April 1810, att början af ifrågavarande moment skulle med afseende härå förändras.

I 1812 års TF § 1 mom. 7 har denna ändring iakttagits, på samma gång lagstiftaren dels underlätit

¹⁾ Ridd. och Adlens prot. d. 26 Juni s. 791.

att nämna utgifvare af s. k. samlings-verk, dels i en särskild punkt behandlat frågan om ansvarighet för utgifvare af periodiska skrifter, hvadan, och i full öfverensstämmelse med KU:s förslag af den 10 Okt. 1810, första punkten af berörda moment erhållit följande lydelse: "Den, hvilken utgifver utländsk mans arbete eller öfversättning deraf, eller inländsk mans, som sitt namn ej angifvit, ege enahanda rättigheter, pligter och ansvarighet som författare i alla de fall, der ej i denna lag annorlunda stadgadt är".

Här uppstår frågan: när stadgar TF annorlunda, än nu sagdt är, beträffande utgifvares rättigheter och skyldigheter? Svaret torde blifva, att särskilda bestämmelser i berörda afseenden endast gälla utgifvare af periodiska skrifter, alltså en grupp af utgifvare, med hvilken vi för närvarande icke hafva att skaffa.

Af stadgandet i § 1 mom. 7 pr. blir *e contrario* en följd, att utgifvare af inländsk mans arbete ej behöfver ikläda sig ansvar, då författaren namngifvit sig; och då RYDIN ¹⁾ åt ifrågavarande lagrum ger den tolkningen, att under utgifvare af inländsk mans arbete, som sitt namn ej angifvit, måste inbegripas utgifvare af alla sådana arbeten, i afseende på hvilka författaren ej begagnar sig af sin utgifningsfrihet, vare sig därför att han är af en eller annan orsak dertill urständsat, eller han vill hålla sig främmande för utgifningen, så är denna tolkning icke i öfverensstämmelse med lagstiftarens förklarade vilja, hvilken så mycket hellre torde böra bokstafligen åtlydas, som "grundlagarne skola efter deras ordalydelse i hvarje särskildt fall tillämpas". De konsekvenser, som af nyssnämnde författare framhållas såsom följande af en dylik tillämpning i detta fall, äro icke alltid nödvändiga eller farliga. Så t. ex. heter det, att, då styrkas kan, hvem som varit författare, och denne dött *före manuskriptets tryck-*

¹⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 227—228.

ning, eller då man utgifvit en af känd författare offentliggjord konfiskerad skrift, utgifvaren ej skulle kunna tillförbindas något ansvar. Men icke har en författare, som dött före manuskriptets tryckning, angifvit sitt namn i den mening TF afser, äfven om han undertecknat manuskriptet! Endast den, hvilken uppgifvit sig som författare till *tryckt skrift*, kan härvid komma i betraktande. Och beträffande utgifning af konfiskerad skrift bör man ej glömma, att § 4 mom. 9 lägger väsentliga hinder i vägen för dylik skrifts försäljning eller utspridning.

Då utgifvaren i de fall, som omtalas i § 1 mom. 7, intager författarens plats, torde hans ansvarighet vara likställd med dennes och följaktligen ej kunna åhvälfvas honom under andra vilkor, än att antingen hans namn finnes i den förseglade sedel, som boktryckaren, mot hvilken åtalet rigtas, till sitt värjande ingifver, eller ock utgifvaren sjelfmant anmäler sig hos domaren, och det torde bero på ett förbiseende, att de §§ i TF, som handla om namnsedlen, endast upptaga författaren, icke utgifvaren såsom den, hvars namn deri kan eller bör förekomma.

En lucka i lagstiftningen är ock, att öfversättare af utländsk mans arbete icke belägges med ansvar för det brottsliga innehållet deri, såvida icke öfversättaren tillika är utgifvare.

B) *Ansvarighetsreglerna beträffande den periodiska pressen.*

Om man undantar stadgandet, att utgifvare af periodisk skrift måste stå författareansvar (§ 1 mom. 6), och att utgifvare af *dagblad* och *veckoblad* skulle umgälla förbrytelse genom sådan skrift dubbelt, der med penningar pliktades (§ 4 mom. 7), gälde enligt 1810 års TF i hufvudsak samma bestämmelser för periodiska som för icke-periodiska skrifter.

Men redan i KU:s mem. den 10 Okt. 1810 föreslås, att, på grund af vunnin erfarenhet om vissa missbruk af tryckfriheten, hinder mot dagblads och veckoskrifters utgifvande, då de befundes innehålla något mot utländska magter anstötligt, måtte kunna resas på det sätt, att i dylika fall skriften blefve före utgifvandet belagd med qvarstad, hvilket skulle möjliggöras derigenom, att af dagblad och veckoblad alltid tre timmar, innan de till spridande utgäfves, ett exemplar öfverlemnades, i Stockholm till Hofkansleren och i hvarje annan ort till hans förordnade ombud.

Ytterligare inskränkningar förekomma i Kongl. Maj:ts proposition den 27 Maj 1812, som föreslog:

1:o såsom vilkor för rättigheten att utgifva periodisk skrift, att utgifvaren erhållit Hofkanslerns tillståndsbevis, hvilket dock icke borde vägras i andra fall, än då sökanden dömts för nesligt brott eller förklarats ovärdig att föra andras talan;

2:o upplifvandet af den sedan 1809 hvilande indragningmagten, ity att Hofkansleren borde ega att, när han ansåg periodisk skrift vådlig för allmän säkerhet eller utan skäl och bevis förnärmande personlig rätt eller af en fortfarande smädlig egenskap, genast låta inställa skriftens utgifvande, intill dess Kongl. Maj:t förordnat, huruvida tillståndsbriefvet skulle indragas eller finge yttermera begagnas; samt

3:o att svarandepart i tryckfrihetsnål rörande dagblad och periodiska skrifter måtte bli "den brottslige", här den med tillståndsbrief försedde utgifvaren, hvarom Hofkansleren borde meddela officiel underrättelse.

KU:s ofvananmärkta förslag förkastades, men det kongl. förslaget blef lag i 1812 års förordning, som i öfrigt med obetydlig förändring upptog förut afhandlade bestämmelser ur 1810 års förordning rörande utgifvarens ansvarighet.

Af dessa stadganden ¹⁾, sammanställda med hvarandra, framgår, att rätte svarandeparten är den, som undfått vederbörande myndighets (numera chefens för justitiedepartementet) tillståndsbevis, och hvars namn af samma myndighet uppgifves, då tryckfrihetsmål om periodisk

¹⁾ De äro följande: "Utgifvaren af dagblad eller periodiska skrifter anmäle sig jemte titlen och tryckningsorten hos Hofkansleren, som eger att, såvida sökanden ej för nesligt brott blifvit dömd, eller förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgifvande förekommer" (§ 1 mom. 4).

"Utgifvare af dagblad och periodiska skriften vare alltid i afseende på ansvaret ansedde såsom författare, åliggandes dem under lika förbindelse att tillse, att de vilkor, som vid utgifvandet deraf i denna lag ytterligare stadgas, varda noga iakttagne" (§ 1 mom. 7 punkten 2).

"Angår rättegången dagblad eller periodiska skrifter, blifve utgifvarens namn af Hofkansleren, i följd af ofvan föreskrifna anmälan, uppgifvet" (§ 1 mom. 8 punkten 3).

"Utgifvare af dagblad och periodiska skrifter, hvilka, såsom i 1 § 7 mom. stadgad är, ensamme äro underkastade författarens ansvar, vare framför andra erinrade om ett rätt bruk af tryckfriheten, och umgälles utgifvarens förbrytelse genom sådant blad dubbelt i alla de fall, der med penningar pliktas" (§ 4 mom. 7).

"Anser Hofkansleren ett dagblad eller periodisk skrift värdig för allmän säkerhet eller utan skäl och bevis förnärmande personlig rätt eller af en fortfarande smädlig egenskap, må han ega att, i Stockholm genom Öfverståthållareembetet och i landsorterna genom Konungens Befallningshafvande genast låta inställa dagbladets eller periodiska skriftens vidare utgifvande, intill dess efter underdånig anmälan hos Kongl. Maj:t, hvilken sist inom åtta dagar bör ega rum, sedan Hofkansleren om qvarstadens verkställande blifvit underrättad, och sedan Justitiekansleren äfven blifvit hörd, Kongl. Maj:t i Statsrådet förordnat, huruvida den inställda skriftens fortsättning må vidare tillåtas; och ankommer det på Kongl. Maj:ts nådiga förordnande, huruvida utgifvaren af ett sålunda indraget dagblad eller periodisk skrift må något annat dagblad eller periodisk skrift framdeles kunna utgifva" (§ 4 mom. 8, hvilket sistnämnda lagrum ej bör förväxlas med *nuvarande* § 4 mom. 8, som i likhet med motsvarande ställe i 1810 års TF meddelar en bestämmelse rörande qvarstad och konfiskation af skrifter i allmänhet).

skrift anhängiggjorts. Häri ligger möjlighet för en annan person än den verkliga utgifvaren att efter aftal med denne anmäla sig såsom utgifvare af en periodisk skrift och dymedelst åtaga sig ansvaret för dess innehåll utan att hafva haft annan befattning med skriften än den att aflemna tillståndsbeviset till boktryckaren, medan den verkliga redaktören fortfar att utöfva ledningen af företaget. En dylik manöver kunde möjligen, på sätt KU vid 1871 års RD anmärker (mem. n:r 7 s. 6), försvaras af den osäkra ställning, hvori en tidningsutgifvare genom bruket af indragningsmagten försattes, i det att han icke blott förlorade rättigheten att fortfarande utgifva sin tidning, utan ock förklarades obehörig att i egenskap af utgifvare befatta sig med något annat tidningsföretag och sålunda skulle blifvit urståndsatt att fullgöra sina förbindelser mot den läsande allmänheten, hvars prenumera- tionsmedel han uppburit, om han icke på nyssnämnda sätt skaffade en qvasi-utgifvare till ett annat blad, hvilket, oafsedt någon obetydlig förändring af titlen, i allt öfrigt liknade det indragna och såsom ersättning lem- nades åt dettas prenumeranter. Men sedan indragnings- magten år 1844 blifvit afskaffad, och intet hinder vidare möter för hvar och en välfrejdad person att utgifva periodiska skrifter, låter sig detta system, det s. k. an- svaringssystemet, ej längre ursäkta. Frågan är, om det fortfarande kan bedrifvas, eller om lagen numera lägger hinder i vägen för dess utöfning. Reglen om tillstånds- beviset är fortfarande bibehållen (§ 1 mom. 4), och enligt 1 § 8 mom. skall, när rättegång angår "dagblad eller periodisk skrift", utgifvarens namn uppgifvas af chefen för justitiedepartementet i följd af den anmälan, som i 1 § 4 mom. föreskrifves, hvarför enligt 4 § 2 mom. utgifvande af sådan skrift skall inställas, så snart bok- tryckaren befinnes i saknad af bevis om gjord anmälan hos nämnda myndighet. Skall det nu på grund af allt detta anses med lagens rätta förstånd förenligt, att så-

som utgivare af en tidning framställes en person, hvilken icke har något med dess verkliga utgifvande att skaffa, och som icke ens innehar de egenskaper, hvilka kunde göra det möjligt för honom att utöfva en dylik befattning? NAUMANN ¹⁾ påpekar, att en ransakning för att i tvifvelaktiga fall utröna, hvilken annan än den af chefen för justitiedepartementet uppgifne vore den egentlige utgifvaren, skulle gemenligen blifva utan resultat eller ock leda till misstag, hvadan en dylik ransakning ej vore domstolens sak, och RYDIN har i en uppsats "Om reform af den svenska tryckfrihetslagstiftningen" ²⁾ yttrat, att enligt den teori, som hos oss tillämpas, den, å hvilken behörighetsbevis lyder, straffas, utan att honom är tillåtet att styrka, att han icke tagit någon befattning med skriftens utgifvande. Sistnämnde författare har emellertid i sitt arbete om yttrandefrihet etc. s. 239 uttalat den meningen, att den af justitieministern uppgifne personen ej kan anses såsom tidningens utgivare längre, än till dess motsatsen blir bevisad, men att, om detta sker, det är klart, att den *verkliga* utgifvaren skall inför lag såsom ansvarig utgivare anses.

Under antagande, att bevisning om den verkliga utgifvaren icke får förebringas af den, å hvilken tillståndsbeviset lyder, och att ransakning i frågan ej bör förekomma, låter det dock tänka sig, att t. ex. den verkliga utgifvaren utan någon föregående undersökning å domstolens sida framträder, och att hans verksamhet i berörda egenskap ej är tvifvel underkastad. Skulle *ändå* den fingerade utgifvaren ansvara, den verkliga icke?

Såsom stöd för ett *nekande* svar har RYDIN ³⁾ åberopat:

1:o 1 § 7 mom. och 4 § 7 mom. TF, som ålägga *utgivare* af dagblad och periodiska skrifter ansvar för

¹⁾ Statsförfattningsrätt IV 1883—1884 s. 376.

²⁾ Ny Svensk Tidskrift 1887 s. 238.

³⁾ Om yttrandefrihet loc. cit.

www.libtool.com.cn

innehållet, "ej dem, som hos justitiestatsministern (numera chefen för justitiedepartementet) uttagit tillståndsbevis å utgifningen".

Men svårligen torde man kunna undgå att sätta dessa lagrum i samband med 1 § 4 mom., som förutsätter, att, innan skriften utgifves, s. k. tillståndsbevis utfärdas, hvadan med utgifvare i 1 § 7 mom. och 4 § 7 mom. torde förstås sådana, som äro i besittning af dylikt tillståndsbevis.

2:o 4 § 2 mom., som talar om, hvilket äfventyr är förenadt med en tidnings utgifvande, då utgifvaren ej gjort anmälan hos chefen för justitiedepartementet, och deri med ordet utgifvare "måste förstås den, som besörjer utgifvandet af en periodisk skrift utan afseende på någon gjord anmälan".

Men detta lagrum berör ej ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll. Det säger endast, att boktryckaren, som utan att vara försedd med tillståndsbevis trycker en periodisk skrift, skall böta ett hundra riksdaler, och att skriftens utgifvande skall inställas, "intill dess utgifvaren iakttagit hvad ofvanföre derom stadgadt är".

3:o 4 § 7 mom. TF, der "utgifvare af dagblad och periodiska skrifter" erinras om ett rätt bruk af tryckfriheten.

Så vidt vi kunna se, finnes i dessa ord intet, som sprider ljus i frågan. Lagstiftarens afsigt att träffa "den brottslige" är uppenbar, men då mera berörda kongl. proposition d. 27 April 1812 dermed identifierar den med tillståndsbref försedde utgifvare, om hvilken vederbörande myndighet meddelar officiel under rättelse, och på grund häraf 1 § 8 mom. föreskrifver, att i händelse af rättegång utgifvarens namn skall af chefen för justitiedepartementet i följd af anmälan enligt 1 § 4 mom. uppgifvas, så hafva domstolarne icke utan skäl låtit den sålunda uppgifne ovilkorligen bära ansvaret, åtminstone om tidningen vid den tid, då den innehöll den åtalade artiklen, utgifvits med hans vet-

www.libtool.com.cn

skap och samtycke. Vi kunna i detta afseende hänvisa till ett hos RYDIN ¹⁾ anfördt prejudikat och tillägga dessutom ett annat af senare datum, hemtadt ur Nytt Jur. Arkiv 1886 N:o 79, som utvisar, att domstolarne dömt en tidnings "ansvarige utgifvare", hvilken erhållit behörigt tillståndsbevis, för tryckfrihetsbrott på grund af tidningens innehåll, oaktadt upplyst var, att den "ansvarige utgifvaren" vid tiden för brottets begående undergick fängelsestraff, samt att en annan person, till hvilken den förre lemnat fullmagt att utgifva tidningen, ej blott å tidningens första sida angafs som hufvudredaktör, utan ock verkligen bestämt öfver de åtalade tidningsnumrens innehåll och ombesörjt deras tryckning. Vid ansvaringens invändning, att han saknat kännedom om de åtalade artiklarne och ej kunnat hindra tryckningen, fästes intet afseende.

Trots allt, som talar för en dylik praxis, kan dess rättighet likväl dragas i tvifvelsmål. Chefens för justitiedepartementet uppgift om utgifvarens namn motsvarar namnsedlens uppgift om författarens. Författaren kan, derest han ej sjelfmant anmäler sig, dragas till ansvar, endast om hans namn finnes i sedlen. På samma sätt bör utgifvaren af en periodisk skrift endast ansvara, om hans namn af ofvanbemälda myndighet i följd af uttaget tillståndsbevis uppgifves. Men om det i namnsedlen upptagna namnet befinnes origtigt uppgifvet, så ansvarar *icke* den, som på detta sätt betecknats som författare.

Här uppstår dock frågan: hvad menas med *origtig uppgift* i detta fall? Om den uppgifne vidgår författareskapet, är det merendels svårt att dementera honom. Men om han nekar och möjligen kan styrka, att han icke författat skriften, då är sedlens uppgift om *författarens* namn origtig. Namnsedlen skall, såsom

¹⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 237 not 1.

RYDIN ¹⁾ erinrar, innehålla påskrift, att den i sedlen uppgifne personen *är* författare eller utgifvare under författareansvar. Och om det ej skulle få bevisas, att nämnde person, derest han verkligen existerar, *icke är* författare, så blefve ju stadgandet i § 1 mom. 6 om ansvarighet för namnsedelvittnena, i händelse författarens namn och hemvist befinnas origtigt angifna, under nyssnämnda förutsättning utan betydelse. Den i namnsedlen uppgifne personen är visserligen "rätta parten", då det gäller att afgöra, hvem som bör inkallas till svaromål, men häraf behöfver ej följa, att svaranden ovilkorligen skall blifva åt saken fäld oberoende af den andel, han tagit i densamma.

Chefens för justitiedepartementet officiella meddelande af utgifvarens namn kan likasom namnsedlens uppgift om författarens anses origtigt, då det styrkes, att den namngifne *icke* tagit befattning med skriftens utgifning. Förhållandet bör under dylika omständigheter vara till sin verkan lika med det, då en utgifvare med tillståndsbevis icke finnes, exempelvis då detta aldrig blifvit uttaget, eller den hos chefen för justitiedepartementet såsom utgifvare antecknade personen gjort anmälan, att han upphört med tidningens utgifvande, utan att under rättelse derom meddelats boktryckaren, som emellertid fortsätter tryckningen.

Huru skall då i detta sistnämnda fall förhållas med ansvarigheten, om tidningen innehåller en brottslig artikel? Jo, säger RYDIN ²⁾, de efter den hos chefen för justitiedepartementet af den legale utgifvaren gjorda anmälan om utgifvareskapets upphörande utgifna bladen måste, om det i praxis antagna tolkningssättet i afseende på hvem, som skall anses som utgifvare inför lagen, bibehållas, betraktas som flygblad, och boktrycka-

¹⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 278 not 1.

²⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 239.

www.libtool.com.cn

ren i saknad af namnsedel bli den, som får stå ansvaret, trots deraf att han kan uppgifva och styrka, hvem som med tidningsbladen haft utgifvarebefattning.

Men detta vore att låta en skrifts egenskap af periodisk eller icke periodisk bero af omständigheter, som för denna sak äro fullkomligt främmande, och om skriften *är* periodisk, så bör den legale utgifvaren, om han tillika faktiskt är utgifvare, *ensam* bära ansvaret för dess innehåll. Om nu en sådan utgifvare icke finnes, så blir följden, att *ingen* ansvarar för innehållet, men boktryckaren får enligt 4 § 2 mom. TF böta 100 rdr, och skriftens utgifvande inställas.

Då fråga är om icke-periodiska skrifter, står författaren ansvaret, ändå att namnsedlen ej företes, om han sjelfmant tillkännagifver sig hos domaren. Lagen har ej gjort ett liknande förbehåll beträffande tidningsutgifvare utan tillståndsbevis. Och ett den verkliga utgifvarens frivilliga framträdande vore här desto mindre sannolikt, som ingen finnes, från hvilken han derigenom behöfde vältra ansvaret för skriftens innehåll. Men att han — sådan TF nu en gång är affattad —, om han framträder, skall gå fri, endast därför att han försummat sin anmälningspligt, är ett resultat, lika stridande mot all rättskänsla, som det, att tidningsutgifvare, hvilka i reglen ej, utan att anskaffa ett af chefen för justitiedepartementet utfärdadt bevis om gjord anmälan, finna personer, villiga att befordra deras alster till trycket, med tillhjälp af legda ansvaringar lätt kunna kringgå denna svårighet och sålunda utan risk för boktryckaren eller sig sjelfve tillåta sig hvilka missbruk som helst af tryckfriheten. Boktryckaren har uppfyllt sin skyldighet, så snart han förskaffat sig bevis derom, att en person gjort anmälan, att han ernar utgifva en tidning, och att intet hinder deremot existerar. Om i det ifrågavarande organet någon brottslig skrift förekommer, så stämmes icke boktryckaren, utan den, hvilken såsom

utgifvare af chefen för justitiedepartementet i följd af ofvan nämnda anmälan uppgifves, och detta utan afseende på om han verkligen utgifvit skriften eller icke. Skulle anmälaren icke kunna anträffas, får intet åtal ega rum ¹⁾. Vi kunna ej annat än instämma i en af de anmärkningar, som ansvaringsystemet framkallat, nemligen att detta system står i öppen strid med folkfrihetens väsende, och att ingen har rätt att sälja sin frihet eller åtaga sig straff för andra, liksom ingen har rätt att för penningar eller andra värden på andra lasta straffet för sina egna lagbrott ²⁾.

Föga bättre kan emellertid saken gestalta sig, om ledaren af ett tidningsföretag *icke* begagnar en legd ansvarig. Hufvudredaktören af en större daglig tidning torde näppeligen hinna granska *allt*, som i tidningen inflyter, men han kan icke desto mindre vara ansvarig för tidningens hela innehåll. Han ansvarar med andra ord för förseelser, som han icke begått, lika väl som en legd ansvarig. På samma sätt kan det ju hända, att den verkliga utgifvaren, som uttagit tillståndsbevis, på grund af tillfälligt förhinder öfverlåter tillsynen öfver sin tidning åt någon medarbetare, utan att det är möjligt att under tiden öfverflytta ansvaret på medarbetaren, med mindre tillståndsbevis för denne uttages att utgifva tidningen — med någon namnförändring såsom nytt organ, hvilket åter kan medföra svårigheter vid postbefordring och dylikt.

Lagstiftaren har alltså varit allt annat än lycklig i valet af medel att, hvad periodiska skrifter beträffar, upprätthålla ett rätt bruk af tryckfriheten, och gäller detta äfven stadgandet i § 4 mom. 7, att utgifvares förbrytelse genom dagblad eller andra periodiska skrif-

¹⁾ Jemf. RYDIN, Reform s. 240.

²⁾ Förslag till förändrad redaktion af tryckfrihetsförordningen, Stockh. 1869 s. 12.

ter skall umgällas dubbelt i alla de fall, der med penningar pliktas. Det finnes intet skäl, hvarföre utgifvare af en periodisk skrift skall för en begången förbrytelse straffas hårdare än författaren af en flygskrift, hvilken sistnämnda icke sällan är af vida farligare beskaffenhet än den förra ¹⁾. Enligt ordalydelsen ²⁾ skulle stadgandet endast afse *dagblad*, men den oegentliga redaktionen beror derpå att "periodiska skrifter" blifvit satt i stället för "veckoblad", såsom det hette i 1810 års Förordning, medan momentets senare del lemnats oförändrad. Enligt en långvarig praxis förvandlas de dubbla böterna efter deras *enkla* belopp, då tillgång till deras gäldande saknas, och den skyldige alltså icke "pliktar med penningar" ³⁾.

C) *Gemensamma bestämmelser.*

Sedan vi framställt gällande ansvarighetsregler, såvidt de endast angå periodiska eller endast icke-periodiska skrifter, återstå de bestämmelser rörande ansvarigheten, som äro gemensamma för dessa båda slag af pressalster.

I KU:s utlåtande af den 27 April 1810 framhåller utskottet en till detsamma uti ingifvet memorial gjord anmärkning derom, att boktryckare, som underlåtit att legitimera sig, ej borde strafflöst få trycka eller, om han tryckte en brottslig skrift, vara skyddad under "den laglige handtverkarens privilegium att vara ansedd blott som maskin". Utskottet föreslår, att, om från ett icke på föreskrifvet sätt anmaldt tryckeri någon brottslig skrift utgifves, den "olaglige" boktryckaren jemte förfat-

¹⁾ Se KU:s utl. n:o 14 vid RD 1869 s. 14.

²⁾ "Utgifvare af dagblad och periodiska skrifter — — vare erinrade — — och umgälles utgifvarens förbrytelse genom sådant blad etc."

³⁾ Se NAUMANN'S grundl. ed. 1866 s. 555, s. 584 anm. 1.

taren skall vara underkastad straff och ansvar för skrifiens innehåll och skrifart. I hufvudsaklig öfverensstämmelse härmed affattades § 1 mom. 5 tredje stycket i 1812 års TF.

Det gälde nu att afgöra, när ett boktryckeri skulle anses "behörigen anmäldt". Enligt 1810 års TF § 1 mom. 4 skulle trettio dagar, innan någon skrift från nyanlagdt tryckeri utginge, i Stockholm hos öfverståhållarembetet och magistraten, samt i orterna hos landshöfdingeambetet och den stads magistrat, derunder anläggningsstället löd, tillkännagifvas, att och hvarest tryckeriet blifvit anlagdt. Enligt 1812 års TF var tidsbestämmelsen densamma, men den myndighet, hos hvilken anmälningen skulle ske, alltid vederbörande magistrat och befallningshafvande.

Anmälningspligten hade tillkommit, på det att den auktoritet, som fått uppsigten öfver TF:s efterlefnad sig anförtrodd, måtte ega en för detta uppdrag nödig kännedom om de boktryckerier, som inom riket anlades¹⁾; men då stadgandet icke gälde för det fall, att boktryckeri öfverginge till ny egare, och det i alla händelser var af vigt, att bemälda auktoritet hade sig bekant, hvilka som idkade boktryckeriyrket, för att kunna tillse, om å utkommen skrift rätter eller verklig boktryckares namn blifvit utsatt, och för öfrigt handhafva den i TF föreskrifna uppsigt å boktryckerier, samt det dessutom ansågs skäligt, att alla boktryckare egde, likasom enahanda rättigheter, äfven lika skyldigheter inför lag, så föreslog KU i memorial n:o 66 vid 1840 års riksdag, att orden: "Lag samma vare, der boktryckeri ombyter egare", skulle tilläggas, och att sista punkten i momentet skulle erhålla följande lydelse: "I båda fallen åligger det Konungens Befallningshafvande, sedan behörig anmälan hos honom

¹⁾ KU 1840 n:o 66.

blifvit gjord, att genast eller med först omgående post derom underrätta Justitiestatsministern”.

Förslaget blef lag vid RD 1844—45 ¹⁾. Men stadgandet, ändrades vid 1870 års RD efter ett från föregående år hvilande, af KU afgifvet förslag. Man ansåg tidsbestämmelsen för anmälningen af ett nytt tryckeri kunna föranleda dertill, att ett tryckeri längre än nödigt hölles i överksamhet; att i fråga om den anmälan, som bör ske, när ett tryckeri ombyter egare, den stadgade tidsbestämmelsen vore alldeles öfverflödigt; och att den, strängt iakttagen, kunde medföra ganska menliga följder, bland annat den, att utgifvandet af ett från tryckeriet utgående dagblad måste afstanna under den tid, som förflöt närmast efter, sedan den föreskrifna anmälan skett; hvarför det vore tillräckligt att stadga, det anmälan borde ske, innan någon skrift från tryckeriet utgäfves ²⁾. I enlighet härmed, och sedan utskottets förslag antagits vid riksdagarne 1869 och 1870 samt bifallits af Kongl. Maj:t d. 8 April sistnämnda år, erhöll sista stycket i § 1 mom. 5 denna lydelse: ”Den ett nytt boktryckeri inrättar, åligger, att sist fjorton dagar, innan någon skrift derifrån utgifves, så väl hos magistraten i den stad, hvaruti boktryckeriet anlägges, eller under hvars domsrätt han såsom boktryckare skall lyda, som ock hos den Kongl. Maj:ts befallningshafvande, under hvars styrelse eller embetes tillsyn staden hörer, skriftligen tillkännagifva, att och hvarest han boktryckeri anlagt. Der boktryckeri ombyter egare, åligger den nye egaren att, innan någon skrift utgifves, göra så beskaffad anmälan, som nu sagd är. I båda fallen åligger det Konungens befallningshafvande, sedan behörig anmälan hos honom blifvit gjord, att genast eller med först omgående post derom underrätta chefen för justitie-

¹⁾ Se K. Maj:ts nåd. svar d. 9 Nov. 1844.

²⁾ KU:s memorial n:o 14 vid 1869 års RD s. 21—22.

departementet. Anlægges eller öfvertages boktryckeri utan föreskrifven anmälan, plikte boktryckaren etthundra riksdaler. Utgifves från ett icke behörigen anmäldt tryckeri någon brottslig skrift, vare boktryckaren *jemte* författaren, underkastad lika straff och ansvar för skriftens innehåll och skrifart⁷.

Att boktryckaren är underkastad samma ansvar som författaren, då från ett icke behörigen anmäldt tryckeri någon brottslig skrift utgifves, har utan tvifvel sin grund deruti, att han under sådana förhållanden presumeras hafva velat främja ett tryckfrihetsbrott. Om en dylik presumption är berättigad, så borde, på sätt RYDIN ¹⁾ anmärker, samma ansvars skyldighet på enahanda grund äfven åligga boktryckaren, om han uraktlåtitt att jemlikt 1 § 10 mom. utsätta sitt namn, tryckningsort och årtal — allt förseelser, som *icke* äro med nämnda påföljd förenade.

Emellertid torde ej utan vidare kunna antagas, att en boktryckare, då han försummat anmälan, varit delaktig i ett tryckfrihetsdelikt, som yttrat sig i en från hans tryckeri utgången skrift med brottsligt innehåll. Om ingenting annat kan läggas boktryckaren till last än hans ofvanberörda försummelse, bör tydligen den omständigheten, att skriftens innehåll är brottsligt, icke inverka på eller öka den ansvarighet, som försummelsen i och för sig kan föranleda. Och äfven om det kan bevisas, att han handlat *mala fide*, är dermed icke sagdt, att han bör med afseende på sin verksamhet och dess följder ställas lika med författaren.

Om nu emellertid den brottsliga skriften är t. ex. en tidning, så kunde tvifvel uppstå, huruvida äfven här boktryckaren skall stå ansvar för skriftens innehåll och skrifart, då anmälan enligt § 1 mom. 5 blif-

¹⁾ Om yttrandefrihet etc. s. 280 not. 3.

vit försummad. Nämnda lagrum talar blott om ansvar för boktryckaren jemte *författaren*, och enligt § 4 mom. 7 är utgifvaren *ensam* underkastad författareansvar. Men enligt TF § 1 mom. 7, dit sistnämnda lagrum refererar sig, äro utgifvare af dagblad och andra periodiska skrifter alltid i afseende på ansvaret ansedde som författare, och att ansvarighet åligger utgifvaren "ensam", likasom författaren under stadgade villkor ensam bär ansvaret för icke periodisk skrift, är visserligen regel, men en regel, som i nu föreliggande fall lider undantag. Att detta är lagstiftarens mening, och stadgandet i § 1 mom. 5 således äfven tillämpligt på periodisk skrift, visar sig ej mindre deraf, att berörda lagrum talar om *skrift* utan inskränkning, än ock af ofvan anmärkta motiv till 1870 års redaktion af ifråvarande moment, som går ut på att hindra, det utgifvandet af *dagblad* skulle behöfva afstanna under den tid, som förflöte närmast efter anmälningen.

På samma sätt äro de lagrum, till hvilka vi nu öfvergå, utan tvifvel tillämpliga på såväl periodisk som icke periodisk skrift. De gälla ansvarighet för bokhandlaren eller öfverhufvud den, som försäljer eller utsprider en skrift med brottsligt innehåll. Härom heter det i 1812 års TF § 4 mom. 10 (numera mom. 9): "Hvar, som beträdes att hafva försålt eller utspridt en i laga ordning med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift, vare vid alla sådana tillfällen, då han om kvarstaden kunskap egt eller bort ega, till samma ansvar som författaren förbunden, och umgälle förbrytelsen efter enahanda grunder". Motsvarande ställe (§ 4 mom. 9) i 1810 års TF hade icke en dylik bestämmelse, utan stadgade endast, att den, som sålde eller utspred en med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift, skulle efter omständigheterna böta ifrån 100 till och med 300 rdr. Den nya redaktionen föreslogs af KU i dess mem. d. 10 Okt. 1810 utan all motivering. För den gjorda

ändringen torde tillräckliga skäl ej kunna anföras. Än-
tingen är den, som utsprider brottslig skrift, hvilken
han vet vara med qvarstad belagd, okunnig om skrif-
tens innehåll — och då gör han sig icke skyldig till
ett brott, likställt med författarens, eller ock känner
han till arten af innehållet, och då bör utspridandet i
och för sig oberoende af qvarstaden göra honom an-
svarig, om eljest ansvarighet skall drabba någon annan
än författaren eller utgifvaren ensam. Brytande af qvarstad
är en förseelse för sig och bör som sådan bestraffas.

I alla händelser är det af vigt att afgöra, när
en person skall anses hafva gjort sig skyldig till an-
svar enligt första punkten af § 4 mom. 9. Om den,
hvilken innehar exemplar af en i laga ordning med
qvarstad belagd eller konfiskerad skrift, med vetskap om
den skedda åtgärden säljer eller utsprider skriften, så
är stadgandet utan tvifvel tillämpligt. Men om någon
med sådan vetskap, som nu nämnd är, låter trycka och
utsprida en skrift, lika lydande med den konfiskerade
eller med qvarstad belagda, om någon t. ex. särskildt
utgifver och sprider de artiklar i en tidning, som för-
anledt qvarstad, så kan tvifvel uppstå, om detta skall
anses som brott mot nyssnämnda lagrum eller icke.
Här föreligger emellertid en ny publikation, om ock af
samma innehåll som den föregående, och lika litet som,
enligt hvad framdeles skall visas, den omständigheten,
att en skrift icke blifvit åtalad inom sex månader, efter
det den inkommit till chefen för justitiedepartementet
eller hans ombud, hindrar åtal af publik actor mot ny
upplaga af samma skrift, lika litet bör å andra sidan
rubbning af qvarstad å tryckt skrift anses föreligga,
derigenom att en ny upplaga tryckes och sprides.

I särskildt mål ¹⁾ med yrkande å allmänne åklaga-
rens sida, att en person, som, efter det ett nummer af

¹⁾ Refereradt i Nytt Jur. Ark. afd. I 1886 n:o 79.

en tidning blifvit med kvarstad belagdt, utan att vara ansvarig redaktör af tidningen låtit omtrycka åtskilliga i nämnda nummer förekommande artiklar i tvenne påföljande och sedan utspridt desamma, måtte, för det han härigenom gjort sig saker till utspridande af en med kvarstad belagdt skrift, jemlikt 4 § 9 mom. TF stånda författareansvar för de i sistnämnda nummer af tidningen intagna brottsliga artiklar, har vederbörande Rådstufvurätt, hvars utslag gillats af Hofrätten och beträffande hvilket HD ej funnit skäl till ändring vara anfördt, förklarar, att enär dylikt ansvar på grund af 4 § 9 mom. TF endast kunde åläggas den, som beträddes hafva sålt eller utspridt en i laga ordning med kvarstad belagdt eller konfiskerad skrift, men svaranden ej kunde anses genom den befattning, han kunde hafva tagit med utgifvandet af de senast publicerade numren, hafva utspridt det föregående med kvarstad belagda, funne Rådstufvurätten svaranden ej kunna enligt åberopade lagrum till ansvar bindas.

Ett annat fall utom det redan anförda, då föryttrare kan komma att stå författareansvar, är det, som omtalas i § 1 mom. 12, hvars sista punkt i dess nuvarande lydelse säger: "Föryttrar någon en tryckt skrift, hvarå boktryckares namn, tryckningsorten eller årtalet icke finnas utsatta, böte för hvarje gång femtio rdr. och stånde derjemte, i händelse skriften åtalas, författareansvar, derest icke boktryckaren eller författaren kan upptäckas".

Detta stadgande fans hvarken i 1810 års TF, som fast mer ville, att försäljare af skrift icke finge för dess innehåll med rättegång besväras, eller i 1812 års förordning enligt dess ursprungliga lydelse.

Enär jemlikt nyssnämnda lagrum tryckta skrifers försäljare eller utspridare ansågos i fråga om underlåten anmälan hos vederbörlig myndighet och derpå följande äfventyr lika med boktryckerianläggare, men all före-

skrift sagnades rörande föryttrarens ansvar, om han utspred tryckt skrift, hvarå boktryckarens namn, tryckningsorten och årtalet ej funnos utsatta — en föreskrift, som dock syntes erbjuda ett ytterligare nödigt korrektiv mot missbruk och innefatta ett billigt vilkor för den offentliga föryttringen —, så föreslog KU vid 1834 års RD i mem. n:r 101, att i ifrågavarande 12:te moment måtte vid slutet tilläggas: "Föryttrar någon en tryckt skrift, hvarå boktryckarens namn, tryckningsorten och årtalet icke finnas utsatta, böte, om skriften eljest är till sitt innehåll obrottslig, för hvarje gång 50 rdr, men om skriften pröfvas brottslig första gången 300 och sedan för hvarje gång 600 rdr".

Då frågan förevar hos ridderskapet och adlen, framhölls emellertid, att lagstiftaren dittills alldeles förbisett sättet att upptäcka sådana boktryckare, som trycka skrifter med underlåtenhet att utsätta sina namn, tryckningsorten och årtalet, hvarför ståndet för sin del ansåg, att den, som föryttrade sådana skrifter, skulle för hvarje skrift plikta 50 riksdaler samt, om den åtalades, derjemte *stånda författareansvar*, intill dess boktryckaren eller författaren kunde upptäckas. Man påpekade, att bokhandlaren måste veta, hvarifrån han fått exemplaren och således lätt kunde leda ansvaret från sig, om han så ville. På grund af det sålunda anmärkta återmitterades förslaget till utskottet, som (memorial n:o 119) förgäfves erinrade, att fråga ej vore om *författarens* ansvar för en till innehållet brottslig skrift, utan om föryttrarens ansvar i boktryckarens ställe, och att i öfrigt boktryckaren och föryttraren måste, så vidt möjligt, vara underkastade alldeles lika påföljd, derest icke den enes svårare bestraffning skulle kunna eluderas genom den andres lindrigare och blott vilkorliga äfventyr. Vid votering, anstald inom förstärkt konstitutionsutskott, segrade ridderskapets och adlens förslag med 40 röster mot 39, som anslöto sig till utskottets första framställ-

ning. I Kongl. Maj:ts nådiga svar å rikssalen d. 27 Maj 1841 gillades och antogs det segrande förslaget, i öfverensstämmelse hvarmed sista punkten af § 1 mom. 12 erhållit sin nuvarande lydelse.

Stadgandet är emellertid enligt vår tanke godtyckligt, så vidt det lägger författareansvar å bokhandlare för en handling, som i och för sig icke konstituerar ett tryckfrihetsbrott. Att föryttra en tryckt skrift, hvarå boktryckarens namn etc. icke finnes utsatt, är samma handling, vare sig skriften blir åtalad eller icke, och om någon ökad ansvarighet i förra fallet skulle ifrågakomma, så skulle sådant bero derpå, att föryttraren varit medveten om eller åtminstone bort inse skriftens brottslighet, men härtill har lagstiftaren icke tagit någon hänsyn. Författareansvaret för föryttraren inträder emellertid endast, "derest icke boktryckaren eller författaren kan upptäckas". Boktryckaren kan utan tvifvel förpligtas till ansvar genom hvilken laglig bevisning som helst, men dermed är icke sagdt, att samma regel gäller författaren. I det fall, hvarom här är fråga, ställes föryttraren till ansvar på samma sätt, som, då boktryckaren är känd, åtalet rigtas mot denne. Om nu föryttraren vill freda sig från ansvar genom att åberopa författaren, så måste han följaktligen i berörda afseende och i brist på annat stadgande vara underkastad samma bestämmelser som boktryckaren, hvilken, som vi sett, står författareansvar, om han icke vid rättegångens början ingifver författarens namnsedel till domstolen, eller författaren sjelfmant anmäler sig. Under andra vilkor kan ansvar för författaren icke ifrågakomma, och det är föga sannolikt, att § 1 mom. 12 velat till fördel för bokhandlaren medgifva andra sätt att "upptäcka" författaren än dem, hvilka enligt § 1 mom. 8 stå boktryckaren till buds ¹⁾).

¹⁾ Jemf. RYDIN, Om yttrandefrihet etc. s. 276 not 1.

Reglen i § 1 mom. 12 *in fine* gäller tryckt skrift i allmänhet, således äfven periodisk. Men lagens ord, att föryttraren skall, under ofvannämnda förutsättning, stå författareansvar, *derest icke boktryckären eller författaren kan upptäckas*, hafva ingen tillämplighet på periodisk skrift, enär, hvad sådan beträffar, icke boktryckaren eller författaren, utan *utgifvaren* ansvarar för dess innehåll. Då emellertid utgifvare skall "anses som författare", torde meningen vara, att den, som föryttrar tryckt skrift, hvarå boktryckarens namn etc. saknas, skall, i händelse skriften åtalas, stå författareansvar, derest icke, hvad non-periodisk skrift angår, boktryckaren eller författaren, och i fråga om periodisk skrift, utgifvaren kan anträffas. På samma sätt torde reglen i § 1 mom. 9, att den, som försålt eller utspridt en med qvarstad belagd eller konfiskerad skrift, skall under stadgad förutsättning vara förbunden till lika ansvar med *författaren*, böra, hvad periodiska skrifter beträffar, så förstås, att ansvaret blir detsamma som *utgifvarens*.

Förläggare kunna icke i denna egenskap ställas till ansvar för innehållet af de skrifter, till hvilkas publicerande de medverkat, hvilket enligt vårt förmenande innebär en oegentlighet eller brist, då förläggaren kan hafva handlat i afsigt att möjliggöra ett tryckfrihetsbrott och äfven genom sin verksamhet väsentligen främjat detsamma.

Våra grundlagar upptaga deremot ett annat och egendomligt fall af ansvar för tryckta skrifers innehåll, som här torde böra anföras. RF § 108: "Lagtima riksdag skall hvart tredje år på sätt i riksdagsordningen (§ 70) sägs, förordna sex för kunskaper och lärdom kände män att jemte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöfva vård öfver tryckfriheten. Desse kommitterade, af hvilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarne, ege sådan befattning, att, i händelse någon författare eller boktryckare innan tryck-

ningen sjelf öfverlemnar dem en skrift och begär deras yttrande, huruvida åtal derå efter tryckfrihetslagen kan ega rum, skola justitieombudsmannen och minst trenne kommitterade, hvaraf en lagfaren, ett sådant yttrande skriftligen afgifva. Förklara de deruti, att skriften må tryckas, vare då både författare och boktryckare från allt ansvar frie, och ligge det å kommitterade”.

”Kommitterade till tryckfrihetens vård” hafva jemte ifrågavarande uppgift en annan, nemligen att i vissa fall yttra sig angående skrifts beläggande med qvarstad (§ 5 mom. 8) samt angående innehållet af skrift, som på yrkande af främmande stats sändebud eller regering blifvit med qvarstad belagd (§ 5 mom. 13), men i hvardera fallet har kommitterades tjänst endast sällan tagits i anspråk, och hvad ansvarigheten för brottslig skrift beträffar, har, så vidt vi veta, den ”oförmodade händelse”¹⁾ aldrig inträffat, att tryckfrihetskommittén med anledning af 108 § RF blifvit stäld till ansvar. Då kommittén dessutom längesedan med juryns införande förlorat sin egentliga betydelse, som bestod i uppgiften, att till hofrätten, innan dess dom faldes, afgifva bestämda utlåtanden i frågor om åtalade skrifter²⁾, så är det icke utan skäl, som röster höjt sig för afskaffande af berörda kommitté såsom en betydelselös eller i alla händelser obehöflig institution.

Bortsett från vissa fall, då flera gemensamt utfört samma brottsliga handling, t. ex. då de i TF § 1 mom. 6 omnämnde personer, som påskrifvit namnsedlen, vitsordat riktigheten af en falsk uppgift om författarens namn och hemvist, eller då kommitterade för tryckfrihetens vård förklarat, att brottslig skrift må tryckas, vet lagen i regeln af endast *en* svarande i tryckfrihetsmål. Undantag utgöra de i § 1 mom. 5 och § 4 mom. 9 anmärkta tillfällen, då någon

1) Se § 5 mom. 14 TF.

2) Se § 5 mom. 2 TF i dess ursprungliga lydelse.

brottslig skrift utgifves från ett icke behörigen anmäldt tryckeri, samt då en i laga ordning med qvarstad belagd eller konfiskerad skrift försäljes eller utspredes af någon, som egt eller bort ega kunskap om den skedda åtgärden. I förra fallet straffas boktryckaren och i senare försäljaren eller utspidaren jemte författaren eller utgifvaren. Nu frågas: skall TF:s tystnad beträffande straff för någon annan än författaren eller den, som enligt TF:s bestämmelser skall stå författareansvar, anses innebära förbud mot hvarje annan i brottet invecklad persons åtalande och bestraffning? RYDIN ¹⁾ besvarar frågan *nekande* på följande skäl.

TF hade ej till ändamål att innehålla *fullständiga* bestämmelser om sättet för de i tryckta skrifter framträdande förbrytelsers bestraffande och åtalande. RF:s 85 § förklarade, att en grundlag skulle stiftas om allmän *tryckfrihet*, ej om bestämning af straff för *all* den brottslighet, som varit verksam för en förgriplig skrifts åstadkommande. RF § 86 stadgade de allmänna grundsatserna i afseende på *tryckfrihet*, ej några privilegier på straffrihet för alla utom en af dem, som anstiftat eller främjat den förbrytelse, för hvars föröfvande en tryckt skrifts utgifning varit ett väsentligt medel, men ej det enda. Den stadgade visserligen såsom grundsats, att den, som utgifvit en skrift, ej skall kunna derföre straffas i annat fall, än om innehållet strider emot tryckfrihetslagen, men ej att, sedan skändligheten af de yttranden, som innehållits i en tryckt skrift, blifvit styrkt, ingen annan än skriftens utgifvare skall kunna straffas för den del, han uppsåtligen tagit uti dessa yttrandens meddelande åt allmänheten. Vill man, fortsätter RYDIN, genomgå TF:s bestämmelser i afseende på dess egen omfattning och den inskränkning, som den såsom special lag kan medföra i allmänna lagens stadgandens

¹⁾ Om yttrandefrihet s. 281 ff.

gällande kraft i ifrågavarande hänseenden, så skall man ej heller der finna något stadgande, som gifver rätt till annan uppfattning än den, att hvarje person, som författar eller utgifver skrifter, trycker eller utsprider dem, är med hänseende till denna sin verksamhet, den må vara af det ena eller andra slaget, stäld under TF:s skydd. Ingen kunde i och för den befattning, han på någotdera af nyssnämnda sätt tagit med en brottslig skrift, betraktas såsom gerningsman eller delaktig uti den medelst skriftens offentliggörande begångna förbrytelsen under andra vilkor än dem, TF bestämmer, och vore ej skyldig att inlåta sig i svaromål i annan ordning, än TF utstakat. Men detta skydd finge ej sträcka sig till ett straffrihetsprivilegium för någon af dessa eller andra personer, som kunde öfverbevisas att hafva anstiftat eller varit delaktiga uti den förbrytelse, som föröfvats medelst den brottsliga skriftens offentliggörande. Det funnes intet stadgande i TF, som förbjuder att tillämpa allmän lags stadgande i detta hänseende, så snart genom åtal af skriften styrkt blifvit, att en yttrandefrihetsförbrytelse deri innehålles. TF 1 § 1:o innehölle intet förbud i ifrågavarande hänseende, ty den betoge blott alla förut gällande lagar angående tryckfriheten och bokhandeln deras kraft och verkan, den upphäfde ej allmänna lagens myndighet inom missgerningsområdet, och, då der sades, att "tryckta skrifter ej kunna åtalas annorlunda än TF bjuder", hade detta stadgande blott afseende på den brottslighet, som låge i sjelfva skriftens *utgifvande* såsom sådant. Detta påbud kunde ej innebära, att den missgerning, som i skriften framträdte, men hvilken kunde hafva yttrat sig på andra sätt både före och efter skriftens utgifning, skulle i hela sin vidd endast åtalas efter tryckfrihetslagen. — Går man, heter det vidare, till TF:s stadganden om ansvarighet, finner man ej heller der några bestämmelser, som lägga hinder i vägen för att vid

fråga om ansvarighet för begången missgerning tillämpa allmän lags grundsatser för andra, som deri deltagit, än den, som enligt TF skall såsom utgifvare af skrift stå författareansvar. Just begagnandet af uttrycket författareansvar visade, att TF endast afsett bestraffning af det brottsliga, som legat i sjelfva skriftens utgifning, ej det brottsliga hos andra personer, som genom lögners utspridande kunnat förleda skriftställaren till hans förbrytelse, ej heller det brottsliga, som yttrade sig i särskild kringspridning till vissa personer, för att föröka det onda, som blotta utgifningen innebär. Intet hinder finnes i nu angifna fall för särskildt åtal af förbrytelse mot allmän lag. De angående rättegången i tryckfrihetsmål gifna särskilda stadganden i TF § 5 afsåge ock endast skriftställareverksamhetens betryggande emot subjektiva impulser vid afgörande af utslag öfver en skrifts beskaffenhet; dessa stadganden brydde sig alldeles ej om, hvem eller huru många sedermera ansvar kunde drabba. Ändamålet vore att erhålla ett rättvist utslag, om en skrift är brottslig, ej hvilka följder detta kan medföra för dem, som deltagit i eller anstiftat sjelfva det i skriften uppenbarade brottet. — Man kunde snarare i TF finna skäl, som talade för, att allmänna lagens straffbestämmelser böra tillämpas på de jemte utgifvaren af skriften i förbrytelsen invecklade personer. 5 § 15:o stadgade nemligen, att då vid tryckfrihetsåtal "fråga kunde uppstå om flera olika brotts bestraffning" skola dessa "särskildt behandlas". Således, om fråga uppstode ej allenast om åtal af den brottslighet, som röjt sig i sjelfva skriftens utgifning, utan äfven om den, som bestått uti ett förgrifligt yttrandes afgifvande före skriftens utgifning samt den brottslighet, som visat sig i särskilda åtgärder för att föröka den skada, som med skriftens utgifning åsyftades, t. ex. genom särskildt utdelande af exemplar till personer, hvilkas aktning låge den smådade om hjertat, borde dessa brottsliga hand-

lingar kunna särskildt bestraffas. — Skulle det antagas såsom regel, att ingen annan finge straffas för en yttrandefrihetsförbrytelse, som varit i tryckt skrift innehållen, än den, som utgifvit skriften, finge TF:s myndighet en för allmän rättvisa ganska betänkelig utsträckning. Det skulle leda därhän, att, då vid missgerningar, begångna medelst muntligt tal eller handskrifter, alla, som anstiftat och deltagit i den derigenom åsyftade förbrytelsen, blifva straffade, skulle deremot, så snart man begagnat sig af tryckta skrifter för sitt skadebegärs tillfredsställande, ingen annan än den, som enligt TF vore ansvarig för innehållet af skriften, drabbas af straff; andra anstiftare och medhjelpare skulle gå fria. Efter att hafva sökt visa, huru med denna uppfattning en mängd orimligheter i lagskipningen skulle inträffa, anser RYDIN (s. 285) klart, att TF:s myndighet ej bör sträcka sig längre än till afgörande af frågan, om en skrift är brottslig eller ej, samt hvem som genom sin befattning med skriftens offentliggörande skall vara skyldig att ingå i svaromål och ansvara för den brottsliga handling, som bestått uti skriftens *utgifning*. Hvem som helst, som kunde öfvertygas att hafva med elakt uppsåt författat och meddelat en uppsats, eller med vetskap om skriftens brottsliga syftning tryckt eller kringspridit den, eller på annat sätt anstiftat eller deltagit i den i skriften framträdande förbrytelsen mot allmän lag, kunde därför ställas till ansvar för ett brott emot MB (numera Strafflagen), så snart skriften blott blifvit på det i TF stadgade sätt förklarad brottslig.

I ofvannämnda uppsats "Om reform af den svenska tryckfrihetslagstiftningen" (s. 241—242) vidhåller RYDIN, om ock tvekande, sin ofvan uttalade mening, dervid påpekande, att allt, hvad som faller utom bestämmandet af en brottslig skrifts innehåll, dess tryckning och hållande till salu, särskildt bestraffas, derest det kan hänföras under allmän lag. Denna sats finge ytterligare

bekräftelse af förfarandet med yttranden, som blifvit hemtade ur ett dagblad och införda i ett annat. Dessa gjordes nemligen till föremål för särskildt åtal.

Emellertid torde sistnämnda omständighet endast ådagalägga, att reproduktion i en tidning af brottsliga uppsatser i en annan betraktas som ett nytt tryckfrihetsbrott. Här är icke fråga om ett särskildt bestraffande af något, som faller utom bestämmandet af en skrifts innehåll, tryckning och hållande till salu. Det är tvärtom just detta, som bestraffas.

En granskning af ofvan åberopade lagrum torde visa, att den af RYDIN omfattade meningen, hur önskvärd dess tillämplighet än måtte vara, likväl icke är öfverensstämmande med TF, hvars bestämmelser här ensamt böra vara afgörande. Väl talar § 86 RF endast om ansvarighet för den, som *utgifvit* en skrift, men TF § 1 mom. 1 säger uttryckligen: "Ej må *någon* i annan ordning eller i annat fall, än denna lag stadgar, kunna för tryckt skrifts innehåll tilltalas eller straffas"; och att detta endast skulle gälla *utgifvaren* är en tolkning, som icke försvaras af någon tvetydighet i stadgandets ordalydelse, och som desto mindre torde vara att förorda, som på detta sätt äfven författaren, den eljest i främsta rummet ansvarige, skulle för sin medverkan till skriftens innehåll här varit lemnad ur räkningen. RYDINS antagande, att uttrycket *författareansvar* visar, att TF endast afsett bestraffning af det brottsliga, som legat i sjelfva skriftens *utgifning*, skulle leda därhän, att författaren såsom sådan icke skulle stå "författareansvar" enligt TF, om han ej sjelf, utan en annan med hans samtycke utgifvit skriften. RYDIN¹⁾ fruktar ej denna konsekvens, utan förklarar, att författaren med begagnandet af den honom förbehållna anonymitetsrätt eger låta annan person utgifva skriften, och att författaren då betraktas

¹⁾ Reform s. 222.

www.libtool.com.cn

såsom den der i förtroende meddelat utgifvaren sin skrift, kommande det sedan an på denne, om han vill under sitt ansvar offentliggöra den i tryck. Men enligt TF § 1 mom. 6 är det *författarens* namn och hemvist, som skola uppgifvas i namnsedlen, och det finnes intet som helst skäl till, att icke denna regel skulle vara tillämplig i alla de fall, då författaren lefver och lem-nar sitt samtycke till publiceringen. RYDIN säger vidare (loc. cit. s. 236), att lagstiftaren — sc. hvad beträffar icke periodisk skrift — utgått derifrån, att boktryckaren skall, vid äfventyr att eljest sjelf stå ansvar för innehåll, kunna styrka, hvem som under *författareansvar utgifvit* skriften. Men i § 1 mom. 8 heter det, att boktryckaren skall vid rättegångens början ingifva *författarens* namnsedel till domstolen och i annat fall stå författareansvar, så framt icke författaren sig hos domaren sjelfmant tillkännagifver. Samma anmärkning gäller här, som nyss i fråga om § 1 mom. 6 TF anfördes.

Väl är det sant, att bestämmelserna i TF § 5 endast afse ett riktigt afgörande öfver en skrifts beskaffenhet och icke bry sig om, hvem eller huru många sedermera ansvar kan drabba, men detta hindrar ej tillämpligheten af § 1 mom. 1, att *ingen* kan tilltalas eller straffas för tryckt skrifts innehåll i annan ordning eller i annat fall, än TF stadgar; och visserligen heter det i § 5 mom. 15, att alla mål angående förbrytelser emot TF skola vid alla tillfällen, då fråga kunde uppstå om flera olika brotts bestraffning, särskildt behandlas, men att med dessa "flera olika brott" skulle menas andra brottsliga handlingar än de, som i TF afses, dertill saknas hvarje anledning.

För vår del kunna vi alltså, med stöd af det nu anförda och med åberopande af TF:s från allmänna straffrättsprinciper afvikande stadganden i hithörande stycken, icke annat än *jakande* besvara den uppställda frågan. Tryckfrihetsförordningen innehåller ingenstädes

www.libtool.com.cn
 någon hänvisning till allmänna strafflagen beträffande delaktighet i brott, och praxis har sedan lång tid tillbaka icke heller, hvad tryckfrihetsmål vidkommer, antagit något dylikt. Som prejudikat af nyare datum kan nämnas, att, sedan åtal blifvit väckt emot icke allenast den ansvarige utgifvaren af en tidning utan ock mot en annan person, som bevisligen varit tidningens verkliga utgifvare, för det han varit delaktig i anmärkta förbrytelser, vederbörande Rådstufvurätt, hvars utslag gillades af Hofrätten och ej ändrades af HD, förklarade den verkliga utgifvaren icke kunna jemte den förstnämnde såsom författare ansvara ¹⁾). Huruvida TF:s principer i denna del äro förtjenta att bibehållas, eller böra ersättas af andra, är en fråga, som längre fram skall blifva föremål för undersökning.

En öfversigt af gällande ansvarighetsregler lemnar det resultat, att ansvarighet för tryckfrihetsbrott åligger:

a) Särskildt i fråga om icke periodiska skrifter:

1:o) *författaren*, om antingen hans namn finnes å behörig namnsedel, eller han sjelfmant gifver sig tillkänna hos domaren;

2:o) *utgifvaren*, då han utgifvit utländsk mans arbete eller öfversättning deraf eller inländsk mans, som sitt namn ej angifvit;

3:o) *boktryckaren*, om han icke i behörig ordning företer författarens namnsedel, och författaren icke sjelfmant gifver sig till känna hos domaren; samt

4:o) *namnsedelvittnena*, i händelse vederbörande skrift inom laga tid åtalas, och författarens namn och hemvist finnas origtigt uppgifna eller i sedlen saknas, eller

¹⁾ HOLM, Arkiv 1886 n:o 79.

www.libtool.com.cn

ock författaren utan laga förfall från svaromålet utelifver.

b) Särskildt i fråga om periodiska skrifter:

utgifvaren, derest, i händelse af rättegång, chefen för justitiedepartementet uppgifver hans namn i följd af sådan anmälan, som omtalas i 1 § 4 mom. TF.

c) I fråga om så väl periodisk som icke periodisk skrift:

1:o) *boktryckaren* jemte författaren af icke periodisk eller utgifvaren af periodisk skrift, då från ett icke behörigen anmältd tryckeri någon brottslig skrift utgifves;

2:o) *föryttraren*, ej mindre då åtal väckes mot skrift, hvarå boktryckarens namn, tryckningsorten och årtalet icke finnas utsatta, samt boktryckaren eller författaren, resp. utgifvaren, icke kan upptäckas, än ock då den förstnämnde försålt eller utspridd en med qvarstad belagd eller konfiskerad skrift med vetskap om qvarstaden (eller konfiskationsåtgärden); samt

3:o) *kommitterade för tryckfrihetens vård*, då de förklarar, att brottslig skrift må tryckas.

Att, hvad beträffar icke periodiska skrifter, såsom allmän regel uppställa den satsen, att, om författaren ej kan nås af lagens arm, boktryckaren och, om ingen af dem kan dragas till ansvar, föryttraren skall svara för skriftens innehåll ¹⁾, är med svensk lag *icke* öfverensstämmande.

Bland de många afvikelser från allmänna straffrättsprinciper, som TF innehåller, är äfven denna förordnings stadganden om *preskription af åtalsrätten*. Redan

¹⁾ Så ASCHEHOUG, Den nordiske Statsret, Nordisk Retsencyklopædi Sjette Hefte 1885 s. 392. Jemf. deremot NAUMANN, Sveriges Statsförfattningsrätt IV s. 406—407.

i kommitterades ofvan anmärkta förslag, som af KU d. 21 Sept. 1809 öfverlemnades till rikets ständer, förekommo, som vi sett, egendomliga bestämmelser i denna del med kortare preskriptionstid än den vanliga, "på det ingen författare eller utgifvare må för något begånget fel hållas under beständig möjlighet af anklagelse". I KU:s förslag den 28 Nov. 1809 hade § 4 mom. 6 följande lydelse: "Sedan sex månader förlupit, efter det en skrift bevisligen till Hofkansleren eller hans ombud blifvit enligt 4 § 2 mom. ¹⁾ insänd, må ej af publik aktor åtal derå ega rum. Enskild man ege dock att räkna sin beifrande rätt från den dag, laga hinder emot upprättelses sökande bevisligen upphört — — —". Här emot gjordes inom borgareståndet den jemväl af ridderskapet och adlen samt bondeståndet upptagna anmärkningen, att den i fråga om enskild mans rätt till åtal förordnade preskriptionstiden icke vore lämplig, enär hvarjehanda omständigheter, hvilka af lagen tilläfventyrs ej godkändes såsom laga förfall, kunde sätta en sådan person ur tillfälle att inom de föreskrifna sex månaderna sin rätt iakttaga; af hvilken anledning stadgandet i den delen borde försvinna, samt hvad allmänna lagen föreskrefve tjena till efterrättelse ²⁾. Sedan förslaget återförvisats, ingaf KU med anledning häraf ett nytt betänkande, enligt hvilket andra punkten af ifrågavarande moment skulle lyda sålunda: "Enskild man njute enligt allmän lag till godo sin talan uti mål, genom hvilkas tryckning han är personligen förolämpad". Detta förslag blef lag den 9 Mars 1810, och nyss anförda punkt

¹⁾ Här stadgas, att i samma stund, ej senare, än en skrift till försäljning eller till spridande på hvad annat sätt som helst utgifves, skall ett exemplar aflemnas, i Stockholm till Hofkansleren (numera chefen för justitiedepartementet) och i hvarje annan ort till hans förordnade ombud.

²⁾ Ridd. och Adlens prot. den 7 Dec. 1809 s. 422 ff., d. 3 Jan. 1810 s. 114.

www.libtool.com.cn

intogs äfven i 1812 års TF. Men mot fatalietiden i fråga om åtal af publik aktor, nemligen sex månader efter det en skrift blifvit till behörig myndighet *insänd*, gjordes i KU:s ofta berörda memorial n:o 41 d. 27 Apr. 1810 den anmärkningen, att, om insändaren för hvarjehanda skäl skulle finna nyttigt antingen att på vägen låta uppehålla skriften eller ock så begå, att denna skrift, ehuru bevisligen från honom insänd, likväl aldrig kunde framkomma, så stode det i hans egen magt att förkorta dessa sex månaders fatalier för åtal eller att alldeles förekomma möjligheten af något åtal, hvilka händelser åter icke inträffade, i fall sex månader räknades, ifrån det skriften inkommit. På dessa skäl trodde utskottet, att början af ifrågavarande moment skulle vinna ännu större tydlighet, om det författades i följande ordalag: "Sedan sex månader förlupit efter det en skrift till Hofkansleren eller hans ombud enligt näst föregående andra moment *inkommit*, hvaröfver embetsintyg genast utgifvas bör, må ej af publik aktor åtal derå egrum". Och i öfverensstämmelse härmed är § 4 mom. 6 i gällande TF affattad, dock så, att i stället för "Hofkansleren" numera står "Chefen för Justitiedepartementet".

Det är ofvan nämndt, att den omständigheten, att en skrift icke blifvit åtalad inom den i § 4 mom. 6 stadgade tid, ej hindrar åtal af publik aktor mot ny upplaga af samma skrift. Af en dylik ny upplaga måste neml., enligt hvad 4 § 2 mom. TF gifver vid handen, ett exemplar genom boktryckaren aflemnas till chefen för Justitiedepartementet eller hans förordnade ombud, en åtgärd, som till stor del skulle förlora sin betydelse, om skriftens innehåll måste lemnas utan anmärkning, så snart stadgad preskriptionstid för första upplagan tilländagått. Om alltså en person författar en skrift och låter trycka den i t. ex. 600 exemplar, af hvilka han publicerar de 300, men behåller de öfriga, till dess den i § 4 mom. 6 bestämda preskrip-

tionstid tilländagått, utan att åtal af publik aktor blifvit väckt, och *derefter* publicerar de återstående 300 exemplaren, så kan offentligt åtal ej ega rum, äfven om skriftens innehåll är brottsligt. Om återigen samme person från början trycker och publicerar samma skrift i 300 exemplar och efter preskriptionstidens förlopp låter trycka och utsprida nya 300 exemplar af samma innehåll, så kan åtal väckas med anledning af den senare publikationen, äfven om den förra icke åtalats — ett förhållande, hvars inkonsequens ligger i öppen dag.

En annan egendomlighet erbjuder stadgandet om preskriptionstidens början. *Terminus a quo* är icke den vanliga, eller den dag, då brottet begicks, utan en annan, neml. den, då skriften till vederbörande inkommit. Från denna dag är det lättare för myndigheterna att ombesörja åtal, men den allmänna grunden för preskription i brottmål är med detta beräkningssätt helt och hållet lemnad ur sigte, och om boktryckaren, trotsande de lagliga följderna af sin underlåtenhet, försummar att aflemna ett exemplar af skriften, så skulle på detta sätt preskriptionstiden kunna, om icke *in infinitum*, så åtminstone på obestämd tid uppskjutas.

Af preskriptionstidens sex månader torde hvardera böra räknas till 30 dagar.

Förgäfves söker man ett stadgande, huru förfaras skall, då åtal väl blifvit i behörig tid anhängiggjort, men derefter afbrutits. I analogi med hvad som gäller i fråga om enskild mans åtalsrätt, torde emellertid i detta fall nya sex månader böra räknas från den dag, afbrottet skedde.

Som en brist måste det betraktas, att, derest t. ex. i fråga om icke periodisk skrift boktryckaren inom laga tid åtalas, men denne leder ansvaret från sig på författaren eller namnsedelvittnena, ingen föreskrift finnes, som medgifver, att desse äfven *efter* utgången af samma tid kunna till svaromål instämmas. Men då

åklagaren gjort sin pligt genom att i tid anställa åtal å *skriften*, torde hinder ej möta för en procedur sådan som den nyssnämnda.

För enskild målsegande gälla i fråga om preskription af åtalsrätten de allmänna i 5 kap. Str. L. anmärkta preskriptionsreglerna, hvadan alltså straff är förfallet för tryckfrihetsbrott, som ej blifvit åtaladt inom två år, om det ej i lagen med svårare straff än fängelse belagdt är, eller inom fem år, allt från den dag brottet begicks, om det ej med svårare straff än straffarbete i två år belagdt är. För rättigheten att fullfölja afbrutet åtal räknas lika tid från afbrottet.

Beträffande preskriptionens förhållande till åtalbarheten af nya upplagor utaf skrift med brottsligt innehåll gälla utan tvifvel och i enlighet med TF:s uppfattning af denna sak samma regler för enskild målsegare som för publik aktor, så att följaktligen ny preskriptionstid börjar löpa från den dag, då den nya upplagan publicerades.

Slutligen torde böra anmärkas, att preskriptionstiden för såväl allmänt som enskildt åtal enligt det hos oss gängse beräkningssättet löper *die ad diem* d. v. s. att om t. ex. *terminus a quo* är den 2 Jan. 1890 och tiden är sex månader, åtalsrätten preskriberas först i och med utgången af den 2 Juli samma år; och, om tiden är två år, först med utgången af den 2 Januari 1892.

Ofvannämnda regler om tiden för preskription af åtalsrätten i tryckfrihetsmål äro sannolikt icke skrifna med hänsyn till frågan om utkräfvande af *skadestånd* för lidande, som genom tryckfrihetsbrott åstadkommits. TF innehåller härom intet annat stadgande än det, som förekommer i § 5 mom. 11, eller att tvister i tryckfrihetsmål enskilde emellan skola handteras i alla delar efter det rättegångssätt, som TF och allmän lag föreskrifva. Till allmänna lagens rättegångssätt hör, att domaren

enligt strafflagens 6 och R. B:s 21 kap. skall ålägga den, som saken tappar, att till vederdelomannen utgifva jemte rättegångskostnad äfven skadestånd. Nu kan det emellertid inträffa, att tryckt skrift kan vara brottslig enligt TF, utan att allmänna strafflagen såsom förbrytelse stämpliar ett offentligt yttrande sådant som det i skriften uttalade. Strafflagen 6: 3 stadgar, att för lidande, som genom ärekränkande gerning må anses vara någon tillskyndadt, vedergällning skall gifvas, och i 16 kap. samma lag talas om de fall, då ärekränkning skall anses föreligga. Om nu en skrift, som rör enskild person, innehåller uppgifter eller påståenden, hvilka visserligen icke innebära ärekränkning i strafflagens mening, men dock kunna vara för den, de gälla, mer eller mindre nedsättande och pröfvas vara af den art, att de kunna betecknas såsom "lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande", så kunde tvifvel uppstå, huruvida den skyldige bör dömas att gifva skadeersättning åt målsegaren. Men enligt vårt förmenande bör en uppsats kunna anses för enskild målsegare skadlig och följaktligen, då den är af rättsstridigt innehåll, gifva anledning till skadestånd, äfven om det lidande, som tillfogats målsegaren icke grundar sig på något sådant brott, som i allmänna strafflagen omförmäles ¹⁾.

Enligt Str. L. 6: 5 skola flere i brott delaktige svara solidariskt för skadestånd, men TF:s grundsats förbjuda användandet af denna regel på tryckfrihetsbrott i så måtto, som de allmänna delaktighetsprinciperna icke äro på dessa brott tillämpliga. Om enligt TF endast *en* får dömas till straff för ett begånget tryckfrihetsbrott, så kan icke *en annan*, låt vara att han från synpunkten af allmän straffrätt skulle anses delaktig, dömas att utgifva skadestånd, enär ingen må i

¹⁾ Jemf. rättsfall i HOLM, Nytt Jur. Arkiv Afd. I 1886 n:o 48.

annan ordning eller i annat fall, än TF stadgar, kunna för tryckt skrifts innehåll tilltalas (§ 1).

I öfverensstämmelse med hvad som ofvan blifvit nämndt om preskription af åtalsrätten, så vidt den rör ny och oförändrad upplaga af en skrift, gäller, att, om författaren af en åtalad skrift blifvit frikänd, detta icke hindrar, att samme person, som sedermera reproducerar sitt arbete, kan förklaras brottslig. Häremot är intet att anmärka, såvida lagstiftningen under tiden ändrats på ett sätt, som gör, att skriften måste bedömas annorlunda än förut, eller om de omständigheter, under hvilka den nya upplagen tillkommit, eljest dertill gifva särskild anledning, men i motsatt fall kan ett dylikt resultat knappast betecknas såsom tillfredsställande. Och om offentliggörandet af en ny upplaga kan komma att bedömas annorlunda än den första publikationen, så borde förfaras på samma sätt, då ett reserveradt antal exemplar af den ursprungliga upplagan efter någon tids förlopp utsläppes i marknaden. Ty det är publicerandet, icke tryckningen, som härvid bör vara afgörande.

Ofvannämnda ansvarighetsbestämmelser äro tillämpliga å skrifter, som utgifvits från svenskt tryckeri. Men om nu skrift med brottsligt innehåll är tryckt utrikes? Man måste härvid göra skilnad mellan det fall, att skriften är tryckt på svenska språket, och *det*, då den är på främmande språk affattad. I senare fallet kan skriften under vissa förutsättningar beläggas med kvarstad (§ 4 mom. 11), men TF vet ej af något ansvar för skriftens innehåll. I afseende på försäljning och utspridande af utifrån inkomna skrifter på svenska språket eger chefen för justitiedepartementet, enligt § 4 mom. 10, "lika rättigheter och åligganden, som i afseende på

inom riket tryckta". I yttrande till statsrådsprotokollet d. 14 Febr. 1887 ¹⁾) säger dåvarande chefen för justitiedepartementet, att TF ej talar om någon rätt till qvarstad i detta fall, och att man emot brott, begångna genom skrifter sådana som de ifrågavarande, lärer stå temligen rättslös. Då emellertid, såsom ofvan är visadt, chefen för just.-dep. i föreliggande fall eger lika rättigheter och åligganden som i fråga om inom riket tryckta skrifter, så bör han ock, på sätt RYDIN ²⁾) påpekar, jemlikt § 4 mom. 3 kunna låta med qvarstad belägga skriften, der den utgör föremål för allmän åklagares åtal, och öfverlemna den till laga åtgärd åt justitiekansleren. Huru derefter skall förfaras, är i TF icke bestämdt, lika litet som några stadganden blifvit gifna beträffande enskild mans rätt att utkräfvat ansvar på grund af innehållet i skrifter af det slag, hvarom nu är fråga. Man skulle lätt komma till samma resultat, som det i ofvannämnda statsrådsprotokoll anmärkta, eller att såväl den enskilde som det allmänna stå rättslösa mot brott, begångna genom sådana skrifter, efter som förbrytelser emot TF skola enligt 5 § 6 mom. af nämnda förordning upptagas vid underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade skriften utkommit, är anlagdt eller, på sätt 1 § innehåller, vid anläggningen blifvit anmäldt, och följaktligen, då skriften blifvit tryckt utrikes, intet forum funnes, der saken kunde anhängiggöras.

RYDIN ³⁾) är af den åsigten, att, som TF's bestämmelser om ansvar och rättegång endast äro tillämpliga å svenska medborgares från svenskt tryckeri utgifna skrifter, så bör på utrikes ort tryckta skrifter på svenska språket, utöfver hvad som i TF är stadgadt om qvarstad,

¹⁾) Se Kongl. Maj:ts nåd. prop. till RD:n s. å. n:o 21 s. 42.

²⁾) Reform s. 244.

³⁾) Loc. cit. s. 245 not 1.

tillämpas hvad *allmän lag* föreskrifver, så att den, som med vetskap om skriftens brottsliga innehåll låter föryttra densamma, ställes till ansvar inför laga forum enligt allmän lag, "likasom för annan förbrytelse, som begås genom utifrån importerad vara".

Men häremot torde med fog kunna åberopas § 86 RF samt 1 § 1 mom. TF, som tillförsäkra hvarje svensk man frihet från att för tryckt skrifts innehåll tilltalas eller straffas i annan ordning eller i annat fall, än TF stadgar.

icke heller kunna vi ansluta oss till den meningen, att, då tryckt skrift föryttras, derå utländsk tryckningsort finnes angifven, detta bör anses lika, som hade ingen tryckningsort alls blifvit utsatt, och följaktligen låta föryttraren ansvara för skriftens innehåll, med underrätten i spridningsorten som laga forum. Ty om ock lagstiftaren, då han stadgade, att boktryckarens namn, tryckningsorten m. m. skola å hvarje skrift utsättas, möjligen endast tänkt på svensk mans namn och svensk ort, så kan dock, då tryckningsort m. m. faktiskt *är* utsatt, mot lagens tydliga ord ingen tillämpning beredas åt sista punkten af § 1 mom. 12, som endast under förutsättning, att så *icke* skett, och att boktryckaren eller författaren icke kan upptäckas, låter föryttraren stå författarens ansvar.

Det skulle då endast återstå att låta tryckfrihetsbrottet på rättvisans bekostnad förblifva ostraffadt, och i sjelfva verket saknas icke exempel på, att domstolarne böjt sig för en dylik anordning såsom den enda med lag öfverensstämmande. Vi erinra om det bekanta tryckfrihetsmål, i hvilket vederb. Rådstufvurätt genom utslag d. 20 Okt. 1886 förklarade, att som förbrytelser emot TF skulle, enligt hvad som stadgades i 5 § 6 mom. af nämnda förordning, upptagas vid underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade skriften

utkommit, vore anlagdt, eller, på sätt 1 § innehölle, vid anläggningen blifvit anmäldt,

men den skrift, som utgjorde föremål för åtalet, befundes vara tryckt å utrikes ort och således icke utkommit från boktryckeri, beläget inom Rättens domvärjo, funne Rådstufvurätten sig ej vara behörig att på den ingångna stämningen upptaga målet.

Hofrätten faststälde detta utslag, men vid målets föredragning den 7 Mars 1887 i HD funno domstolens fleste ledamöter, att, som nyssnämnda stadgande *icke afsåge det fall att*, såsom här vore förhållandet, *den åtalade skriften blifvit tryckt utom riket*, samt upplyst vore, att omstämda skriften utgifvits i svensk stad, dervarande Rådstufvurätt vore behörig att till handläggning upptaga målet, hvilket återförvisades ¹⁾. I beslutet anmärktes äfven, att ifrågavarande skrift, som var periodisk, *efter anmälan hos chefen för just-dep. och af denne meddeladt tillståndsbevis* utgifvits i den stad, hvars rådstufvurätt först handlagt målet; men denna omständighet är af underordnad betydelse och skulle, om den vore af vigt, föranleda, att beträffande alla icke periodiska skrifter, författade af svensk man och i riket publicerade, hvarken författaren eller någon annan kunde här i landet ställas under tilltal för innehållet, det måtte nu vara hur brottsligt som helst, allenast den försigtighet iakttagits, att skriften blifvit tryckt utrikes. Det är mot en dylik materiel orättvisa, som HD uttalat sig. I särskildt, domen åtföljande yttrande framhöll en af domstolens medlemmar, att för brott, begångna inom Sveriges gränser, lagstiftaren måste hafva tänkt sig, att behörigt forum alltid måste finnas att tillgå, och att, derest periodisk skrift af brottsligt innehåll blifvit tryckt i utlandet, vid hvars domstolar åtal enligt svensk tryckfrihetslag ej kan anställas, samt just sjelfva publiceran-

¹⁾ HOLM, Arkiv afd. I 1887 n:o 18.

det, eller, såsom TF uttrycker sig, att "lägga skriften under allmänhetens ögon" förverkligar brottet, följaktligen underrätten i den stad, under hvars domvärjo den brottsliga handlingen trädte i dagen, måste vara rätt forum för åtal mot skriftens utgifvare.

En annan af HD:s ledamöter anförde, att den i § 86 RF omnämnda rättighet för hvarje svensk man att för innehållet af någon af honom från trycket utgifven skrift ej kunna tilltalas annanstädes än vid laglig domstol uppenbarligen hvilade på den förutsättning, att *någon* domstol i riket i hvarje fall utgör behörigt forum för åtal af tryckfrihetsmissbruk;

att, då vidare enligt 4 § 10 mom. jemf. med 3 och 5 mom. TF chefen för justitiedepartementet, i afseende å utifrån inkomna skrifter på svenska språket, egde att i vissa fall låta belägga dem med qvarstad äfvensom att genom justitiekanslern befördras den för skriftens innehåll ansvarige till åtal vid behörig domstol, med hvilket uttryck lagen omöjligen kunde åsyfta utländsk rätt, häraf måste följä, att den omständighet, att en skrift på svenska språket blifvit tryckt utomlands, icke hindrade, att åtal angående densamma upptoges af svensk domstol;

att den motsatta åsigten desto säkrare måste anses vara stridande mot lagens mening, som, i händelse justitiekanslern låtit med qvarstad belägga en å svenskt språk författad skrift, qvarstaden jemlikt 6 mom. af 4 § upphörde att gälla, med mindre inom viss kort tid efter seqvesteringen åtal följt, hvadan försäljning och spridning af en utom riket tryckt skrift på svenska språket skulle, derest forum för dess åtalande inom riket saknades, i längden ej kunna här i landet förhindras, äfven om skriftens innehåll vore aldrig så brottsligt; samt slutligen

att, då, enligt hvad sålunda vore visadt, vissa stadganden i tryckfrihetslagen tydligen förutsatte, att utom

riket tryckta skrifter kunde göras till föremål för åtal här i landet, det icke rimligen kunde anses vara samma lags mening, att den i 5 § 6 mom. förekommande bestämmelse angående forum i tryckfrihetsmål skulle utgöra hinder för samma förutsättnings tillämplighet och i följd deraf också medföra väsentlig inskränkning af den allmänna regel, att svensk man skall för brott, som han uppgifves hafva inom riket begått, svara inför svensk domstol; hvilken senare regel alldeles icke vore berörd af nämnda bestämmelse, enär denna endast hade till ändamål att i afseende å särskilda domstolar inom riket afgöra behörighetsfrågan.

Genom HD:s lagtolkning har alltså den meningen blifvit såsom uttryck för gällande rätt fastslagen, att utifrån inkommen skrift på svenska språket skall, hvad ansvarigheten för dess innehåll vidkommer, vara underkastad samma regler som inrikes tryckt skrift, endast med den skilnaden, att åtalet måste ske vid underrätten i den ort, der skriften publiceras. HD har uppenbarligen antagit, att utgifningsorten och den ort, der skriften "lägges under allmänhetens ögon", är densamma.

Det är möjligt, att den, som på svensk botten emottager hela upplagan, sänder den till annan ort att utdelas, och innan den dit ankommit, kan man svårligen säga, att skriften blifvit lagd under allmänhetens ögon. Skall brottet, om sådant blifvit genom skriften begånget, nu åtalas vid underrätten å den ort, derifrån upplagan sändes till försäljning, eller der den verkligen publiceras? Det senare är utan tvifvel med svensk lags anda mest öfverensstämmande ¹⁾. Om nu en del af upplagan sändes till en ort A, en annan till B och en tredje till C, så att på detta sätt flera spridningscentra uppkomma,

¹⁾ Jemf. R. B. 10:23: "Skrifver någon smädeskrift, och sänder den till annan ort; dömes der den framgafs".

så föreligga i sjelfva verket flera särskilda brott, och åtal bör å hvardera af dessa orter kunna anställas ¹⁾).

Härmed äro emellertid alla svårigheter beträffande ansvar för innehållet af utifrån inkomna skrifter på svenska språket långt ifrån undanröjda. I det särskilda fall, som gifvit anledning till HD:s ofvannämnda lagtolkning, hade man en ansvarig utgifvare, som erhållit tillståndsbevis, att hålla sig till. Men om nu intet tillståndsbevis finnes? TF vet ej af ansvar för annan utgifvare af periodisk skrift än den, som erhållit sådant bevis, och om skriften icke är periodisk — hos hvem skall man då utkräfva ansvar, så framt icke författaren sjelfmant anmäler sig? Sedan svårigheten att finna ett forum väl är undanröjd, står svårigheten att finna en svarandepart fortfarande för de flesta fall kvar, och nödvändigheten af ett lagbud i denna punkt likasom beträffande utifrån inkommen, på *främmande* språk författad skrift, låter ej förneka sig. I hvilken riktning ett dylikt stadgande torde böra gå, och huru det blifvit föreslaget, få vi längre fram tillfälle att utveckla.

Ändringsförslag.

Vid RD:n 1815 afgaf KU ett memorial af den 13 Juli, deri "i anledning såväl af inom utskottet väckta motioner som af de anmärkningar, det högv. presteståndet vid 1812 års RD sig förbehållit", följande förändringar i TF af utskottet tillstyrktes.

I § 1 mom. 6 skulle klausulen om namnsedelvittnenas ansvarighet i händelse af författarens förfallolösa uteblifvande borttagas.

¹⁾ Se HOLTZENDORFF, Rechtslexikon 1881 art. Press-strafrecht s. 150; LISZT, Gutachten über die Frage: "Wie ist das *forum delicti commissi* für ein Presserzeugniss zu bestimmen, wen von mehreren Orten aus vertrieben worden ist? (i Verhandlungen des 15 deutschen Juristentages I 1880 s. 60 ff.).

I § 1 mom. 7 skulle punkten 2 erhålla denna lydelse: "Utgifvare af dagblad och periodiska skrifter vare alltid i afseende på ansvaret ansedd som författare, derest han sig ej med dennes namnsedel försett och ej kan på annat sätt bevisligen uppgifva författaren, åliggandes utgifvaren under lika förbindelse att tillse, det de vilkor, som vid utgifvandet deraf i denna lag ytterligare stadgas, varda noga iakttagne".

I 8 mom. samma § föreslås i sammanhang härmed det tillägg, att utgifvare af dagblad eller periodisk skrift skall, derest han kan förete namnsedel å författaren till en åklagad artikel eller på annat sätt bevisligen uppgifva författaren, vara från ansvaret frikänd; och i stället för sista punkten heter det: "Domare ege att namnsedlen genast öppna och att på hvilketdera af ofvannämnda sätt den rätte parten sålunda blifvit känd, honom inför domstolen inkalla".

Slutligen skulle 4 § 7 mom. bringas i öfverensstämmelse med det nu anförda derigenom att orden: "hvilka, såsom i 1 § 7 mom. stadgadt är, ensamme äro underkastade författareansvar", ändrades till: "hvilka i det fall, som i 1 § 7 mom. är stadgadt, äro underkastade författareansvar".

De föreslagna ändringarna vunno ständernas bifall, men Kongl. Maj:t fann ej skäl gilla och antaga desamma ¹⁾).

Vid RD:n i Stockholm 1817—1818 hade Kongl. Maj:t med fästadt afseende på nödvändigheten att äfven i framtiden förekomma allt, som möjligen kunde leda till rubbning af lugn och enighet svenska och norska nationerna emellan, såsom orden lyda, funnit sin pligt fordra att till deras nu församlade representanter öfverlemna och till bifall föreslå en lag i detta afseende, som

¹⁾ Se Kongl. Maj:ts tal till Rikets Ständer den 15 Juni 1818.

under namn af additament till riksakten mellan Sverige och Norge borde ega lika kraft och anseende med densamma. Detta lagförslag, som innehölls i Kongl. Maj:ts proposition den 21 Maj 1817, gälde *tryckfrihetens utöfning* svenska och norska nationerna emellan, och äskades deröfver ständernas beslut för att meddelas Norges då församlade storting.

Det hette i nämnda proposition, bland annat, att, om i dagblad eller periodiska skrifter infördes artiklar, som innehöllo smädelser eller förgripelser mot norska, resp. svenska nationen, dess styrelseformer, lagar, medborgareklasser eller allmänna inrättningar, *utgifvaren* derför skulle stå till dubbelt ansvar, och att, om uti tryckt skrift (således äfven periodisk!), som i Sverige utgafves, norsk embetsman i och för tjensten eller enskild norsk medborgare missfirmades, och *vice versa*, författaren skulle straffas, efter hvad hvarterda rikets lag stadgade rörande sådana förnärmanden emot egne embetsmän och medborgare.

KU (mem. 1 Juni 1818) ville bringa förslaget i öfverensstämmelse med TF, af hvilken grundlag, ehuru blott tillämplig i Sverige, dessa för båda rikena gemensamma föreskrifter väl icke egentligen berodde, men till hvilka de efter utskottets tanke borde så mycket som möjligt närma sig; och hemstälde dertför, att den *förre* af nyss anmärkta punkter måtte i likhet med den af ständerna gillade redaktionen af 1 § 7 mom. TF samt i analogi med 4 § 8 mom. *ibid.* (se ofvan) förändras derhän, att under den gifna förutsättningen *utgifvaren* skulle stå i dubbelt ansvar, såvida han ej kunde bevisligen uppgifva författaren. Men sedan Kongl. Maj:t, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, icke funnit skäl bekräfta den utaf ständerna godkända nya redaktionen af 1 § 7 mom. TF, fann utskottet, som efter återremiss hade att afgifva nytt utlåtande, angeläget att låta det projekterade tilläggget utgå ur förslaget. Detta bifölls af riksständen,

hvilkas skrifvelse i ärendet (n:o 235) i enlighet härmed affattades.

Samma lag förelades Norges storting 1818, men *förkastades* 1821 af stortinget, enär en tryckfrihetslag ej ansågs böra vara af grundlags natur, och en kriminallag, hvori straffbestämmelserna för missbruk af tryckfriheten rättast upptoges, vore under arbete, hvar till komme, *dels* att redan gällande lag ingalunda lemnade pasquillanter ostraffade, *dels ock* att förslaget bestämmelser om tryckfrihetsmåls afgörande af jury ej öfverensstämde med rättegångssättet i andra mål ¹⁾.

Vid RD:n 1823 föreslogs ²⁾, att utgifvare af dagblad och periodiska skrifter icke skulle ansvara som författare, då fråga var om allmänna embetshandlingar, som i tidningen kungjordes. Det vore neml. obilligt, att, då publike auktoriteter egde rätt att i vissa allmänna tidningar få sina kungörelser införda, utgifvaren, som ej kunde vägra annonsens emottagande, likväl måste, i händelse dess innehåll föranelde åtal, framträda såsom svarandepart och plikta för hvad han ej brutit. Förslaget, som bifölls af ständerna att hvila till nästa RD, återupptogs i KU:s mem. n:o 51 vid RD:n 1828 och 1829, men blef som bekant ej lag, lika litet som ett vid samma tillfälle projekteradt stadgande, att föryttrare af utifrån inkomna skrifter på svenska språket skulle vara underkastade *författareansvar*, en regel, mot hvilken i åtskilliga reservationer erinrades, att den gjorde bokhandlaren till censor och kunde gifva en och samma på svenska språket författade skrift inför svenska lagen lika många författare, som det finnes bokhandlare i riket.

¹⁾ Se Kongeriget Norges 3:dje ord. Storthings Forhandlingar i Aaret 1821, udg. ved PAUL HOLST, I Deel, Christiania 1821—1822 Mars s. 223 ff., April s. 89—91.

²⁾ KU:s mem. n:o 51.

Vid RD:n 1834 yttrade KU i mem. n:o 101, att TF:s stadgande i 1 § 6 mom. om namnsedelattestanternas ansvar, såvidt det inträdde i händelse af författarens förfallolösa uteblifvande från svaromålet, syntes både olämpligt och obilligt, emedan de väl kunde förbindas att svara för bristande uppgift å författarens namn och hemvist, hvilka de måsta känna för att intyga, men ej skäligen borde straffas för hans uteblifvande, som det icke berodde af dem att förekomma, och som således icke finge läggas dem till last. I enlighet härmed föreslogs, att den period i 1 § 6 mom., som handlade om namnsedelvittnenas ansvarighet vid författarens uteblifvande, skulle uteslutas.

Förslaget, som antogs att hvila till nästa RD, lemnades af ständerna utan anmärkning, men Kongl. Maj:t finner i sitt svar den 27 Maj 1841 ändringen i fråga icke innebära en förbättring af lagen, helst det i förevarande fall vore en frivillig handling att meddela vittnesintyg. Kongl. Maj:t vill alltså ej bifalla förslaget, "men skulle med nöje se, om framdeles förändringar i lagen eller en blifvande ny brottmålslag kunde i berörda hänseende komma att förlika rättvisans fordringar och enskildes anspråk".

Frågan återkom vid RD:n 1868, då en medlem af andra kammaren föreslog (motion n:o 329), att i § 1 mom. 6 orden "eller ock författaren utan laga förfall från svaromålet uteblefve" måtte, såsom innehållande ett mot all rimlig lagstiftning stridande stadgande, ur texten borttagas.

I utlåtande n:o 6 den 17 April nämnda år hemställde KU, att ifrågavarande motion *icke* måtte af RD:n bifallas, dervid utskottet åberopade den garanti mot tryckfrihetens missbruk, som låge i svårigheten för mindre väl kände författare att anskaffa sådan borgen, grundlagen för anonymitetens bevarande fordrar, samt framhöll, *dels* att denna garanti visat sig ganska verksam,

ity att det anmärkta stadgandet, såvidt utskottet hade sig bekant, ännu aldrig behöft tillämpas, *dels ock* att borgensmännens ansvarighet, på sätt ofvan är nämndt, endast kunde komma i fråga, sedan domstolen förgäfves sökt tvinga författaren till inställelse.

Utskottets hemställan godkändes i båda kamrarne.

Vid RD:n 1869 afgåfvos tvenne motioner rörande ändring i ansvarighetsreglerna.

1:o) Inom första kammaren (n:o 52). Här påpekades, att den periodiska pressens organ gjort sig skyldiga till missbruk af den fria yttranderätten, och att sådant främjades genom de felaktigheter, som funnes i nu gällande TF, särskildt 1 och 4 §§, så vidt de rörde ansvarigheten för tryckfrihetsbrott. Det vore kränkande för rättsmedvetandet, att en tidningsutgifvare skulle ega rättighet att lega en medmänniska, som, derest de sater, han offentliggjorde, befundes straffbara, emot betalning åtoke sig att i hans ställe låta beröfva sig just det, hvars häröld han uppgåfve sig vara — friheten. Motionären hemställde bland annat,

a) att vid anmälan af ett tidningsföretag icke allenast utgifvare, utan äfven boktryckare och förläggare uppgåfvos med skyldighet för de båda sistnämnda att, derest utgifvaren det icke förmådde, ansvara för gäldande af böter, skadestånd och rättegångskostnad, som kunde ådömas för det brottsliga innehållet af en periodisk skrift, samt att ingen måtte såsom utgifvare godkännas, som icke, jemte det han i öfrigt uppfylde de i TF stadgade behörighetsvilkor, vore i fullständigt åtnjutande af medborgerliga rättigheter samt rådde öfver sig och sitt gods; samt

b) att i TF måtte tilläggas en föreskrift, som ledde dertill, att, utan att derigenom författarens anonymitetsrätt kränktes, *den, som uppsåtligen gjort sig skyldig till delaktighet i brott emot tryckfriheten, kunde blifva straffad enligt allmänna strafflagen.*

2:o) Inom andra kammaren (n:o 343). Motionären föreslog, att öfversättare eller eftertryckare af utländska skrifter inför lag skulle gälla som författare; att å periodisk skrift namnet å "ledande redaktören", d. ä. "verkliga utgifvaren", skulle vara utsatt; att hvad som gälde framställning i ord äfven skulle gälla framställning i bild, som i tryck utgäfves; och att straff för brott mot tryckfriheten skulle drabba *gerningsmannen efter bevisning*. "Har gerningsmannen blifvit falskeligen uppgifven, så att han ej kunnat till saken fallas, vare det boktryckeri, hvarifrån den brottsliga skriften utgått, ansvarigt för böterna. Förmår gerningsmannen ej gälda böterna, drabbe hälften af deras belopp boktryckeriet. Utgifvare eller redaktör af periodisk skrift, som kan styrka, att han varit om brottslig framställning okunnig, ege rätt att skydda sig sjelf mot ansvar, genom att i bevis leda författaren, hvilken straffet i ty fall drabbe. Gitter han ej åstadkomma sådan bevisning, stånde sjelf ansvaret".

Slutligen föreslår motionären, att om åtal ej blifvit väckt inom sex månader, sedan skrift utkommit, det ej vidare finge af publik aktor upptagas, medan deremot enskild man egde enligt allmän lag njuta sin talan.

KU ¹⁾ sökte med anledning af dessa förslag, dock utan att tillstyrka deras antagande, åstadkomma sådana rättelser i lagens särskilda delar, hvarigenom de mest i ögonen fallande bristerna blefve afhulpna, och fäste sig dervid i första rummet vid bestämmelserna om ansvarighet för tryckt skrift. Utskottet trodde sig finna det verksamaste medlet till förekommande af rådande missbruk vara att undanrödja deras orsaker och att sålunda icke blott medelst afskaffande af tillståndsbeviset återgå till de principer i afseende på utgifning

¹⁾ Utlåtande n:o 14.

af periodisk skrift, som gjort sig gällande i 1766 och 1810 års tryckfrihetsförordningar, utan ock derjemte upphäfvat stadgandet om namnsedlen. Boktryckaren, hvars namn alltid skulle vara å skriften utsatt, borde i första hand tilltalas för dess innehåll, om detta befundes brottsligt, men borde tillika ega rätt att leda ifrån sig ansvaret på den verkligen skyldige medelst hvarje bevisningsmedel, som allmän lag som sådant erkände, under motsvarande förpligtelse för domstolen att liksom vid andra brottmål pröfva bevisningsmedlens halt. Till förekommande af allt, som kunde tydas såsom inquisition, borde åtalet endast kunna riktas mot boktryckaren eller den person, han uppgifvit såsom skriftens utgifvare, med skyldighet för boktryckaren att svara, derest den uppgifne personen icke skulle finnas till förbrytelsen skyldig. Utskottet antog, att hvarje i god tro handlande boktryckare utan svårighet skulle kunna leda ansvaret från sig på den verkligen skyldige. Någon brist på bevismedel i detta afseende vore ej att befara. Såsom sådana kunde anföras utgifvarens namn på skriftens titelblad, af utgifvaren utfärdad, behörigen bevittnad namnsedel, skriftligen upprättadt kontrakt om tryckning, upplysningar om utgifvaren, som borde kunna lemnas af dem, hvilka haft den omedelbara befattningen med skriftens tryckning, företeende af manuskript eller korrektur; allt bevisningsmedel, hvilka lätt stode boktryckaren till buds, och hvilka ovilkorligen borde skydda honom, såvida icke särskild anledning förefunnes att misstänka deras beskaffenhet, i hvilket fall det blefve åklagarens uppgift att förebringa motbevisning. Om denna motbevisning antoges för god, och det sålunda finge anses styrkt, att boktryckaren icke varit i god tro, innebure det ingen orättvisa, att ansvaret för skriftens innehåll drabbade honom. I intet fall, då en straffbar skrift utkommit, kunde det förutsättas, att detta skett, utan att boktryckaren egt någon kännedom om innehållets

syftning. Att genom antagandet af utskottets förslag någon inskränkning i tryckfriheten icke egde rum, låge i öppen dag; tvärtom skulle ett genom nuvarande TF i strid mot 86 § RF i förväg lagdt hinder för utgifvande af periodisk skrift upphöra, derigenom att föreskriften om uttagande af tillståndsbevis för sådant ändamål komme att utgå. Hvarje farhåga, att boktryckaren skulle nödgas utöfva något slag af censur öfver skrifter, hvilka hos honom till tryckning inlemnades, måste försvinna, när man besinnade, att boktryckaren endast behöfde anskaffa bevis om hvem, som ombesörjt en skrifts utgifvande, för att under alla omständigheter kunna fria sig från ansvar för dess innehåll. Den omtanke, man af boktryckaren fordrade, vore icke af annan beskaffenhet än den, han redan måste iakttaga för att skydda sig emot ekonomisk förlust, att neml. tillse, huru han skulle kunna leda i bevis, med hvilken person han inlåtit sig i aftal.

I nära samband med de af utskottet föreslagna bestämmelserna om ansvarighet för tryckt skrift stode en del andra förändringar i TF. Skilnaden mellan periodisk och annan skrift borde borttagas såsom onödigt och dessutom nästan omöjligt att med fullkomlig noggrannhet bestämma. Det finnes icke heller något skäl, hvarför t. ex. utgifvaren af en periodisk skrift skulle för en begången förbrytelse straffas hårdare än författaren af en flygskrift. Att, på sätt en motionär föreslagit, föreskrifva utsättande af utgifvarens namn å hvarje nummer af ett dagblad, skulle just i de fall, då man deraf väntat någon verklig fördel, visa sig overksam, emedan en sådan föreskrift vore egnad att lika lätt som tillståndsbeviset föranleda till missbruk, hvarjemte den kunde lägga hinder i vägen för den brottslikes bestraffning, i fall namnets utsättande skulle gälla som lagligt bevisningsmedel. När domstol skulle, på sätt utskottet föreslagit, pröfva bevisningsmedlens halt,

blefve någon särskild föreskrift om offentliggörande af utgifvarens namn utan allt ändamål.

På de ställen i TF, der författare vore omtalad såsom ansvarig för en skrifts innehåll, hade detta ord blifvit utbytt mot *utgifvare*, dels med hänsyn till periodiska skrifter, hvilkas utgifvare, utan afseende på att flere författare till sådana skrifter medverkade, i 1 § 7 mom. uttryckligen förklaras böra såsom författare anses, dels emedan utgifvaren, såsom den, hvilken gäfvade skriften dess slutliga form och bestämde dess offentliggörande, rätteligen syntes böra ansvara för dess innehåll. I fråga om skrifter, som ej kunde räknas till den periodiska pressen, vore under vanliga förhållanden utgifvare och författare samma person.

På grund af det anförda föreslår utskottet följande förändringar i TF:

att sista punkten af § 1 mom. 1, innehållande TF:s definition på periodisk skrift, samma § mom. 4 om tillståndsbevis och 4 § 7 mom. om dubbla böter för utgifvare af periodisk skrift försvinna äfvensom stadgandet i § 1 mom. 6 om namnsedel;

att öfverallt, der TF talar om ansvarighet för *författaren*, detta ord utbytes mot *utgifvaren*;

att sista punkten i § 1 mom. 7 ändras sålunda: "Utgifvare af dagblad och periodiska skrifter vare alltid ansedde såsom författare"; och

att samma § mom. 8 erhåller denna lydelse: "För förbrytelse, begången genom tryckt skrift, stånde boktryckaren ansvaret, såvida han icke förmår visa, att annan af honom uppgifven person är att anse såsom skriftens utgifvare. I sådant fall vare boktryckaren från ansvar fri, och straffet drabbe utgifvaren".

Mot förslaget gjordes dels inom sjelfva utskottet, dels inom kamrarne ¹⁾ åtskilliga anmärkningar. Man

¹⁾ F. K. den 10 Maj s. 430 ff.; A. K. den 11 Maj s. 501 ff.

påpekade, att olägenhet och osäkerhet för både boktryckare och författare kunde följa deraf, att i förslaget saknades bestämd regel för bevisningen om hvem, som borde anses såsom utgifvare. Boktryckaren kunde, om också oskyldig, icke alltid från sig leda ansvaret på den verkliga brottslige. Så t. ex. kunde det inträffa, att boktryckaren tagit bevis af utgifvaren och fått det bevittnadt, men att vittnena, då åtal anställdes, icke stode att finna. Boktryckaren skulle alltså nödgas läsa och bedöma allt, som lemnades honom till tryckning, hvilket vore orimligt.

Man framhöll vidare, att systemet med ansvarighetens läggande å boktryckaren, medan denne skulle ega att i vanlig domstolsväg leda ansvaret på någon annan, hvilken vore att "såsom utgifvare anse", innebure en direkt uppmuntran till begagnande just af det ansvarighetssystem, som man velat förebygga. Ingenting kunde hindra boktryckaren att såsom utgifvare af en brottslig skrift framställa en legd ansvarig under sådana förhållanden, att domstolen ej kunde underkänna bevisningen. Vidare anmärktes, att, om boktryckaren ej hölle sig med en legd utgifvare, han icke, derest förslaget godkändes, skulle våga trycka en skrift, för hvilken han lupe fara att blifva åtalad och dömd, och att författaren sålunda mot RF § 86 finge utgifvandet för sig omöjliggjordt; att förslaget saknade bestämmelser om, huru straff skulle tillämpas, då tryckeriet egdes af flere, exempelvis bolagsmän; att utskottets förslag skulle leda dertill, att i händelse af rättegång en "olidlig och mot allt begrepp om tryckfrihet stridande inquisition rörande det boktryckeri eller den tidningsbyrå, som vore i fråga, skulle komma att ega rum"; samt att, då utskottet tycktes förutsätta, att blott *två* kunde vara brottsliga, neml. boktryckaren och utgifvaren, fall skulle kunna inträffa, då författaren, ehuru brottslig, blefve från allt ansvar befriad.

De föreslagna bestämmelserna om ansvarigheten biföllos emellertid af första kammaren men afslogos af den andra, hvadan förslaget äfvensom de väckta motionerna förföllo.

Under riksdagens lopp utgaf en "Ledamot af Konstitutionsutskottet" ett här ofvan citeradt "Förslag till förändrad redaktion af tryckfrihetsförordningen", i hvilket de vanliga anmärkningarna mot tillståndsbeviset och namnsedlen, tryckfrihetskommittén och de dubbla böterna för tidningsutgifvare upprepas. I förslaget nämnes föga om författaren annat än såsom utgifvarens medskyldige. Den, som befordrade en skrift till trycket, vore i sjelfva verket den, som borde bära ansvaret för dess innehåll; men i första hand måste boktryckaren stå äfventyret. Det kunde visserligen invändas, att en yrkesidkare ej kunde hafva den upplysning, som erfordrades att bedöma en skrifts brottslighet, och att de mindre landsortstryckerierna icke hade råd att hålla sig någon person, som kunde utöfva verklig utgifvares befattnings. Men som hvarje yrkesman måste äfven boktryckaren se till, att icke genom hans yrkesutöfning någon annans rätt förnärmades. Han måste derföre hafva så pass omdöme, att han kunde se, med hvad slags personer han inginge förbindelser. Icke heller vore i något fall den verkligt ansvarige svår att upptäcka. Hvad särskildt anginge tidningsföretag, måste den, som utöfvade den dagliga tillsynen, hafva rätt att göra nödiga ändringar och uteslutningar och vore då "befogad" att bära ansvaret; behölles det af hufvudredaktören, tillkomme honom att, när han sjelf ej kunde utöfva den slutliga tillsynen, öfverlemna den åt endast sådana personer, till hvilka han hyste fullt förtroende.

Det kunde vidare, menade förslagsställaren, icke vara i någon lags anda, att flere skulle kunna synda ostraffade på en enda syndabocks räkning. En namngifven författare uppträdde t. ex. i en tidning med upp-

maningar till våld mot person och egendom; icke kunde han vara strafflös, äfven om ansvaret i första hand måste träffa utgifvaren, som befordrat den brottsliga skriften i dagen. I dylika fall vore det en fara för samhället, om de medskyldige skulle undgå sitt rättvisa straff. I enlighet med hvad sålunda yttrats äro de föreslagna reglerna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott på följande sätt affattade:

"För tryckfrihetsförbrytelse skall i första hand boktryckaren ställas till ansvar med rätt för honom att leda ansvaret ifrån sig på den, som hos honom skriftens tryckning bestält, hvilken å sin sidå stånde ansvaret, så framt han ej kan styrka, att han endast varit förläggare, och bevisa hvem, som i egenskap af författare eller utgifvare under författareansvar är till förbrytelsen skyldig.

För i serie eller fortgående nummerföljd under samma titel fortlöpande arbeten, i hvilka uppsatser af flere särskilda skriftställare inflyta, ansvare den, som öfver utgifvandet utöfvar den närmaste tillsynen. Äro utgifvarne flere, må de sinsemellan utse en att bära ansvaret, med vilkor att denne fortfarande utöfvar bestämmanderätten öfver hvad, som i arbetet eller samlingen skall inflyta, och är berättigad att uti framställningen i öfrigt göra de ändringar, han för undvikande af förbrytelser mot denna lag finner erforderliga.

Falska uppgifter om utgifvare eller författare straffes enligt hvad i allmän lag stadgas om bedrägeri.

Saknar skrift eller framställning, som brottslig finnes, åsatt boktryckarens namn och tryckort, eller äro de origtigt uppgifna, ansvare den eller de personer, som med spridningen tagit befattning, intill dess att rätta utgifvaren eller i hans ställe boktryckaren blifver känd" (§ 13).

"Angående medbrottslighet i tryckfrihetsförbrytelser gälle, med iakttagande af bestämmelserna i denna för-

ordning, hvad uti allmän lag om delaktighet i brott är stadgadt; dock må såsom allmän regel gälla, att boktryckare, bokhandlare och andra, som utbreda tryckta arbeten, icke i och för sådan befattning äro ansvarige för samma arbetens innehåll" (§ 15).

Förslagsställaren anser omöjligt att i TF:s närvarande form bättra dess brister genom att med bibehållande af förordningen i dess helhet endast införa partiela förändringar, och denna tanke torde hafva delats af 1871 års KU, som (i mem. n:r 7) afgaf förslag till ny TF.

Utskottet hemställer, att definitioner på "tryckt skrift" och "periodisk skrift" måtte såsom obehöfliga utgå, men att deremot uttryckligen utsättes, att lika med tryckt skrift anses ej mindre dithörande afbildningar än ock skrifter, som genom andra med tryckpressen likartade mekaniska medel mångfaldigas, såsom genom stentryck, kopparstick, träsnitt etc.; att i fråga om hvad, som är att såsom tryckfrihetsbrott anse, straff för skrifts innehåll endast må följa, när detsamma är enligt allmän lag brottsligt; och att straffet bör vara det, som allmän lag i ty fall stadgar.

Reglerna om ansvarighet för tryckt skrifts innehåll har utskottet sammanfattat i § 15, så lydande:

"För innehållet af tryckt skrift vare, med det undantag här nedan sägs, författaren ansvarig, om han sitt namn å skriften utsatt eller densamma till offentliggörande i tryck utlemnat. I annat fall ansvare utgifvaren.

Öfversättare af skrift vare såsom dess författare ansedd.

För allt, som offentliggöres i tidning eller tidskrift eller annan skrift, som innehåller bidrag af flere författare, ansvare den, som i egenskap af utgifvare bestämt skriftens innehåll. Kan ej ansvarig författare eller utgifvare uppgifvas, eller varder derom gjord upp-

www.libtool.com.cn

gift bestridd och pröfvas vara origtig, ändå att den samma af den uppgifne författaren eller utgifvaren erkännes, stånde boktryckaren ansvaret. Låg samma vare, om författaren eller utgifvaren vid den tid, då skriften utgafs, ej hade fast bostad i riket och der vistades eller icke var i åtnjutande af personlig frihet.

Utsprider någon skrift, hvarå boktryckarens namn och tryckningsorten ej äro utsatta, vare i fråga om ansvar för innehållet såsom boktryckare ansedd, derest ej styrkas kan, från hvilket tryckeri skriften utgått."

Utskottet anser det vara af största vikt, att i lagen noga bestämmes, hvem som vid hvarje brott är att anse som den verkliga gerningsmannen, och, när denne ej kan anträffas, i hvilken ordning straffet bör träffa de till brottet i ringare mån medverkande. Hvad denna fråga vidkommer, så, enär det icke innefattade någon brottslighet att i skrift framställa sina tankar, såvida man icke bragte dem till allmänhetens kännedom, syntes det, som om häraf bort följa, att ansvaret för en skrifts innehåll skulle i främsta rummet hvila på utgifvaren, utan afseende på hvem, som författat skriften. För de många fall, då författare och utgifvare vore samma person, kunde naturligtvis ingen invändning möta mot ett dylikt stadgande. Men, säger utskottet, ju mer förläggareverksamheten inom vårt land utvecklas, desto oftare kommer det att inträffa, att den, som befordrar en skrift till tryckning, är en annan än skriftens författare. Har den sistnämnde i sådant fall utsatt sitt namn å skriften, eller har han med bevarande af sin anonymitet utlemnat skriften till offentliggörande, så låter det icke förneka sig, att han är den egentlige upphofs mannen icke blott till de tankar, som i skriften nedlagts, utan ock till deras spridande bland allmänheten. Utgifvaren framträdde i dessa fall mera såsom yrkesidkare och såsom den der bidragit till skriftens offentliggörande, mera för att dermed göra en affär än för att genom skriftens

innehåll inverka på den läsande allmänheten. Vore författaren honom personligen bekant, öfvertoge han ofta på god tro skriftens utgifvande utan att egna den ringaste uppmärksamhet åt dess innehåll. I dessa fall borde, såsom utskottet föreslagit, författaren drabbas af ansvaret. Men hade skriftens offentliggörande icke skett på författarens föranstaltande, såsom då han vore död, eller hans arbete, utan att han ämnat det för offentligheten, honom ovetande eller kanske i strid med hans önskan, utgafves af en person, som funne de i arbetet nedlagda tankar böra erhålla en vidsträcktare spridning, liksom ock då författaren gifvit sitt samtycke till skriftens offentliggörande endast under det vilkor, att han icke ville underkasta sig det med utgifvandet förenade ansvar, borde detta i främsta rummet hvila på utgifvaren.

Angående öfversättare bör, säger utskottet, af lätt insedda skäl gälla detsamma som om författare, och om sålunda utgifvaren bestält en öfversättning af annan person, som ej utsatt sitt namn derå, bör utgifvaren, derest skriften befinnes brottslig, betraktas såsom gerningsman och stånda dermed förenadt ansvar.

Detta gäller om andra skrifter än periodiska. Hvad tidningar eller tidskrifter beträffar, anmärker utskottet, att deras utgifning, hvartill flere författare samverka, är ett företag, som icke kan bestå utan en ledare; att denne bestämmer, hvad som skall inflyta i skriften, efter att sjelf eller genom sina förtroendemän hafva egnat de biträdande författarnes arbeten nödig pröfning; samt att han härmed *de facto* öfvertagit ansvaret för skriftens innehåll. Det vore följaktligen icke någon juridisk fiktion, utan ett uttryck af det verkliga förhållandet, då lagen lade ansvaret på honom. Att här söka komma de särskilda författarne på spåren för att vid dem binda ansvaret för hvad de skrifvit, vore endast att för mindre samvetsgranna utgifvare öppna tillfälle att genom fram-

www.libtool.com.cn

teende af föregifna författare undandraga sig ansvaret för skriftens innehåll. Under inga förhållanden kunde det neml. möta synnerliga svårigheter att finna personer, som vore villiga att mot någon ringa vedergällning åtaga sig författareskapet för en äfventyrlig tidningsartikel, och hvilka derjemte vore i besittning af den måttliga bildningsgrad, som erfordrades för att med något sken af sannolikhet kunna gifva sig ut för upphofsmän till ett dylikt författareskap. Detta vore ock anledningen, hvarför utskottet icke ens velat föreslå, att, när författaren utsatt sitt namn vid en i tidningen befinnlig artikel, han måtte sjelf svara för dess innehåll. Mot invändningen, att, medan man söker undvika föregifna författare, man icke är säker om att undgå föregifna utgifvare och sålunda i alla händelser löper fara att straffa en oskyldig, anför utskottet, att enligt dess förslag ingen annan kan anses som utgifvare af periodisk skrift än den, som bestämt skriftens innehåll, och att verkliga förhållandet i detta afseende är vida lättare att ådagalägga, än då fråga är om författareskapet till en viss artikel.

Den anmärkning, som blifvit gjord mot nu gällande TF, att utgifvaren af periodisk skrift, äfven då han af laga förfall, såsom sjukdom, bortresa och dylikt är förhindrad att vaka öfver skriftens innehåll, är skyldig att derför ansvara, vill utskottet afvända från sitt förslag genom att binda ansvaret vid den, som verkliggen bestämt skriftens innehåll.

Utskottet förordar boktryckarens ansvarighet i sista hand på hufvudsakligen samma skäl, som blifvit åberopade af 1869 års KU, samt tillägger, att man af boktryckaren intet annat fordrar, än att han går den offentliga magten tillhanda med de anvisningar att finna tryckfrihetsbrottets upphofsman, hvilka boktryckaren redan eger, och hvilka i de flesta fall endast han har att tillgå. "Vill han det ej, så gör han

sig derigenom delaktig i förbrytelsen, och det innebär då ingen orättvisa, att han ock uppbär straffet för densamma. *Kan* han det åter icke, så innefattar detta en presumtion derom, att han uppsåtligen medverkat till brottet, ty just den omständigheten, att han har att göra med en person, hvars föregifna egenskap af författare eller utgifvare af den skrift, hvars tryckning beställes, förefaller misstänkt, bör utgöra en så stark maning till boktryckaren att med försigtighet förfara, att man utan fara för misstag kan antaga, det han icke utan att hafva tagit närmare kännedom om skriftens innehåll befordrar densamma till tryckning. Hans förhållande till det begångna brottet är då sådant, att straffet, om det drabbar honom, visserligen icke träffar en oskyldig. Detsamma gäller, derest författaren eller utgifvaren är känd, men likväl vid den tid, då skriften utgifves, ej har fast bostad i riket och der vistas eller icke är i åtnjutande af personlig frihet. Boktryckaren kan i dessa fall icke vara okunnig derom, att han går en person till handa, som, derest den utgifna skriften befinnes brottslig, i förra fallet sannolikt icke kan inom statens dömande myndighets område anträffas och till straff befordras samt i det senare antagligen för redan begånget brott undergår eller har att förvänta sådant straff, att den tillökning deri, som kan följa af tryckfrihetsbrottet, icke för honom är af någon större betydelse”.

I ett fall har utskottet ansett bokhandlare eller annan utspridare böra ansvara för skrift, till hvars offentliggörande han bidragit, neml. då boktryckarens namn och tryckningsorten ej äro å skriften utsatta, hvilken ansvarighet motiveras dermed, att i sådant fall vanligen all utväg att upptäcka den verkliga gerningsmannen är för åklagaremagten afskuren, och följaktligen en dylik skrift, om den befunnes vara af brottsligt innehåll, ej kunde bestraffas. Detta vore en fara för rätts-tillståndet, och straffet borde då desto hellre läggas på

utspridaren, som denne icke härigenom ålades någon annan förpligtelse än den, han i alla händelser egde, neml. att efterse, det ifrågavarande uppgifter icke å skriften saknades. Bokhandlaren hade dessutom rätt att leda ansvaret ifrån sig genom att upptäcka antingen boktryckaren eller ock skriftens författare eller utgifvare. Detta fall af ansvarighet för utspridare skulle enligt motiverna (s. 20) vara det enda; men om någon säljer eller utsprider (eller ånyo af trycket utgifver) skrift, som i öfverensstämmelse med förslagets § 16 konfiskerats, så är han, derest han egt eller bort ega kunskap om konfiskationen, jemlikt samma § förfallen till ansvar efter det lagrum, enligt hvilket straff för det genom skriften begångna brottet förut blifvit ådömdt. Utskottet säger sig, hvad beträffar reglerna om ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll, icke afvika från gällande stadganden vidare, än att förhållandet mellan de ansvariga personerna vore med mera bestämdhet utstakadt, samt att derjemte den förmån beredts boktryckaren, att enligt förslagets lydelse åklagaren icke hade anledning att instämna boktryckaren till svaromål, så länge författare eller utgifvare vore honom bekanta, hvarigenom obehaget att inställa sig inför domstol vore boktryckaren i många fall besparadt.

Lika med 1869 års KU och på samma grunder ville det nu ifrågavarande afskaffa bestämmelserna om namnsedel och tillståndsbevis.

Då utskottet ansett de skäl, hvilka föranleda till särskilda bestämmelser, afvikande från allmänna lagens, rörande skrifter, tryckta inom riket, icke hafva samma betydelse i afseende på utrikes tryckta, till riket införda skrifter, har utskottet (§ 31) föreslagit, att i afseende på förbrytelse, begången genom utrikes tryckt och till riket införd skrift, skall gälla, hvad allmän lag stadgar om spridande af skrifter af brottsligt innehåll, dock med qvarstadsregler enligt särskilda grunder.

Slutligen hemställer utskottet, beträffande kommit-
terade för tryckfrihetens vård, att denna institution måtte
upphävas på skäl, som här ofvan blifvit anförda.

Emot den föreslagna § 15 gjordes åtskilliga an-
märkningar.

a) Af reservanter inom KU. Det vore svårt att
inse, hvarför den eljest ansvarige författaren skulle vara
mera fri, oaktadt han utsatt sitt namn, om han för-
anstaltade, att det brottsligt skrifna infördes i en tid-
ning, som antagligen spredes bland en större allmänhet,
än om han nöjde sig med att få in det uti en icke perio-
disk skrift, som sannolikt icke hade en så stor sprid-
ning att påräkna. Vål kunde man häremot invända,
att, då man icke funnit rådligt att för tryckfrihetsför-
seelser införa dubbel ansvarighet eller ansvar för del-
aktighet, utskottet af denna anledning nödgats bibehålla
det redan förut befintliga afsteget från en i allmänhet
rigtig grundsats och låta tidningens eller tidskriftens
utgifvare ansvara för allt, som i bladet eller skriften
inflöte, men det kunde vara fråga om, huruvida icke
just detta afsteg vore en bland orsakerna till bruket
af legda ansvariga utgifvare. Den verkliga tidningsut-
gifvaren hade att meddela allt, som tilldrager sig; han
måste härvid bero af meddelanden från andra, men
finne icke, äfven då författaren af en insänd uppsats
ville ansvara för innehållet, uti sin tidning upptaga
sådan uppsats utan att på sig öfverflytta ansvarsskyldig-
heten, och han försattes alltså i frestelse att anlita det
s. k. ansvaringsystemet för att skydda sin offentliga
verksamhet mot det afbrott, som eljest skulle kunna
blifva följden af ett mot honom anställt tryckfrihets-
åtal, äfven om han sjelf icke vore i egentlig mening
den brottslige. Farhågan, att ett nytt slags ansvaringar
skulle uppstå, om författaren, som utsatt sitt namn,
bure ansvaret, äfven då offentliggörandet skedde i en pe-
riodisk skrift, vore öfverdrifven, helst om lagen upp-

stälde sådana kvalifikationsbestämmelser för rättigheten att på eget ansvar i tryck offentliggöra skrifter, att ingen annan kunde uppträda som ansvarig författare eller utgifvare än den, som af allmänna lagen ansåges tillräknelig för sina handlingar och vore åtkomlig för åtal och för det straff, hvartill han kunde göra sig skyldig.

I enlighet härmed föreslå reservanterna, att § 15 mom. 1 måtte erhålla följande lydelse: "För innehållet af tryckt skrift ansvare författaren, om han sitt namn å skriften utsatt eller densamma till offentliggörande i tryck utlemnadt och derjemte, vid den tid då skriften utgafs, uppnått femton års ålder, var i riket bosatt och i åtnjutande af sin personliga frihet samt icke afvita eller eljest genom kropps- eller sinnessjukdom beröfvad förståndets bruk. Har icke någon sådan författare sig uppgifvit, hvilat ansvaret under samma vilkor på utgifvaren. Saknas något af de bestämda vilkoren för att ansvaret må åligga författaren eller utgifvaren, faller det på boktryckaren. Lag samma vare om ansvar för innehållet af särskild uppsats i tidning eller annan skrift, som innehåller bidrag af flere författare".

b) Inom kamrarna.

• Redaktionen vore icke tillfredsställande, enär stadgandet om författarens ansvarighet, *om han sitt namn å skriften utsatt*, kunde misstydas.

Vidare ansågs det föga välgrundadt, att, då något bedrägligt ej kunde föras boktryckaren till last, och han vid åtal å skrift inför domstolen uppgåfve namnet på den person, som hos honom anmält sig såsom författare eller utgifvare samt anlitat hans yrkesbiträde, och denne person inför domstolen äfven erkände detta, ehuru skäl vore att misstänka honom icke vara eller kunna vara det, boktryckaren likväl enligt §:ns lydelse skulle stånda ansvaret. Det kunde äfven inträffa, att boktryckaren saknade kännedom om, hvem den verkliga utgifvaren till en skrift vore, emedan, om denne själf infunnit sig,

boktryckaren måhända icke vågat åtaga sig skriftens tryckning, då han icke varit säker att utfå sin betalning för arbetet, hvarför uppgörelsen skett mellan boktryckaren och en af honom såsom fullt vederhäftig känd förläggare, hvilken han dock ingalunda kunnat tillskrifva författareskapet till skriften. Om nu boktryckaren uppgåfve namnet på denne, så hulpe det honom icke det minsta i fråga om brottmålsansvaret. Boktryckaren hade sett sig väl före i fråga om sjelfva affären och riktigt utbekommit betalning för tryckningen, men han kunde ej namngifva författaren och ej heller påstå, att den, med hvilken han uppgjort aftal, vore verkliga utgifvaren, och vid sådant förhållande skulle han stå kriminalansvar för skriftens innehåll, hvilket vore obilligt. Då enligt förslaget (§§ 8 och 10) hos justitiekanslern skall uppgifvas namnet på den person, som i egenskap af utgifvare *bestämmer* innehållet af tidning eller tidsskrift, och samma namn skall finnas tryckt på hvarje nummer af skriften, men i § 15 stadgas, att för allt, som offentliggöres i dylika pressalster, den skall ansvara, som i egenskap af utgifvare *bestämt* skriftens innehåll, så kunde ifrågasättas, om denne senare kan vara någon annan än den, hvars namn finnes å skriften utsatt. Och om nu icke en, utan flere bestämma skriftens innehåll, såsom då ett kollegium röstar om, hvad som skall i tidningen inflyta, så uppstode tvifvel om hvem, som i detta fall skulle vara den ansvarige, eller om måhända alla skulle tagas för hufvudet, hvarförutom stadgandet i tredje momentet af §:n skulle kunna så förstås, att den hos vederbörande myndighet namngifne ansvarige utgifvaren skulle kunna slippa den öfvertagna ansvarigheten, blott derigenom att han enskildt anlitat någon annan såsom biträde, hvilket skulle vara att eludera hela den på utgifvaren liggande ansvarigheten och göra det för utgifvaren mycket lätt att alltid blifva straffri, om han blott hade en ansvarig, som erkände, att det

varit han, som under utgifvarens frånvaro bestämt innehållet.

Man frågade derjemte, om icke utskottets förslag, att, derest utgifvaren af en brottslig skrift ej kan åtkommas, boktryckaren skall stånda ansvaret, kunde framkalla en ansvarig af nytt och knappast förbättradt slag. Ty det finnes ingen lättare sak än att genom några penndrag göra en person, som ingenting egde, till formel egare af ett tryckeri. Sedan man sålt tryckeriet, återköpte man det genom ett s. k. lösöreköp, som gjorde det omöjligt att hos återsäljaren uttaga böter eller skadestånd. Det vore ingen vinst att öfverflytta ansvaret från den, som tecknar sig som författare på en namnsedel, till den, som låter teckna sig som egare af ett tryckeri. Hvad tidning angår, så, om tendensen vore sådan, att tryckfriheten missbrukades, blefve icke den, som skrifer i tidningen, mest skyldig, icke heller utgifvaren, utan det moraliska ansvaret hvilade tyngre på tidningens *egare* eller det bolag, som leger författare, tillsätter redaktör och antager utgifvare samt sålunda bestämmer öfver tidningens hela hållning.

Slutligen framhölls ytterligare ¹⁾ den redan inom utskottet af reservanter anmärkta meningen, att, då författaren af en tidningsartikel undertecknat sitt namn, han i sådant fall sjelf borde bära ansvaret för hvad som skrifvits. Om, så resonnerade man, författaren till en icke periodisk skrift gifver sig tillkänna genom att utsätta sitt namn på bokens titelblad, så får han sjelf uppbära ansvaret för bokens innehåll. Oaktadt nu skillnaden emellan periodisk och icke periodisk skrift endast bestode deruti, att den ena utgäfvdes i nummerföljd och på bestämda tider, hvilket deremot ej vore förhållandet med den andra, hade man dock i afseende på pröfningen af den verkliga brottslige etablerat en omät-

¹⁾ Andra K. IV, s. 206.

lig och i sjelfva verket orättvis skilnad mellan författare-ansvaret för dessa tvenne slag af skriftställer och dervid förbisett, att sådant i vissa fall måste leda till systemet af legda ansvaringar. Det vore nemligen svårare för en tidningsutgifvare att för hvarje särskild artikel skaffa sig en person, som åtog sig ansvaret, ty denne skulle på förhand läsa igenom hvarje artikel, än att för hela tidningens innehåll skaffa sig en enda otillräknelig ansvarig.

KU:s förslag, hvad angick ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll, antogs med undantag af § 15 mom. 4 af första kammaren, men återförvisades med förslaget i dess helhet af den andra.

Tiden medgaf ej utskottet att före riksdagens slut vidtaga någon åtgärd i anledning af återremissen, hvadan förslaget förföll, men endast för att med vissa modifikationer, företrädesvis påkallade af de under riksdagens öfverläggningar i ämnet uttalade åsikter, åter framkomma vid 1872 års riksdag, hvars KU fann, att de *hufvudgrunder*, på hvilka 1871 års förslag hvilade, inom kamrarne tillvunnit sig ett temligen allmänt erkännande, och deraf hemtade anledning att åter upptaga frågan till förnyad handläggning.

I memorial n:o 6 med förslag till ny TF säger utskottet, att den anonymitetsrätt, som (sc. enligt gällande lag) blifvit författare medgifven, äfven när hans skrift befunnits brottslig, och emot hvilken, under förutsättning att straffet träffar i författarens ställe någon, som jemte honom med vetskap om skriftens innehåll väsentligen bidragit till dess offentliggörande, någon anmärkning icke försports, dock ej blifvit vederbörligen tillgodosedd genom 1871 års förslag, hvars 15 § i 1 mom. stadgat, att författaren skulle vara för tryckt skrifts innehåll ansvarig, om han sitt namn å skriften utsatt eller densamma till offentliggörande i tryck utlemnat. Långt ifrån att här medgäfves någon rätt för för-

fattare att välja, om han vill gifva sig till känna eller ej, egde han knappt utsigt att i något fall, när åtal anställdes, förblifva okänd. Ty hade han utlemnat skriften till offentliggörande — och detta måste han alltid i viss mån anses hafva gjort, så vida skriften utgäfves under hans lifstid, och manuskriptet icke blifvit honom utan hans vetskap eller mot hans vilja frånhändt — så stode det boktryckare eller utgifvare fritt att med anlitande af hvarje i allmän lag tillåtet bevisningsmedel bringa hans namn i dagen, och det låge en särskild uppmuntran till ett dylikt förfarande deri, att ansvaret för skriftens innehåll, så snart författaren upptäcktes, träffade honom ensam.

Utskottet, som ej godkänner detta system, föreslår följande lydelse af § 15 mom. 1: "För innehållet af tryckt skrift vare, med här nedan stadgade undantag, författaren ansvarig, om han låtit utsätta sitt namn å skriften eller annorledes erkänt sig hafva densamma till offentliggörande i tryck utlemnat. I annat fall ansvare utgifvaren."

Genom denna redaktion har utskottet sökt återföra bestämmelserna om författares ansvarighet till närmare öfverensstämmelse med hvad derom finnes stadgadt i gällande TF. Om författaren nemligen icke sjelf beredt tillgång till sådana bevismedel, som svara mot nuvarande namnsedel, exempelvis en skriftlig förbindelse till utgifvaren eller boktryckaren att af denne vid anställt åtal företes, så kan han, säger utskottet, endast genom frivilligt erkännande inför domstol att hafva utlemnat skriften till offentliggörande ådraga sig ansvar för dess innehåll. Hvarje anledning att, under förevändning af författarens befordrande till ansvar, efter honom anställa ransakning för att i strid med hans önskan få hans namn uppenbaradt, har utskottet på detta sätt velat undanrödja.

I afseende på periodisk skrift är utskottet fortfarande af den mening, att nuvarande TF:s stadgande i § 1 mom. 7 och § 4 mom. 7, som lägger ansvar för sådan skrifts innehåll uteslutande på utgifvaren, bör bibehållas af skäl, hvilka finnas anförda i utskottets vid 1871 års RD aflåtna memorial i ämnet. Men deremot finner utskottet det vara mindre egentligt att, på sätt KU i sitt förra förslag ifrågasatt, under samma kategori som periodisk skrift upptaga andra skrifter, hvilka innehålla bidrag af flera författare, enär det åtminstone icke låge i sakens natur, att för sådan skrift skulle finnas en utgifvare, som oberoende af de särskilde författarne bestämde, hvad i skriften skulle inflyta. I följd häraf, och då dylik skrift snarare vore att betrakta såsom en samling skrifter af flera författare, borde dermed i afseende på ansvarigheten icke förhållas annorlunda än efter 15 § 1 mom. Utskottet, som beträffande ansvarighet för öfversättare bibehåller den vid 1871 års RD föreslagna regel, vill på nyss anförda skäl åt § 15 mom. 3 gifva följande lydelse:

”För allt, som offentliggöres i tidning eller tidskrift ansvare den, som i egenskap af utgifvare bestämt skriftens innehåll.”

I samma § mom. 4 heter det:

”Är ej författare eller utgifvare känd, åligger det boktryckaren att inom tid, som Rätten honom förelägger, uppgifva ansvarig författare eller utgifvare; gör han det ej, eller kan han ej uppgiften styrka, eller varder han förvunnen att hafva gjort oriktig uppgift, ändå att densamma af den uppgifne erkännes, stånde han sjelf ansvaret. Vill utgifvare för undgående af ansvarigheten ansvarig författare uppgifva, vare lag samma.”

Här föreslås alltså icke någon ändring i innehållet af motsvarande bestämmelser i 1871 års förslag, hvar emot utskottet velat ändra redaktionen så, att det blefve uppenbart, *dels* att, med den inskränkning i afseende på

www.libtool.com.cn

bevismedlen, som föränledes af mom. 1, samma regler gälla för utgifvare, när han för undgående af ansvarigheten vill uppgifva författare, som för boktryckare, när han vill för samma ändamål hänvisa till författare eller utgifvare, *dels* att det endast tillkommer den tilltalade att uppgifva den, på hvilken han vill afleda ansvaret, utan att åklagare eller enskild målsegande dervid har annan rätt än att efter befogenhet söka ådaga lägga uppgiftens origtighet, hvarvid, om han deri lyckas, ansvaret stannar på den, som lemnat uppgiften.

Då pröfningen af, hvem som bör ansvara för en skrifts innehåll, enligt utskottets förslag tillkommer domstolen och alltså måste följa legala bevisregler, har utskottet menat sig böra tillse, att åt boktryckare eller utgifvare åtminstone ej lemnas tillfälle att med anlitan af i formelt afseende bindande bevismedel leda ansvaret ifrån sig på personer, hvilka sakna nödiga kvalifikationer, på sätt reservanterna inom föregående års KU framhållit vid det af dem gjorda förslag till § 15 mom. 1 (se ofvan), och i enlighet härmed har första punkten af § 15 mom. 5 i nu ifrågavarande förslag blifvit affattad, hvarjemte punkten 2 af samma moment upptagit det stadgandet, att för att kunna såsom ansvarig utgifvare af tidning eller tidskrift godkännas erfordras att vara svensk undersåte och i åtnjutande af medborgerligt förtroende.

Beträffande förbrytelse, begången genom utrikes tryckt och till riket införd skrift, upprepar utskottet det förslag, som 1871 års KU afgifvit, och detsamma gäller om borttagandet af den institution, som kallas kommitterade för tryckfrihetens vård.

Åtskilliga reservanter inom utskottet ville, att § 1 mom. skulle lyda sålunda:

"För innehållet af tryckt skrift vare med här nedan stadgade undantag författaren ansvarig, om han ut-

www.libtool.com.cn
 lemnat skriften för att i tryck offentliggöras. I annat fall ansvare utgifvaren.”

Mot utskottets förslag anfördes, att, då enligt det samma författaren skulle vara ansvarig för innehållet af tryckt skrift allenast i det fall, att han låtit utsätta sitt namn å skriften eller annorledes erkänt sig hafva det samma till offentliggörande i skrift utlemnadt, så, jemte det man kunde tveka, huruvida meningen vore, att ansvarighet för författaren egde rum, när helst han gjorde ett sådant erkännande, eller om dertill fordrades, att erkännandet skulle vara afgifvet före eller vid skriftens utlemnande till tryckning, hvilket senare dock vore allt för orimligt, måste stadgandet likväl alltid tydas derhän, att, der ett dylikt erkännande icke afgåfves, bevisning om rätta förhållandet icke finge förebringas hvarken af utgifvaren eller boktryckaren, ej heller af åklagaren. Härigenom skulle följaktligen ännu bättre än förut beredas tillfälle att flytta ansvaret från den verkliga skyldige till en jämförelsevis oskyldig — att begagna s. k. ansvaringar, hvilka finge plikta för andras synder, äfven om de handlat i god tro, men icke haft nog klokhet att på förhand taga författarens skriftliga, med vittnen styrkta erkännande, att skriften blifvit af honom utlemnadt i afsigt att få den i tryck offentliggjord, eller annorledes försett sig med fullgiltigt bevis om ett sådant erkännande.

Äfven det af utskottet föreslagna mom. 3 af ifrågavarande § framkallade reservanter, hvilka såsom sin mening upptogo följande: ”Är ej författarens eller utgifvarens namn känt, åligger det boktryckaren att inom tid, som Rätten honom förelägger, uppgifva ansvarig utgifvare; gör han det ej, eller kan han ej uppgiften styrka, eller blifver han förvunnen att hafva gjort riktig uppgift, stånde han sjelf ansvaret. Vill utgifvare, för undgående af ansvarigheten, ansvarig författare uppgifva, vare lag samma; dock eger utgifvare af *tid-*

ning eller *tidskrift* ej rätt dertill, derest ej författarens namn finnes undertecknad den del af skriften, som utgör föremål för åtal.”

Skälet till, att äfven i en periodisk skrift författare af någon särskild artikel eller afhandling borde därför ansvara, oaktadt han vore en annan än tidskriftens förläggare, syntes tydligt kunna följa af tryckfrihetslagens ordalydelse, att med ordet skrift ”förstås allt hvad genom tryck under allmänhetens ögon lägges.” En tryckt afhandling eller särskild artikel, som förekommer i en tidning, vore således ovilkorligt en skrift i tryckfrihetslagens mening. Man kunde ock tänka sig, att de särskilda medarbetarne i en tidskrift eller tidning öfverenskommit att underteckna sitt namn under hvar sin afdelning för att ansvara därför inför allmänheten, samt att en dylik öfverenskommelse vore träffad med särskilda artiklars författare, som icke deltog i den dagliga redaktionen. Man måste då fråga sig, om det icke vore förenligare med rätt och sanning, att hvarje sådan författare skulle kunna få ansvara för hvad han skrifvit, än att en enda person skulle, i strid med rättsgrunden och med den allmänna föreskriften, att för hvarje skrift författaren skall vara ansvarig, tagas för hufvudet äfven för det, han icke skrifvit, och således, der en skrift funnes brottslig, straffas för ett brott, som icke han, utan en annan begått. Deremot borde det i många fall lända till nytta, att sådana upplysningar kunde framkomma, för hvilka författaren ville åtaga sig ansvaret medelst sitt namns utsättande, men som en utgifvare icke på eget äfventyr vågade befordra till tryck, emedan han icke vore i tillfälle att bedöma deras sanningsenlighet.

En af utskottets medlemmar uttryckte slutligen sitt ogillande af, att enligt utskottets förslag domstolen kunde återföra hela ansvaret på boktryckaren, enär domstolen på ganska ringa bevisning kunde förklara, att den uppgifne utgifvaren eller författaren icke besuttede sådana

egenskaper, att han kunnat "bestämma" den ifrågavarande skriftens innehåll. Huruvida äfven boktryckaren kunnat bestämma d. v. s. varit mäktig bedöma skriftens innehåll, sattes ej i fråga; han gjordes utan vidare ansvarig, äfven om han på grund af ett med utgifvaren i fullkomligt god tro upprättadt kontrakt som säkrast ansett sig ansvarsfri, och härmed återfördes man till de tider, då, derigenom att yttersta ansvaret vältrades på boktryckaren, denne af fruktan för hvad som kunde drabba honom utöfvade öfver tryckfriheten en censur, som helt och hållet dödade densamma. Vid behandlingen inom kamrarne ¹⁾ af utskottets förslag upprepades flera af de inom utskottet reservationsvis gjorda anmärkningarna. Särskildt framhölls, att orden "den, som i egenskap af utgifvare bestämt skriftens innehåll" vore ett obestämdt uttryck, som kunde åsyfta lika väl sjelfva utgifvaren som någon annan, hvilken för tillfället bestämt skriftens innehåll, och att derigenom i sista hand ansvaret kunde föras öfver på den kanske alldeles oskyldige boktryckaren.

Första kammaren biföll förslaget med undantag af vissa punkter, deribland § 15 mom. 1, som återförvisades. Af andra kammaren blef efter slutad öfverläggning om § 15 denna såväl som öfriga §§ afslagen, hvadan utskottets förslag har förfallit.

Som stöd för den meningen, att någon väsentlig olägenhet för tidningsutgifvare icke kan uppstå af en så vidt utsträckt ansvarighet som den, hvilken nu efter lag eger rum, åberopar meranämnda utskott, att i det förslag till ändringar i TF, som enligt uppdrag af det i Göteborg år 1869 samlade publicistmöte utarbetats af särskilde kommitterade och vunnit det två år derefter i Stockholm sammanträdande mötets bifall, ifrågavarande

¹⁾ Första kammarens prot. d. 10 apr. 1872 Band. 2 s. 392 ff.; Andra kammarens prot. s. d. Band. 3 s. 314 ff.

stadgande om utgifvares ansvarighet blifvit lemnadt utan någon anmärkning.

Detta förslag ¹⁾ utbyter reglen om tillståndsbeviset mot en föreskrift, att den, som vill utgifva tidning eller tidskrift, skall derom göra anmälan och uppgifva skrifvens titel hos vederbörande rådhusrätt, som ofördröjligen underrättar justitiekansleren eller hans ombud, samt att utgifvaren skall vara skyldig att å hvarje nummer utsätta sitt namn i egenskap af utgifvare. De två första punkterna i nu gällande TF:s § 1 mom. 6 hafva i förslaget blifvit sammanslagna till *en* med följande förändrade innehåll: "Om förf. ej vill å tryckt skrift låta sitt namn utsättas, åligge honom att tillställa boktryckaren en förseglad sedel, innehållande författarens namn och hemvist med påskrifvet betyg af tvenne på orten väl kända, inom Sverige boende svenske medborgare, att den person, hvilkens namn och hemvist sedlen innehåller, är skrifvens författare, och skall författareansvar åligga dessa namnsedelsvittnen, i händelse skriften inom laga tid åtalas skulle, och författarens namn och hemvist befunnes origtigt uppgifna eller i sedlen saknades." Och i sammanhang härmed har 8 mom. första stycket ändrats sålunda: "Vid rättegångens början vare boktryckare skyldig att onämnd författares namnsedel till domstolen ingifva. I annat fall stånde han författareansvar, så framt icke den verkliga författaren sig hos domaren själfmant tillkännagifver. Domaren eger att genast, sedan namnsedel blifvit aflemnad, densamma öppna och den derigenom upptäckta rätta parten för domstolen inkalla."

¹⁾ Dess fullständiga titel är: Förslag till ändringar i Tryckfrihetsförordningen. Enligt uppdrag af andra svenska publicistmötet i Göteborg 1869 utarbetadt och till det tredje publicistmötet i Stockholm 1871 öfverlemnadt af A. Gumælius, A. Hedén, Aug. Sohlman och H. Wieselgren. Tryckt som manuskript. Stockholm 1871.

I motiveringen heter det bland annat, att förslaget visserligen med afseende på den i TF stadgade tillsyn öfver pressen bibehållit skyldigheten att göra *anmälan* om tillämnadt utgifvande af periodisk skrift, men deremot utplånat allt det, hvarigenom intyg om dylik anmälan dels får karakteren af ett s. k. tillståndsbevis, dels kan användas såsom uteslutande giltigt bevis om hvem, som skall för pressförbrytelse ansvara. Genom uteslutande af föreskriften i § 1 8:o, att, när rättegång angår dagblad eller periodisk skrift, utgifvarens namn skall af offentlig myndighet uppgifvas, vore den faktiska skilnaden mellan verklig utgifvare och s. k. ansvarig utgifvare utplånad. Ett diariibevis öfver gjord anmälan om tillämnadt utgifvande af en tidning skulle således ej längre ega någon betydelse eller verkan för att binda ansvaret för pressförbrytelsen vid en person, som hvarken faktiskt vore eller ens kunde vara verklig tidningsutgifvare. Då det visat sig, att bestämmelserna i § 1 mom. 6 af nu gällande TF kunnat af en domstol ända derhän missförstås, att en namnsedel godkänts såsom bevis om författareskap, ehuru namnsedelsvittnena endast intygat, att den person, som undertecknat "namnsedeln", bure det namn och drefve det handverk, han sjelf uppgifvit, hade förslaget försökt ett förtydligande, som man hoppades skulle utesluta möjligheten af hvarje missförstånd om namnsedlens rätta beskaffenhet. Nuvarande § 4 mom. 7 och 9 skulle enligt förslaget utgå, hvaremot § 1 mom. 7 bibehölles i dess ursprungliga lydelse.

I "Utlåtande af publicistklubbens kommitterade i fråga om tryckfrihetsförordningens omarbetande" (Stockh. 1886) förordas nu gällande lagstiftnings hufvudprinciper beträffande ansvarighet för tryckt skrift, men detaljförslag förekomma icke.

Sådana äro deremot upptagna i tvenne anonyma förslag till tryckfrihetslag, tryckta det ena i Göteborg 1885 och det andra i Stockholm 1886, af hvilka

det förra refererar sig till ett i Kongl. Justitiedepartementet förvaradt, till största delen i s. k. öfvertryck uppsatt förslag till tryckfrihetslag jemte motiver, hvilket sistnämnda (utan årtal eller författarenamn) är af den betydelse för vårt ämne, att det i denna framställning ej torde böra förbigås. Förslagsställaren anser tillräckliga skäl ej finnas att frångå det straffsystem, som i fråga om tryckfrihetsbrott hos oss följts ända sedan 1766, att endast *en* person straffas, men att *en* person ock bör vara under alla omständigheter åtkomlig för straffet. För vanliga skrifter syntes någon annan bestämmelse ej erforderlig än att författare, utgifvare eller förläggare ¹⁾ samt boktryckare i nu nämnd ordning svara. Vore författare och utgifvare ej kända, instämde boktryckaren, hvars namn skulle finnas å skriften, och hvars sak det blefve att framvisa utgifvare eller författare, om han ej ville sjelf träffas af ansvaret; och i enlighet härmed har förslaget § 12 mom. 2 erhållit denna lydelse: "För innehållet af annan tryckt skrift (sc. än periodisk) ansvare författaren. Har författaren ej gifvit sig tillkänna, eller har skriften utgifvits utan hans samtycke, eller är han under 18 år, eller kan han ej anträffas inom riket, ansvare utgifvaren eller förläggaren. Kan det ej styrkas hvem som är utgifvare eller förläggare, eller är han under 18 år, eller kan han ej anträffas inom riket, ansvare boktryckaren."

Hvad åter beträffar tidning eller tidskrift, till hvilken flera författare bidraga, behöfdes en särskild bestämmelse om, hvilken af dessa skulle för innehållet svara. Felet i nuvarande lagstiftning låge deri, att det vore tillåtet att uppgifva hvem som helst såsom utgifvare af periodisk skrift, endast han hade medborgerligt förtroende, och att den uppgifne alltid toges för god såsom

¹⁾ De två sista benämningarna fattas såsom olika uttryck för samma sak.

ansvarig för skriftens innehåll, antingen han tagit befattning med densamma eller ej, utan att i sistnämnda fall något ansvar träffade den verkliga brottslige. Förslaget uppställer därför (§ 9) vissa fordringar på den, som skulle ega förestå redigerandet af periodisk skrift, nemligen, att han skulle vara svensk undersåte, råda öfver sig och sitt gods (således ej sitta häktad), åtnjuta medborgerligt förtroende och vara bosatt inom riket. För den händelse, att han ej egde dessa egenskaper, eller att han, om han egde dem, dock uppenbarligen vore af förläggaren eller boktryckaren legd, icke för att redigera tidningen, utan endast för att uppbära ansvaret för de förbrytelser, hvartill den verkliga redaktören gjorde sig skyldig, erbjöde sig två vägar att följa.

A. Den ena vore den tyska presslagens, som i reglen straffade den uppgifne redaktören för det genom skriftens innehåll begångna brottet, men sökte garantier för, att den uppgifne ock skulle vara den verkliga brottslige, deri, att man med särskildt straff belade förläggaren eller boktryckaren, derest de uppgifvit en icke kvalificerad person eller en sådan, som ej vore verklig redaktör. Detta sätt att gå till väga möjliggjorde lika snabb rättegång i tryckfrihetsmål som hittills, hvilket, i synnerhet när skriften blifvit belagd med qvarstad, vore af vikt. Den på skriften såsom ansvarig redaktör uppgifne toges, såvida uppgiften skett med hans samtycke, genast för hufvudet, och någon annan finge ej uppsökas. Deremot kunde, om denne ej ansåges vara den verkliga brottslige, vid sidan af tryckfrihetsmålet och oberoende af detta föras en särskild rättegång angående ansvar å boktryckare och förläggare, som falskeligen uppgifvit ansvarig redaktör. Att i en sådan rättegång afgöra, huruvida den uppgifne verkliga vore att anse såsom ansvarig redaktör eller ej, borde bäst öfverlemnas åt domstolarnes fria pröfning. Att till deras ledning i lagen definiera begreppet "ansvarig redaktör" (den som

bestämmer skriftens innehåll, den som leder redaktionen o. d.) måste, heter det, leda till svårigheter i särskilda fall. En sådan definition skulle nemligen för att passa in på alla tidningsföretag förutsätta, att den ansvarige redaktörens ställning vid alla dylika företag vore densamma. Att föreskrifva något sådant vore emellertid ett onödigt ingrepp i redaktionens dispositioner. Om ej den, som hade högsta ledningen af tidningen och bestämde dess riktning, ville vara ansvarig, så vore man lika väl betjent dermed, att ansvaret bures af någon annan, endast han i redaktionen af tidningen eller någon af dess afdelningar toge verksam och afgörande del. Den enda nödiga fingervisning i detta afseende låge i benämningen *redaktör*, som mera direkt än *utgifvare* hänvisade på den intellektuele arbetaren.

De ledande grundsatzerna i detta alternativ hafva funnit uttryck *dels* i stadgandet, att hvarje nummer eller häfte af tidning eller tidskrift skall upptaga namn på en *ansvarig redaktör* vid bötesäfventyr för boktryckaren och förläggaren, derest de göra sig skyldiga till försumlighet i berörda afseende, *dels* i straffbestämmelser, för den händelse någon blifvit falskeligen uppgifven som ansvarig redaktör, eller om i denna egenskap uppgifvits någon, som icke, enligt hvad ofvan sägs, är dertill behörig, skolande straffet drabba i förra fallet boktryckaren och förläggaren och i senare fallet desse äfvensom den uppgifne redaktören, der han om uppgiften egt kunskap och dertill samtyckt ¹⁾, *dels* slutligen i reglen, att för allt, som offentliggöres i tidning eller tidskrift, den skall ansvara, hvilken å det nummer eller häfte, hvarom fråga är, såsom ansvarig redaktör uppgifvits (§ 12 mom. 1).

B. Den andra utvägen är, heter det, att, om den uppgifne redaktören saknar vissa kvalifikationer eller är

¹⁾ § 7 mom. 1; § 8 mom. 2; § 9 mom. 2.

www.libtool.com.cn
 falskeligen uppgifven som redaktör, låta ansvaret för skriftens innehåll öfvergå till den, som kan antagas vara den verkliga utgifvaren, eller ock till boktryckaren. I detta fall vore särskilda straffbestämmelser för angifvande af obehörig eller falsk redaktör icke behöfliga, men deremot blefve nödvändigt att söka definiera "ansvarig redaktör", då fråga uppstode att i rättegång ådagalägga *hvem*, som vore det. Att tryckfrihetsmålet härigenom droges ut på tiden vore uppenbart, men å andra sidan vunnes ett med rättvisans fordringar bättre öfverensstämmande resultat, om det lyckades att öfverbevisa den verkliga utgifvaren.

I enlighet härmed är det alternativa förslag, hvarom nu är fråga, så affattadt:

"För allt, som offentliggöres i tidning eller tidskrift, svare ensamt dess ansvarige redaktör. Var han obehörig att innehafva sådan befattning, eller finnes det, att den, som å skriften angifvits såsom ansvarig redaktör ¹⁾, i sjelfva verket ej bestämmer dess innehåll, utan antingen falskeligen angifvits såsom ansvarig redaktör eller, der angifvandet skett med hans samtycke, uppenbarligen endast för skens skull lånat sitt namn åt skriften, vare utgifvaren eller, derest han är okänd, eller icke fyllt 18-år, eller icke kan inom riket anträffas, boktryckaren för innehållet ansvarig."

Härmed hafva vi redogjort för ifrågavarande förslag, i hvad det angår särskild ansvarighet för periodiska och särskild för icke periodiska skrifter.

För öfrigt förekomma stadganden derom, att öfversättare af skrift anses i fråga om ansvar för dess innehåll såsom författare;

att den, som utsprider skrift, hvarå boktryckares namn och tryckningsorten ej äro utsatta, skall, likale-

¹⁾ I hvarje nummer eller häfte skall upptagas "namnet på den, som i egenskap af ansvarig redaktör bestämmer skriftens innehåll".

des i fråga om ansvar för innehållet, anses som *boktryckare*, derest ej styrkas kan, från hvilket boktryckeri skriften utgått (§ 12 mom. 3—4);

att för omyndigs eller aktiebolags räkning boktryckeri- eller bokhandelsrörelse ej må drifvas, med mindre förmyndare eller någon af bolaget antagen föreståndare, hvilken sjelf är behörig att utöfva rörelsen, åtager sig de skyldigheter och det ansvar, som enligt förslaget åligga boktryckare eller bokhandlare (§ 6);

att den, som säljer eller utsprider till konfiskation dömd skrift eller del deraf eller ånyo af trycket utgifver, hvad deri befunnits brottsligt, skall vara förfallen till ansvar efter samma lagrum, enligt hvilket det genom skriften begångna brott förut blifvit bestraffadt; samt

att åtal för tryckt skrifts innehåll ej må af allmän åklagare anställas, sedan sex månader förflutit från den tid, ett exemplar af skriften blifvit till Justitiekanslern eller hans ombud aflemnadt (§ 16)¹⁾.

I fråga om utrikes på *svenska* språket tryckt skrift, som till riket införes, har förslagsställaren ej funnit skäl att göra annat undantag från det, som stadgas om inrikes tryckt skrift, än att utspridaren, den ende i förbrytelsen delaktige, som kan inom landet anträffas, göres ansvarig för innehållet (§ 27). Beträffande skrifter, tryckta på *främmande* språk och till riket införda, har åter annat stadgande ej ansetts erforderligt, än att, om de befunnes brottsliga, de finge inom viss tid ur riket utföras vid äfventyr af konfiskation (*ibid.*).

Slutligen innehåller förslaget, att dess stadganden gälla alla skrifter med dertill hörande afbildningar samt musikalier med text, ehvad de utgått från tryckpressen eller blifvit mångfaldigade genom andra likartade mekaniska medel (§ 2); och att berörda stadgande ej må

¹⁾ Detta bör enligt § 10 ske samtidigt med skriftens utlemnande till försäljning eller spridande på annat sätt.

tillämpas å tryckt skrift, som icke blifvit utlemnad till försäljning eller till spridande på annat sätt (§ 3).

Vid granskning af detta förslag har författaren till ofvan anmärkta, år 1885 tryckta förslag till tryckfrihetslag velat beträffande frågan om ansvarighet för innehållet af periodisk skrift i hufvudsak ansluta sig till alternativet n:o 2, sådant det här ofvan blifvit framställt, dock med vissa afvikelser. Ansvarigheten skulle i första runnet bäras af den utgifvare eller redaktör, hvars namn, enligt hvad särskildt föreslås, skulle vara utsatt å hvarje nummer eller häfte af tidning eller tidskrift, och hvilken det åläge att bestämma öfver skriftens innehåll, dock med rätt att på medarbetare öfverlåta författareansvaret för särskilda uppsatser i tidskriften eller afdelningar i tidningen, då desse författares eller medredaktörers namn och särskilda verksamhetsfält tydligt uppgåfves jemte ansvarige utgifvarens (§ 12).

Förslaget, som för falska uppgifter i nyssnämnda afseende bestämmer bötesstraff å såväl den uppgifne utgifvaren, redaktören eller artikelförfattaren, derest han om uppgiften egt kunskap och dertill samtyckt, som ock förläggaren (§ 13), stadgar vidare, att, om ifrågasvarande uppgifter verkligen varit origtiga eller falska, ansvarigheten för den periodiska skriftens innehåll skall falla å den, som ombesörjt och bekostat den brottsliga skriftens utgifvande. Kunde ej heller han uppdragas, borde ansvaret drabba boktryckaren (§ 22).

I öfrigt har författaren till föreliggande förslag med vissa mindre väsentliga modifikationer anslutit sig till det nyss förut afhandlade.

Förslaget af år 1886. (se ofvan s. 211 in f.) har uppenbarligen legat till grund för ett annat, neml. det, som i form af nådig proposition till lagtima RD:n i Stockholm den 15 Jan.—5 Mars 1887 (n:o 21)

afgafs af Kongl. Maj:t om antagande af ny tryckfrihetslag och dermed sammanhängande ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen. De hufvudsakliga olikheterna mellan 1886 års förslag och Kongl. Maj:ts proposition komma att vid framställningen af denna senare her nedan återgifvas.

I det statsrådsprotokoll d. 14 Febr. 1887, som bifogats propositionen, framhålles, att förnämsta skälet för densamma vore bristerna i gällande stadganden om ansvarighet för tryckt skrifts innehåll. Här syftas närmast och i synnerhet på bruket af legda ansvaringar, hvilket den kongl. propositionen söker afskaffa.

Hvad beträffar icke periodisk skrift bibehålles det nuvarande systemet i dess allmänhet. Reglen anses böra vara den, att för innehållet af sådan skrift författaren är i första rummet ansvarig, samt att, om det ej kan visas, hvem han är, utgifvaren, förläggaren eller boktryckaren ansvara i ordning efter hvarandra. En undantagslös tillämpning af denna regel skulle emellertid, heter det, kunna i vissa fall framkalla betänkliga missbruk. Om en författare bosatte sig utom riket, skulle hans brottsliga skrifter kunna ostraffadt utgifvas och spridas inom riket. Utgifvare, förläggare och boktryckare behöfde endast hänvisa på den kände författaren, och denne kunde, såsom bosatt å utländsk ort, ej dragas inför rätta. Ungefär samma förhållande inträffade, om författaren väl vistades inom riket, men vore i den belägenhet, att straff ej kunde honom ådömas, såsom då han vore minderårig eller efter skriftens författande förlorat förståndets bruk, eller att det straff, som kunde följa på tryckfrihetsbrottet, blefve för honom af ringa eller ingen betydelse, såsom då han efter skriftens författande för annat brott underginge straffarbete, kanske på lifstid. Allt detta gälde i tillämpliga delar äfven utgifvare och förläggare.

I enlighet härmed har förslaget § 30 erhållit denna lydelse:

1:o) "För innehållet af tryckt skrift, med undantag af tidning eller tidskrift, ansvarare författaren. Kan det ej visas hvem han är, vare utgifvaren för innehållet ansvarig. Finnes ej särskild utgifvare, eller kan det ej visas hvem han är, ansvarare förläggaren, och, om särskild förläggare ej finnes, eller det ej kan visas hvem han är, boktryckaren.

2:o) Var författare, utgifvare eller förläggare, hvilken ansvaret för tryckt skrifts innehåll bort åligga vid den tid, då skriften utgafs, *i anseende till ålder eller sinnesbeskaffenhet sådan, att ansvar enligt lag ej kan honom ådömas, eller undergick han då straffarbete, eller var han vid den tiden icke i riket bosatt, och kan han i sistnämnda fall ej heller, då ansvaret göres gällande, här i riket anträffas, svare i hans ställe den, som, enligt hvad i 1 mom. sägs, närmast efter honom är för skriftens innehåll ansvarig*"¹⁾.

Förslaget har, som man ser, undanröjt det vitsord, som tillagts namnsedlen, och tillåter i stället bevisning genom hvilket slags bevismedel som helst derom, att annan person än den uppgifne är författare etc. På någon rätt att få med behållande af sin anonymitet, äfven då skriften gjorts till föremål för åtal, låta en oskyldig undergå straff i sitt ställe har neml. författaren ej ansetts ega anspråk.

Hvad *periodisk* skrift angår, gör emellertid förslaget *hufvudredaktören* ansvarig för dess innehåll och medgifver ej inquisition efter författarne till de särskilda uppsatser, som i skriften förekomma, helst detta förhållande af den periodiska pressens representanter ansetts som ett oeftergifligt vilkor för dess sjelfständighet

¹⁾ I 1886 års förslag finnas de kursiverade orden ej upptagna.

och existens. Fråga blefve då, huru man, när ansvar för skriftens innehåll skulle göras gällande, måtte kunna träffa den verkliga hufvudredaktören. Såsom sådan får endast den erkännas, som är svensk undersåte, råder öfver sig och sin egendom, åtnjuter medborgerligt förtroende och personlig frihet samt är bosatt inom riket (§ 23); och för att undanrödja den uppfattning, som gjort sig gällande, att den, som hos chefen för justitiedepartementet uppgifvits såsom utgifvare, också nödvändigt måste antagas vara det, har skyldigheten att meddela denna uppgift borttagits. I stället föreskrifves, att å hvarje nummer eller häfte af tidning eller tidskrift skall utsättas namnet på den, som i egenskap af hufvudredaktör har inseende öfver skriftens utgifvande och eger bestämma dess innehåll (§ 22). Man har tänkt sig, att denna föreskrift, som tillika lemnar domstolarne någon vägledning vid pröfning af frågan hvem, som är hufvudredaktör eller ej, skulle i sin mån stäfja bruket af legda ansvaringar, då en tidning, som vore mån om sitt anseende, svårligen skulle vilja vedervåga detta genom att inför allmänheten uppträda med ett uppenbarligen falskt redaktörsnamn. Förslaget förutsätter emellertid uttryckligen möjligheten deraf, att uppgiften kan vara oriktig, och belägger en sådan uppgift med straff alldeles oberoende deraf, huruvida skriftens innehåll är brottsligt eller icke (ibid.). En skenredaktör skulle aldrig ansvara för skriftens innehåll, utan skulle sådant ansvar åligga den verkliga redaktören, eller, om det ej kunde visas, hvem han vore, förläggaren, hvilken jemväl borde bära ansvaret för skriftens innehåll, då han till redaktör antagit någon, som saknar erforderliga kvalifikationer. Också heter det i § 31 mom. 1—2: "För innehållet af tidning eller tidskrift svare, der ej annorlunda här nedan sägs, hufvudredaktören. Finnes hufvudredaktörens namn ej å skriften utsatt, eller finnes uppgiften derom vara falsk eller eljest

origtig, och kan det ej visas hvem hufvudredaktören är, eller var hufvudredaktören, efter ty i 23 § sägs, obehörig att utöfva sådan befattning, vare förläggaren ansvarig för skriftens innehåll"; hvarefter tillägges i mom. 3, att, om det ej kan visas, hvem förläggaren är, eller om i afseende på honom inträffar sådant fall, som omförmäles i 30 § 2 mom., *boktryckaren* skall vara ansvarig.

Då det allmänna rättsmedvetandet ej kunde känna sig tillfredsstäldt dermed, att hufvudredaktören under en längre sjukdom eller bortresa stode som ansvarig för hvad i tidningen förekomme, hvaremot det ej låge någon juridisk orimlighet deri, att han underginge straff för hvad som brutits på hans ansvar, om han under en kortare tids hinder för honom att bestämma skriftens innehåll bibehölle redaktörskapet i egen person, fullt litande på sin redaktionspersonals uppmärksamhet och goda vilja, hade § 22 mom. 3 blifvit i öfverensstämmelse härmed affattad. "Varder hufvudredaktör af tidning genom tillfälligt förfall hindrad att utöfva inseende öfver tidningens utgifning och bestämma dess innehåll, må han ändock under en tid af högst åtta dagar låta å tidningen uppgifva sig såsom hufvudredaktör, och vare han, der så sker, ansedd såsom hufvudredaktör af tidningen äfven under denna tid". Ett dylikt stadgande fans ej i 1886 års förslag, som deremot, sannolikt för att undanrödja den sista förevändningen för ansvarings-systemet, tillät, att, om för någon bestämdt betecknad och från öfriga delar tydligt skild hufvudafdelning af skriften funnes anställd särskild, behörigen qualificerad redaktör, hvars verksamhet i berörda egenskap vore å skriften angifven, denne skulle för innehållet af samma afdelning få vara ansvarig i hufvudredaktörens ställe (§ 31 mom. 4). Med erkännande af det principiellt rigtiga häruti har den kongl. propositionen dock ej vågat förorda en dylik anordning af fruktan, att den under rådande förhållanden endast skulle bidra att i en ny

form och på ett nytt fält gifva näring åt det system, som det vore en af lagens uppgifter att söka utrota. Det vore neml. vidare lättare att presentera en antaglig ansvarig såsom redaktör af notis- eller annonsafdelningen i en tidning än att med hopp om framgång utgifva honom såsom hela tidningsföretagets ledare.

En annan inskränkning i reglen om hufvudredaktörens uteslutande ansvar har deremot den kongl. propositionen föreslagit. Tidningspressen vore i hög grad beroende af medverkan af personer, hvilka stode utom den egentliga redaktionen, men bidroge med uppsatser, innehållande faktiska meddelanden eller utredningar i förekommande ämnen. En särskild form för sådana meddelanden vore annonsen. För medarbetare sådana som de nyssnämnda låge frestelsen nära att öfverskrida det tillåtnas gräns, då de visste sig hvarken kunna kontrolleras af redaktören eller under några förhållanden ställas till ansvar för hvad de skrifvit. Och å andra sidan måste en samvetsgrann redaktör mången gång föredraga att icke offentliggöra ett meddelande, som möjligen kunde innehålla fullt rigtiga uppgifter, för hvilka han dock af obekantskap med förhållandena ej vågade ikläda sig ansvar. Det borde därför lända redaktören liksom allmänheten till bättnad, att ett medel gäfves, hvarigenom författaren kunde dragas till ansvar för innehållet af en sådan uppsats. För att ej främja uppkomsten af ett nytt slag af ansvaringar borde redaktören ansvara jemte författaren, dock med straffnedsättningsrätt för domstolen, när redaktören funnes hafva handlat i god tro. Dessa grundsatser hafva kommit till uttryck i § 31 mom. 4, som stadgar: "Författare af särskild uppsats i tidning eller tidskrift, så ock den, hvilken låtit i tidningen eller tidskriften införa annons, vare jemte hufvudredaktören ansvarig för uppsatsens eller annonsens innehåll, der han genom att låta vid densamma utsätta sitt namn eller annorledes åtagit sig sådant an-

svar; och må i ty fall rätten kunna, om den finner skäligt, nedsätta straffet för hufvudredaktören under hvad i allmänhet bör å brottet följa¹⁾.

Den kongl. propositionen föreslår vidare:

att den, som utgifver öfversättning af annans skrift²⁾, i fråga om ansvar för innehållet skall anses som författare, och att detsamma skall gälla om den, som utgifver annans skrift utan hans samtycke eller utgifver skrift, hvars författare afidit (§ 32);

att den, som säljer eller annorledes sprider tryckt skrift, hvarå saknas uppgift om boktryckarens namn eller firma eller om tryckningsorten, skall i fråga om ansvar för skriftens innehåll anses såsom boktryckare, der det ej kan styrkas, från hvilket boktryckeri skriften utgått, och att samma regel skall tillämpas på den, som säljer eller annorledes sprider tryckt skrift, hvarå honom veterligt boktryckarens namn eller firma eller tryckningsorten äro origtigt uppgifna (§ 33)³⁾; samt

att, om författare, utgifvare eller hufvudredaktör saknar tillgång till betalning af böter, skadestånd eller rättegångskostnad, som i anledning af åtal för tryckt skrifts innehåll ådömts honom efter den föreslagna lagen, skriftens förläggare skall vara för betalningen deraf ansvarig (§ 34).

Stadgandet i § 34 gäller ej om författare, som omförmåles i 31 § 4 mom. (ibid.), men har i öfrigt tillämplighet å såväl periodisk som annan skrift. Att skriftens förläggare, som lika med författaren och redaktören, och mången gång i vida högre mån än desse, droge inkomst af skriften, samt icke sällan bestämde, om icke dess lydelse i hvarje särskildt fall, åtminstone

¹⁾ De kursiverade orden finnas ej i 1886 års förslag.

²⁾ I 1886 års förslag hette det: "den, som öfversätter eller låter öfversätta annans skrift" etc.

³⁾ I 1886 års förslag var redaktionen något olika.

dess allmänna riktning, skulle med sin förmögenhet deltaga i ansvaret för hvad genom skriften brutits, vore i och för sig fullt rättvist, och säkerligen skulle medvetandet om detta ansvar i sin mån bidra till att afskräcka egare af periodiska skrifter från bruket af legda ansvaringar, hvartill, enligt hvad erfarenheten visade, inga andra personer plögade låna sig än sådana, som saknade alla tillgångar att, när det gälde, fullgöra rättvisans kraf.

För den händelse att tryckt skrift skulle förläggas för aktiebolags ¹⁾, sterbhusdelegares eller konkursbos räkning, är enligt § 27 den, hvilken å bolagets, sterbhusdelegarnes eller konkursboets vägnar utöfvar förläggareverksamheten, ensam underkastad de skyldigheter och det ansvar, som förslaget stadgar för förläggare, dock så att bolaget, sterbhusdelegarne eller, om de äro omvändiga, deras förmyndare, eller konkursboet måste såsom för egen skuld svara för betalning af böter, skadestånd och rättegångskostnad, som han på grund af samma befattning kan kännas skyldig utgifva; och enligt § 14 mom. 2 gäller motsvarande regel med afseende på boktryckerirörelse, till hvars drifvande för aktiebolags, sterbhusdelegares etc. räkning alltid måste finnas behörig föreståndare.

Preskriptionstiden för allmän åklagares rätt att anställa åtal för tryckt skrifts innehåll är i förslaget bestämd till de vanliga sex månaderna från den dag, ett exemplar af skriften till behörig myndighet aflemnades, dock utan hinder för åklagaren att, sedan åtal blifvit inom nämnda tid anställt mot någon, hvilken, *enligt hvad i 3 kap. stadgas, ansvaret för skriftens innehåll kan komma att åligga* ²⁾, efter utgången af samma tid

¹⁾ I 1886 års förslag stod *bolags*.

²⁾ I 1886 års förslag hette det: "hvilken enligt de uppgifter, som å skriften förekomma, bör för innehållet ansvara".

www.libtool.com.cn

i målet instämman annan, som jemte denne eller i hans ställe kan vara för innehållet ansvarig (§ 38).

Beträffande *utländska* pressalster innehöll 1886 års förslag, att å utrikes på *svenska* språket tryckt skrift, som till riket införes för att här utbjudas till försäljning, skall finnas utsatt tryckningsorten samt namnet å någon i svensk stad bosatt bokhandlare, som här besörjer skriftens spridning, äfvensom å hans boningsort, allt vid bötesäfventyr för utspridaren i händelse af underlåtenhet och med åliggande för bokhandlaren att bära ansvar för skriftens innehåll, der ej någon, som enligt ofvan stadgade grunder bör därför ansvara, kan anträffas och ställas för rätta (§ 61). Om utrikes tryckt och i riket införd skrift är affattad på *främmande* språk, har enligt samma förslag endast qvarstads- och utförselpåbud ansetts erforderliga (§ 62).

Den kongl. propositionen åter har med afseende på alla utom riket tryckta, hit införda skrifter föreslagit (§ 63), att ofvannämnda regler om ansvarighet för tryckt skrifts innehåll icke skola å dem vara tillämpliga; att, om någon med sådan skrift föröfvar gerning, som i allmän lag är med straff belagd, den brottslige skall enligt samma lag straffas; att till enahanda ansvar den skall vara förfallen, som med vetskap om skriftens innehåll säljer eller annorledes sprider densamma; samt att i öfrigt om delaktighet i brott, som här afses, skall gälla, hvad i allmän lag stadgas.

De ändringar i RF och riksdagsordningen, som propositionen föreslår, gälla kommitterade för tryckfrihetens vård, rörande hvilken institution KU:s förslag från 1872 upprepas.

Propositionen föredrogs i kamrarna och hänvisades till KU, men hann med anledning af RD:s upplösning ej handläggas af utskottet, och då RD:n efter nya val till andra kammaren sammanträdde den 2 Maj 1887, hade Kongl. Maj:t på framställning af vederbörande

departementschef beslutat låta "till annan riksdag" anstå med förslaget framläggande, när dess egenskap af blifvande grundlag, dess betydande omfattning, det viktiga och grannliga ämne, det behandlade, samt den helt och hållet nydanade form, hvori detta ämne enligt förslaget skulle i vår lagstiftning framträda, kräfd af riksdagen en vida omsorgsfullare och mångsidigare pröfning, än att man kunde vänta, att den skulle medhinnas under nämnda RD ¹⁾).

Förslaget har emellertid sedan dess ej återkommit, och frågan om ny tryckfrihetslag eller nya bestämmelser beträffande ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll är alltjemt sväfvande.

Då emellertid 1887 års förslag sannolikt inom en ej aflägsen framtid kommer att underställas RD:ns pröfning, och då antagandet eller förkastandet af de i det samma uttalade grundsatserna om ansvarighet för tryckfrihetsbrott måste anses vara af stor betydelse för vår lagstiftning, torde ett försök att kritiskt bedöma förslaget, i hvad det rör nämnda grundsatser, icke i detta sammanhang anses opåkalladt.

Att nu gällande stadganden om namnsedel och tillståndsbevis blifvit ur förslaget uteslutna, torde i betraktande af de många och stora olägenheter, som nämnda stadganden föranledt, böra helsas med tillfredsställelse, och garantierna mot tryckfrihetens missbruk ökas väsentligen derigenom, att, såsom den kongl. propositionen föreslår, bevisningen om hvem, som är författare etc., lemnas fri och utan inskränkning i bevismedlens art enligt allmänna grunder. Ty endast så kan man i hvarje fall träffa den verkligt skyldige.

Förslaget har borttagit de ur rationel synpunkt föga tilltalande bestämmelserna, att boktryckeriinnehafvare,

¹⁾ Se Kongl. Maj:ts nåd. prop. n:o 28 vid RD:n 1887 den 2 Maj—9 Juli s. 6—7.

www.libtool.com.cn
 som försummat att i föreskrifven ordning göra anmälan om sin rörelse, skall jemte författaren vara ansvarig för skriftens innehåll, samt att i fråga om ansvar för tryckt periodisk skrift, utgifvaren deraf skall umgälla sin förbrytelse dubbelt, der med penningar pliktas. Likaledes torde tillräckliga skäl vara anförda (se ofvan) för upphäfvandet af den institution, som kallas kommitterade för tryckfrihetens vård, och dermed äfven af den ansvarighet för tryckfrihetsbrott, som bemålde kommitterade enligt nu gällande lag kunna komma att draga.

Medan utgifvare af periodisk skrift varit och ännu äro *ensamme* underkastade författareansvar, har den kongl. propositionen medgifvit, att författare af särskilda uppsatser i tidning eller tidskrift så ock annonsörer skola vara jemte hufvudredaktören ansvariga för uppsatsens eller annonsens innehåll. Hänsyn till å ena sidan allmänhetens å den andra redaktörens intresse göra en dylik anordning fullt berättigad, men man måste enligt vår tanke beklaga, att författarens eller annonsörens medansvarighet endast inträder i det fall, att han medelst sitt namns utsättande eller annorledes *åtagit sig* sådant ansvar. Ty, om uppsatsen eller annonsen är af brottsligt innehåll, så bör väl detta och icke upphofsmannens goda vilja vara bestämmande för straffbarheten.

TF § 1 mom. 4 fordrar af den, som vill erhålla bevis om behörighet att utgifva periodisk skrift, inga andra personliga egenskaper, än att han ej blifvit för nesligt brott dömd eller förklarad ovärdig föra andras talan. Den kongl. propositionen, som i första hand lägger ansvaret för periodisk skrifts innehåll å *hufvudredaktören*, stadgar deremot, att som sådan endast må erkännas den, hvilken är svensk undersåte, råder öfver sig och sin egendom o. s. v. — allt kvalifikationer, hvilka, derest reglen om en dylik "Haftträger" skall

www.libtool.com.cn

hafva någon betydelse, måste anses oundgängliga för innehafvaren af nämnda befattning.

Gällande TF saknar alla bestämmelser, huru förfaras skall, då ansvar för tryckfrihetsbrott åligger *boktryckare*, och tryckerirörelse drifves af flere eller för fleres räkning. Förslaget deremot innehåller det utan tvifvel fullt lämpliga stadgandet, att för aktiebolags, sterbhusdelegares etc. räkning ifrågavarande rörelse ej må drifvas, med mindre viss person, som är behörig att idka sådan rörelse, blifvit antagen till föreståndare för tryckeriet, samt att sådan föreståndare ensam skall vara underkastad det ansvar, som åligger boktryckaren. "Dock svare bolaget, sterbhusdelegarne etc. såsom för egen skuld för betalning af böter, skadestånd och rättegångskostnad, som föreståndaren i denna sin egenskap kan enligt denna lag kännas skyldig att utgifva". Motsvarande regel gäller förläggareverksamhet; och om författare, utgifvare eller hufvudredaktör saknar tillgång till betalning af böter etc., som i anledning af åtal för tryckt skrifts innehåll ådömts honom, skall enligt förslaget förläggaren vara för betalningen ansvarig. Beträffande skadestånd och rättegångskostnad är häremot intet att invända. Här gäller detsamma, som att den, för hvars räkning ett industrielt företag drifves, bör svara för den skada, som under arbetet åstadkommes. Men böter äro *straff*. Och äfven om föredömen från andra håll ej saknas, enligt hvilka *l'amende* i förevarande fall uttages af den icke brottslige, så torde det ej gifvas tillräckliga skäl att hos oss inympa en dylik grundsats. Hvad särskildt *förläggaren* angår, åberopas visserligen, att han drager inkomst af skriften och icke sällan bestämmer dess allmänna riktning. Men antingen är hans verksamhet sådan, att den kan betecknas såsom ett konkret rättsvidrigt förfarande, och då bör han i enlighet dermed bestraffas, eller är den det *icke*, och då bör han vara straffri.

I likhet med nuvarande TF gör det kongl. förslaget skilnad mellan enskild mans och publik aktors rätt att anställa talan i tryckfrihetsmål, då fråga blir om preskription af åtalsrätten. I förra fallet tillämpas allmän lag, i det senare icke, och detta, oaktadt de skäl, som föranleda en särskild preskriptionstid för tryckfrihetsbrott, i ena som i andra fallet äro desamma. Att låta *terminus a quo* för preskriptionstiden vara, icke den dag, då brottet begicks, utan *den*, då skriften blifvit till behörig myndighet aflemnad, kan hafva politiska grunder, men har med den rationela straffrätts-teorien intet att skaffa. Såsom ett förtråde, som det kongl. förslaget har framför preskriptionsreglerna i § 4 mom. 6 TF, måste man deremot med den en gång antagna utgångspunkten beteckna tillägget, att allmän åklagare, hvilken i behörig tid anställt åtal mot någon af de eventuellt ansvarige, kan äfven efter samma tids förlopp instämma annan, som i den anklagades ställe kan vara ansvarig.

Förslagets bestämmelser, att den, som med vetskap om innehållet sprider *utländsk* skrift, som är brottslig enligt allmän lag, skall straffas som gerningsman utan inskränkning i straffet för den, som författat eller utgifvit skriften, och att äfven andra medhjelpare till den brottsliga handlingen skola underkastas straff, äro i hög grad beaktansvärda. Kongl. Maj:t har här med afseende på en icke oväsentlig grupp af pressalster velat tillämpa den allmänna straffrättens grundsatser. Hvarför? Motiverna lemna ej direkt svar på frågan, hvars lösning man alltså måste söka genom att ur samma motiv hemta svar på en annan fråga, nemligen *den*, hvarför inrikes tryckta skrifter *icke* bedömas på samma sätt som de utländska. Härom lemna ofta nämnda statsrådsprotokoll d. 14 Februari 1887 det besked, att det anmärkta förhållandet beror på en dubbel anledning: *dels* att en tillämpning af straffrättens allmänna grun-

der på tryckfrihetsbrott skulle föranleda ett forskande efter alla dem, som deltagit i en dylik förbrytelse, hvilket vore stridande mot pressens intresse, *dels ock* att, enligt hvad erfarenheten visat, det sällan eller aldrig lyckas att med tillämpning af dessa grunder träffa den skyldige, om han vill hålla sig undan.

Nu låter det emellertid ej gerna tänka sig, att i fråga om utrikes tryckta och hit införda skrifter större utsigt skulle finnas att träffa den skyldige, då allmänna straffrättsgrundsatser tillämpas, än i fråga om inrikes tryckta; och skälet, hvarför de förra äro underkastade nämnda grundsatser, kan alltså icke gerna vara annat än det, att svensk tryckfrihetslag ej anses behöfva taga främmande pressalster under sitt hägn, genom att i den utländska pressens intresse skydda mot efterforskningar efter alla dem, som samverkat vid utförande af ett tryckfrihetsbrott. Men nu är det minst sagdt tvifvelaktigt, huruvida ett afvikande från de allmänna principerna kan vara för pressen gagnande. Åtminstone upptog första tyska "Journalistentag" ¹⁾ följande sats såsom en nödvändig fundamentallag för pressens rättsliga ställning: "Användande af allmänna strafflagar och rättsgrundsatser äfven på pressen med uteslutande af hvarje slags speciallagstiftning". Kanske bör man mindre tala om *pressens* än om anonymitetens intresse af, att efterforskning mot alla deltagare i ett pressdelikt ej företages. Och hvad beträffar denna anonymitet, är det väl sant, att mångt sundt inlägg i viktiga samhällsfrågor, mångt blotande af farliga missbruk skulle uteblifva, om en författare vore tvungen att underkasta sig de obehag, att icke säga faror, som kunna blifva en följd af nödvändigheten för honom att gifva sig tillkänna. Men att *brottslingen* skall för anonymitetens skull hafva privilegium på strafflöshet, der-

¹⁾ BIEDERMANN, Bericht über den ersten deutschen Journalistentag s. 11.

till saknas såväl teoretiska som praktiska skäl. Väl skulle man kunna invända, att, om ransakning efter en författare, som ej namngifvit sig, i allmänhet finge anställas, mången skulle utsätta sig för att få sin anonymitet röjd och dermed kanske sin timliga välfärd förspild, *utan att vara brottslig* och på grund blott af en anklagelse, från hvilken han frikännes. Skriften kan, om icke brottslig, likväl vara af beskaffenhet att ådraga författaren hat eller ovilja från deras sida, af hvilka han i ett eller annat afseende är beroende. Men nyssnämnda betänklighet måste, om icke helt och hållet försvinna, så åtminstone betydligt minskas, om man besinnar faran för en åklagare att i oträngdt mål anställa rättgång, och vi kunna således icke ur nu omförmälda synpunkt finna ett tillräckligt försvar för frångåendet af de allmänna straffrättsprinciperna i fråga om ansvarighet för tryckfrihetsbrott.

Återstår att granska det *andra* skälet till ett dylikt frångående. Det vore med tillämpning af allmänna grunder svårt att träffa den skyldige, att t. ex. ådagalägga, att en tidningsredaktör, förläggare eller boktryckare haft den vetskap om innehållet just af det brottsliga stället i en skrift, som fordras för hans fällande till ansvar; och någon anvisning till författarens upptäckande kunde man desto mindre vänta af desse medbrotslige, som en sådan uppgift icke minskade deras straff utan snarare bidroge att röja deras egen delaktighet i den begångna gerningen och befordra dem sjelfva till straff.

Låt vara, att detta allt vore med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att t. ex. boktryckaren genom att upptäcka författaren skulle röja någon delaktighet i gerningen, hvilket emellertid i betraktande af beskaffenheten af hans verksamhet väl sällan skulle kunna inträffa, så vore *det oakadt* enligt vårt förmenande ett afsteg från de allmänna straffrättsprinciperna

endast då berättigadt, om det kunde ske, utan att straffet drabbade någon annan än den skyldige eller drabbade denne på ett sätt, som ej stode i tillbörlig proportion till hans förbrytelse. Och detta torde ej låta sig göra, såvida ändamålet — att träffa den verkliga eller hufvudsakligen skyldige — skall kunna vinnas. Det tyska systemet förmådde det icke, såsom ses bland annat af reglen om boktryckarens och den yrkesmässige distribuentens fingerade "oaktsamhet" och deraf följande straffbarhet, för den händelse en skrift var brottslig, och de icke kunde leda till en "Vormann", som befann sig inom området för en tysk förbundsstats dömande myndighet. Det belgiska än mindre. Det torde ej vara behöfligt att ytterligare, än som skett, framhålla bristerna i detta system med dess sträfvan att alltid straffa *någon* och dess fintliga, men mindre samvetsgranna princip att hota en måhända alldeles oskyldig med straff, om han icke upptäcker den verkliga gerningsmannen, och å andra sidan utlofva fullkomlig strafffrihet åt en verkliga delaktig, om han kan skaffa fram den, som står brottet ännu närmare. Och likväl är det just detta system, som kommit till användning i Kongl. Majts ofvannämnda nådiga proposition till riksdagen den 14 Februari 1887. I fråga om icke periodisk skrift svara författaren, utgifvaren, förläggaren och boktryckaren i nu nämnda ordning och under stadgade förutsättningar efter hvarandra, och i fråga om periodisk skrift på samma sätt hufvudredaktören, förläggaren och boktryckaren. Endast *en* ansvarar, såvida ej, hvad uppsatser och annonser i periodisk skrift angår, författaren eller annonsören *åtagit* sig medansvarighet. I motsatt fall kan inquisition efter författaren af särskild uppsats i dylik skrift ej förekomma. Detta vore "ett oeftergiftigt vilkor för den periodiska pressens sjelfständighet och existens." Det öfverdrifna i ett dylikt påstående torde med en enkel hänvisning till åtskilliga utländska press-

förhållanden, exempelvis i Tyskland och England, ligga i öppen dag. Men om äfven vissa fördelar skulle beredas den periodiska pressen genom ett stadgande i nyss nämnda rigtning, så återstår att tillse, om de icke äro *för dyrt köpta*. Författaren, den verklige gerningsmannen, går fri, hvilket i rättvisans intresse måste beklagas, och hufvudredaktören straffas, såsom den der presumeras hafva öfvervakat skriftens innehåll i alla dess särskilda delar, gjort så att säga till sitt eget allt, hvad deri förekommer. Hvad särskildt beträffar större tidningsföretag, är en dylik presumtion fullkomligt ogrundad. Och i fråga om mindre tidningar eller tidskrifter är visserligen ett förhållande sådant som det nyssnämnda tänkbart, men det kan ju inträffa, att hufvudredaktören bevisar, att han i ett gifvet fall icke tagit någon befattningsmed skriften. Detta kan hafva berott på försumlighet eller icke. I senare fallet bör han vara fri från straff, såvida icke lagen i "pressens intresse" skall straffa en oskyldig; i förra fallet åter bör han, hvilken påföljd man eljest anser böra drabba honom för hans rättsstridiga förfarande, i alla händelser icke anses som gerningsman, såsom den, hvilken *begått tryckfrihetsbrottet*. Förslaget är emellertid af annan mening, ja det anser till och med, att någon juridisk orimlighet ej ligger deri, att, om hufvudredaktören under någon kortare tid är hindrad att bestämma skriftens innehåll, han likväl låter å tidningen uppgifva sig i nämnda egenskap och, om så sker, anses som hufvudredaktör äfven under denna tid. Hans ansvarighet för redaktionspersonalens åtgöranden beror då icke på försummadt inseende, utan på *frivilligt åtagande*. Redaktionspersonalen kan under tiden fela på hans ansvar, han blir *syndabock* och straffas för brott, som han icke begått, medan andra, som verkligen äro skyldiga, undgå allt ansvar.

I förslagens § 1 heter det, att ingen må för förbrytelse, begången genom tryckt skrift, tilltalas eller

straffas i annan ordning eller i annat fall, än den föreslagna lagen bestämmer. Med ett system, som nöjer sig med att endast träffa *en* af de skyldige, kan ansvar för *delaktighet* ej gerna komma i fråga, men till undvikande af tvifvel om lagens verkliga mening torde behövas ett stadgande, huruvida sådana handlingar, hvilka falla utom de i tryckfrihetslagen särskildt nämnda ansvariges verksamhet, exempelvis spridning, i afsigt att skada, af en redan publicerad skrift med brottsligt innehåll, skola såsom särskilda brott bestraffas enligt allmän lag eller icke.

Förslaget förstår med tryckt skrift hvarje skrift, som utgått från tryckpressen eller blifvit mångfaldigad genom annat likartadt mekaniskt medel, *jemte afbildning, som till skriften hör* (§ 2). Förutsatt, att distribuenten icke får ställas till ansvar, när brottslig skrift utkommit, hvarken enligt tryckfrihetslagen eller enligt allmän lag, skulle alltså det orimliga resultat inträffa, att den, som i en boklåda säljer skrifter, hvilka innehålla osedliga afbildningar, skall gå fri, därför att afbildningen innehålles i tryckt skrift, medan han straffas för föryttring af afbildningen, om denna säljes skild från skriften ¹⁾).

Slutligen kunna vi ej finna något giltigt skäl, hvarför t. ex. ett i manuskript affattadt meddelande af brottsligt innehåll, som genom anslag på allmän plats blifvit tillgängligt för allmänheten, skall, hvad ansvarigheten för dem, som begått eller varit delaktige i brottet, beträffar, bedömas annorlunda än ett i tryck återgifvet, lika lydande aktstycke, som på samma sätt offentliggjorts.

Är man angelägen om, att icke ansvaret för förbrytelse, begången genom tryckt skrift, undgår den skyldige och träffar den oskyldige, torde ingen annan utväg finnas, än att upptaga och så vidt möjligt är på

¹⁾ Jemf. RYDIN, Reform s. 242.

lagstiftningens väg söka förverkliga den tanke, som på senare tid från mer än ett håll vunnit erkännande, nemligen att allmänna rättsgrundsatser böra gälla i fråga om ansvarsskyldighet för yttranden i tryckt skrift. De olägenheter, som, enligt hvad vi sökt ådagalägga, måste blifva en följd af hvarje annat system, torde i sin mån vara ett bevis för sanningen af en tysk författares ¹⁾ ord: "Ein *gerechtes* Verantwortlichkeitssystem aufstellen wollen, und dabei von den allgemeinen Rechtsprinzipien dennoch abweichen, ist an und für sich ein Widerspruch." Väl veta vi, att en systemförändring sådan som den ifrågavarande icke skulle kunna på ett för rättssäkerheten tillfredsställande sätt åstadkommas genom en enkel hänvisning till strafflagen, utan att fastmer dertill skulle erfordras, ej mindre att denna lag underginge vissa förändringar, än ock *politiföreskrifter*, egnade, icke att upphäfva eller inskränka den i grundlagen hvarje svensk man tillförsäkrade rätt att utan några af lagen i förväg lagda hinder utgifva skrifter af hvad innehåll som helst, men väl att, om detta innehåll finnes brottsligt, bereda utväg att straffa den eller de brottslige, en hvar efter arten och måttet af hans förseelse.

Då för åstadkommandet af ett pressalster merendels flere personer äro verksamma, så kunde fråga uppstå, huruvida icke i allmänna strafflagen borde stadgas ansvar för dem, hvilka, utan att vara författare till en brottslig skrift och utan att hafva haft kännedom om dess innehåll, likväl åsidosatt skälig uppmärksamhet genom att medverka till åstadkommandet af en publikation, hvars straffbara karakter de bort känna. Härvid bör genast anmärkas, att ett stadgande i denna rigtning icke kan gälla dem, hvilkas medverkan uteslutande varit af yrkesmässig, icke ideel eller literär natur, exem-

¹⁾ BAUMGARTEN, anf. arb. s. 505.

pelvis boktryckare och bokhandlare. Återstå alltså de, hvilkas ställning ålägger dem att taga hänsyn till beskaffenheten af innehållet i den skrift, hvarom fråga är, — utgifvaren, förläggaren eller redaktören. Om, hvad dem angår, något ansvar för oaktsamhet skall stipuleras, så säger det sig sjelf, att detta ansvar icke bör vika, så snart de skaffa fram en gerningsman. Deras oaktsamhet kan hafva varit lika stor för det. Naturligvis finnes ej något principiellt hinder, för lagstiftaren att i förevarande fall fastställa oaktsamhetsstraff, och det förefaller icke obilligt, att ifrågavarande personer, såvidt deras ställning kan anses ålägga dem att förskaffa sig kännedom om, huruvida det literära verk, hvarmed de taga befattning, är till sitt innehåll brottsligt eller icke, straffas, då de underlåta att fullgöra denna pligt, oaktdt de dertill icke saknat lämpligt tillfälle.

Vi hafva sett, att nästan öfverallt inom den europeiska lagstiftningen kortare preskriptionstid än den vanliga blifvit fastställd för rättigheten att åtala brott, som begåtts med pressen som medel, och onekligen finnas för denna regel, särskildt i hvad den rör tidningar, ganska talande skäl. Ett stadgande härom i strafflagen vore alltså, under antagande att denna komme att ligga till grund för bedömande af meranämnda brott, icke obefogadt, om vi ock måste medgifva, att samma skäl, som motivera den kortare preskriptionstiden i detta fall, till stor del träffa in jemväl på ett muntligt inför menighet hållet anförande.

Hvad nu angår ofvan berörda politiföreskrifter, så hafva vi redan nämnt, hvilken uppgift dessa skulle hafva att fylla i sammanhang med de allmänna straffrättsprincipernas tillämpning på de s. k. pressdelikten. Hur detta ändamål skall vinnas, hvori m. a. o. politiföreskrifterna skola bestå, är en annan fråga, som knappast låter sig en gång för alla med säkerhet besvara. Men

såsom lämpliga i ifrågavarande afseende torde kunna betecknas de i 1887 års förslag upptagna bestämmelserna, att å hvarje tryckt skrift, med undantag af notifikation och dylikt, skola vara utsatta boktryckarens namn eller firma, tryckningsorten och årtalet, att hufvudredaktörens namn skall läsas å hvarje nummer eller häfte af periodisk skrift, samt att ingen må sälja eller annorledes sprida tryckt skrift, hvarå föreskrifven uppgift å boktryckarens namn eller firma eller om tryckningsorten saknas. Om dessutom "egarens", resp. förläggarens, namn måste finnas å skriften, och manuskriptet ej får i tryck reproduceras, med mindre det bär författarens originalunderskrift med vidimering af förläggaren eller redaktören ¹⁾, samt lämpliga straffbestämmelser gifvas för öfverträdelse af alla dessa föreskrifter, så torde man hafva tillräckliga garantier för det afsedda ändamålets vinnande, utan att därför några hämmande hinder för tryckfriheten hafva blifvit uppställda.

Den kongl. propositionen af 1887 har, som vi sett, föreslagit, att, om någon genom utrikes tryckt skrift föröfvar gerning, som i allmän lag är med straff belagd, han skall straffas såsom der sägs; att till enahanda ansvar den skall vara förfallen, som med vetenskap om skriftens innehåll säljer eller annorledes sprider densamma; och att i öfrigt om delaktighet i brott af ifrågavarande slag skall gälla, hvad i allmän lag stadgas. Under antagande, att det sålunda föreslagna vore lag och gälde icke blott utrikes tryckt skrift utan tryckt skrift i allmänhet, så uppstår frågan, hvilka af dem, som bidragit till åstadkommande af en brottslig publikation, skola anses hafva gjort sig skyldiga till brottsliga handlingar, och i hvilken egenskap — såsom gerningsman, medgerningsman, anstiftare eller medhjelpare — en hvar af de skyldige skall anses hafva hand-

¹⁾ BAUMGARTEN anf. arb. s. 514.

lat. BAUMGARTEN har ¹⁾ *de lege ferenda* i dessa punkter föreslagit följande regler:

1:o). *Boktryckaren och bokhandlaren* äro att anse som verktyg liksom arbetare, hvilka för dagspenning uppföra en byggnad och icke kunna ställas till ansvar, om den störtar samman och förstör människolif.

2:o). *Författaren* är gerningsman med undantag af det sällsynta fall, då manuskriptet publiceras utan hans samtycke.

3:o). *Förläggaren* är medhjelpare, då han *mala fide* hjälper författaren att publicera hans arbete, såvidt dess innehåll är brottsligt, anstiftare, då han beställer detsamma, och bör, då han försummar den uppmärksamhet i fråga om granskning af skriftens innehåll, som hans ställning kräfver, straffas för "Fahrlässighet". Från all kriminell ansvarighet måste han anses befriad, då han blott befattar sig med företagets materiella sida och lemnar den literära åt en annan, exempelvis en redaktör. Förläggaren blir då likasom "egaren" af ett literärt företag blott ansvarig för civilrättslig skadeersättning (*domage-intérêt*), och böter (*amende*), då redaktören saknar tillgångar.

4:o). *Redaktören*, som sjelf skrifer sina artiklar eller återgifver dem utan författarens vetskap och vilja, är, om innehållet är brottsligt, gerningsman. Om han åt andra anförtroar att skriva eller återgifva dylika artiklar, är han anstiftare. Om han öppnar spalterna i sin tidning för en författare, som på detta sätt vill publicera en brottslig skrift, blir han medhjelpare och gör sig under samma vilkor, som i motsvarande fall förläggaren, skyldig till straffbar oaktsamhet.

Enligt vårt förmenande och på grunder, som ofvan blifvit nämnda, torde tillräcklig anledning saknas att låta förläggaren betala böter för redaktörens brott.

¹⁾ Anf. arb. s. 509 ff.

De anförda synpunkterna torde för öfrigt, ehuru i många fall tillfredsställande, likväl icke kunna fritagas från en viss ensidighet. För den sannolikt i hufvudsak riktiga lösningen af de frågor, med hvilka vi närmast sysselsatt oss, torde man hafva att tacka en annan författare ¹⁾, som påpekar, att man bör skilja emellan följande två fall, då det, som skrives, är af beskaffenhet, att dess läggande under allmänhetens ögon är i lag förbjudet.

A. Det i tryckt skrift yttrade innehållet är en produkt af den talandes egen själsverksamhet.

Utgifvaren eller förläggaren, han måtte nu än så noga känna till skriftens brottliga innehåll och än så gerna vilja göra det bekant för allmänheten, vore här likväl icke gerningsman, utan på sin höjd medhjelpare till brottet, *om icke tillika skriftens innehåll vore en yttring af en i honom själf försiggången viljoakt eller en produkt af hans tanke och omdöme*; men å andra sidan erfordrades icke för gerningsmannaskap, att den, som publicerade skriften, vore förste upphofsman eller författare till densamma. Författaren vore tydligen icke gerningsman, när han ingen del tagit i eller afvetat publiceringen, och icke heller, äfven om detta vore händelsen, då han i själfva verket med det skrifna icke velat uttrycka *sin* afsigt eller mening, utan endast velat lemna stoff eller form åt *en annans*, och denne andre gjort sig till subjekt för innehållet och låtit publicera det genom pressen. Författaren kunde då endast blifva ansvarig som medhjelpare eller anstiftare.

Äfven när författaren till en uppsats talat för egen räkning, kunde för öfrigt en annan göra de deri uttalade afsigterna och meningarna till sina egna och genom offentliggörande i tryck uttala dem. Om i detta fall författaren uppsåtligt medverkade till skriftens pu-

¹⁾ LOENING, anf. arb. s. 144 ff.

blicerande, så föreläge ett gemensamt uttalande af gemensamma tankar, alltså medgerningsmannaskap.

Till gerningsmannaskap fordrades alltså, utom *dolus*, att två moment förenades i samma person: gerningsmannen måste vara subjekt för de yttrade afsigterna eller omdömena, och han måste dessutom hafva kausalt medverkat till deras offentliggörande genom pressen. Kausaliteten kunde förmedlas genom mellanleder såsom verktyg till offentliggörandet, icke så gerningsmannens funktion som subjekt i fråga om de yttrade straffbara afsigterna och omdömena.

B. Innehållet är i viss mån subjektöst, d. v. s. det förutsättes såsom något gifvet, lika godt från hvem det må härröra, och brottet består deruti, att ett dylikt gifvet innehåll offentliggöres.

Hit hör t. ex. enligt vår rätt kungörande i tryck af hvad som angår statens å färde varande underhandlingar med främmande magter. I detta fall vore bland flere till den brottsliga publikationen medverkande personer *de* gerningsmän, som med vett och vilja företagit den verksamhet, genom hvilken, utan vidare förmedling af en annans dolösa verksamhet, den tryckta skriftens publicitet åstadkommits. Manuskriptets innehafvare, som rättsstridigt vill publicera detsamma, och boktryckaren kunde visserligen indirekt hafva föranlett resultatet, men då skriften af en tredje person publiceras, så vore de båda förstnämndes verksamhet antingen anstiftan, såvidt deras inverkan på en tredje, d. v. s. gerningsmannen, bestode i framkallandet af hans beslut att begå brottet, eller "Beihülfe", såvidt denna inverkan framställer sig såsom hjälp till brottets begående af gerningsmannen. LOENING betecknar såsom gerningsmän i första rummet sortimentsbokhandlare och andra säljare af den tryckta skriften. Först om och i den mån dessa personer handlat utan *dolus*, särskildt utan kännedom om skriftens inne-

håll, kunde man för att konstatera gerningsmannaskapet gå tillbaka till förläggaren och under samma förutsättning vidare till boktryckaren o. s. v., till dess man först stötte på dolös verksamhet. Mot detta resonemang vilja vi endast invända, att de, hvilka *efter skedd publicering* dela ut exemplar af den tryckta skriften, begå, då deras verksamhet är dolös, ett sjelfständigt brott, oberoende af det, som genom sjelfva offentliggörandet etableras.

Ännu i ett annat afseende än de redan anmärkta är skillnaden mellan nyssberörda båda klasser af pressdelikt betydelsefull. Reproducering eller en berättelsevis återgifven framställning af en skrift, som innehåller en brottslig viljottring, blir ett nytt delikt, motsvarande det ursprungliga, endast om den reproducerande eller berättande gör den straffbara afsigten till *sin egen*. Enligt LOENING (s. 158) skulle utan denna förutsättning hans handling icke kunna vara straffbar; men om handlingen tillkommit i ändamål *att gå den ursprungligen brottslige till handa*, främja hans afsigter, så torde han enligt vår tanke kunna straffas efter reglerna för s. k. efterföljande delaktighet, derest den allmänna straffrätten uppställer sådana, och nämnda begrepp ej tages så inskränkt, att det endast innefattar de fall, då någon, sedan brottet timat, drager gerningsmannen undan straffet eller tryggar åt honom de ekonomiska fördelarne af deliktet ¹⁾.

Om återigen skriftens innehåll vore af det slag, som här ofvan under B omförmäles, så skulle publice-

¹⁾ Så JOHN (loc. cit. s. 353), som för öfrigt väl medger, att *öfversättning* af utländsk skrift kan blifva straffbar, enär frågan om innehållets brottsliga beskaffenhet kan besvaras olika enligt den främmande och den inhemska lagstiftningen, men deremot, hvad beträffar eftertryck af tidningsuppsatser med angifvande af källan, påstår strafflöshet för eftertryckaren.

www.libtool.com.cn

randet af ny upplaga eller eftertryck, ja till och med en berättelsevis återgifven framställning af dess innehåll i medvetande om publikationens rättsvidriga beskaffenhet, konstituera ett sjelfständigt brott, naturligtvis under förutsättning, att de båda publikationerna icke verkställas af samma person och på ett sådant sätt, att ett *delictum continuatum* uppkommer ¹⁾.

Vi hafva sökt visa, att och huru allmänna rättsgrundsatser böra tillämpas med afseende på ansvars skyldigheten för tryckt skrifts innehåll, äfvensom vågat antyda, under hvilka vilkor en öfvergång till dessa grundsatsers användning torde böra verkställas. Att på lagstiftningens väg genomföra denna eller andra reformer i våra pressrättsliga förhållanden möter svårighet redan genom den vidlyftiga procedur, som dervid måste iakttagas. Sverige er det *enda* land, i hvilket samtliga bestämmelser rörande pressens bruk hafva grundlags natur. Tryckfrihetsförordningens egenskap af grundlag ger så att säga helgd äfven åt dess brister, hvilkas afhjelpande just med hänsyn till berörda omständighet och särskildt med afseende på sättet för grundlagsfrågors behandling väsentligen försvåras. Ifrågasatta och väl behöfliga ändringar i TF skulle måhända längesedan varit vidtagna, om de kunnat genomföras i samma ordning, som för frågor rörande allmän lag är gällande. Förslag i denna riktning afgafs i kongl. propos. d. 6 Juni 1854 (n:o 84) med erinran, att det borde vara tillräckligt för betryggandet af allmän frihet och rätt, om i grundlagen *dets* bibehölles principen om allmän

¹⁾ Jemf. LOENING s. 159.

tryckfrihet samt stadgandet rörande tryckning af offentliga handlingar, och *dels* tillades en föreskrift, att tryckfrihetsmål skulle af nämnd eller jury afdomas, samt stadgandet, att censur ej finge ega rum, förtydligades, hvaremot alla de vid tillämpningen af dessa grunder förekommande särskilda bestämmelser, hvilka stundom innefattade egenskap af polisföreskrifter, utan våda för allmän eller enskild frihet kunde behandlas i likhet med frågor om stiftande eller ändring af civil eller kriminel lag i allmänhet enligt 87 § RF.

I skrifvelse d. 10 Januari 1857 (n:o 7) förklarade sig emellertid rikets ständer hysa den öfvertygelse, att möjliga förbättringar af stadganden i afseende på tryckfriheten jemväl i samma ordning, som för hvarje ändring i öfriga grundlagsbud vore föreskrifven, lämpligen kunde och borde vinnas, hvarför ständerna funne sig förhindrade att till nådiga förslaget lemna bifall.

Förmodligen ansågs den kongl. propositionen innebära ett attentat mot tryckfriheten, och följden har blifvit bibehållandet af TF som grundlag med alla dermed förenade olägenheter. Vi kunna i detta afseende till det redan anförda påpeka, att enligt gällande rätt lagar om hvad som får eller icke får offentligen yttras i tal eller skrift, väl kunna stiftas och blifva gällande i vanlig ordning, såvidt de angå den mindre farliga händelse, att yttrandet fälles muntligen eller publiceras genom handskrifter, men deremot icke, då fråga är om det viktigaste af alla publicitetsmedel — tryckpressen. Och dock kan det inträffa, att lagens verkan till stor del beror på dess *skyndsamma tillämplighet*, så att icke det ofog, som framkallat lagen, fritt får frodas med tillhjälp af pressen i afvaktan på den aflägsna tidpunkt, då TF kan bringas i öfverensstämmelse med allmänna strafflagen. Utan att närmare inlåta oss på frågan om lämpligheten eller olämpligheten

www.libtool.com.cn

af TF:s bibehållande som grundlag, vilja vi endast påpeka, att en lagförändring, sådan som den af Kongl. Majt år 1854 föreslagna, skulle bana vägen för de reformer på lagstiftningens område, hvilka bristerna i nu gällande tryckfrihetslag mer och mer nödvändiggjort.

Ex R.M. 8/2/26

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

